DEMOKRATİYAYA GEDƏN UZUN YOLDA...

HİKMƏT HACIZADƏNİN
Arxiv
2025
KİTABXANASI

Məqalələr, müsahibələr
2019–2020

Hikmət Hacızadə

qanun nəşriyyatı

HİKMƏT HACIZADƏNİN
Arxiv
2025
KİTABXANASINDAN

Bu kitabda Azərbaycanın müstəqillik uğrunda apardığı mübarizənin liderlərindən biri, görkəmli siyasi və ictimai xadim Hikmət Hacızadənin 2019-2020-ci illərdə yazdığı məqalələri və media nümayəndələrinə verdiyi müsahibələri yer alır.

HİKMƏT HACIZADƏNİN
Arxiv
2025
KİTABXANASINDAN

Hikmət Hacızadə
DEMOKRATİYAYA GEDƏN UZUN YOLDA...
Məqalələr, müsahibələr (2019–2020)
Bakı, Qanun Nəşriyyatı, 2024, 296 səh.

Ölçü: 145x215 mm
Cild: qalın
Çapa imzalandı: 14.08.2024

Kitabın tərtibatçıları: Bahar Hacızadə
Sabit Bağırov
Korrektor: Əyyar Tahir
Mətn dizaynı: Aytac Abdul
Texniki redaktor: Xəyalə Əhmədova

Üz qapağındakı rəsm İlya Kabakovun "Mən azadam" rəsmidir (fraqment)

Qanun Nəşriyyatı
İstanbul Copyright Awards-ın qalibi
Bakı, Azərbaycan, AZ1102, Tbilisi pr., 76
Tel.: (+994 12) 431-16-62; 431-38-18
Mobil: (+994 55) 212-42-37
e-mail: info@qanun.az
www.qanun.az
www.fb.com/Qanunpublishing
www.instagram.com/Qanunpublishing

ISBN 978-9952-38-997-5

© Hikmət Hacızadə, 2024
© Qanun Nəşriyyatı, 2024

HİKMƏT HACIZADƏNİN
Arxiv
2025
KİTABXANASINDAN

“Demokratiyanı axtarın, ona can atın...
Müstəqil olmaq istəyiriksə, böyük intellektual və mənəvi
səy göstərməliyik. Özümüzə qalib gəlməliyik.
Onda görərsiz ki, dünya da bizə əl tutur,
Tanrı da bizə yar olur”.

Hikmət Hacızadə

HİKMƏT HACIZADƏNİN
Arxiv
2025
KİTABXANASINDAN

HİKMƏT HACIZADƏNİN
Arxiv
2025
KİTABXANASINDAN

İÇİNDƏKİLƏR

ÖN SÖZ 11
AZƏRBAYCAN-UKRAYNA:
ORTAQ CƏHƏTLƏR DƏ ÇOXDUR, FƏRQLƏR DƏ 13
CƏNUBİ QAFQAZDA ŞƏRQ PƏLƏNGİ 18
PAŞİNYAN – MÖCÜZƏYƏ SON ÜMİD 23
RUSİYA HƏM ERMƏNİSTANI,
HƏM DƏ AZƏRBAYCANI QARMAQDA SAXLAMAQ İSTƏYİR 26
XƏZƏRİN BÖLÜNMƏSİ HAQQINDA
MÜQAVİLƏ HAZIRDIR: BÜTÜN TƏRƏFLƏR
ÖZ QƏLƏBƏLƏRİNİ BƏYAN EDİR 30
Aİ VƏ AZƏRBAYCAN SAZİŞ İMZALADI.
SİYASİLƏR HƏBSDƏ 35
ERMƏNİSTAN İNQİLABININ
TƏXİRƏSALINMAZ VƏZİFƏLƏRİ HAQQINDA 39
AZƏRBAYCAN-FRANSA: $2 MLRD.
VƏ İNSAN HÜQUQLARI HAQQINDA
BİR KƏLİMƏ BELƏ YOXDUR 44
RUSİYADA 9 SENTYABR SEÇKİLƏRİ
SÜRPRİZLƏR GƏTİRƏ BİLƏR 47
QIRĞIZISTANDA TÜRKDİLLİ ÖLKƏLƏRİN ALTINCI
SAMMİTİ KEÇİRİLİB. PANTÜRKİZM YAŞAYIRMI? 49
ERMƏNİSTAN – İNQİLAB SONRASI SİNDROM
VƏ YENİLMƏZ MANEVRLƏR 54
AZƏRBAYCAN VƏ ERMƏNİSTAN
MÜHARİBƏ ŞƏRAİTİNDƏ 60

HİKMƏT HACIZADƏNİN
ARXİV
2025
KİTABXANASINDAN

БАКУ ЗАИНТЕРЕСОВАН В ОСВОБОЖДЕНИИ
КАРАБАХА, А МОСКВА – В ПОЯВЛЕНИИ
СВОИХ ВОЙСК В АЗЕРБАЙДЖАНЕ 64
ERMƏNİSTAN UĞRUNDA MÜBARİZƏ:
PARLAMENT MƏRHƏLƏSİ 67
PUTİNİN REYTİNQİ DÜŞÜR, AMMA, GÖRÜNÜR,
O, VƏZİYYƏTİ NECƏ DÜZƏLDƏ BİLƏCƏYİNİ BİLİR 71
США ПЛАНИРУЮТ ЗАМКНУТЬ КОЛЬЦО ВОКРУГ ИРАНА,
А ДЛЯ ЭТОГО ИМ НЕОБХОДИМ СОЮЗ С БАКУ 75
POLİETNİKLİK TÜRKİYƏ VƏ AZƏRBAYCANDA MİLLİ
BİRLİK ÜÇÜN PROBLEM KİMİ 78
ŞƏRAB SATAN REKTOR, KLANLAR,
QƏRBÇİLƏR VƏ RUSPƏRƏSTLƏR 85
PAKİSTAN AZƏRBAYCANIN STRATEJİ
MÜTTƏFİQİ OLACAQMI? 89
QARABAĞLA BAĞLI DANIŞIQLAR BƏRPA EDİLİB,
AMMA SÖHBƏT NƏDƏN GEDİR? 93
QARABAĞ DANIŞIQLARI NİYƏ LƏNGİYİR? 96
İSTƏRDİM Kİ, EYNİ SƏRBƏST SEÇKİLƏR
ÖLKƏMİZDƏ DƏ OLSUN 99
ABŞ İRANIN BOYNUNA KEÇİRDİYİ
SANKSİYA İLGƏYİNİ SIXIR 101
MƏN İNANIRAM Kİ, BİZDƏ DƏ ELƏ SEÇKİ OLACAQ 107
ВЫСТУПЛЕНИЕ В ПОЛЬСКОМ СЕЙМЕ НА САММИТЕ СПИКЕРОВ
ПАРЛАМЕНТОВ ЦЕНТРАЛЬНОЙ И ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ
И КОНФЕРЕНЦИИ ПОСВЯЩЕННОЙ 30-Й ГОДОВЩИНЕ
ПЕРВЫХ СВОБОДНЫХ ВЫБОРОВ В ПАРЛАМЕНТ
ПОЛЬШИ – 5 ИЮНЯ 1989 ГОДА (EUROWAW2019) 110
ПАСЕ — БЕССМЫСЛЕННАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ 113
ÖLKƏ SİLKƏLƏNƏCƏK, CİDDİ PROSESLƏR BAŞ VERƏCƏK… 115
SƏRHƏDDƏ MONASTIR? HƏR ŞEY OLDUĞU
KİMİ QALACAQ 118
ZELENSKİ BİC ADAMDIR 122
TOKAYEV: QAZAXISTAN HAKİMİYYƏTİNDƏ
SOVET MƏMURU 124
WELCOME TO AZERBAİJAN! 128

HİKMƏT HACIZADƏNİN
Arxiv
2025
KİTABXANASINDAN

RAMİL USUBOVUN AĞSAQQAL SÖZÜ KEÇƏCƏKMİ?
BİLMİRİK... 134
REAL MÜSTƏQİLLİK YOLUNDA SÜRƏT 135
RF ŞƏHƏR PARLAMENTLƏRİNƏ SEÇKİLƏR
OLİQARXİYANIN SONUNUN BAŞLANĞICIDIR? 139
RUSİYA QOŞUN YERİDƏCƏK,
AZƏRBAYCANI ƏBƏDİ QARMAQDA SAXLAYACAQ 144
KİŞİ OLMASAN, ADAM OLA BİLMƏZSƏN 147
ƏRDOĞAN BU OYUNDAN QALİB ÇIXDI 153
...DEMOKRATİK STANDARTLARA CAVAB
VERMƏYƏN BİR SEÇKİ KAMPANİYASINI MƏN GÖRDÜM 157
9 FEVRAL SEÇKİLƏRİ VƏ GƏNC SİYASƏTÇİLƏR... 158
RUSLAR KƏLBƏCƏRİN İŞĞALI ƏRƏFƏSİNDƏ
MƏNƏ EYHAMLAR VURURDU 159
AZƏRBAYCANA TRAMP SƏRFDİR,
ƏLEYHDARLARIMIZA QARŞI
SANKSİYALARI GÜCLƏNDİRİR 160
RUS MƏKTƏBLƏRİ BİZƏ NƏ VERİR? 163
RUSİYANIN QARABAĞA SÜLHMƏRAMLI
QÜVVƏ YERLƏŞDİRMƏSİNƏ İMKAN VERMƏMƏLİYİK 166
ОТВЕТЫ НА ВОПРОСЫ ГАЗЕТЫ 7 ГЮН 172
ГРАЖДАНСКИЙ КОНТРОЛЬ НАД ВООРУЖЕННЫМИ
СИЛАМИ В МОЛОДЫХ ГОСУДАРСТВАХ.
НА ПРИМЕРЕ АЗЕРБАЙДЖАНА 176
İNFORMASİYA MƏNBƏLƏRİNƏ SƏRBƏST GİRİŞ 188
AMERİKA QADINI 198
HUMAN RIGHTS AND RELIGIOUS
FREEDOM IN AZERBAIJAN 200
АНТИЗАПАДНАЯ ПАРАДИГМА СОВРЕМЕННОЙ РОССИЙСКОЙ
ПРОПАГАНДЫ В РОССИИ И НА ЮЖНОМ КАВКАЗЕ 208
MİLLİ DƏYƏRLƏR VƏ AVROPA DƏYƏRLƏRİ 216
АЗЕРБАЙДЖАН ЗАЛОЖНИК КОНФЛИКТА
МЕЖДУ РОССИЕЙ И НАТО 227
АЗЕРБАЙДЖАН НЕ ДОЛЖЕН СЕБЯ ТАК ВЕСТИ
С ВЕЛИКИМИ ДЕРЖАВАМИ 230
ЕСТЬ НАДЕЖДА НА ДЕМОКРАТИЧЕСКИЙ ИСХОД 236

HİKMƏT HACIZADƏNİN
Arxiv
2025
KİTABXANASINDAN

ЗАПАД НИЧЕГО НЕ ЗАБЫВАЕТ:
ВЛАСТЯМ ПРИДЕТСЯ РАСПЛАЧИВАТЬСЯ.....239
ПРАВО ГОСДЕПУ США УКАЗЫВАТЬ НА НАРУШЕНИЕ
ПРАВ ЧЕЛОВЕКА В СТРАНЕ ПРЕДОСТАВИЛИ
ВЛАСТИ АЗЕРБАЙДЖАНА.....245
РАЗГОВОРЫ О КГБ И НАРОДНОМ
ФРОНТЕ – ГЛУПОСТЬ.....248
ЭТО ПОЗОР ДЛЯ ВЛАСТЕЙ.....251
Я ВИЖУ БОЛЬШОЙ КРИЗИС В МУСУЛЬМАНСКОМ МИРЕ.....253
PURİSTS VERSUS LİBERTİNES 257

HİKMƏT HACIZADƏNİN
Arxiv
2025
KİTABXANASINDAN

ÖN SÖZ

Hörmətli oxucu!

Bu kitab Azərbaycan Respublikasının görkəmli siyasi xadimi Hikmət bəy Hacızadənin 2019–2020-ci illərdə yazmış məqalələrinin və kütləvi informasiya vasitələrinə vermiş müsahibələrinin toplusudur. H.Hacızadənin 1988–2018-ci illəri əhatə edən məqalə və müsahibələr 1-ci, 2-ci və 3-cü cildlərdə təqdim edilir.

Hikmət bəy 1993-cü ilin iyul ayında Azərbaycan Hökumətində tutduğu yüksək vəzifələri tərk etdikdən sonra həm siyasi, həm də ictimai səhnələrdə görkəmli simalardan biri olmuşdur. Bu səbəbdən ötən dövrü araşdıran həm alimlər, həm də adi vətəndaşlar (xüsusilə öz tarixi ilə maraqlanan gənclər) üçün Hikmət bəyin yazıları böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Bütün materiallar 4-cü cilddə xronoloji ardıcıllıqla təqdim edilir. Kitabın tərtibatçıları çalışmışlar ki, Hikmət bəyin həmin dövrə aid bütün siyasi əhəmiyyətli yazıları və müsahibələri burada əks etdirilsin. Lakin, istisna edilmir ki, gələcəkdə Hikmət bəyə aid yeni materiallar tapılsın. Belə hallar olarsa, kitabın yeni nəşrində bu materialların daxil edilməsinə yəqin ki, çalışılacaq.

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Materiallar kitaba orijinal dildə və üslubda daxil edilmişdir. Çünki istənilən tərcümə müəllifin fikri və hisslərini tam əks etdirə bilmir. Məhz bu səbəbdən tərtibatçılar kitaba orijinal dildəki materialı daxil etmişlər.

Sabit Bağırov

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

AZƏRBAYCAN–UKRAYNA: ORTAQ CƏHƏTLƏR DƏ ÇOXDUR, FƏRQLƏR DƏ[1]

Azərbaycan və Ukraynanın postsovet taleyində ortaq cəhətlər çoxdur: müstəqillik uğrunda mübarizə; ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizə (Qarabağ, Krım və Şərqi Ukrayna); sabit inkişafa can atma...

Amma mühüm fərqlər də var: 2 aprel 2018-ci il tarixində Ukrayna prezidenti P.Poroşenko 11-ci Kiyev Təhlükəsizlik Forumunun açılışında çıxış edərkən Rusiyanın Ukraynaya qarşı təcavüzünə cavab olaraq ölkəni MDB-dən çıxarmaq niyyətində olduğunu bəyan edib.

Eyni zamanda, Azərbaycan prezidenti İ.Əliyev daim ölkəsinin MDB ölkələri ilə əlaqələri möhkəmləndirməyə (26.12.2017, Moskva), həmçinin Rusiya və Çinin üstün mövqe tutduğu Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatı ilə əməkdaşlığı inkişaf etdirməyə (12.04.2018, Bakı) çalışdığını bəyan edir.

Aydındır ki, AR və Ukraynanın xarici siyasəti ilk növbədə ərazi bütövlüyü problemləri ilə şərtlənib, amma Ukrayna bu problemlərin həllində köməyi Avroatlantik birliyə inteqrasiyada görür, Azərbaycan isə Rusiyanı əbədi sadiqliyinə inandırmağa ümid edir və hələlik səmərəsiz şəkildə Mos-

[1] "TURAN" İnformasiya Agentliyi, 08 May 2018

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

kvanı Qarabağ uğrunda mübarizədə Bakını dəstəkləməyə razılaşdırmağa çalışır.

Qeyd edək ki, iki dövlət arasında diplomatik münasibətlər 1992-ci ildə, müstəqillik əldə edildikdən sonra qurulub. Azərbaycanın Kiyevdə, Ukraynanın Bakıda səfirliyi var. Hər iki ölkə Avropa Şurasının, Avropada Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Təşkilatının (ATƏT), Demokratiya və İqtisadi İnkişaf Təşkilatının (GUAM) və Qaradəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının (QİƏT) tamhüquqlu üzvüdür. Yeri gəlmişkən, məhz Kremlin təzyiqi ucbatından Qərbin təklif etdiyi, Avropa üçün Rusiyanın ekspansiyasından müdafiə zolağı kimi düşünülmüş GUAM layihəsi zəiflədi.

GUAM-ın uğursuzluğu o demək deyil ki, Qərb bu cür planlardan əl çəkib, indi NATO tərəfindən eyni məqsədlə yeni layihə – təhlükəsizlik sahəsində Türkiyə–Ukrayna–Azərbaycan əməkdaşlığı təşviq olunur. 2017-ci ilin fevralında Brüsseldə Gürcüstan və Türkiyənin müdafiə nazirləri üçtərəfli hərbi əməkdaşlıq haqqında müqavilənin imzalanması məsələsini müzakirə ediblər.

AR və Ukrayna nümayəndələri bir-birini "strateji tərəfdaş" adlandırır və beynəlxalq səhnədə bir-birinin suverenliyini və ərazi bütövlüyünü daim dəstəkləməyə çalışırlar. Belə ki, AR (07 aprel 2015) bir neçə MDB ölkəsi ilə birlikdə ATƏT-ə göndərilən, Rusiyaya qarşı tətbiq edilmiş sanksiyalardan narazılıq ifadə edən sənədi imzalamaqdan imtina edib. Bu, Rusiyanın Ukraynanın ərazi bütövlüyünü pozmasının və Ukraynanın şərqində silahlı qruplaşmaları dəstəkləməsinin sənəddə əksini tapmaması ilə bağlı idi. 2017-ci il fevralın 7-də Ukrayna və Azərbaycan rəsmi icazə olmadan Donbasdan və Dağlıq Qarabağdan məhsul buraxmamaq barədə razılıq əldə ediblər.

Eyni zamanda, AR, çox güman ki, Kremlin təzyiqi ilə əlaqədar, BMT Baş Assambleyasında (19 dekabr 2017) Rusiyanın işğal etdiyi Krım və Sevastopolda insan hüquqları haqqında qətnamə üzrə səsvermədə bitərəf qalıb.

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Siyasi sahələrdə əməkdaşlığa Ukraynanın seçdiyi demokratiya və Avroatlantika inkişaf yolu və Azərbaycanın avtoritarizmi mane olur. Ukrayna Maydanının kölgəsi bu ölkələrin əməkdaşlığı yolunda əsas maneələrdən biridir. Maydan Azərbaycanda böyük narahatlıqlar doğurur, ölkə rəhbərliyi qüvvəsinin çoxunu avtoritar sistemin sabitliyini qoruyub saxlamağa sərf edir.

Eyni zamanda, Bakıdakı hakimiyyət Maydandan ehtiyatlanırsa, Azərbaycanın müstəqil siyasi birliyi və vətəndaş cəmiyyəti tamamilə Ukraynanın bu avrointeqrasiya hərəkatının tərəfindədir.

Ticarət, silah ixracı, humanitar sahə

Ticarət, silah ixracı və energetika üzrə qarşılıqlı fəaliyyət kimi humanitar məsələlərdə isə ölkələrimiz kifayət qədər uğurla əməkdaşlıq edir.

2001-ci ildə əhalinin siyahıya alınmasının nəticələrinə görə, Ukraynada 45,2 min azərbaycanlı var idi (daha sonrakı məlumatları əldə etmək mümkün olmayıb), onların əksəriyyəti şəhərlərdə yaşayırdı. Ukraynada "Ukrayna Azərbaycanlılarının Birləşmiş Diasporası" fəaliyyət göstərir.

Azərbaycandakı ukraynalıların sayı 21,5 min nəfər təşkil edirdi (2009-cu ildə əhalinin siyahıya alınmasının nəticələrinə görə). Ukraynanın Azərbaycandakı səfirliyinin fikrincə, hazırda 4 minə yaxın Azərbaycan vətəndaşı özünü ukraynalı hesab edir. AR-də "Azərbaycanın Ukrayna Konqresi" adlı diaspora təşkilatı fəaliyyət göstərir.

Ermənistan təcavüzünə qarşı mübarizə aparan AR üçün Ukraynadan silah idxalı xüsusi aktuallığa malikdir. BMT-nin məlumatına görə:

– 2006-cı ildə Ukrayna Azərbaycana 48 ədəd T-72АГ tankı;

– 2009-cu ildə 29 БТР-70, 29 ədəd 122 millimetrlik 2С "1 "Qvozd"ka" özügedən qısalüləli ağır top və 6 ədəd 152 millimetrlik 2"3 "Akas"ya" özügedən qısalüləli ağır top, bir ədəd

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

МиГ-29УБ təlim-döyüş qırıcı təyyarəsi, 11 ədəd Ми-24 helikopteri;

– 2010-cu ildə 71 БТР-70 (silahsız), 7 ədəd 122 mm çaplı 2“1 “Qvozdka” özügedən artilleriya qurğusu, 1 ədəd Ми-24P helikopteri, 1 ədəd idarə olunan raket əleyhinə kompleks, 3 min avtomat və tapança-avtomat satıb.

Ukrayna Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına görə, 2017-ci ildə AR və Ukrayna arasında ticarət dövriyyəsi 810 milyon dollardan artıq olub ki, bu da 2016-cı ilə görə 2,4 dəfə çoxdur; ticarət dövriyyəsinin böyük hissəsi Azərbaycan neftinin və neft məhsullarının Ukraynaya ixracının payına düşür. SOCAR Azərbaycan Dövlət Neft Şirkəti Ukraynaya artıq 300 milyon ABŞ dollarından çox yatırım edib və burada öz biznesini genişləndirmək niyyətindədir.

Mədəniyyət sahəsində və humanitar sahədə əməkdaşlıq təhsil, elm, turizm, idman sahəsində ikitərəfli sazişlər çərçivəsində həyata keçirilir və kifayət qədər uğurla inkişaf edir. Belə ki, 2015/2016-cı tədris ilində Ukrayna ali məktəblərində Azərbaycanlı tələbələrin ümumi sayı 10,4 min nəfərə çatıb və Ukraynada təhsil alan əcnəbilər arasında ən yüksək faizi təşkil edir. 2000-ci ildən etibarən Ukrayna və AR arasında “Elmi adların və təhsil sənədlərinin qarşılıqlı tanınması və ekvivalentliyi haqqında” hökumətlərarası saziş qüvvədədir. Bu saziş ölkələr arasında təhsil sahəsində əməkdaşlığa şərait yaradır.

2013-cü ildə Truskavets şəhəri və Azərbaycan Turizm Assosiasiyası arasında əməkdaşlıq haqqında Memorandum imzalanıb. 2016-cı turizm ilinin nəticələrinə görə, Truskavetsdə istirahət edənlərin böyük əksəriyyətini məhz azərbaycanlılar təşkil edib.

2016-cı ildən etibarən bütün Azərbaycan ərazisində Ukrayna dövlət televiziya kanalının (UA/TV) yayımlanmasına başlanıb (Ukraynada müvafiq olaraq AzTV yayımlanır).

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Beləliklə, AR və Ukrayna arasında əməkdaşlıq yaxşı inkişaf edir, xarici siyasi yön, demokratiya və insan hüquqları kimi sahələr istisnadır. Bakının müxalif Azərbaycan jurnalisti Fikrət Hüseynlini təhvil vermək tələbi bu sahədə növbəti qalmaqal oldu. Yeri gəlmişkən, Hüseynlinin həm də Hollandiya vətəndaşlığı var. Uzun aylar boyunca Hollandiya və Azərbaycanla çəkişmədən və diplomatik danışıqlardan sonra Ukrayna hakimiyyəti jurnalisti azad edib və o, Hollandiyaya gedə bilib.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

CƏNUBİ QAFQAZDA ŞƏRQ PƏLƏNGİ[1]

Çin hökumətinin dəvəti ilə Azərbaycanın müdafiə naziri Zakir Həsənov aprelin 26–29-da Pekinə rəsmi səfərə gedib. Tərəflər müdafiə sahəsində əməkdaşlığın gələcək inkişafını müzakirə ediblər. Xüsusən, Azərbaycanın Çin istehsalı olan silahları alması məsələsi müzakirə olunub.

Bu iki ölkənin qarşılıqlı münasibətlərini diqqətlə izləməyənlər üçün uzaq Çin birdən-birə yaxınlaşdı və bütün Cənubi Qafqaz ölkələri ilə müxtəlif istiqamətlərdə əməkdaşlığı uğurla inkişaf etdirir. Əlbəttə, Çin hələlik ticarət dövriyyəsində Cənubi Qafqaz ölkələrinin ənənəvi tərəfdaşlarından – ABŞ, Avropa İttifaqı, Rusiya və Türkiyədən geridə qalır, amma Azərbaycan, Gürcüstan və Ermənistanla artmaqda olan iqtisadi əməkdaşlıq göstəricilərinə baxdıqda məşhur "Mən yavaş-yavaş, amma həmişə irəliyə gedirdim" deyimini yada salırsan.

Azərbaycan

Azərbaycan və Çin arasında diplomatik münasibətlər 1992-ci ildə qurulub və həmin vaxtdan etibarən ölkələr arasında əməkdaşlıq durmadan inkişaf edib. Çinin Avropa ilə ticarət dövriyyəsinin inkişafı məqsədilə "İpək Yolu" ölkələ-

[1] "TURAN" İnformasiya Agentliyi 14 May 2018

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

rinin nəqliyyat arteriyalarını birləşdirmək məqsədi daşıyan "Bir zolaq, bir yol" layihəsi əməkdaşlıq üçün yeni təkan oldu.

Qeyd etmək lazımdır ki, Çinin Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı mövqeyi Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü tamamilə nəzərə alır, bunu Çinin müdafiə naziri Vey Fenxe general-polkovnik Zakir Həsənovla yuxarıda qeyd edilən görüşdə bəyan edib. Həsənov öz növbəsində qeyd edib ki, Azərbaycan Pekinin "Vahid Çin"lə bağlı siyasətini dəstəkləyir.

Həmin görüşün sonunda tərəflər qarşılıqlı hərbi yardım göstərilməsi haqqında sənəd imzalayıblar, konkret olaraq söhbət Azərbaycanın Çindən silah almasından gedir.

Azərbaycan əvvəllər də Çindən silah alırdı, məsələn, Türkiyədə istehsal olunan T-300 "Qasırğa" müasir reaktiv yaylım atəşi sistemləri Çin lisenziyası ilə hazırlanır. Belarus istehsalı olan "Polonez" reaktiv yaylım atəşi sistemləri də Çin mənşəlidir. Çin həmçinin Azərbaycana VP10 zirehli maşını bazasında tank əleyhinə təkərli özügedən artilleriya qurğusu, Ture 99A2 döyüş tankı, həmçinin "Çendu" J-10 qırıcı təyyarəsi təklif edir.

Ticarət dövriyyəsi artır

Ümumilikdə Bakı və Pekin arasında ticarət dövriyyəsi durmadan artır, 2016-cı illə müqayisədə 2017-ci ildə 33,16% artıb və 1 milyard 298 milyon dollar təşkil edib. Beləliklə, Çin Aİ, Rusiya və Türkiyədən sonra Azərbaycanın dördüncü ticarət tərəfdaşı olub.

Azərbaycan Çinə 433,8 milyon dollar dəyərində neft və kimya məhsulları ixrac edir, Azərbaycana Çin məhsullarının idxalı isə 854,5 milyon dollara (bütün idxalın 9,73%-i) çatıb və mexanizmlərdən, elektrik aparatlarından, nəqliyyat vasitələrindən, tibbi avadanlıqlardan, məişət mallarından, habelə silahdan ibarətdir. 2006-cı ildə Bakı və Çinin Uyqur muxtar bölgəsinin paytaxtı olan Urumçi şəhəri arasında bir-

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

başa aviareyslər həyata keçirilməyə başlayıb. Bu gün Urumçiyə Çin və Azərbaycan aviasiya şirkətləri tərəfindən həftədə 2 aviareys həyata keçirilir.

1995–2011-ci illərdə Çin investorları Azərbaycan iqtisadiyyatının qeyri-neft sektoruna 102,5 mln. dollar, neft-qaz sektoruna isə 598 mln. dollar yönəldib. 2011-ci ildə "China National Electric Equipment Corp." şirkəti Azərbaycanda Mingəçevir və Varvara su elektrik stansiyalarının yenidənqurmasına başlayıb.

2017-ci il oktyabrın 30-da Şərq-Qərb nəqliyyat dəhlizinin tərkib hissəsi olan Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu açılıb.

Aydındır ki, Çinlə hərtərəfli münasibətləri inkişaf etdirən, ondan silah alan Bakı BMT-nin Təhlükəsizlik Şurasında Qarabağ problemi ilə bağlı səsvermədə bu böyük dövlətin dəstəyini qazanmağa çalışır.

Gürcüstan

Çin Gürcüstanla ticarət dövriyyəsinə görə 3-cü yeri tutur (Türkiyə və Azərbaycandan sonra). 2017-ci ildə bu göstərici 554,1 milyon dollar (ümumi ticarət dövriyyəsinin 8,4%-i) təşkil edib. Həmin ilin yanvar-avqust aylarında iki ölkə arasında ticarət dövriyyəsi 2016-cı ilin analoji dövrü ilə müqayisədə 15% artıb. Gürcüstan Çinə mis filizi, habelə 3,6 min ton təbii üzüm şərabı ixrac edir. Gürcüstan şərabının ixracına görə birinci yerdə olan Çinə təxminən 5,1 milyon şüşə şərab ixrac edilib. Çinə ixracın artımı 51% təşkil edib. Çindən Gürcüstana 34,5 min ton karbohidrogen poladdan hamar prokat, 189 ton hesablama texnikası, 2,4 min ton hava kondisiyalaşdırma qurğusu, həmçinin çox işlənən mallar ixrac olunub.

2017-ci il mayın 13-də Gürcüstan və Çin azad ticarət haqqında müqavilə bağlayıb. Beləliklə, Gürcüstan regionda Çinin belə bir saziş bağladığı ilk ölkə oldu.

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Müqaviləyə əsasən, Gürcüstan məhsullarının və xidmətlərinin 95%-i Çin bazarına gömrük rüsumu olmadan ixrac olunacaq. Bu, əsasən mis filizləri, şərab, habelə azot və mineral gübrələr, ferroərintilər, lokomotivlər, kabellər, plastmas məmulatlar və digər məhsullardır. (Qeyd edək ki, Gürcüstanın Avropa İttifaqı, MDB ölkələri, Türkiyə və Aİ-yə daxil olmayan İsveçrə, Norveç, İslandiya və Lixtenşteyni birləşdirən Avropa Azad Ticarət Assosiasiyası (EFTA) ilə azad ticarət haqqında sazişləri tərtib edilib. Bundan başqa, ABŞ, Çin, Kanada və Yaponiya ilə imtiyazlı ticarət rejimləri qüvvədədir.

Xarici siyasət nöqteyi-nəzərdən Çin, Azərbaycanda olduğu kimi, Gürcüstanın ərazi bütövlüyünü qeyd-şərtsiz dəstəkləyir.

Ermənistan

Ermənistanın Milli Statistika Xidmətinin məlumatına görə, 2016-cı ildə Ermənistan və ÇXR arasında ticarət dövriyyəsi 454 mln. dollar və ya Ermənistanın ümumi xarici ticarətinin 8,9%-ni təşkil edib. 2015-ci illə müqayisədə Ermənistanın ixracı xeyli – 165,3 mln. dollardan 96,4 mln. dollara qədər azalıb. Çindən idxal, əksinə, 316,1 mln. dollardan 357,7 mln. dollara qədər artıb. Ermənistan Çinə daimi ticarət attaşesi göndərib.

Çin praqmatizmi

Çinin Cənubi Qafqaz ölkələri ilə bağlı siyasəti ABŞ və ya Rusiyanın regiondakı siyasətindən xeyli fərqlənir. Çin region ölkələri ilə qarşılıqlı münasibətlərə Soyuq Müharibə prizmasından baxmır, siyasi sistem və ya xarici siyasət kursu haqqında öz düşüncələrinə bu ölkələrə qəbul etdirməyə çalışmır (bəlkə də hələlik). Rusiyadan və Avroatlantik birlikdən fərqli olaraq, hələlik imperializm ittihamlarından qaçmağa müvəffəq olur.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Çin bir-biri ilə düşmən ölkələrlə, məsələn, Azərbaycan və Ermənistanla belə uğurlu münasibətlər qurur. Çin başqa ölkələrin daxili işlərinə qarışmama siyasətini həyata keçirərək, iqtisadi əməkdaşlıq vasitəsilə regiona nüfuz etməyə çalışır, beləliklə, digər böyük dövlətlər tərəfindən strateji və ideoloji təzyiq görən ölkələrin üstünlük verdiyi tərəfdaşdır.

İndiyədək Çinin Cənubi Qafqaz ölkələri ilə əməkdaşlığı uğurla inkişaf edir və Rusiya, Qərb və Türkiyə kimi ənənəvi geosiyasi qüvvələrin maraqları ilə ziddiyyət təşkil etmir. Amma regionda Çinin iqtisadi nüfuzu Cənubi Qafqaz ölkələrinin ənənəvi xarici siyasət tərəfdaşlarının nüfuzu ilə müqayisə olunacaq həddə çatsa, onlarla Çin arasında iqtisadi və siyasi qarşıdurmanın müşahidə edəcəyimiz ehtimalı var. Axı, hər şey Çinin çox işlənən mallarından başlamışdı, indi isə artıq söhbət Çin tanklarının və qırıcı təyyarələrinin alınmasından gedir.

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

PAŞİNYAN – MÖCÜZƏYƏ SON ÜMİD[1]

2018-ci ilin mayında Ermənistanda son etiraz hərəkatı tam uğurla başa çatdı. Ölkənin əvvəlki rəhbəri Serj Sarqsyan istefa verdi. Onu etiraz hərəkatının lideri Nikol Paşinyan əvəz etdi.

Çox güman ki, 1998-ci ildən ölkəni idarə edən Qarabağ klanı da öz mövqelərini təhvil verəcək. Yeni qüvvələr bölgüsü özünü saxlaya bilsə, bu hadisələrin fundamental nəticəsi o olacaq ki, əgər əvvəllər Ermənistanın taleyini Qarabağ ermənileri həll edirdisə, indi Ermənistan ermənileri həll edəcəklər.

Məlum olduğu kimi, qarabağlılar Azərbaycandan ayrılmaqdan başqa heç nə eşitmək istəmirlər, hətta bunun üçün ən dəhşətli əvəzlər ödəsələr belə. Ancaq Ermənistan vətəndaşlarının çoxu müharibənin perspektivsiz olduğunu başa düşür və öz övladlarının gələcək taleyi üçün narahatdır.

İndi də növbə ekspertlərindir: Nikol Paşinyan kimdir? Nə etmək fikrindədir? Nələri edə biləcək? Bu sualların cavablarını axtarıb tapmaqla məşğuldurlar.

Qeyd olunduğu kimi, N.Paşinyan

– uzun illərdir ki, hakimiyyətlə mübarizə aparır, korrupsiyaya bulaşmayıb;

– Qərb tərəfdarıdır;

– siyasətdə təcrübəsizdir və heç bir inzibati təcrübəsi yoxdur;

– populizmdən, hətta şovinizmdən uzaq deyil.

[1] "TURAN" İnformasiya Agentliyi, 14 May 2018

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Ancaq gəlin Paşinyanın yuxarıda sadalanan xüsusiyyətlərini və ictimaiyyətə açıqladığı hədəfləri nəzərdən keçirək.

Nikol Paşinyan korrupsiyaya uğramış deyil, amma təcrübəsizdir. Hansı variantın daha yaxşı olduğu hələ sübuta yetirilməyib.

Parlamentdə Baş nazir seçilmədən öncəki çıxışında bildirib ki, bundan sonra seçkilər, insan hüquqları, məhkəmələr, biznesə münasibət – hər şey vicdanla olacaq!

O, heç kimdən intiqam almağa hazırlaşmır. Ölkənin yeni hökuməti milli barış hökuməti olacaq.

Rusiya ilə əlaqələri kəsmək niyyətində deyil. "Əgər xalq bunu istəyirsə..." (bu sözlərə diqqət yetirmək lazımdır – guya özü o qədər də istəmir, ancaq madam ki, xalq istəyir, nə etmək olar), Ermənistan bundan sonra KTMT-nin və Avrasiya İqtisadi Birliyinin üzvü olaraq qalacaq. Ancaq bu üzvlüyü səmərəli etmək lazımdır. Eyni zamanda ABŞ və Aİ ilə əməkdaşlığı inkişaf etdirmək lazımdır (müşahidəçilər bildirirlər ki, Paşinyan fransız diasporuna meyllənir).

Qısası, hər şey düzgün və yeni formada olacaq, təkcə Qarabağ əvvəlki kimi qalacaq!

"Qarabağın müstəqilliyinin dünya səviyyəsində tanınmasına, sonra isə Ermənistanla birləşdirilməsinə nail olmaq lazımdır". "Bundan ötrü Azərbaycanın daha böyük şəhərini tutmaq lazımdır ki, onu yola gətirmək mümkün olsun".

"Bizim əsgərləri yaxşı yedirtmək lazımdır, başqa sözlə desək, hərbi xərcləri artırmaq lazımdır".

"1915-ci il erməni soyqırımının beynəlxalq səviyyədə tanınmasını tələb etməyə davam etmək lazımdır".

Paşinyan "Arsax respublikası" və diaspor ilə birlikdə yeni Ermənistan quracaq.

Bu məqsədlərin reallaşması mümkündürmü? Xarici siyasət üzrə eyni kursu yürütməklə ölkənin daxili işləri ilə bağlı islahatlar aparmaq olarmı? Ekspertlərin çoxu bunun mümkün olmadığını bildirir.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Paşinyanı yarımislahatçı adlandırmaq daha düzgün olardı. Əgər Paşinyanın Ermənistanı Azərbaycanla savaşa davam edəcəksə və buna görə ona Rusiyanın köməyi lazım olacaqsa əvvəl olduğu kimi, bu, ona öz müstəqilliyi və inkişafı bahasına başa gələcək.

Bundan əlavə, Paşinyan öz siyasi fəaliyyətinin başlanğıcında Rusiya ilə əlaqələrə yenidən baxılmasının və Qərblə əməkdaşlığın möhkəmləndirilməsinin vacibliyini bildirib. Ancaq Paşinyana kütləvi dəstək verən erməni ictimaiyyəti bunu istəmir. İctimaiyyət Qarabağ uğrunda savaşmağa davam etmək istəyir.

Və Paşinyan geri çəkilməli olacaq: "Əgər xalq bunu istəyirsə..., – Paşinyan bəyan edir, – biz Rusiyanın rəhbərlik etdiyi hərbi və gömrük ittifaqının üzvü olaraq qalacağıq və beləliklə, Qarabağ müharibəsində Moskvanın dəstəyindən istifadə edəcəyik..."

Bu məqamda biz yenidən Köhnə Ermənistanı görürük – öz müstəsnalığı, ətrafdakıların düşmən, özünün günahsız olması, tarix boyunca haqq etmədiyi bədbəxtliyə düçar olması haqda miflərlə yaşayan ölkəni görürük.

Demək olar ki, Nikol Paşinyan Köhnə Ermənistanın möcüzəyə olan son ümididir.

Çox güman ki, onun bəyan etdiyi kurs reallıqla toqquşaraq uğursuzluğa düçar olacaq. Ola bilsin ki, ancaq bundan sonra erməni ictimaiyyəti, nəhayət, mifdən əl çəkəcək və biz o zaman Yeni Ermənistanı görəcəyik.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

RUSİYA HƏM ERMƏNİSTANI, HƏM DƏ AZƏRBAYCANI QARMAQDA SAXLAMAQ İSTƏYİR[1]

Azərbaycanın Rusiyadakı keçmiş səfiri Hikmət Hacızadə Amerikanın Səsinə müsahibəsində Ermənistan-Rusiya münasibətləri və Dağlıq Qarabağ münaqişəsindən danışıb.

Amerikanın Səsi: Ermənistanın yeni baş naziri ilk səfərini Rusiyaya etdi. Rusiya-Ermənistan münasibətlərinin perspektivləri necə görünür?

Əvvəl Paşinyanı qərbpərəst kimi tanıyırdılar. Xüsusilə də deyirdilər ki, o, Fransa diasporasının təsiri altındadır

Hikmət Hacızadə: Çətin sualdır. Hələ ki, Nikol Paşinyan təzə başlayıb və fəaliyyətinə ziddiyyətli çıxışlarla başlayıb. O müxalifətdə olanda deyirdi ki, Rusiya ilə münasibətlərə yenidən baxmalıyıq. Deyirdi ki, lazım olanda Rusiya Ermənistanı qabağa çəkir, lazım olanda satır, lazım olanda, elə-belə, oyuncaq kimi bizimlə davranır. Xüsusilə onun fikirləri, daha çox aprel müharibəsindən (2016-cı il aprelin 2-dən 5-dək Dağlıq Qarabağda hərbi əməliyyatların bərpası nəzərdə tutulur – red) sonra yayıldı. Deyirdi, yenə ruslar satdı, azərbaycanlılar gəldi bizi qırdı, rus tərpənmədi və s. Bununla bağlı Paşinyan

[1] "TURAN" İnformasiya Agentliyi, 15 May 2018 https://www.amerikaninsesi.org/a/siyaset/4394661.html

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

bir neçə dəfə fikir səsləndirdi ki, Rusiya ilə münasibətlərə yenidən baxmalıyıq. Ancaq Paşinyan hakimiyyətə gəlməyə yaxınlaşanda, onun fəaliyyəti geniş vüsət alanda, böyük hərəkat başlayanda, hərəkat bundan tələb etməyə başladı ki, xeyr, Rusiya bizə lazımdır, Rusiya bizə vacibdir. Xahiş edirik, Rusiyanın xətrinə dəyməyin və o geri çəkildi. Başladı ki, hə, yox mən elə deməmişəm, mən başqa cür demişəm. Rusiya bizim can-ciyərimizdir, həmişə bir olacağıq. Bəzi məsələləri yenidən danışacağıq. Amma, ümumən biz onun hərbi, ticari ittifaqlarında fəal iştirak edəcəyik. Bax belə, qalıbdır bu iki fikrin arasında. Burada qərb məsələsi də var. O qərblə münasibətlərini necə quracaq? Əvvəl-əvvəl Paşinyanı qərbpərəst kimi tanıyırdılar. Xüsusilə də deyirdilər ki, o, Fransa diasporasının təsiri altındadır. O qərblə bütün əməkdaşlığın genişləndirlməsinin tərəfdarıdır. Avropa İttifaqı ilə əməkdaşlıq sazişinin genişləndirilməsinin tərəfdarı kimi tanınırdı. İndi isə Ermənistanın ruspərəstləri onu sıxırlar. Baxaq görək, o, dözə biləcək, ya yox. Amma, hər halda ürəyində qərbpərəstdir.

Amerikanın Səsi: Nikol Paşinyanın Moskva səfəri zamanı Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin nizamlanması ilə bağlı hər hansı açıqlama verilməyib? Münaqişənin bundan sonrakı nizamlanma prosesində bir yenilik ola bilərmi?

Rusiya həm Ermənistanı, həm də Azərbaycanı qarmaqda saxlamaq istəyir.

Hikmət Hacızadə: Yenilik gözləmirəm. Həmin vəziyyət olacaq, yəni Rusiyanın mövqeyi belədir ki, status-kvo necə var, elə də qalacaq. Rusiya həm Ermənistanı, həm də Azərbaycanı qarmaqda saxlamaq istəyir. Buna görə də indiki vəziyyət Rusiyaya sərf edir. Kim də ki, nəsə Rusiyanın xoşuna gəlməyən addımlar atsa, o saat onu cərimələyirlər. Ya Azərbaycanı Ermənistanın üzərinə buraxırlar, ya Ermənista-

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

nı Azərbaycanın üzərinə buraxırlar. Status-kvo belə qalacaq, çünki Rusiya belə istəyir.

Amerikanın Səsi: Azərbaycanın xarici işlər naziri mayın 15-də ATƏT-in Minsk Qrupunun həmsədrləri ilə münaqişə ətrafında yaranmış son durumu müzakirə edib. Münaqişənin nizamlanmasında ATƏT-in Minsk Qrupunun həmsədrlərinin mövqeyində hansı yeniliklər ola bilər?

Hikmət Hacızadə: Heç bir yenilik gözləmək olmaz. Ümumən, bu Minsk Qrupu mənasız bir qurumdur. Qarabağ probleminin bütün açarları Moskvadadır. Moskvaya fikir verin. Məsələni izləyirsinizsə, baxın, görün Moskva necə davranır, nə deyir, hansı eyhamlar edir. Qalanlarının Azərbaycanla heç bir işi, marağı yoxdur. Nə Fransanın, nə Amerikanın. Əfsus ki, belədir. Başları qarışıb Suriya, Ukrayna, indi də İran, Fələstin problemlərinə. Hələ ki Azərbaycana çox da maraq yoxdur.

Amerikanın Səsi: Azərbaycan indiki vəziyyətdə hansı addımları atmalıdır? Xüsusilə xarici siyasət sahəsində hansı addımlar atmalıdır?

Bizim anti-demokratikliyimiz, avtoritarizmimiz bizim zəifliyimizdir. İslahatlar lazımdır.

Hikmət Hacızadə: Mən belə deyə bilərəm ki, bizi başqa bir təhlükə gözləyir. Ola bilsin, Ermənistan demokratikləşəcək, indi Paşinyanın planları belədir. Amma Azərbaycan bu yolda heç bir addım atmır. Bu bizim zərərimizədir. Onda dünya ictimaiyyətinin gözündə demokratik Ermənistan, anti-demokratik Azərbaycanla toqquşur. Əlbəttə, bütün simpatiyalar (rəğbət – red) Ermənistanın tərəfində olacaq. Bunu düşünmək lazımdır. Bizim anti-demokratikliyimiz, avtoritarizmimiz bizim zəifliyimizdir. İslahatlar lazımdır. Geniş si-

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

yasi islahatlar. Siyasi məhbuslar buraxılmalıdır. Söz azadlığı təmin olunmalıdır. Beynəlxalq təşkilatlar Azərbaycana qayıtmalıdır. Biz bunu etməsək, Ermənistan etsə, bu artıq bizim üçün minusdur.

Pərvanə Bayramova
Tapdıq Fərhadoğlu

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

XƏZƏRİN BÖLÜNMƏSİ HAQQINDA MÜQAVİLƏ HAZIRDIR: BÜTÜN TƏRƏFLƏR ÖZ QƏLƏBƏLƏRİNİ BƏYAN EDİR[1]

Xəzəryanı ölkələrin Xəzərin statusu haqqında iyirmi illik danışıqları, deyəsən, başa çatıb. Bu ölkələrin liderləri, çox güman ki, 2018-ci ilin sonlarında Qazaxıstan sammitində Xəzərin statusu haqqında konvensiyanı imzalayacaqlar.

Sənədə əsasən, Xəzərin dibi (və burada mövcud olan resurslar) konvensiya iştirakçıları arasında sektorlara bölünəcək və ölkələr Xəzərin dibindən dövlətlərarası kommunikasiya və nəqliyyat xətləri çəkə biləcəklər. Xəzər hövzəsi isə (ərazi sularından başqa) Xəzəryanı ölkələrin mülki və hərbi gəmiləri üçün açıq olaraq qalacaq. Xəzərə və Xəzər limanlarına digər dövlətlərin hərbi gəmiləri buraxılmayacaq. Beləliklə, Rusiya hərbi donanmasının Xəzərdəki üstünlüyü təmin ediləcək.

SSRİ dövründə Xəzərin statusu RSFSR və İran arasında 1921-ci il müqaviləsi və SSRİ və İran arasında Xəzərin statusunu daxili su hövzəsi kimi müəyyən edən və beynəlxalq hüquq kimi tanınan 1940-cı il müqaviləsi ilə təmin edilirdi. Bu müqavilədə gəmiçiliyin və balıqçılığın azadlığı, habelə Xəzəryanı olmayan ölkələrin bayraqları altında gəmilərin üzməsinə qadağa məsələsinə baxılırdı. 1921 və 1940-cı il müqa-

[1] "TURAN" İnformasiya Agentliyi, 28 İyun 2018

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

vilələri yeraltı sərvətlərdən istifadə, təbii mühitin qorunması və hərbi fəaliyyət məsələlərinə toxunmurdu.

SSRİ dağıldıqdan sonra bəzi Xəzəryanı ölkələr, xüsusən Azərbaycan bu müqavilələrin qüvvəsini tanımaqdan imtina etdi. Və həmin vaxt 1996-cı ildə Xəzəryanı ölkələr Xəzərin hüquqi statusu haqqında konvensiya hazırlamaq üçün "Xüsusi İşçi Qrup" təşkil etdilər. 20 il davam edən danışıqlar başladı.

Eyni zamanda, bəzi Xəzəryanı ölkələr arasında Xəzərlə bağlı ikitərəfli sazişlər imzalanmağa başladı. Belə ki, 1998-ci ildə Rusiya və Qazaxıstan arasında Xəzər dənizinin şimal hissəsinin dibinin bölünməsi haqqında Saziş imzalandı, 2002-ci ildə bu Saziş üzrə həmin zonada yeraltı sərvətlərdən istifadəni tənzimləyən Protokol imzalandı.

2001-ci və 2003-cü illərdə Qazaxıstan və Azərbaycan arasında Xəzər dənizinin bu ölkələr arasında bölünməsi haqqında Saziş imzalandı.

2003-cü ilin mayında Rusiya, Azərbaycan və Qazaxıstan arasında Xəzər dənizinin dibinin həmhüdud hissələrinin bölünməsi xətlərinin qovuşma nöqtələri haqqında saziş bağlandı. 2003-cü ilin noyabrında bu ölkələr Xəzər dənizində dəniz mühitinin antropogen təsirlərdən qorunması üzrə konvensiya imzaladılar.

2011–2012-ci illərdə bütün Xəzəryanı ölkələr dəniz mühitinin neft çirklənmələrindən qorunması haqqında müqavilələr imzaladılar.

20 illik danışıqlar ərzində Aşqabadda (2002), Tehranda (2007), Bakıda (2010) və Həştərxanda (2014) sammitlər keçirilib. Bu sammitlərdə Xəzərin hüquqi statusu haqqında konvensiyanın hazırlanmasına ümumi yanaşmalar üzərində işlənilib.

Danışıqlar uzanırdı, çünki Xəzəryanı ölkələrin hər biri hazırlanan sazişdə öz maraqlarını təmin etməyə çalışırdı.

Rusiya yeraltı sərvətlərin və şelfin bölünməsinin tərəfdarıdır, amma hövzənin bölünməsinə qarşı çıxır, çünki Xəzər hövzəsində öz hərbi-strateji üstünlüyünü təmin etməyə çalı-

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

şır. Bundan başqa, Rusiya Türkmənistan və Azərbaycan arasında Xəzərin dibindən keçən boru kəməri ilə enerji resurslarının Avropaya nəqli layihələrinə qarşı çıxır;

Azərbaycan, Qazaxıstan və Türkmənistan Xəzərdə öz hissələrinin yeraltı sərvətlərindən və coğrafi mövqeyindən əlverişli şəkildə istifadə etmək üçün Xəzəri orta xətdən bölmək istəyir.

Türkmənistan Azərbaycanın dəniz dibinin bəzi hissələrinə olan iddiaları ilə razı deyil.

İran Xəzərin hövzəsinin və dibinin "bərabər şəkildə" – hər bir tərəfə 20% olmaqla bölünməsinin tərəfdarı idi. Bundan başqa, İran ikitərəfli sazişlərin bağlanmasına qarşı çıxır.

Amma 2017-ci ildə Rusiya hökuməti bildirib ki, tərəflər, nəhayət, mühüm güzəştlər əldə ediblər və saziş layihəsi 2018-ci ilin sonuna qədər imzalanacaq.

Bəs əvvəllər Rusiyanın bu güzəştlərə getməsinə nə mane olurdu?

Xəzər məsələsində iki strateji problem Kremli narahat edirdi.

Birincisi – Xəzər karbohidratlarının Avropaya maneəsiz çatdırılması üzrə layihələr. Bu layihələr uğurlu olarsa, Rusiya Avropanı karbohidratlarla şantaj etmək imkanından məhrum olacaq.

İkincisi isə Rusiyanın cənub sərhədində, o cümlədən Xəzərdə düşmən hərbi qüvvələrin (NATO və ya ABŞ nəzərdə tutulur) peyda olması ehtimalı idi.

Hadisələrin gedişatı göstərib ki, birinci halda Xəzərin enerji resurslarının Avropaya nəqli planlarını pozmaq mümkün olmur. Bakı-Tbilisi-Ceyhan uğurla fəaliyyət göstərir, TAP və TANAP işə salınır. Azərbaycan və Türkmənistan Xəzər dənizinin dibindən öz sahilləri arasında qaz kəməri çəkməyə hazırlaşır və buna mane olmaq asan olmayacaq. Odur ki, burada ən yaxşısı güzəştə getməkdir.

Xəzərdə NATO hərbi dəniz qüvvələri və bazaları isə, Kremlin fikrincə, ekzistensial məsələdir. Bununla əlaqədar 2018-ci ilin yazında Rusiya KİV-ləri Qazaxıstanın Xəzərdəki

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

limanlarını ABŞ hərbi gəmilərinə təqdim etməsi və Qazaxıstanda ABŞ hərbi bazası açılması haqqında sazişlər imzaladığı barədə materiallar dərc ediblər. Astana söhbətin yalnız Qazaxıstanın Əfqanıstana yük nəqlində Qərb ölkələri koalisiyasına kömək etməsindən getdiyini bəyan edərək bu məlumatı təkzib etsə də, Rusiya KİV-lərindəki isterika Xəzərdə hadisələrin bu cür inkişafından narahatlıq səviyyəsini göstərir.

Həmçinin, ABŞ və İran arasında labüd olan münaqişəni də nəzərə almaq lazımdır – Xəzər dənizi bu ölkələr arasında hərbi əməliyyatlar səhnəsinə çevrilə bilər. Beləliklə, əlbəttə ki, başqalarının hərbi gəmilərini Xəzərə buraxmaq olmaz və 2017-ci ildə Rusiya hökuməti Xəzərdə dəniz limanlarının inkişafı haqqında strategiyanı təsdiq etdi. Kaspiysk şəhərində (Dağıstan) yeni hərbi dəniz bazasının tikintisi planlaşdırılır, bunun üçün 20 mlrd. rubl ayrılıb. Kaspiysk hövzədə əsas hərbi dəniz bazası olacaq. Baza Rusiyanın Yaxın Şərqdə və Orta Asiyada vəziyyətə nəzarət etməsinə imkan verəcək.

Yuxarıda sadalanan strateji problemləri nəzərə alan Rusiya Xəzərin statusu haqqında sazişin tezliklə müəyyən edilməsi zərurəti haqqında qərar qəbul etdi. Digər Xəzəryanı ölkələr etiraz etmədi, çünki saziş tərəflərinin hər biri istədiyini əldə edəcək.

"İnterfaks"ın məlumatına görə[1], imzalanmaq üçün hazırlanmış Xəzərin hüquqi statusu haqqında Konvensiya layihəsi aşağıdakı müddəaları ehtiva edir:

Xəzərin dibi və yeraltı sərvətləri sektorlara bölünəcək.

Xəzərin hövzəsi daxili sulara və ərazi sularına, balıqçılıq zonalarına və ortaq su məkanına bölünür. Hər bir tərəf eni 15 dəniz milini keçməyən ərazi sularını müəyyən edir. Onlar konvensiyaya uyğun olaraq müəyyən edilmiş başlanğıc xətlərindən ölçülür.

Hər bir tərəf ərazi sularına bitişik eni 10 dəniz mili olan balıqçılıq zonası müəyyən etmək hüququna malikdir.

---

[1] http://www.interfax.ru/russia/618102

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Konvensiya layihəsinin 6-cı maddəsinə əsasən, hər bir tərəfin suverenliyi "onun quru ərazisinin və daxili sularının hüdudlarından kənara, ərazi suları adlandırılan bitişik dəniz zolağına, eyni zamanda onun dibinə və yeraltı sərvətlərinə, habelə onun üzərindəki hava məkanına" şamil olunur.

Ərazi sularının xarici sərhədi dövlət sərhədidir. "Sahilləri həmsərhəd olan dövlətlər arasında daxili suların və ərazi sularının bölünməsi onlar arasında razılaşmalar əsasında beynəlxalq hüquq norma və prinsipləri nəzərə alınmaqla həyata keçirilir", deyə konvensiya layihəsində qeyd edilir.

"Xəzərin dibinin və yeraltı sərvətlərinin sektorlara bölünməsi onların yeraltı sərvətlərdən istifadə və dəniz dibinin resurslarının və yeraltı sərvətlərinin mənimsənilməsi ilə bağlı digər təsərrüfat-iqtisadiyyat fəaliyyətinin həmsərhəd və qarşı-qarşıya yerləşən dövlətlərin beynəlxalq hüquq normaları əsasında razılaşmalarına uyğun həyata keçirilir".

Sahil dövləti öz sektorunun hüdudları daxilində "süni adaların, qurğuların və tikililərin kənar xəttinin hər bir nöqtəsindən etibarən 500 metrdən çox olmayan təhlükəsizlik zonaları müəyyən edə bilər".

"Xəzərdə birgə bioloji su resurslarının ovlanması qaydası və şərtləri bütün tərəflər arasında ayrı-ayrı sazişlərə əsasən müəyyən edilir".

Sazişin iştirakçısı olan ölkələr layihələri beynəlxalq müqavilələrdə təsbit edilmiş ekoloji tələblərə və standartlara uyğun olması şərtilə Xəzərin dibindən sualtı kabel və boru kəmərləri çəkə bilərlər.

Üçüncü ölkələrin silahlı qüvvələrinin Xəzərdə iştirakı yolverilməzdir.

Ərazi sularından keçən saziş tərəflərindən birinə məxsus hərbi gəmilər, sualtı qayıqlar və digər nəqliyyat vasitələri müvafiq icazə olmadan digər tərəfin ərazi suları daxilindəki limanlara girmək və lövbər salmaq hüququna malik deyil.

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Aİ VƏ AZƏRBAYCAN SAZİŞ İMZALADI. SİYASİLƏR HƏBSDƏ[1]

Azərbaycan hökumətinin diplomatiyası hazırkı məhələdə növbəti uğurunu bəyan edə bilər – 2018-ci il iyulun 11-də Brüssel və Bakı Azərbaycanın irəli sürdüyü şərtlərlə "Tərəfdaşlığın prioritetləri haqqında Saziş"i imzaladı: iqtisadi əməkdaşlığa hə, demokratik islahatlara isə yox.

Tərəfdaşlıq prioritetlərinin yaxın bir il üçün əməkdaşlıq istiqamətlərini müəyyən etdiyini nəzərə alaraq, onların təsdiq edilməsi Aİ və Azərbaycan arasında münasibətlərdə irəliyə doğru mühüm addımdır, deyə xarici işlər üzrə Ali Nümayəndənin ofisinin məlumatında bildirilir.

Xüsusən, tərəflər aşağıdakı prioritetləri müəyyən ediblər:

* İnstitutların möhkəmləndirilməsi və korrupsiyaya qarşı mübarizə, dövlət idarəetməsində islahat və cinayətkarlığa və terrorçuluğa qarşı mübarizə üçün potensial yaradılmasından ibarət olan yaxşı idarəçilik.

- İqtisadi inkişaf və iqtisadiyyatın sabit şəkildə şaxələndirilməsini, ÜTT-ə üzvlüyün dəstəklənməsini və işgüzar və investisiya mühitinin yaxşılaşdırılmasını nəzərdə tutan bazar imkanları.

[1] "TURAN" İnformasiya Agentliyi, 23 İyul 2018

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

- Cənub Qaz Dəhlizinin həyata keçirilməsi nəzərə alınmaqla, Azərbaycanın ticarət, logistika və nəqliyyat qovşağı kimi fəaliyyət göstərmək imkanına dəstəkdən ibarət olan enerji səmərəliliyi, ətraf mühit və iqlim.
- Təhsil və insan kapitalına dəstək, Aİ və Azərbaycan vətəndaşları üçün görüşməsi və təcrübələrini bölüşməsi üçün daha çox imkan verilməsini əhatə edən mobillik və insanlar arasında əlaqə.

Tərəfdaşlığın prioritetləri həm də 2018–2020-ci illərdə maliyyə əməkdaşlığı üçün əsas olacaq.

Tərəfdaşlığın prioritetləri çərçivəsində Aİ və Azərbaycan Avropa Qonşuluq Siyasətinin dəyərlərini və prinsiplərini, o cümlədən insan hüquqlarına riayət olunmasına, demokratiyaya, qanunun aliliyinə və vətəndaş cəmiyyəti ilə dialoqu əks etdirən ambisiyalı və hərtərəfli gündəliyə sadiq olduqlarını təsdiq edirlər.

"Yeni ikitərəfli saziş haqqında davam edən danışıqlarla yanaşı, tərəfdaşlıq prioritetlərinin imzalanması Azərbaycan xalqının və Avropa İttifaqının rifahı naminə müsbət nəticələr gətirmək üçün Aİ və Azərbaycan arasında münasibətləri möhkəmləndirmək niyyətini sübut edir. Tərəfdaşlıq prioritetləri Avropa İttifaqı və Azərbaycan tərəfindən rəsmi olaraq təsdiq ediləcək, daha sonra qəbul ediləcək", deyə Aİ-nin xarici əlaqələr üzrə Ali Nümayəndəsinin ofisinin məlumatında bildirilir.

Saziş imzalandı, amma siyasi məhbuslar hələ də azad edilmədi. Bəlkə də, sənəd təsdiq edilənə qədər "Aİ-nin əsas (demokratik – H.H) dəyərləri və hüquqları" nəzərə alınacaq və yerinə yetiriləcək, amma bu, baş verməsə, Bakı Brüsselli diplomatlar üzərində qələbə çaldığını bəyan edə biləcək.

Yuxarıda qeyd edilən saziş tərəflərin qibtə oyadan inadkarlığı ilə bir neçə ildir müzakirə olunurdu. Aİ hər yolla və əməkdaşlığın müxtəlif modelləri vasitəsilə Azərbaycanı

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

özünə tərəf çəkməyə çalışırdı, Azərbaycan isə eyni inadla Aİ-nin insan hüquqları sahəsindəki standartlarından imtina edirdi.

Görünür, Azərbaycanda hazırkı rejim dünya demokratik ictimaiyyəti ilə yaxınlaşmada öz mövcudluğu üçün ekzistensional təhdid görüb, bu zaman Bakı iqtisadi sahədə əməkdaşlığa həvəslə razılaşırdı. Aİ ilə əməkdaşlığın daha bir problemi Bakının, əsaslı olaraq, Aİ-nin öz sərhədlərinə yaxınlaşmasını narahatlıqla müşahidə edən Moskvanın və hətta Tehranın reaksiyasından ehtiyatlanmasından ibarət idi.

Nəticədə, Azərbaycan Gürcüstan, Ukrayna və Moldovadan fərqli olaraq, tammiqyaslı "Aİ ilə Assosiasiya Sazişi"-ni imzalamaqdan imtina edir və Brüssel əməkdaşlıq üçün başqa, "daha yumşaq variantlar" axtarmaq məcburiyyətində qalır.

Bakı Aİ ilə danışıqlarda əmin davranırdı – neft pulları Aİ-nin liberal islahatlar müqabilində təklif etdiyi maliyyə yardımından imtina etməyə imkan verirdi. Amma 2014-cü ilin iyulunda dünyada neft qiymətləri iki dəfədən çox – 110 ABŞ dollarından 40 dollara qədər düşdü. Geniş miqyaslı maliyyə böhranı ölkəni əhatə etdi və Bakı yardım üçün Qərbin maliyyə institutlarına müraciət etməli oldu. Belə bir yardım vəd olundu, amma Bakının insan hüquqları və "yaxşı idarəçilik" sahəsində Avropa standartlarını qəbul etməsi müqabilində.

Bakı bu şərtlərlə razılaşmaqdan imtina etdi. Prezident İ.Əliyev ictimai çıxışında etiraf etdi ki, ondan güzəşt tələb edən Qərbin təzyiqinə məruz qalır, amma bu güzəştlərə getməkdən imtina edir. Böhrandan çıxmaq üçün lazım olan pula gəlincə, o bildirib ki, "Biz Şərqdən pul alacağıq".

Şərqdən pul gəlib çıxmadı və Aİ ilə danışıqlar ləngidi. Aİ boşalan büdcənin Bakını daha üzüyola edəcəyini gözləyirdi, amma Bakı insan hüquqları və rejimin təhlükəsizliyi sahəsində öz standartlarına həddindən artıq sadiq idi. 2017-ci ilin payızında Avropa Şurasının Parlament Assambleyası Azər-

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

baycanda demokratiya və insan hüquqları ilə bağlı vəziyyəti pisləyən qətnamə qəbul etdi. Buna cavab olaraq prezident İ.Əliyev ölkənin ümumiyyətlə Avropa Şurasından çıxa biləcəyini bildirdi: "Azərbaycan Avropa Şurasını tərk etsə nə olar... heç nə olmaz", dedi o.

2018-ci ildə vəziyyət Bakının xeyrinə düzəlməyə başladı – neft qiymətləri yüksəlməyə başladı və 80 ABŞ dollarına çatdı. Beləliklə, Aİ-nin Azərbaycana maliyyə yardımı ilə təsir etmək imkanları yox oldu. İndi reallıqda Aİ-nin Azərbaycanla əməkdaşlıq modelinin necə olacağını demək çətindir. Bu gün isə, AŞPA-nın Azərbaycanla sazişin mütləq insan hüquqları sahəsində vəziyyətin yaxşılaşması ilə müşayiət olunması haqqında tövsiyələrinə baxmayaraq, onlar yerinə yetirilməmiş qalır. Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, saziş imzalanıb, amma siyasi məhbuslar azad edilməyib. Strateji və iqtisadi cəhətdən əhəmiyyətli olan Azərbaycanla əlaqələrin itirilməsi perspektivi Aİ-ni sənədin təsdiq edilməsi zamanı demokratiya və yaxşı idarəçilik sahəsindəki tələblərini yumşaltmağa vadar edəcəyini gözləmək olar.

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

ERMƏNİSTAN İNQİLABININ TƏXİRƏSALINMAZ VƏZİFƏLƏRİ HAQQINDA[1]

Ermənistanda may inqilabı (2018) həm maraqlanan ölkələrin ictimaiyyətinin, həm də siyasi elmlər sahəsində ekspertlərin diqqətini çəkir. Ekspertlərin yüksək diqqətini Ermənistan rəhbərliyi qarşısında çox mürəkkəb və bir-birinə zidd siyasi vəzifələrin durması şərtləndirir:

- Hər yeri əhatə edən korrupsiyanı aradan qaldırmaq və effektiv dövlət idarəçiliyi sistemi yaratmaq;
- İşğal edilmiş Qarabağı əlində saxlamaq;
- Ermənistanın Rusiyadan total asılılığına son qoymaq və Avrointeqrasiya prosesinə başlamaq.

Bizə elə gəlir ki, 2 nömrəli vəzifə 1 və 3 nömrəli vəzifələrlə sıx əlaqəlidir və hətta onlara ziddir.

Müşahidəçilərin ümumi fikrinə görə, Ermənistanda hərtərəfli korrupsiya şəbəkəsinə Rusiyanın dövlət qurumları və onlara yaxın oliqarxlar da cəlb olunub. Beləliklə, korrupsiyaya qarşı mübarizə təkcə Ermənistan deyil, Kreml korrupsionerlərinə də zərbə endirəcək, sonuncular isə narazı qalsalar, Kremldən Qarabağ məsələsində kömək gözləmək də əbəs olacaq.

[1] "TURAN" İnformasiya Agentliyi, 28 İyul 2018

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Və aydındır ki, inqilabın lideri, Ermənistanın yeni hökumət başçısı Nikol Paşinyan Avrointeqrasiya kursu həyata keçirməyə başlasa (bu, ölkənin Rusiya ilə əlaqələrini zəiflətməyə bilməz), yenə də Qarabağ müharibəsində Rusiyanın dəstəyi gözlənilmir.

Ermənistan inqilabı bu gün Hamletin sualı ilə üz-üzədir – Qarabağı və işğal edilmiş torpaqları əldə saxlayıb, əvvəlki rejimdə olduğu kimi, yoxsulluq və alçaqlıq vəziyyətində yaşamalı, ya Böyük Ermənistan mifindən imtina edib Qərb istiqamətində hərəkətə başlamalı, nəticədə rasional, ədalətli, inkişaf etmiş və dinc dövlətə çevrilməli?

Bu vəzifənin həlli əsasən Nikol Paşinyan və onun komandasından asılıdır və bu vəzifəni Ermənistan cəmiyyətinin hər şeyi – Avrointeqrasiyanı da, Qarabağı da eyni anda əldə etmək istəyi çətinləşdirir.

Bir qədər Paşinyan haqqında danışaq. N.Paşinyanın isteblişmentə qarşı uzun illərdir mübarizə apardığı, korrupsiyaya aludə olmadığı qeyd edilir. Sadə dillə desək, o, xalqın içindən sadə və vicdanlı insandır və Qərbpərəstdir. Hakimiyyətinin ilk saatlarından etibarən Paşinyan inqilabın yuxarıda sadalanan – 1, 2 və 3 nömrəli vəzifələri arasındakı ziddiyyətləri həll etməyə çalışır. "Rusiya ilə əlaqələrimizi kəsmirik, amma Avropa İttifaqı ilə əlaqələrimizi möhkəmləndirməyə çalışacağıq", deyə o, hər yerdə bildirir. Amma məntiq və vicdanlı şəxs mentallığı onu başqa yoldan getməyə məcbur edir.

Nikol Paşinyan yuxarıda sadalanan vəzifələri yerinə yetirərək, iki ayda artıq aşağıdakı nəticələrə nail olub. Ermənistan mətbuatının məlumatına görə, Paşinyan:

* Yerevan meri Taron Marqaryanın – keçmiş hakim partiyanın çoxillik funksionerinin istefasına nail olub.

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

* Ermənistanın İctimai Televiziyasının rəhbərliyini və əvvəlki hakimiyyətin itaətkar təbliğatçılarına çevrilmiş televerilişlərin prodüserlərini dəyişdirib.

* Ermənistanın İctimai Televiziyasında maliyyə auditi həyata keçirib, onun nəticələrinə görə cinayət işləri açılıb.

* Keçmiş baş nazir, "Qazprom"un adamı Karen Karapetyanla hesablaşmağa başlayıb.

* Keçmiş hökumət məmurları arasında təmizlik aparıb. Demək olar ki, bütün regionların merləri və qubernatorları qovulub.

* Keçmiş hakim partiya ilə əlaqəsi olan oliqarxlara məxsus böyük supermarketlər şəbəkələrinin boykotunu təşkil edib, onları malların qiymətini endirməyə məcbur edib.

* 30 kriminal avtoritetin və cinayətkarın evində axtarış aparıb, onların yarısını ölkəni tərk etməyə, əsasən Rusiyaya getməyə məcbur edib.

* General və müdafiə nazirinin keçmiş müavini Manvel Qriqoryanın, onun həyat yoldaşının və oğlunun – Eçmiədzin şəhər merinin erməni əsgərlərinə humanitar yardımı mənimsəmə və qanunsuz silah saxlama ittihamı ilə həbsi.

* Prezident Sarkisyanın mühafizə xidmətinin keçmiş başçısı Vaçagel Kazaryanın evində 9 mln. dollar məbləğində dövlət vəsaitinin mənimsənməsi ittihamı ilə axtarış və onun həbsi.

* Oliqarxın və milyarderin, "Çiçəklənən Ermənistan" Partiyasının liderinin mühafizə xidmətinin rəhbəri Qagik Tsarukyanın adam döymə ittihamı ilə həbsi. Tsarukyanın özünə hələlik toxunmurlar.

* Keçmiş prezident Robert Koçaryanın ailəsi ilə əlaqəli olan "Spayka" şirkətinin vergilərdən yayınması ilə bağlı araşdırma aparılıb. Koçaryanın özü ilə bağlı 1 mart 2008-ci

ildə Yerevanda nümayişçilərin dağıdılması ilə bağlı araşdırma başlanıb. Koçaryan RF-yə gedib.

* Keçmiş prezident və qısa müddətlik baş nazir Serj Sarkisyanın ailəsi ilə hesablaşmağa başlayıb. Onunla və qohumları ilə bağlı fondlarda axtarış və həbslər həyata keçirilib. Serj Sarkisyanın hər iki qardaşı – Aleksandr (Saşik 50%) və Levon, qardaşı qızı Ali Sarkisyan və qardaşı oğulları Narek və Ayk Sarkisyanlar barəsində axtarış elan olunub.

* Ermənistanın Kassasiya Məhkəməsinin rəhbərliyini dəyişdirib.

* Ermənistanın İstintaq Komitəsinin rəhbərliyini dəyişdirib.

* Sərhəd Qoşunlarının, Baş Qərargahın və Quru Qoşunlarının rəhbərliyini dəyişdirib. Həmçinin Dağlıq Qarabağda güc qurumlarının rəhbərlərinin qovulmasına nail olub.

* Vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadəyə görə kənd icmalarının başçılarına qarşı 71 cinayət işi qaldırıb.

* Keçmiş müdafiə naziri Mikael Arutyunyanın evində 1 mart 2008-ci il tarixli işlə bağlı axtarış və həbs həyata keçirilib, onun özünün barəsində axtarış elan edilib. O, RF-yə gedib.

* Rusiya ermənilərini birləşdirən yeni təşkilatın yaradılmasına nail olub. Köhnə təşkilatın səmərəsiz olduğu və korrupsiyaya məruz qaldığı hesab olunub, onun rəhbəri, oliqarx Ara Abramyana qarşı isə araşdırma başlayıb.

* Hər axşam (və ya bir gündən bir) Facebook-da canlı yayıma çıxmağın və seçicilərlə ünsiyyətin əsasını qoyub və bunu ənənəyə çevirib. Həmçinin, Facebook-da ilk Paşinyanla "Birbaşa xətt" keçirib.

* Aztəminatlı ailələr üçün elektrik enerjisinin qiymətini endirib, oliqarx Samvel Karapetyana məxsus "Taşir Qrup" şirkətini bunu etməyə razılaşdırıb.

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

* "Yüksək voltlu elektrik şəbəkələri" QSC-nin "Taşir Qrup"un nəzarəti altına verilməsi üzrə müqaviləni ləğv edib, onları dövlətin nəzarəti altında saxlayıb.

* "Qazprom Ermənistan"ı aztəminatlı ailələr üçün əhali təyinatlı qazın qiymətini 20% azaltmağa məcbur edib.

* Vaxtından əvvəl seçkilər ərəfəsində Seçki Məcəlləsinə düzəlişlərin hazırlanması üzrə komissiya yaradıb.

Və nəhayət

Bir tərəfdən, o, Rusiyanın rəhbərlik etdiyi KTMT və Aİİ ilə əməkdaşlığın gücləndirilməsi haqqında sənədləri imzalayıb.

Amma digər tərəfdən, əvvəllər Rusiya FTX qoşunları tərəfindən mühafizə olunan Ermənistan–Türkiyə sərhədində Yerevanın nəzarətinin qurulması prosesi başlayıb.

Ermənistanın yeni müdafiə naziri David Tonoyan 2018-ci il iyulun 8-də deyib: "RF sərhəd qoşunlarının Ermənistandakı statusuna yenidən baxılacaq". Bununla bağlı Rusiyanın "Kommersant" qəzetinin şərhində deyilir ki, bəyanat "müstəqilliyinin ilk illərindən (1992-ci ildən – H.H.) respublikada olan Rusiya hərbiçilərinin ünvanına ən sərt ifadə oldu".

Çox güman ki, Ermənistanın müstəqilliyinin möhkəmləndirilməsi üzrə addımlar Kreml tərəfindən cavabsız qalmayacaq. Və bu nəhəngin təzyiqinə dözmək üçün Paşinyanın inqilab komandasının Ermənistan cəmiyyətinin dəstəyinə, beynəlxalq demokratik ictimaiyyətin fəal dəstəyinə, habelə Qarabağ nizamlanması məsələsində sülh prosesinə ehtiyacı var.

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

AZƏRBAYCAN–FRANSA: $2 MLRD. VƏ İNSAN HÜQUQLARI HAQQINDA BİR KƏLİMƏ BELƏ YOXDUR[1]

Toplar danışanda, muzalar susur

2018-ci il iyunun 20-də prezident İlham Əliyevin Fransaya səfəri zamanı ümumi məbləği 2 mlrd. dollar olan mülki aviasiya, su təchizatı sahəsində, kosmik sahədə əməkdaşlıq haqqında bir sıra sənədlər imzalanıb. Prezidentlərin görüşündə neft-qaz sektorunda, nəqliyyat, metro tikintisi sahəsində, hərbi-texniki sahədə əməkdaşlıq məsələləri də müzakirə olunub. Danışıqlar zamanı siyasi, iqtisadi sahədə, energetika, ekologiya, nəqliyyat sahələrində, təhlükəsizlik, mədəniyyət sahəsində ikitərəfli münasibətlərin uğurla inkişaf etdiyi qeyd edilib. Bu zaman Azərbaycanda beynəlxalq təşkilatların iddiasına görə, böhran vəziyyətində olan demokratiya və insan hüquqları ilə bağlı problemlər haqqında bir kəlimə belə deyilməyib.

Brüsseldə Azərbaycan və Aİ arasında "Tərəfdaşlığın prioritetləri haqqında" saziş imzalanarkən də (11.07.18) insan hüquqları yada salınmayıb. Prezident Trampın Azərbaycanın müstəqilliyinin elan edilməsinin 100 illiyi ilə bağlı təbrik məktubunda da insan hüquqları haqqında heç nə deyilməyib. Azərbaycanın humanitar sahədə üzərinə götürdüyü öhdəlikləri pozması məsələsinə məhəl qoyulmaması

[1] "TURAN" İnformasiya Agentliyi, 28 İyul 2018

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

ölkə demokratlarının məyusluğuna və beynəlxalq siyasət sahəsində ekspertlərin təəccübünə səbəb olur, axı əvvəllər, demək olar ki, istənilən diplomatik akt Qərbin bu sahədə böhranı tənqidi olmadan ötüşmürdü.

Bizə elə gəlir ki, "kollektiv Qərbin" Azərbaycanda humanitar vəziyyətə yanaşmasında bu dəyişiklik regionda hərbi-strateji dəyişikliklərlə, konkret olaraq Qərb və Rusiya arasında Kremlin Gürcüstan və Ukraynaya qarşı təcavüzündən sonra, habelə Suriya hadisələri və ABŞ, İran və Şimali Koreya arasında qarşıdurmadan sonra başlayan yeni Soyuq Müharibə ilə bağlıdır.

Bu yeni Soyuq Müharibədə bir-birinə qarşı duran tərəflər etibarına baxmayaraq, istənilən müttəfiqlərinin dəstəyini qazanmağa çalışırlar. Artıq dəfələrlə yazıldığı kimi, Azərbaycan sərfəli coğrafi mövqeyi və zəngin sərvətləri ilə əlaqədar Avrasiyada mühüm strateji nöqtədir və qlobal müharibə zamanı belə mühüm ölkənin hökumətini insan hüquqlarının pozulması haqqında məzəmmətlə incitmək məqsədəuyğun deyil.

Məsələn, ABŞ-ın təsbit edilmiş qanunvericiliyi, xarici siyasi maraqları aşağıdakı prinsiplərə əsaslanır:

1. Hərbi-strateji maraqlar
2. İqtisadi maraqlar
3. İnsan hüquqları və demokratiya

Yəni, strategiya və iqtisadiyyata ziyan gələcəksə, insan hüquqlarını anmamaq daha yaxşıdır və böyük müharibədə qələbə naminə istənilən despotik rejimlə əməkdaşlıq etmək lazımdır. Qərbi Avropa ölkələri də öz maraqlarını belə sıraya düzürlər, baxmayaraq ki, bu müddəalar qanunvericilikdə qeydə alınmayıb.

Xatırlayaq ki, SSRİ-yə qarşı aparılan birinci Soyuq Müharibə zamanı da kollektiv Qərbin məhz belə davranışı mü-

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

şahidə olunurdu. Planetdə yayılmış kommunizm epidemiyası qarşısında qorxu Qərbi kommunizm ideologiyasının və SSRİ-nin təsirinin yayılmasına qarşı duran Latın Amerikasının diktator rejimlərini, Afrikanın kannibal rejimlərini və islam ölkələrində fundamentalist hərəkatları dəstəkləməyə sövq edirdi. Amma SSRİ dağılan kimi, Latın Amerikası və Afrika diktaturaları imkan daxilində ləğv olundu. İslam ekstremistləri isə hələ də fəaldırlar, amma onların mövcudluğu Qərbin onlardan Yaxın Şərqdə və Şimali Qafqazda Rusiyanın təsirinin möhkəmlənməsinə qarşı mübarizədə istifadə etməsinə imkan verir.

Beləliklə, nə qədər ki yeni Soyuq Müharibə gedir, demokratiya və insan hüquqları ikinci plana keçir. Necə deyərlər, "Toplar danışanda, muzalar susur". Amma bu vəziyyət uzun müddət davam etməyəcək. Rusiya, İran və Şimali Koreya məsələsi yoluna qoyulan kimi demokratiya və insan hüquqları məsələsi yenə gündəliyə gələcək, çünki onlarsız nə səmərəli əməkdaşlıq, nə sabit inkişaf, nə də dünyada təhlükəsizlik təmin edilə bilər.

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

RUSİYADA 9 SENTYABR SEÇKİLƏRİ SÜRPRİZLƏR GƏTİRƏ BİLƏR[1]

RF-də 9 sentyabr 2018-ci il tarixində vahid səsvermə günündə müxtəlif seçkili orqanlara seçkilər, o cümlədən ölkə parlamentinə 7 deputat seçkisi, Federasiyanın 26 subyektinin rəhbərlərinin seçimi və Federasiyanın 17 subyektində qanunverici orqanlara seçkilər keçiriləcək. Bundan başqa, Moskva və RF-nin digər 6 şəhərinin mer seçkiləri keçiriləcək.

Müşahidəçilər həyat səviyyəsinin bir qədər aşağı düşməsi və pensiya yaşının artırılması ilə əlaqədar seçicilər arasında müxalif əhvalİ-ruhiyyənin gücləndiyini və hakim "Yedinaya Rossiya"nın ("Vahid Rusiya") reytinqinin düşdüyünü qeyd edir. Ümumrusiya İctimai Rəyin Öyrənilməsi Mərkəzinin keçirdiyi sorğunun nəticələrinə görə, hakim partiyanın məşhurluğu yeddi il əvvəlki səviyyəyə düşüb və 37% təşkil edib. Beləliklə, sistemli müxalifətin (RFKP, RLDP və "Spravedlivaya Rossiya" ("Ədalətli Rusiya")) namizədlərinin şansı bir qədər artıb, real müxalifətin namizədlərinə gəlincə, hakimiyyət özünü böyük gözlənilməzliklərdən sığortalayaraq onların əksəriyyətini seçkilərə buraxmayıb.

Partiya siyahıları üzrə səsvermə keçiriləcək seçkilərdə "Yedinaya Rossiya"nın 50% yığmayacağı gözlənilir. Kommunistlərin mövqeyi güclü olan regionlarda (Buryatiya, İrkutsk böl-

[1] "TURAN" İnformasiya Agentliyi, 19 Avqust 2018

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

gəsi) RFKP hakim partiyanı sıxışdıra bilər. Partiya siyahıları üzrə seçkilərdə "Yedinaya Rossiya"nın zəifliyini qabaqcadan görən hakimiyyət inzibati resurs sayəsində təkmandatlı dairələrdə qalib gəlməyə və beləliklə, regional parlamentlər üzərində nəzarəti əlində saxlamağa ümid edir.

Xabarovskda vəziyyət maraqlı şəkildə inkişaf edir, burada imza toplanması ilə bağlı münaqişələrdən sonra Navalnının regional qərargahının rəhbəri Aleksey Vorsin qeydiyyata alınıb.

Seçkilərdə qeyd-şərtsiz favorit olan "Yedinaya Rossiya" bu il iyunun 3-də öz cərgələrində ilkin seçkilər – praymeriz keçirib. Qeyd edək ki, "Yedinaya Rossiya" RF-də praymeriz keçirən yeganə partiyadır. Praymeriz ilk dəfə 2006-cı ildə regional səviyyədə keçirilib.

Moskva meri seçkilərində də hakimiyyət qələbə qazanmaq iqtidarında olan müxalifləri seçkilərə buraxmayaraq artıq öz qələbəsini təmin edib.

Beləliklə, seçicilər arasında güclənən etiraz əhvali-ruhiyyəsinə baxmayaraq, "Vahid səsvermə günü" RF dövlət idarəçiliyi sisteminə əhəmiyyətli dəyişikliklər gətirməyəcək.

Amma əvvəlcədən uğursuz olan şəraitdə belə mübarizəsini davam etdirən real və sistemli müxalifətin israrlılığı müşahidəçilərin diqqətini cəlb edəcək. Belə ki, çox güman, pis idarəetmə və Qərbin sanksiyaları nəticəsində ölkədə iqtisadi vəziyyət pisləşməkdə davam edəcək və ciddi sosial sarsıntıları istisna etmək olmaz. Ola bilər ki, növbəti federal seçkilər gözlənilməyən sürprizlər gətirsin.

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

QIRĞIZISTANDA TÜRKDİLLİ ÖLKƏLƏRİN ALTINCI SAMMİTİ KEÇİRİLİB. PANTÜRKİZM YAŞAYIRMI?[1]

Sentyabrın 3-də Çolpon-Ata şəhərində (Qırğızıstan) türkdilli dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının (bundan sonra Türk Şurası) VI sammiti keçirilib. Bu sammit Özbəkistan prezidentinin iştirakı ilə yadda qaldı. Çünki bundan öncə Türk Şurasının işində iştirakdan imtina edirdi. Sammitdə iştirak etmək üçün Macarıstanın baş naziri Viktor Urban da gəlib. Çox güman ki, məqsəd Macarıstan cəmiyyətinin özünün türk kökəni ilə ümumi bağlılığına artan marağı dəstəkləməkdir. Sammitdə Macarıstan Türk Şurası yanında müşahidəçi statusunu alıb. İştirakçı ölkələrin rəhbərləri Türk Şurasının VI sammitinin bəyannaməsini imzalayıblar və təşkilatın yeni baş katibini seçiblər. Qazaxıstanın nümayəndəsi Bağdat Amreyev yeni baş katib seçilib.

* * *

Tezliklə Türk Şurası, deyək ki, Avropa İttifaqına sanballı inteqrasiya layihəsinə çevriləcəkmi? Ekspertlər bununla bağlı şübhəli fikirlər söyləyirlər. Şura ölkələrinin ümumi iqtisadi potensialı böyük deyil. Şura ölkələrinin ümumu ÜDM-i cəmi 3 trilyon ABŞ dolları təşkil edir. Halbuki, Avropa İttifaqının

[1] "TURAN" İnformasiya Agentliyi, 10 Sentyabr 2018

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

ÜDM-i 17 trilyon ABŞ dolları təşkil edir. Axı planlaşdırılan birgə layihələrə görə kimsə ödəniş etməlidir, ancaq hələlik Türk Şurasında səxavətli böyük qardaş yoxdur.

Hələlik strateji baxımdan zəif olan Türk Şurasının geosiyasi gələcəyinə gəlincə, o, özünə müttəfiq kimi ya Qərbi, ya Rusiyanı, ya da Çini seçməlidir.

Türkiyə Şura ilə bağlı qarşıya daha praqmatik məqsədlər qoyur. Tanınmış türkiyəli ekspert və Türkiyə parlamentinin deputatı Sinan Ohan deyib: "Nə Türkiyə, nə türk dünyası siyasi birlik yaratmağı planlaşdırır. İnteqrasiya türkdilli ölkələr arasında vizasız rejimin müəyyən edilməsinə, qarşılıqlı iqtisadi fəaliyyət üçün gömrük maneələrinin aradan qaldırılmasına yönəlib". Yəni, Türkiyə Türk Şurası ölkələri ərazisində özünün biznesi üçün əlverişli şərait yaratmağa çalışır.

Eyni zamanda qeyd etmək lazımdır ki, türk birliyi ideyası qısa zamanda geniş məzmun kəsb edib. Türk Şurası 2009-cu ildə yaradılıb. Onun üçün model Britaniya Millətlər Birliyi, Ərəb Dövlətləri Liqası olub.

Türkdilli dövlətlərin qarşılıqlı fəaliyyəti SSRİ-nin süqutundan və bu ölkələrin müstəqillik əldə etməsindən sonra başlayıb.

Türkdilli dövlətlərin birinci sammiti 1992-ci ildə İstanbulda keçirilib və o vaxtdan bu cür sammitlər demək olar ki, hər il türkdilli ölkələrin paytaxtlarında keçirilir. 1992-ci ildə Türkiyədə türkdilli ölkələrlə əməkdaşlığın inkişafı üzrə xüsusi təşkilat (TİKA) yaradılıb. Bu təşkilatın türkdilli ölkələrdə öz koordinasiya ofisləri var və türkdilli ölkələrin şirkətlərinin iştirakını, onların yerli təşkilatlarla əməkdaşlığını koordinasiya edir.

Qeyd etmək lazımdır ki, türk inteqrasiyası prosesinin əsas hərəkətverici qüvvəsi həmin ölkələrin ümumi dili, mədəniyyət və tarixidir. N.Nazarbayev deyib: "Artıq birləşdirici tarixi platforma seçilib: ümumi türk tarixi dərsliyi yaradılıb. Dərslik məktəb tədrisi sisteminə tətbiq ediləcək. Bundan əlavə,

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

tədricən əlifbanın latın qrafiki ilə dəyişdirilməsi prosesi gedir. Bunun sayəsində ümumi türk ədəbi dilinin yaradılması ideyası və vahid türkdilli təhsil məkanının fəaliyyəti həyata keçirilə bilər".

Diqqətlə nəzər salsaq, bütün bunlar tükdilli xalqların birləşməsi və tərəqqisi – pantürkizm barədə məlum ideyanı xatırladır. Müasir inteqrasiya prosesi də bundan başlayıb. Bir qədər sonra burada iqtisadi əməkdaşlıq faktı nəzərəçarpacaq rol oynamağa başladı. Lakin bundan əlavə, son illər inteqrasiya prosesi Putin hökumətinin bəyan etdiyi Rusiyanın aqressiv siyasəti ilə üzləşməli olub. Belə ki, Putin açıq şəkildə bildirib ki, SSRİ-dən ayrılan respublikalar itirilmiş Rusiya torpaqlarıdır və onları geri qaytarmaq pis olmazdı. Bu kontekstdə Türk Şurasına Rusiyanın rəhbərlik etdiyi Avrasiya İttifaqı layihəsinə alternativ kimi baxmaq olar.

19–20-ci əsrlərdə xaricdə tatar maarifçi Qasprinski, azərbaycanlılar Əli bəy Hüseynzadə, Əhməd bəy Ağayev kimi türk maarifçilər və Çar Rusiyasının ictimai xadimləri tərəfindən formalaşan pantürkizm ideyası bütün dünya türklərinin kolonializm və assimilyasiyadan qorunmasına yönəlib. O vaxtdan onun daşıyıcılarına qarşı amansız repressiyalara baxmayaraq, ideya sönməyib və cəmiyyətdə türk xalqlarının dirçəlişinə ümid yaratmaqda davam edib.

İlk Azərbaycan Respublikasının (1918–1920) siyasi partiyaları və vətəndaş cəmiyyəti bu ideyanı fəal şəkildə dəstəkləyiblər. Lakin 1920-ci ildə bolşeviklərin gəlişi ilə pantürkizm və ya sadəcə türkizm tərəfdarlarını ölüm hökmü gözləyirdi. Stalinin ölümü və repressiyanın bir qədər zəifləməsi ilə pantürkizm yenidən populyarlıq qazanmağa başladı. 1978-ci ildə Azərbaycanda istedadlı şərqşünas-türkoloq Aydın Mirsaleh oğlu Məmmədovun (1944–1991) rəhbərliyi ilə yaradılmış "Ana dili" ictimai təşkilatını qeyd etmək lazımdır. "Ana dili" türkdilli xalqların mədəni irsinin bərpası mövzusunda müntəzəm seminarlar keçirməyə başladı. Bundan

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

əlavə, "Ana dili"nin emissarları bütün Sovet İttifaqı boyunca gedərək türkdilli müttəfiq və muxtar respublikaların ziyalıları ilə əlaqə qurdular, bununla da ümumittifaq araşdırıcılar və ictimai xadimlər ümumtürk irsi ilə məşğul olan şəbəkə yaratdılar. "Ana dili" Azərbaycan və rus dillərində "Xəzər" jurnalını buraxmağa başladı. Jurnalda türkologiya sahəsində tarixi baxımdan mühüm sənədlər və dünya araşdırmaları ilk dəfə olaraq tərcümə edilib.

Türk ideyasının təbliği uzun müddət kolonializm və assimilyasiyaya məruz qalmış türkdilli respublikalarda geniş dəstək ala bilmirdi. Ancaq bu, öz maarifçilik işini həm Azərbaycanda, həm də türkdilli xalqların yaşayış arealında davam etdirən "Ana dili" fəallarını və digər azərbaycanlıları durdurmurdu.

Xoşbəxtlikdən türk birliyi və dirçəlişi ideyasının daşıyıcılarına həyatda ikən öz səylərinin nəticəsini görmək nəsib oldu. Baxmayaraq ki, yeni türkdilli ölkələrin hökumətləri bu ideyaya böyük entuziazm ilə yanaşmırdılar, həmin ölkələrin cəmiyyətlərində türk birliyi ideyası yetərincə ucadan səslənməyə və həmin ölkələrin hüdudlarından kənarda eşidilməyə başladı. Buna parlaq nümunə kimi Qazaxıstanda ümumtürk əhvali-ruhiyyənin artmasını göstərə bilərik. Ölkədə açıq mətbuatda və İnternet şəbəkələrdə "biz Qarabağ məsələsində azərbaycanlı qardaşlarımızı dəstəkləməliyik" kimi çağırışlar səslənməyə başladı. Və ümumiyyətlə, "Azərbaycanda türklərin yaşadığı yerlər var ki, "Qazax" adlanır". Cəmiyyətdəki əhvali-ruhiyyəinin ardınca Qazaxıstan hökumətinin siyasəti də dəyişməyə başladı. N.Nazarbayev Azərbaycan torpaqlarının Ermənistan tərəfindən işğalına qarşı fəal çıxışlar etməyə başladı. O, öz açıq çıxışlarında daim ümumtürk köklərinə, türk xalqlarının ümumi tarixinə və mədəniyyətinə istinad edir. "Biz ərəb deyilik. Bizim qadınlarımız çadraya

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

bürünməyəcək", – o, bu yaxınlarda regionda islam radikalizminin yayılması ilə bağlı deyib. Türk Şurasının son sammitinə isə Özbəkistan da qoşulub.

Beləliklə, hələlik türk birliyi və irəliləyişi ideyası irəli sürülür, Türk Şurasının özünün də mühüm siyasi və iqtisadi çəkisi yoxdur. Lakin hər nə olursa-olsun, humanitar baxımdan türk inteqrasiyası prosesi, eləcə də Rusiya və Çinin türk xalqlarını öz idarəçiliyinə qaytarmaqla bağlı mümkün cəhdləri inteqrasiya prosesini hər zaman irəlilədəcək.

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

ERMƏNİSTAN – İNQİLAB SONRASI SİNDROM VƏ YENİLMƏZ MANEVRLƏR[1]

Sentyabrın 13-də KİV-də Ermənistandan yayılan xəbərdən bir çox Azərbaycan KİV-ləri çaşqınlığa düşüb. Ermənistanın ölkə parlamentinin Azərbaycana qarşı şərti olaraq müharibə elan etməsi ilə başlayan geniş miqyaslı "Şant-2018" hərbi təlimlərini keçirdiyi bildirilirdi.

İki gün əvvəl Ermənistan hökumətinin rəhbəri Nikol Paşinyan kütləvi mitinqdə tərəfdarları qarşısında 100 günlük hakimiyyəti haqqında hesabatla çıxış edib. O, korrupsiyaya qarşı mübarizəsi, xarici siyasəti və hərbi planları haqqında hesabat verib.

Bundan əvvəl, sentyabrın 8-də Paşinyan Kremldə Putinlə danışıqlar aparıb və məxmər inqilabdan sonra Ermənistan və tarixi müttəfiqi Rusiya arasında ortaya çıxmış problemləri müzakirə edib.

Eyni vaxta təsadüf edən bütün bu mühüm xəbərlər bir daha müşahidəçilərin diqqətini Ermənistan hadisələrinə çəkib. Onları ənənəvi adla – inqilabsonrası sindrom kimi ifadə etmək olar.

Bu gün Ermənistanda, demək olar ki, dəqiqliklə hər bir böyük inqilabdan sonra baş verənlər baş verir. İstər 1789-cu il Böyük Fransa inqilabı olsun, istər 1917-ci il Rusiyada bolşe-

[1] "TURAN" İnformasiya Agentliyi, 14 Sentyabr 2018

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

vik inqilabı. Kütləvi etirazların və köhnə rejimin devrilməsinin arxasınca inqilab düşmənlərinin təmizlənməsi, vətəndaş müharibəsi və qonşularla müharibə gəlir. Hadisələrin bütün iştirakçıları emosiyalarla və hiperaktivliklə doludur, onların bəyanatlarında və əməllərində ardıcıl və səmərəli bir şey tapmaq çətindir.

Paşinyanın və onun tərəfdarlarının hakimiyyətə gəldikdən sonra elan etdikləri inqilabın strateji hədəfləri ziddiyyətli və yerinə yetirilməsi çətin hədəflər kimi görünürdü:

a) korrupsiyaya qarşı mübarizə və inkişaf etmiş hüquqi dövlətin qurulması;

b) ölkənin suverenliyinin möhkəmləndirilməsi (Rusiyadan asılılığın azaldılması) və Avrointeqrasiya;

c) Azərbaycanla müharibədə qələbə və Azərbaycanın işğal edilmiş ərazilərinin Ermənistana birləşdirilməsi

Sentyabrın 11-də yeni hökumətin hakimiyyətinin 100 günlüyünə həsr olunmuş mitinqdə Paşinyan korrupsiyaya və köhnə hökumətdən ölkəni talan edən və Rusiyanın vassalına çevirən oliqarxlara qarşı mübarizə haqqında uğurlu hesabat verə bilib. Amma iki digər məqsədə nail olunmasında uğurlar haqqında hələlik deyəcək sözü olmayıb.

Rusiyadan uzaqlaşmadan Avropa istiqamətində irəliləməyin necə mümkün olacağı hələlik düşünülməyib. Rusiyanın himayəsindən imtina edərək, Qarabağ müharibəsində necə qalib gəlmək olar? Ölkəni həm iqtisadiyyatda, həm də müdafiə sahəsində bütün hakim yüksəkliklərə malik olan Kremllə sıx əlaqədə olan oliqarxlardan necə xilas etmək olar? Görünür, inqilab törətmək inqilabsonrası ölkəni idarə etməkdən çox-çox asan imiş.

Yeni hökumətin tənqidçiləri artıq Paşinyanın və onun komandasının üzvlərinin hökumətin planları və islahatların həyata keçirilməsinin gedişatı haqqında ziddiyyətli ifadələrini qeyd etməyə başlayıblar. Belə ki, məsələn, ölkənin yeni mü-

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

dafiə naziri David Tanoyan ötən ay Rusiya sərhədçilərinin Ermənistan–Türkiyə və Ermənistan–İran sərhədindən çıxarılacağını və erməni sərhədçilərlə əvəz olunacağını bəyan edib. Rusiyadan asılılığın azaldılması üzrə bu konkret addım Kremli narahat etməyə bilməzdi. Rusiya dərhal Ermənistandan bəzi kənd təsərrüfatı mallarına embarqo qoymaqla hədələyib. Ermənistanda Rusiyayönlü dairələr dərhal Paşinyanın Ermənistanı sadiq tarixi müttəfiqsiz qoymaq istədiyi barədə həyəcan təbili çalıblar və deyiblər ki, ümumiyyətlə, yaxşı olardı ki, Rusiyanı qəzəbləndirməsinlər.

Paşinyanın xeyrinə demək lazımdır ki, o, dərhal vəziyyəti düzəltməyə çalışıb, Moskvaya son səfəri zamanı deyib: "Rusiya sərhədçilərinin Ermənistan–Türkiyə və Ermənistan–İran sərhədini qoruması davam etdiriləcək, belə ki, bu, Ermənistana çox kömək edir. Moskvanın Ermənistanın mövqeyində belə bir çevrilişə nə dərəcədə etibar etmək iqtidarında olduğu məlum deyil.

"Exo Moskvı" radiostansiyasına müsahibəsində Paşinyan Putinlə görüşdə müzakirə etdiyi məsələlərdən danışıb:

– Ermənistanda Rusiyanın 102-ci hərbi bazası Ermənistanın təhlükəsizlik maraqları üçün mövcuddur və fəaliyyətini davam etdirəcək.

– Azərbaycanla müharibə təhlükəsi artır və Rusiyanın Əliyevi müharibədən çəkindirmək üçün hər cür imkanı var.

– Rusiya sərhədçilərinin Ermənistan–Türkiyə və Ermənistan–İran sərhədini qoruması "davam etdiriləcək, belə ki, bu, Ermənistana çox kömək edir".

– Rusiyanın bizə daha bir atom stansiyası tikməyə kömək edəcəyinə ümid edirik.

Bundan başqa, Paşinyan "Exo"ya müsahibəsində bildirib ki, "erməni diasporlarının, o cümlədən Rusiyadakı erməni diaspor nümayəndələrinin Ermənistanın hökumət qurumlarında xidmət edə bilməsi üçün Konstitusiya dəyişdiriləcək".

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Parlament seçkiləri isə "oktyabrda da, noyabrda da, dekabrda da, maya qədər keçirilə bilər".

Bütün bunlar kifayət qədər real səslənir, yalnız belə bir Rusiya ilə əməkdaşlığın dərinləşdirilməsi kursu varkən, həm də Avrointeqrasiya kursunu həyata keçirməyin necə mümkün olacağı sual altındadır.

"İnqilab düşmənləri"nin öhdəsindən gəlmək də o qədər asan olmayacaq. Hakimiyyətdən kobud şəkildə sui-istifadə etmiş keçmiş ölkə liderlərinin cinayətlərinin ifşasına və Ermənistanın keçmiş hakim Respublika Partiyasından (ERP) nüfuzlu korrupsionerlərin həbsinə baxmayaraq, Ermənistan müxalifəti belə tez təslim olmaq niyyətində deyil. Belə də olmalıdır, axı parlament, dövlət aparatı və ordu hələlik əhəmiyyətli dərəcədə ERP üzvlərindən və müştərilərindən ibarətdir. Bundan başqa, köhnə rejimin üzvlərinin Kreml tərəfindən fəal şəkildə dəstəklənməsi onlara qarşı mübarizəni xeyli çətinləşdirir.

Dinc nümayişdə güllələmənin təşkilinə görə həbs edilmiş (28.07.18) Ermənistanın keçmiş prezidenti Robert Koçaryan (1998–2008), çox güman ki, Moskvanın təzyiqi ilə azadlığa buraxılıb (13.08.18). 3 gün sonra Koçaryan bildirib ki, siyasətə qayıdır. Aydındır ki, Koçaryan fiquru ətrafında yeni kursun bütün düşmənləri toplaşacaq.

Hələlik Paşinyanın tənqidçilərinin əsas arqumenti onun Avrointeqrasiya və Rusiyadan asılılığı azaltmaq kursudur, bu, Ermənistanın Qarabağı itirməsinə gətirib çıxara bilər. Paşinyan və onun komandasının üzvləri Soros-un pulu ilə bəslənmiş və təhsil almış Qərbin casusları elan edilir. Yəni Paşinyan, anti-Rusiya siyasəti Abxaziya və Cənubi Osetiyanın itirilməsinə gətirib çıxaran ikinci Saakaşvili kimi təqdim edilir.

Bundan başqa, ölkədə korrupsioner oliqarxlara qarşı mübarizə artıq onların əksəriyyətinin öz bizneslərini qurmağa

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

və kapitallarını Ermənistandan çıxarmağa başlamasına gətirib çıxarıb...

Azərbaycanla ehtimal olunan müharibə zamanı əməliyyatların işləndiyi 4 günlük geniş miqyaslı "Şant-2018 manevrlərinin nəticələri hələ hərbi ekspertlər tərəfindən diqqətlə araşdırılacaq və şərh ediləcək. Manevrlər zamanı bütün ölkə "şərti hərbi vəziyyətə" keçiriləcək, deyə dünən Paşinyan Ermənistan Müdafiə Nazirliyinə baş çəkərkən bildirib. Ssenari çox sayda qaçqın qəbul edilməsi üzrə addımların işlənib hazırlanmasını da nəzərdə tutur. Yerli özünüidarə orqanlarının işinə də diqqət yetirilib, onlar ordu və dövlət aparatı ilə uyğun şəkildə fəaliyyət göstərməlidir. "Şant-2018" ssenarisində "Artsax Silahlı Qüvvələri"nin rəhbərliyinin fəaliyyəti də nəzərə alınıb, belə ki, Paşinyanın sözlərinə görə, "Ermənistan Artsaxın təhlükəsizliyinin zəmanətidir, bu şərti müharibə isə, aydındır ki, Qarabağ problemi ilə bağlıdır".

Ölkənin Baş Qərargah rəisi Artak Davtyanın sözlərinə görə, "ssenariyə əsasən, Ermənistan şərti olaraq itirilmiş əraziləri qaytarır... Həmsərhəd zonaya düşmən artilleriyası tərəfindən atəş açılıb, yaralananlar və həlak olanlar var. Ermənistan SQ atəş nöqtələrini yatırır". Qısacası, kağız üzərində Ermənistan qalib gəlib...

Bizim fikrimizcə, "Şant-2018" manevrlərinin keçirilməsinin bir neçə məqsədi olub: Birincisi, xüsusilə 2016-cı ildə 4 günlük müharibədən sonra aşağı səviyyədə olması erməni strateqlərini ciddi şəkildə narahat edən ölkənin müdafiə qabiliyyətinin möhkəmləndirilməsidir.

İkincisi, "Şant-2018" Paşinyanın rəqiblərinin yeni hökumətin Qarabağı Azərbaycana təhvil verməyə hazırlaşdığı və Avropaya doğru can atdığı haqqında iddialarına vaxtında verilmiş cavabı oldu.

Və əlbəttə ki, manevrlər əhalinin əhvali-ruhiyyəsini qaldırmaq, Ermənistanın resursları Ermənistanın resursların-

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

dan çox-çox artıq olan Azərbaycana qarşı dura biləcəyinə ümid yaratmaq məqsədi daşıyır. Digər inqilablarda, böhranlarda da olduğu kimi, ölkəyə yenilməz müharibə lazımdır. Müharibə olmasa isə, yenilməz manevrlər.

Beləliklə, qarşıya qoyulmuş məqsədlərin ziddiyyətli olmasına baxmayaraq, inqilabçı Paşinyan hökuməti ilk 100 günü hakimiyyətdə qalmağa müvəffəq olub. Bundan başqa, Paşinyan çox məşhurdur. Sosioloji sorğular göstərir ki, əhalinin 74%-ə yaxını bu gün parlament seçkilərində onun rəhbərlik etdiyi hərəkata səs verməyə hazırdır. Amma yarım il sonra, əhali həyat səviyyəsində konkret yaxşılaşma tələb etməyə başladıqda nə olacağı aydın deyil. Axı hazırkı ziddiyyətli proqramla belə bir yaxşılaşdırmaya nail olmaq çətin olacaq. İnqilabi entuziazm əbədi deyil. Demək olar ki, seçkilər nə qədər çox təxirə salınsa, Paşinyan seçkilərdə o qədər çox narazılıqla qarşılaşmalı olacaq.

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

AZƏRBAYCAN VƏ ERMƏNİSTAN MÜHARİBƏ ŞƏRAİTİNDƏ[1]

Sentyabrın 17-dən 22-nə qədər Azərbaycanda böyük miqyaslı manevrlər keçirilib. Tədbirdə 20 mindən çox hərbi qulluqçu, 200-dən çox tank və digər zirehli texnika, 30-a yaxın ordu və cəbhə aviasiyası iştirak edib. Bu manevrlər Azərbaycan–Ermənistan münaqişəsinin siyasi cəhətdən ciddi şəkildə gərginləşməsi fonunda keçirilib və Ermənistanda 11–14 sentyabr 2018-ci il tarixlərində keçirilmiş geniş miqyaslı manevrlərdən dərhal sonra baş tutub.

İlk dəfə olaraq Ermənistan manevrlərə ölkə parlamentinin Azərbaycana qarşı şərti müharibə elan etməsi ilə başlayıb. Öz növbəsində, Azərbaycan ilk dəfə olaraq bildirib ki, sentyabr manevrlərinin məqsədi Ermənistanın Azərbaycan ərazilərini işğal etmiş hərbi hissələrinin dağıdılmasıdır.

Hər iki tərəf manevrlərin planlaşdırılması zamanı qarşıya qoyulmuş bütün məqsəd və vəzifələrin uğurla yerinə yetirildiyi barədə raport veriblər. Ermənistan manevrlər zamanı Azərbaycan silahlı birləşmələrini, Azərbaycan isə, müvafiq olaraq, erməni birləşmələrini dağıdıb. Manevrlər zamanı hər iki tərəf bildirib ki, atışlar döyüş xarakteri daşıyıb.

15 sentyabr 2018-ci il tarixində Türkiyə-Azərbaycan birgə qüvvələri tərəfindən Bakının bolşevik-erməni qoşunlarından azad edilməsinin 100 illiyinə həsr edilmiş hərbi parad-

[1] "TURAN" İnformasiya Agentliyi, 27 Sentyabr 2018

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

da Türkiyə prezidenti R.Ərdoğan iştirak edib. Türkiyə lideri tribunadan bildirib ki, Türkiyə-Azərbaycan qardaşlığı sarsılmazdır və "Qarabağ problemi ədalətli şəkildə həll olunana qədər Türkiyə-Ermənistan sərhədinin açılmasından söhbət belə gedə bilməz"...

Hərbi manevrlər və münaqişə tərəflərinin hazırlıqları Ermənistanın yeni lideri Paşinyan tərəfindən başladılmış və əvvəllər görülməmiş emosional söz dueli ilə müşayiət olunub. Paşinyan, göründüyü qədər, hələ də inqilabi eyforiya əhvali-rühiyyəsində qalmaqda davam edir.

Paşinyan hakimiyyətə gələn kimi dərhal bildirib ki:

– heç bir nəticə verməyən danışıqlardan imtina edir;

– danışıqlar prosesində Qarabağ da iştirak etməlidir;

– Ermənistan Azərbaycanı tar-mar edəcək, belə ki, indi bu, tamamilə başqa – birliyi olan ölkədir, bütün dünyada erməni diasporu onu fəal şəkildə dəstəkləyəcək;

– tərəddüd etmədən, Qarabağı Ermənistana birləşdirməyin vaxtı çatıb.

Azərbaycan prezidenti İlham Əliyevin cavabı da gecikməyib:

– "Müharibə hələ bitməyib";

– "Tezliklə Qarabağ üzərində Azərbaycan bayrağı dalğalanacaq" və

– "Yaxşı olardı ki, Paşinyan sakitləşib yerinə otursun, yoxsa lazımi cavabı alacaq".

Daha sonra hər iki lider öz oğullarını orduda həqiqi hərbi xidmətə göndərdi. Bu, elitanın əvvəllər əlindən gəldiyi qədər övladlarını orduya çağırışdan azad etməyə çalışdığı ölkələr üçün görünməmiş hadisədir.

2018-ci ildə neft gəlirlərinin artdığı dövrdə Azərbaycan ordusunun yenidən silahlandırılması üzrə yeni proqrama başlayıb. Sentyabrın 18-də Biləsuvar rayon sakinləri ilə görüşdə İ.Əliyev deyib: "Ordumuzu gücləndirməyə davam edəcəyik, orduya daha çox vəsait ayıracağıq və onun müdafiə qabiliyyətini hər yolla gücləndirəcəyik".

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Maraqlıdır ki, keçmiş kiçik və böyük böhranlardan fərqli olaraq, beynəlxalq vasitəçilər Ermənistan və Azərbaycan ştabçılarının hazırkı gərginliyinə münasibət bildirməyib. ATƏT-in Minsk Qrupunun həmsədrləri gərginliyə son qoymaq məqsədilə tərəflərin əməllərinə, demək olar ki, reaksiya vermədi.

Bununla əlaqədar İsrailin müdafiə nazirinin (13–18 sentyabr) səfərini qeyd etmək lazımdır. O, beş gün Bakıda qaldı, Azərbaycan prezidenti və müdafiə naziri ilə ölkələr arasında hərbi əməkdaşlığın genişləndirilməsi haqqında, o cümlədən Azərbaycana İsrailin yüksək texnoloji silahlarının satışı haqqında danışıqlar apardı. Detaly.co.il-in məlumatına görə, "2017-ci ildə İsrailin silah ixracının həcmi 9,1 mlrd. dollara çatıb. İsrailin silah ixracının 13%-i Azərbaycanın payına düşür".

Sentyabrın 27-də isə RF prezidenti V.Putin Azərbaycana səfər edib. O, prezident İ.Əliyevin Soçi səfərində müəyyən edilmiş qarşıda duran altı il üçün Rusiya–Azərbaycan ticari-iqtisadi əməkdaşlığının genişləndirilməsi kursunu davam etdirib. Əməkdaşlığın hərbi aspekti haqqında açıq heç nə deyilməyib. Amma qeyd etmək lazımdır ki, Putinin səfəri Bakıda keçirilən müdafiə sərgisi ilə eyni vaxta təsadüf edib, burada Rusiya istehsalçıları öz silahlarını təqdim ediblər və o, gələcəkdə Rusiya silahlarının ixracı perspektivlərini müzakirə etməyə bilməzdi.

Bütün bu manevrlər, paradlar, söz duelləri və xarici liderlərin regiona səfərləri müşahidəçilərə münaqişə zonasında müəyyən geniş miqyaslı hadisələrin xəbərçisi kimi görünə bilər. Yerevan və Bakının son bəyanatlarından da görünür ki, münaqişə tərəfləri qələbə ilə nəticələnənə qədər böyük müharibəyə həm psixoloji, həm də maddi cəhətdən hazır olduqlarını düşünürlər.

Amma, belə bir müharibə ehtimalı nə dərəcədə ciddidir?

Ermənistan irimiqyaslı müharibə istəmir, onu hazırkı *status quo* tamamilə qane edir.

Rusiya belə bir müharibə istəmir, çünki hər iki münaqişə tərəfinin Rusiyanın dəstəyindən asılı olmasına səbəb olan hazırkı *status quo* onu da tamamilə qane edir.

Qərb də belə bir müharibənin tərəfdarı deyil, çünki o, Xəzərdə enerji resurslarının hasilatına və nəqlinə və digər mövcud və gələcək layihələrə yatırılmış çoxmilyardlıq investisiyalara ziyan vura bilər.

"Azadlıq müharibəsi" yalnız Azərbaycan üçün arzu olunandır, amma hətta böyük müharibəyə hazırlıq mərhələsində belə Bakı böyük ehtimalla nüfuzlu dünya "sülhməramlı alyansı" ilə qarşı-qarşıya gələcək.

Belə bir müharibə Azərbaycan üçün ölkələrin və ya alyansların – münaqişənin moderatorlarının maraqları təmin edildiyi halda, baş verə biləcək "sülhməramlı" alyans zəifləyəcəyi təqdirdə nəticə verə bilər. Bu ölkələr və ya alyanslar Azərbaycanda fəallığı artırır, burada neft-qaz, hərbi və digər milyardlıq layihələr ətrafında sövdələşmələr dönür, doğru bölgü aparılarsa, onlar Bakı üçün üstünlüyə və onun təhlükəsizlik çətirinə çevrilə bilər.

Ermənistanın şərti deyil, real düşmən göstərməklə oynadığı hərbi oyunlar belə olan vəziyyətdə qərargah proqramları olaraq qalacaq, Ermənistan–Azərbaycan münaqişəsində "nə müharibə, nə sülh" statusu isə dağılmağa başlaya bilər. Azərbaycan Ermənistanın özünü sakit hiss etməsinə imkan verməmək üçün, çətin ki, düşmənlə təmas xəttində daimi gərginlik yaratmaqdan imtina etsin. Erməni əsgərləri başqasının ərazisində minalardan və snayperlərdən həlak olacaq. Ermənistanın iqtisadi, demoqrafik tənəzzülündən və onun regional təcridindən göründüyü qədər, erməni cəmiyyəti üçün bu *status quo*-ya dözmək asan olmayacaq.

БАКУ ЗАИНТЕРЕСОВАН В ОСВОБОЖДЕНИИ КАРАБАХА, А МОСКВА – В ПОЯВЛЕНИИ СВОИХ ВОЙСК В АЗЕРБАЙДЖАНЕ[1]

Собеседник Minval.az – экс-посол Азербайджана в России, политолог Хикмет Гаджизаде.

— Как Вы оцениваете сегодняшний уровень российско-азербайджанских отношений?

— На данный момент сложился определенный статус-кво, который устраивает Россию, но не устраивает Азербайджан. И это связанно с карабахским вопросом, решение которого находится в руках России. Таким образом, благодаря этому конфликту, Москва держит Азербайджан в подвешенном состоянии. Мы хотим, чтобы Россия помогла нам возвратить наши захваченные Арменией территории, или же, во всяком случае, не мешала бы нам вернуть их. В ответ на это российская сторона просит Баку пойти на определенные уступки, а именно – согласиться на присутствие российских войск под видом миротворческих сил. Они говорят нам, мол, вернем земли, поможем, но армяне якобы не верят вам, и им нужно присутствие наших миротворцев. А кто эти миротворческие силы? Это российская армия. Как

[1] 9 Oktyabr 2018, https://minval.az/news/123829904

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

только российские военные появятся в Карабахе, можно сказать, что территории мы потеряем навсегда. Так же как это было в Абхазии и Южной Осетии, где по решению Эдуарда Шеварднадзе был размещен российский миротворческий контингент, который позднее превратился в оккупационный, а дальше все мы знаем, что произошло. Вот что требует от нас Москва. И дело вовсе не в том, вступим мы в Евразийский союз или ОДКБ. Это не так волнует Москву, поскольку мы можем вступить в эти структуры, а спустя время – покинуть их ряды. Россия требует присутствия своих войск на территории Азербайджана. Они убеждены, что это станет гарантией нахождения Азербайджана на долгое время под влиянием России. Вот такие у нас взаимоотношения.

Не считая карабахского вопроса, между Азербайджаном и Россией, кажется, все вроде бы хорошо. Нам говорят о дружбе между Москвой и Баку, но все это иллюзия. Все озвученные азербайджанской стороной в адрес России комплименты преследуют одну цель – мы рассчитываем на помощь Москвы в карабахском вопросе. Но у российской стороны свои интересы.

— Но тем не менее мы видим, что армяно-российские отношения испортились после прихода к власти премьера Пашиняна. Открывает ли ухудшение отношений между Ереваном и Москвой окно возможностей для карабахского урегулирования?

— Да, между Москвой и Ереваном отношения явно ухудшились, но особых изменений в политике двух стран не наблюдается. Россия предпочитает молчать, она заняла выжидательную позицию, ждет, чем завершится в Армении внутриполитическая борьба. Если даже Ереван попытается оторваться от Москвы, все равно, для того, чтобы наказать Армению, Россия попросит от Баку возвращения своих войск. Да, у нас возникла определенная надежда, но надо понимать, что просто так Россия не позволит освободить

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Нагорный Карабах, не станет помогать нам. Нам скажут, мол, Армению мы потеряли, зато хотим вернуть Азербайджан в свою политическую орбиту.

— Периодически представители российской общественности, в том числе и некоторые российские парламентарии озвучивают антиазербайджанские заявления. Как думаете, почему озвучиваются такие заявления?

— Возможно, это лоббистская деятельность армянского правительства. Но я наблюдаю в последнее время другую картину: в российском правительстве стараются больше ругать Армению и хвалить Азербайджан. Правда, есть отдельные депутаты, к примеру, тот же Константин Затулин… Он вообще профессиональный лоббист российских интересов на кавказском фронте. Кто больше ему заплатит, он то и говорит. Не думаю, что его антиазербайджанские заявления — позиция официальной Москвы.

— Накануне супруга премьер-министра Армении Никола Пашиняна – Анна Акопян посетила вместе с группой российских женщин оккупированный Нагорный Карабах, вопреки протестам Баку. Что Вы думаете о ее "миротворческой" инициативе "Женщины за мир"?

— Это просто пропагандистская акция. Она — первая леди Армении, и хочет что-то сделать, проявить определенную активность. Но с другой стороны, я думаю, Пашинян не столь непримирим, как Серж Саргсян. Небольшая надежда у нас есть, но миротворческие шаги супруги армянского премьера – это всего лишь самопиар.

Бахтияр Сафаров

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

ERMƏNİSTAN UĞRUNDA MÜBARİZƏ: PARLAMENT MƏRHƏLƏSİ[1]

Ermənistanda 2018-ci il məxmər inqilabı davam edir və onun nəticəsi hələlik müəyyən olunmayıb. N.Paşinyanın rəhbərlik etdiyi dəyişikliklər uğrunda kütləvi hərəkatın və parlamentdə əksəriyyət təşkil edən köhnə rejimin tərəfdarlarının qarşıdurması yenidən gərginləşib.

Ona düşmən olan parlament tərəfindən baş nazir vəzifəsinə seçilmiş (xalq etirazlarının təzyiqi altında) Paşinyan bu paradoksal vəziyyətdən çıxış üçün 2018-ci ilin dekabrında parlamentə növbədənkənar seçkilər keçirmək planını elan edir. Paşinyanın fikrincə, bu seçkilər ölkənin qanunverici iclasında inqilabçı əksəriyyətin seçilməsi ilə başa çatmalıdır. Beləliklə, həm Ermənistan hökuməti, həm də parlamenti islahat tərəfdarlarından ibarət olacaq.

Əvvəlcə bütün parlament partiyaları növbədənkənar seçkilər ideyasını dəstəkləyib, amma Yerevanın Ağsaqqallar Şurası seçimlərində Paşinyan tərəfdarları 81% səs qazandıqdan sonra köhnə rejimin tərəfdarları bu parlament seçkilərində onları nə gözlədiyini başa düşüblər; onlar birləşməyə və bu seçkilərin keçirilməsinə qarşı durmağa başlayıblar.

[1] "TURAN" İnformasiya Agentliyi, 10 Oktyabr 2018

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Məxfilik şəraitində Ermənistanın keçmiş hakim Respublika Partiyasının üzvləri (ERP) parlamentin 2 oktyabr 2018-ci il tarixli sessiyasında qəbul etməli olduqları yeni reqlament layihəsinə əlavələr hazırlayıblar. Bu düzəlişlərə əsasən, ştatdankənar hallarda (boykot, xarici təzyiq və s.) parlamentin iclası baş tutmamış deyil, təxirə salınmış hesab olunacaq. Paşinyanın fikrincə, bu düzəliş parlamentin buraxılmasını əngəlləməyə imkan verir və onun 2018-ci ilin dekabrına təyin etdiyi növbədənkənar seçkilərin ləğvi təhlükəsi yaradır.

Paşinyan bu düzəlişlər haqqında yalnız 2018-ci il oktyabrın 2-də öyrənib və dərhal öz tərəfdarlarına bu "biabırçı qanun layihəsinin" qəbul edilməsinin qarşısını almaq üçün parlamentin qarşısında yığışmaq çağırışı ilə müraciət edib.

Elə həmin gün Paşinyanın minlərlə etirazçı tərəfdarı parlament qarşısında yığışıb, amma yenə də köhnə rejimin tərəfdarlarının irəli sürdüyü qanun layihəsi qəbul edilib...

Bu lokal məğlubiyyətə baxmayaraq, Paşinyanın tərəfdarları iğtişaş törətmədilər. Yerli müxbirlərin məlumatına görə, parlamentin ətrafındakı qazon belə tapdalanmayıb. Paşinyan öz tərəfdarlarını dağılışmağa, qanuna və paytaxtda intizama riayət etməyə çağırıb.

Əvəzində, ertəsi gün səhər – 3 oktyabr 2018-ci il tarixində Paşinyan bir sıra nazir və qubernatorun – müxalif ERP, "Daşnaksütun" və "Çiçəklənən Ermənistan" üzvlərinin vəzifədən azad edilməsi haqqında fərmanlar imzalayıb, bu da köhnə rejimin tərəfdarlarının səsvermənin gedişatına müdaxilə etmək imkanını azaltmalıdır.

Kütləvi etirazlara baxmayaraq, köhnə rejimli parlament niyə qeyd edilən düzəlişləri qəbul etməyə cürət etdi və niyə Paşinyan xalqı fiziki qarşıdurmaya, parlamentə hücuma çağırmadı? Bütün bunlar klassik inqilaba çox da oxşamır. Amma, göründüyü kimi, bu hərəkatın erməni spesifikası belə-

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

dir. Bəlkə də bu, zamanın tələbi, bütün dünyada baş verən, insanları öz hüquqlarını çox qan axıtmadan əldə etməyi öyrədən ictimai inkişafın nəticəsidir. İnqilab – bəli, amma konstitusiya çərçivəsində...

Həmçinin, islahat tərəfdarlarının güc tətbiq etməsinin onların mövqeyinin daha az legitim olmasına səbəb olardı. Əleyhdarları onları konstitusiyanı pozanlar və qəsbkar elan edə bilərdi, belələrinə qarşı isə xaricdən də dəstəklənən cavab gücü tətbiq etmək xeyli asan olardı.

Köhnə rejimin tərəfdarlarının arxasında qüdrətli Rusiyanın dəstəyi açıq-aydın görünür. İslahatçıların dəfələrlə "ehtiyatlı olmağa" çağırılması və hətta Moskvadan üstüörtülü təhdidlər köhnə rejimçiləri müqavimətə ilhamlandırır; onların pulu da çoxdur (18 il ərzində yığıblar), həm bürokratlar arasında, həm də güc qurumlarında tərəfdarları da az deyil. Ermənistanda elə bu zaman (2018-ci il oktyabrın 8-də) Ermənistan–Rusiya birləşmiş qoşun qrupunun təlimləri başlayıb. Çox vaxtına düşüb.

Köhnə rejim tərəfdarlarının inqilabdan ilk şoku keçib, indi onlar səhnədən elə-belə getmək niyyətində deyillər.

Paşinyan isə xalqın dəstəyinə arxalanır, o, hələ də çox məşhurdur, o – sadə xalqın daha yaxşı həyat ümididir. Yuxarıda artıq qeyd edildiyi kimi, Yerevanın Ağsaqqallar Şurasına seçkilərdə islahat tərəfdarları səslərin mütləq əksəriyyətini yığıb.

Avropa və ABŞ Yerevana əməkdaşlıq çağırışı edərək və dəstək vəd edərək, islahat tərəfdarlarını dəstəkləməyə çalışır. Belə ki, yaxın günlərdə ABŞ prezidentinin milli təhlükəsizlik üzrə nüfuzlu müşaviri Con Boltonun Ermənistana səfər edəcəyi bildirilir. O, çox güman ki, Ermənistanı Suriya və İran məsələsində kor-koranə Kremlin siyasətinin ardınca getməkdən imtina etməyə və Qərblə hərtərəfli əməkdaşlığı inkişaf etdirməyə çağıracaq.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Beləliklə, Ermənistan uğrunda mübarizə davam edir. Onun yekunları 2018-ci ilin sonlarına doğru – ölkə parlamentinə növbədənkənar seçkilər başa çatdıqda qismən aydın olacaq. Ermənistan inqilabının son nəticələri isə yalnız ölkənin Rusiya, Azərbaycan və Türkiyə ilə bağlı xarici siyasi problemləri həll edildikdən sonra aydın olacaq.

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

PUTİNİN REYTİNQİ DÜŞÜR, AMMA, GÖRÜNÜR, O, VƏZİYYƏTİ NECƏ DÜZƏLDƏ BİLƏCƏYİNİ BİLİR[1]

Putinin hakimiyyətdə olduğu on səkkiz il boyunca müstəqil sosioloji xidmətlər onun məşhurluq reytinqini diqqətlə izləyir, seçicilərin nəhayət ki, prezidenti ilahiləşdirməyə son qoyacağına ümid edirdi. Amma hələlik bu ümidlər əbəsdir. On səkkiz illik hakimiyyəti ərzində Putinin məşhurluğu 5 dəfə azalıb və yenidən bərpa olunub.

İlk azalma 2004–2005-ci illərdə, prezident seçkilərindən dərhal sonra, pensionerlərin kütləvi etirazlarına gətirib çıxaran imtiyazların ləğv edilməsi nəticəsində baş verib. Həmin vaxt Putinə etimad 71%-dən 41%-ə düşüb. Amma Putin çıxış yolu tapıb: ölkəni hərbi vətənpərvərlik isteriyası bürüyüb: Düşmən qapıya dayanıb. Biz heç vaxt təslim olmayacağıq... və s. Bütün bu tezislər 2007-ci ildə Münhendə təhlükəsizlik məsələləri üzrə konfransda Putinin nitqində səslənib. O, konfransda bildirib ki, Rusiya kollektiv Qərbin qalan dünyanı talamasına imkan verməyəcək. Rusiya heç vaxt müstəqil xarici siyasət yürütmək üstünlüyündən imtina etməyəcək. Və Putin 2008-ci ilin avqustunda Gürcüstan torpaqlarına soxularkən də müstəqil siyasət yürüdüb. Onun reytinqi 90%-ə yaxınlaşıb.

[1] "TURAN" İnformasiya Agentliyi, 24 Oktyabr 2018

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

İkinci azalma 2011-ci ildə baş verib, prezidentə etimad 2008-ci ildəki 70%-dən 2011-ci ilin sonlarında ölkədə parlament seçkilərində saxtalaşdırmalara qarşı kütləvi etirazlar zamanı 44%-ə düşüb. Moskvada Bolotnaya meydanında və Rusiyanın digər 99 şəhərində çoxminlik nümayişlər keçirilirdi. Amma tezliklə yenə hərbi-vətənpərvərlik məsələsi və Kremlin Şərqi Ukraynadakı əməliyyatları nəticəsində Putinin məşhurluğu 54%-ə yüksəlib.

Üçüncü azalma 2013-cü ildə müşahidə olunub, prezidentə etimad 54%-dən 43%-ə düşüb, bu, prezident vəzifəsinə qayıdan Putinin ölkənin idarəetməsində hər hansı uğurunun olmaması ilə bağlı idi. Amma Krımın işğalı (2014-cü ildə) yenidən prezidentə qarşı etimadı artırıb. 2014-cü ilin oktyabrında Putin "Valday nitqini" səsləndirir, yenə Qərbi dünyanın təhlükəsizlik sistemini pozmaqda ittiham edir və heç bir sanksiyaya baxmayaraq, Rusiyanın öz milli maraqlarının müdafiəsindən imtina etməyəcəyini bildirir. Krımın ələ keçirilməsindən sonra başlayan saxta vətənpərvərlik dalğası yenidən Putinə qarşı etimadı 88%-ə yüksəldir.

Dördüncü azalma 2015-ci ildə güclənən sosial problemlər və Krım "dadı"nın azalması ilə əlaqədar başlayıb. İl yarım ərzində prezidentə etimad 76%-dən 58%-ə düşüb. Amma mühasirəyə alınmış qala təbliğatı yenidən prezidentə qarşı etimadı 70%-ə qədər yüksəldib.

Beşinci azalma Rusiyada kütləvi olmayan pensiya islahatı və ölkə iqtisadiyyatına qarşı Qərb sanksiyalarının nəticəsi ilə bağlıdır. "İctimai rəy" fondunun məlumatına görə, Putinə qarşı etimad 70%-dən 47%-ə düşüb (iyul, 2018). Respondentlərin təkcə Putinə deyil, həm də hökumətə (26%) və par-

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

lamentdə əksəriyyət təşkil edən partiyaya – "Yedinaya Rossiya"ya ("Vahid Rusiya") (30%) etimadı da azalıb. Bu, son 10 il ərzində ən aşağı göstəricidir. Eyni zamanda, Jirinovski və Zyuqanovun reytinqləri artıb, onları rusların 10%-i dəstəkləyib.

* * *

Hər hansı fövqəladə tədbirlər görülməsə, ölkənin hazırkı idarəetməsi və Qərbin güclənən sanksiyaları fonunda, görünür, Putini və onun partiyasını artıq yüksək reytinqlər gözləmir.

Putinin mühasirəyə alınmış qala siyasətini nə qədər inadla həyata keçirdiyini (yəni Krımı azad etmək və Qərblə barışmaq niyyətində deyil) bildiyimizə görə, onun məşhurluğunu bərpa etmək üçün o qədər də çox variantı qalmadığı bəllidir.

Məsələn, pensiya islahatını ləğv etməyi sınamaq olar. Amma onda pensiya ödənişi üçün pulun haradan alınacağı aydın deyil. Pensiya Fondu boşdur.

Hərbi isteriyanı davam etdirmək olar, prinsipcə, bu, artıq baş verir. Növbəti Valday Forumunda (oktyabr, 2018) Putin yenidən:

– ABŞ-ı dünya intizamını pozmaqda ittiham edib;

– müharibə olarsa, Rusiya vətəndaşlarının Vətən uğrunda canlarından keçməyə hazır olduqlarını, Qərb insanlarının isə buna çox da hazır olmadıqlarını;

– Rusiyaya nüvə hücumu olarsa, onun əvəzinin qaçılmaz olacağını bildirib;

– və deyib ki, belə olan halda *"biz təcavüz qurbanlarıyıq və biz şəhid olaraq cənnətə düşəcəyik, onlar isə sadəcə olaraq gəbərəcəklər, çünki tövbə etməyə belə fürsət tapmayacaqlar"*.

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Putinin nitqi Qərbə ağır təsir göstərib. Putin paranoyyasında səmimidir, yoxsa bu növbəti qaraqorxudur? Amma evində, Rusiyada bu cür nitqlərlə nə vaxta qədər məşhurluğa nail olmaq olar?

Bu cür nitqlər artıq kömək etməsə, Putinin hakimiyyəti dövründə həyata keçirdiyi strategiya çərçivəsində yalnız bir təsirli vasitə qalır: Kiçik yenilməz müharibə!

Keçmiş SSRİ ərazisində və ya Yaxın Şərqdə bir yerdə yeni hərbi münaqişələrə və ya işğallara başlamaq lazımdır... Məsələn, Ermənistana qoşun yürütmək və orada yeni hökuməti dəyişdirmək. Belarusu ələ keçirmək və özünə birləşdirmək. Suriya üzərində nəzarəti gücləndirmək... Və prezidentin reytinqi yenidən yüksələcək.

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

США ПЛАНИРУЮТ ЗАМКНУТЬ КОЛЬЦО ВОКРУГ ИРАНА, А ДЛЯ ЭТОГО ИМ НЕОБХОДИМ СОЮЗ С БАКУ[1]

Наш собеседник – экс-посол Азербайджана в России, политолог Хикмет Гаджизаде.

— Как вы прокомментируете итоги визита советника президента США по национальной безопасности Джона Болтона в Баку?

— Безусловно, этот визит был связан с американской политикой в регионе, в первую очередь с Ираном, с санкциями в отношении этой страны. Если в дальнейшем Вашингтон решит ужесточить эти санкции, и дело дойдет до прямого военного столкновения с Ираном, то таком случае Азербайджан будет крайне необходим для США в качестве союзника. Думаю, главным образом в ходе переговоров в Баку обсуждались именно эти вопросы. Что касается карабахского конфликта, то Джон Болтон озвучил известную позицию Белого дома о том, что конфликт этот нужно решить мирным путем. С этой точки зрения, ничего нового мы не услышали. Зато нам стало ясно, что США планируют замкнуть кольцо вокруг Ирана, а для этого им необходим союз с Баку. Возможно, в Вашингтоне считают, что американские санкции станут

[1] 25 Oktyabr 2018, https://minval.az/news/123834389

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

эффективнее, в том числе и от политики, которую в регионе проводит Баку.

— Находясь в Баку, Болтон также сообщил, что не привез каких-либо новых предложений, связанных с урегулированием карабахского конфликта. По его словам, он прибыл в регион, чтобы лучше понять проблему, и отметил, что нужно достичь результата, который удовлетворит обе стороны конфликта.

— К сожалению, мы ничего поделать не можем, так как не находимся в той позиции, когда можно требовать что-либо от США. К тому же в вопросе Нагорного Карабаха, и вообще в нашем регионе, США имеют крайне незначительные рычаги. Здесь всем управляет Россия. Она ведет переговорный процесс, ставит условия сторонам конфликта, в ее руках все рычаги давления на Баку и Ереван. Именно Россия ведет реальные переговоры. А все остальные – Франция, США — как бы отодвинулись в сторону, они понимают, что пока Россия сильна, и всячески старается сохранить свое влияние в нашем регионе. Поэтому мы пока тоже ничего не можем сделать. Однако, думаю, если санкции в отношении Москвы будут ужесточены, то Россия может ослабеть. И тогда международное сообщество потребует от нее уступок, в том числе и в вопросах, связанных с Нагорным Карабахом, Грузией и Украиной. Но все произойдет не скоро.

— В Ереване он заявил о готовности американской стороны содействовать урегулированию карабахского конфликта как в рамках Минской группы ОБСЕ, так и “иными возможными шагами”. Что, на ваш взгляд, имел в виду советник американского лидера?

— Это просто пустые слова. Американцы ничего не могут сделать в нашем регионе, пока здесь присутствует влияние России, ее войска. Возможно, советник пре-

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

зидента США послал месседж, что Вашингтон окажет сторонам помощь в решении конфликта, если Азербайджан и Армения отойдут от России.

— Кстати, "американский ястреб" также подчеркнул, что Южный Кавказ — значимый для США регион. И особенно это касается Азербайджана. Но тем не менее, в США не спешат с отменой 907-ой поправки. При этом Болтон не исключает, что президент Дональд Трамп может использовать свои возможности для того, что приостановить ее действие. Как считаете, это предмет торга?

— В США существует конституционный механизм, и президент этой страны может приостановить действие данной поправки. Что, в принципе, он и делает. Он не отменяют данную поправку, потому что Конгресс просто уперся рогами. Нам это понять сложно, так как у нас нет своего Конгресса, и нам кажется, что в США все управляется из одного кабинета. Но это не так. Данную поправку не отменяют из-за исторически сложившихся противоречий между Конгрессом и любым из президентов США. Вашингтон взамен пока ничего не требует от нас, потому что действие поправки приостановлено. И при желании Соединенные Штаты могут оказать помощь Баку. Эта поправка не является помехой для этого. Она символически "зависла" в воздухе, как доказательство того, что Конгресс США способен принимать собственные решения и стоять на своем.

Бахтияр Сафаров

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

POLİETNİKLİK TÜRKİYƏ VƏ AZƏRBAYCANDA MİLLİ BİRLİK ÜÇÜN PROBLEM KİMİ[1]

Türkiyə

Türkiyədə növbəti ümummilli problem yaranıb – əhalinin polietnikliyi məsələsi. Şəriət, kürd separatizmi, beynəlxalq islam terrorizmi, regionda alilik uğrunda güc dövlətlərinin mübarizəsi naminə Atatürk dünyəviliyindən imtina kimi digər problemlərlə yanaşı polietniklik (və ya SSRİ-də deyildiyi kimi, çoxmillətlilik) problemi də ictimai təhlükəsizliyə və bəlkə də ölkənin birliyinə növbəti təhlükə ola bilər.

Bu yaxınlarda prezident Ərdoğanın türk (etnik) olmadığını, laz (gürcü) olduğunu, xanımının isə etnik ərəb olması barədə dediyi fikirlərlə əlaqədar neçə on illikdir davam edən problem yenidən ictimaiyyətin diqqətini cəlb etdi ki, niyə onun kimi adamlar hər gün məktəbdə Atatürkün tətbiq etdiyi andı "Türküm, doğruyum, çalışkanım və ne mutlu türküm diyene" sözlərini təkrar etməlidir?

Görünür, Ərdoğan bu anda etiraz edən tək adam deyil. Müasir araşdırmalar göstərir ki, ölkədə etnik türklər cəmi 60%-ə yaxın təşkil edir, qalan 40%-i kürdlər, şimali qafqazlılar, albanlar, yunanlar, ərəblər və s. təşkil edir.

Lakin Türkiyə Konstitusiyası ölkədə etnik azlıqların olduğunu qəbul etmir və ölkənin hər bir vətəndaşını türk ad-

[1] "TURAN" İnformasiya Agentliyi, 10 Oktyabr 2018

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

landırır (1982-ci il Konstitusiyasının 66-cı maddəsinə görə, "türk dövləti ilə vətəndaşlıq bağları olan hər kəs türkdür"). Ola bilsin ki, Atatürk özü və onun tərəfdarları Konstitusiyanı tərtib edərkən qarşıya assimilyasiya məqsədini qoymayıblar, yalnız əhalinin islam birliyinin milli birlik ilə əvəzlənməsini istəyiblər. Ancaq bu gün etnik azlıqların nümayəndələri hesab edirlər ki, konstitusiyanın bu müddəası onların assimilyasiyasına yönəlib, onların insani ləyaqətini alçaldır və ikinci sort vətəndaşlara çevirir.

2013-cü ildə Ərdoğanın təklif etdiyi ölkənin demokratikləşməsi tədbirləri paketi çərçivəsində Atatürkün andı ləğv edildi. Lakin Ali Məhkəmə bu qərarı ləğv etdi və indi real etnik mənsubiyyətlilik uğrunda mübarizə davam edir.

Etnik azlıqların və liberal birliklərin nümayəndələri tərəfindən qaldırılan bu məsələ ilk baxışda göründüyündən də mürəkkəbdir. Polietnikliyin əleyhdarları – Kamalçılar və türk millətçiləri əhalinin polietnikliyinin Konstitusiya tərəfindən tanınması və sonra onlara bütün mümkün mədəni hüquqların verilməsi ölkədə milli birliyin zəifləməsinə və sabitliyin pozulmasına gətirib çıxara bilər. Axı Türkiyə elə ölkələrin əhatəsində yerləşir ki, güc dövlətlərinin region üzərində nəzarət uğrunda mübarizəsi səngimir. Bu məsələni qaldıran hər kəs opponentlər tərəfindən dövlətə xəyanətdə və Atatürk irsinə xəyanətdə ittiham olunub.

Lakin vüsət almaqda olan bu hərəkəti ləyaqətlə durdurmaq mümkün olmur. Dünyanın hər yerində olduğu kimi, bu cür hərəkatlar hüquqların, insan ləyaqətinin, qadınlar, müxtəlif irqlər, dini, mədəni və etnik azlıqlar, repressiya edilmiş xalqlar və ayrı-ayrı şəxsiyyətlər üçün tarixi yaddaşın bərpasını tələb edir. Əgər Türkiyə demokratik yolla irəliləsə milli birlik üçün başqa model seçməli olacaq, nəinki "Ne mutlu türküm diyene".

Ərdoğan özü ölkədə polietnikliyin tətbiqinə dair ideyasını çox ehtiyatla irəli sürüb. Öncə deyib: "*Ben türküm, ama*

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

türkçü değilim". Bir müddət sonra daha açıq danışıb: "Mən atamdan soruşdum: biz lazıq, yoxsa türk? Bir çoxları deyir ki, biz türkük, başqaları deyir laz. Atam dedi: "Oğlum, mənim ulu babam molla idi. Mən ondan soruşdum ki, "ata, biz lazıq, ya türk?" Ulu baba atama deyib: "Bir gün biz öləcəyik. Allah-taala bizdən soruşacaq: "Tanrın kimdir, peyğəmbərin kimdir, dinin nədir?" O, səndən hansı cinsdən, tayfadan, millətdən olduğunu sormayacaq. Odur ki, səndən soruşanda "Əlhəmdüllah, mən müsəlmanam, söylə".

Məhz bu fikirlər Ərdoğan və onun tərəfdarlarının islamizm və neo-osmanizmə sadiq olduqlarının səbəblərindən birini açа bilər. Çünki islamda millətçilik yoxdur. Bütün etnik qruplar Allahın qarşısında bərabərdir. "Əlhəmdüllah, mən müsəlmanam" söyləyib hərəkət edirsən.

Sosioloji araşdırmalar göstərir ki, etnik azlıqların nümayəndələrinin çoxu həmin səbəbdən Ərdoğana səs verir.

Bir qədər sonra isə Ərdoğan açıq şəkildə: "Mən isə gürcüyəm. Bizim gürcü ailəmiz Batumidən Rizəyə köçüb".

Və nəhayət, yuxarıda deyildiyi kimi, öz ləyaqətinin xeyrinə ifadə işlədib: "Mən türk deyiləm, niyə hər səhər "Nə mutlu türküm diyene" söyləməliyəm?"

Bəli, islamizm və neo-osmanizm etnik problemi həll edir, ancaq inkişafa mane olan digər çoxlu problemlər gətirir. Atatürk bu problemlərdən danışmışdı. Problemin həlli üçün demokratik yol axtarmağa başlamaq olmazmı? Əlbəttə, bundan ötrü demokratik respublika lazımdır, Türkiyə isə bu yolda bir qədər irəliləyib.

Əvvəla, problemin geniş və sərbəst ictimai müzakirəsinə başlamaq lazımdır. Və çalışmaq lazımdır ki, radikal millətçilər və radikal islamçılar öz emosiyalarını saxlaya bilsinlər (Türkiyədə bunu təşkil etmək mümkündür). Sonra məşhur andla bağlı bir şeylə etmək olar. Məsələn,

"Ben türküm" sözlərini "Ben türkiyeliyem" sözləri ilə əvəzləmək olar. Sonra Konstitusiyaya mühüm düzəliş edərək

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

"Türk" sözünü "Ben Türkiyeli" sözü ilə əvəz etmək olar. Rusiyada olduğu kimi. Orada da müvafiq hallarda "rus" sözünün "rusiyalı" sözü ilə əvəzlənməsini düşünüblər.

Yeri gəlmişkən, ABŞ-da Ali Məhkəmə "Yeqovo şahidləri" dini sektasının tələbilə Amerika bayrağına məktəbli andını qeyri-məcburi edib. Belə ki, sekta hesab edir ki, öz Allahından başqa heç bir bayrağı və ya bütü tanımır. Andı qeyri-məcburi ediblər və heç bir dəhşətli hal baş verməyib.

Növbəti addım milli azlıqlara milli azıqların müdafiəsi üzrə Avropa Konvensiyasında təsbit edilmiş mədəni hüquqlar şamil edilə bilər. Vacib deyil ki, sənədin bütün müddəaları dərhal qüvvəyə minsin, ancaq bu istiqamətdə hərəkət etmək lazımdır. Bu, daha səmərəlidir, nəinki islamçı mövqeyindən çıxış edərək ölkənin bütün bədbəxtliyində Qərbi ittiham etməkdən.

Azərbaycan

Bu cür etnosiyasi dram Azərbaycanda müşahidə olunur. Ancaq bu problem barədə ucadan danışmırlar, ona görə ki, bizim ölkədə bütün diskussiyalar qadağan olunub və öz hüquqlarını tələb etmək qəbul edilməyib. Lakin təsəvvür etdiyimiz demokratik Azərbaycanda biz bu mövzu ilə bağlı daha çox dramatik şeylər bilərdik.

Biz bilərdik ki, 19 və 20-ci əsrlərin qovuşuğunda islam mənsubiyyətliliyi azərbaycanlı maarifçilərin səyləri ilə etnik mənsubiyyətlilik ilə əvəzlənməyə başlamışdı və türk köklərinə mənsub insanlar özlərini müsəlman yox, türk adlandırmağa başlamışdılar. O zamanlar Azərbaycanda türklər 59.6% *(Sovet ensiklopediyası 1926., c. 1., s. 641.)* təşkil edirdi – təxminən Türkiyədə olduğu faiz qədər. Sonra Stalin türk mənsubiyyətliliyini qadağan etməyi qərara aldı və ölkə türklərini azərbaycanlı adlandırdı. Bundan əlavə, ölkənin etnik azlıqlarının böyük hissəsini zorla etnik azərbaycanlı yazdırdılar. Beləliklə, sonda ölkədə 91% azərbaycanlı oldu

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

(2009). Sovet hakimiyyətinin əvvəlində məcburən öz doğma etnonimini "azərbaycanlı"ya dəyişən vətəndaşların dəqiq sayını hesablamaq hazırda çətin olar. Çünki SSRİ-nin süqutu və Qarabağ münaqişəsi nəticəsində böyük sayda rus və erməni ölkəni tərk edib. Fikrimizcə, bu gün bu rəqəm təxminən bir neçə yüz min adam edər.

Vahid etnik millətin formalaşması vəzifəsini qarşıya qoysaq, yəni etnik azlıqları assimilyasiya etməyə çalışsaq, Stalin üsulu olduqca uğurludur və o, hər cür etnik ziddiyyətləri aradan qaldırardı. Lakin gözlənilməz hadisə baş verdi: "Zeit Geist" – "Zamanın ruhu" dəyişdi. O, demokratiya və insan hüquqlarına doğru dəyişdi. Artıq insanın həyatı və onun ləyaqəti orta əsrlərdə olduğundan daha dəyərli oldu.

Real etnik mənsubiyyətliliyin bərpası prosesi Azərbaycanda da vüsət alır, ancaq aşağıdakı çətinliklərlə üzləşir. Türk mənsubiyyətliliyinin müdafiəçiləri "azərbaycanlı" etnoniminin "türk" və ya "Azərbaycan türkü" ilə əvəzlənməsini tələb edir. Məsələn, prezident Elçibəy bütün azərbaycanlıları öz türklüyünü dərk etməyə, onların mənsubiyyətliliyinə zorakılığın edildiyini anlamağa, "türk" adının özünə qaytarmağın vacibliyini bilməyə və bütün dünya türkləri ilə dostluğa çağırırdı. Ancaq problem ondadır ki, bir neçə yüz minlərlə müasir azərbaycanlı digər, türk olmayan köklərə sahibdir. Elçibəy və onun həmfikirləri isə bunu unutmuşdular...

Müsavat Partiyasının keçmiş üzvü Qurban Ələkbərov öz Facebook səhifəsində yazmışdı: "...Xanımım ilə televizorun qarşısında əyləşib prezident Elçibəyin ölkə vətəndaşlarına yeni il təbrikini dinləyirdik. Və birdən dedi: "Mənim türk xalqım, səni Yeni il münasibətilə təbrik edirəm! Ancaq mən və mənim xanımım türk deyilik. Biz özümüzü alçalmış hesab etdik". Sonralar Qurban Ələkbərov Müsavatı tərk edərək ölkədən getdi.

Beləliklə, türk əsilli azərbaycanlılar durmadan bəyan edirlər ki, "biz hamımız türkük", türk əsilli olmayan azərbaycan-

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

lılar isə bildirirlər "biz türk deyilik" və "biz azərbaycanlıların yenidən türk adlandırılmasının əleyhinəyik". Təsəvvür edin, bir neçə yüz min azərbaycanlı mümkün türkçülük və ya əsasən Xalq Cəbhəsinin şinelindən çıxmış siyasətçilərin bəyan etdikləri beynəlxalq türk həmrəyliyindən məmnun deyil. Qeyd edək ki, Xalq Cəbhəsinin əsas vəzifələrindən biri Azərbaycan türklərinin repressiyaya məruz qalmış etnik mənsubiyyətliliyinin bərpası idi.

Türk əsilli olmayan azərbaycanlılar Milli demokratçılara səs verməyəcəklər, odur ki, sonuncu milli birlik üçün başqa daha əhatəli model hazırlamalı olacaq, nəinki "biz hamımız türkük". Bəzən ölkənin türk olmayan əhalisi bu mövzuda (elə hər mövzuda) hər cür sərbəst diskussiyanı qadağan edən diktaturanı tərcih edir, nəinki Azərbaycanın türk torpaqları olduğunu deyib bununla da türk olmayanları öz torpağında qonağa çevirən türkçülərin idarəçiliyini.

Ərdoğan Türkiyədə polietniklik məsələsini islamizmin köməyilə həll etməyə çalışdığı kimi, Azərbaycan hökuməti də bu problemi onun hər cür müzakirəsini qadağan etməklə həll etməyə çalışır.

Ancaq düşünürsən ki, Azərbaycan üçün polietniklik məsələsinin demokratik yolla həlli var. Yenə də bundan ötrü ölkə demokratik olmalıdır, sərbəst diskussiya təmin olunmalıdır. Hələlik bizdə belə azadlıq yoxdur. Ancaq heç olmasa demokratik düşərgədə belə açıq diskussiya keçirilə bilər.

Əlbəttə, həm geniş elmi, həm də ictimai müzakirələr təşkil etmək lazımdır. Belə müzakirələrdən aşağıdakı tövsiyələr irəli sürülə bilər:

– Qeyri-türk əsilli vətəndaşlar Azərbaycanda türk mənsubiyyətliliyinin hansı repressiyalara və rəzilliyə məruz qaldığını anlamalıdır və türklərin öz etnonimlərinin bərpası uğrunda hərəkatına anlayışla yanaşmalıdır. Qəbul etmək lazımdır ki, türk əsilli azərbaycanlıların türk etnonimi özlərinə qaytarmağa, yəni özlərini türk və Azərbaycan türkü adlandırmağa haqqı var.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

– Türk əsilli vətəndaşlar türkçülərin fəallığını görən qeyri-türklərin həyəcanını başa düşməlidir. Türk əsilli olmayan azərbaycanlıların onların kökənlərinə uyğun etnonim seçmək hüququ var. Və ya onlar "azərbaycanlı" etnonimindən istifadəni davam etdirə bilər.

– Ölkənin hər bir vətəndaşı özü-özünə etnonim seçmək hüququna malikdir və ölkə vətəndaşının etnik mənşəyi heç bir dövlət sənədində göstərilməyəcək.

– İstənilən etnik mənşəli Azərbaycan vətəndaşı azərbaycanlı politonimi ilə birləşəcək. Türklər, ləzgilər, talışlar, ruslar və ölkədə yaşayan digər etnik qrupun nümayəndələri azərbaycanlı adlandırılacaq.

– Bütün etnik qrupların nümayəndələri qanun qarşısında bərabərdir və Azərbaycan torpağı orada yaşayan vətəndaşların vətəni, əksər hallarda tarixi vətənidir.

– Məktəblərdə Azərbaycanda məskunlaşmış bütün etnik qruplara dair tarix keçmək lazımdır.

– Etnik azlıqlar milli azlıqların müdafiəsi üzrə Avropa Konvensiyasına əsasən öz dillərini və mədəniyyətlərini saxlamaq imkanları əldə etməlidir.

Əgər bu şərtlər təmin olunarsa, etnik mənsubiyyətindən asılı olmayaraq bütün vətəndaşlar belə Vətənlə qürur duyacaqlar.

Etnik ziddiyyətlərin həlli prosesi asan olmayacaq, həm də çox emosional olacaq. Başqa cür desək, bu problemin qeyri-demokratik həlli yolu yoxdur. Problemi həll etməmək isə mümkün görünmür, çünki bu gün bütün dünyada adamlar arenalara çıxaraq öz hüquqlarını, ləyaqətlərinin bərpasını tələb edirlər. Susmaqla və ya laqeydliklə onları geri qaytarmaq olmaz.

P.S. Yeri gəlmişkən, mən də, mənim valideynlərim də türkdür.

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

ŞƏRAB SATAN REKTOR, KLANLAR, QƏRBÇİLƏR VƏ RUSPƏRƏSTLƏR[1]

İctimaiyyət prezidentin Bakı Dövlət Universitetinin (BDU) rektoru, akademik Abel Məhərrəmovu vəzifəsindən azad etməsini (15 noyabr 2018) müzakirə etməkdə davam edir.

Onun vəzifədən azad edilməsinin səbəbləri elan edilməsə də, hökumətə yaxın KİV-lərin məlumatına görə, akademik nalayiq davranışına, daha dəqiq isə, qeyri-adi sahibkarlıq növünə görə işdən çıxarılıb – o, İspaniyaya Azərbaycan şərabı aparır, orada oğlunun – AR-in İspaniyadakı səfirinin yardımı ilə onu üzərində İspaniya etiketləri olan şüşələrə doldurur və bu şüşələri öz ictimai iaşə obyektlərində satmaq üçün yenidən Azərbaycana gətirirdi. http://musavat.com/news/abel-meherremov-ozunu-nece-yandirdi-prezident-rektoru-bu-sebebden-qovdu-sensasiya_570717.html

Amma belə bir biznes növünə görə yüksək vəzifəli məmurun işdən azad edilə biləcəyi ehtimalı kiçikdir. Vaxtaşırı ictimaiyyətə yüksək vəzifəli məmurların daha qəribə biznes macəraları məlum olur və bu zaman onlardan heç biri vəzifədən azad edilməyib. Çox güman ki, rektorun işdən azad edilməsi barədə qərar onun kənarlaşdırılması üçün yalnız bəhanə olan insidentdən xeyli əvvəl qəbul edilib.

[1] "TURAN" İnformasiya Agentliyi, 23 Noyabr 2018

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Amma, bundan başqa, yuxarıda linki təqdim edilmiş məqalədə bildirilir ki, hökumət nümayəndə heyətinin tərkibində İspaniyada səfərdə olarkən Məhərrəmov sərxoş halda qalmaqal salıb, guya nüfuzlu şəxs olduğunu, çox minlik kollektivə rəhbərlik etdiyini, "istəsə onların gücü ilə bir anda ölkədəki sabitliyi poza biləcəyini" bildirib.

Bu ifadə bir çox müşahidəçilərin diqqətini cəlb edib. Məlum olduğu kimi, A.Məhərrəmov Ermənistandan çoxsaylı məcburi köçkünlər klanının (və ya öz-özünü adlandırdığı kimi – Qərbi Azərbaycanlıların) nümayəndəsidir. Kobud hesablamalara görə, Azərbaycanda onların sayı 400.000 nəfərdən çox ola bilər, 20-ci əsr boyunca Kreml və Ermənistan hakimiyyəti onları öz torpaqlarından Azərbaycan Respublikasına qovub.

Yada salmaq lazımdır ki, nəsibsiz Ermənistandan gəlmələr (EG) Azərbaycan Xalq Cəbhəsinin sovet sisteminə qarşı mübarizəsində və müstəqillik uğrunda mübarizədə onun əsas müttəfiqlərindən biri olublar. Klanın nüfuzlu fiqurları (professorlar və akademiklər) 1990-ların əvvəllərində Xalq Cəbhəsinin Məclisində öz yerlərini tutublar.

Amma ölkənin siyasi səhnəsinə Heydər Əliyev fiquru çıxdıqda EG nümayəndələrinin əksəriyyəti dərhal özü də Ermənistandan gəlmə olan H.Əliyevin düşərgəsinə keçdilər. Bu uzaqgörən manevrin nəticəsi olaraq EG nümayəndələri AXC hökumətinin devrilməsindən sonra hakimiyyət uğrunda mübarizənin şanlı veteranları olaraq yeni rejimdə bir sıra məsuliyyətli vəzifələri və hətta ölkənin idarəetmə sahələrini əldə etdilər. Belə ki, EG nümayəndələri parlamentə, səhiyyə, təhsil, kənd təsərrüfatı nazirliyinə, metropolitenə və respublikanın digər qeyri-strateji agentliklərinə rəhbərlik ediblər. Güc qurumlarında, elə istənilən büdcə təşkilatında da onları görmək olar.

Hakimiyyət uğrunda mübarizədə dəstəklərinə görə EG nümayəndələri Heydər Əliyev tərəfindən layiqincə mükafatlandırılıblar, amma onun vəfatından sonra rejimin EG ilə itti-

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

faqı çat verməyə başlayıb. EG liderləri İlham Əliyevin prezident vəzifəsinə namizədliyi ilə razı deyildilər və özlərinin bu vəzifəni tuta biləcəkləri qənaətinə gəldilər. Prezident vəzifəsi uğrunda mübarizə nəticəsində EG liderləri İlham Əliyevin komandasına uduzublar, həbs ediliblər və uzunmüddətli azadlıqdan məhrumetmə cəzalarına məhkum ediliblər.

Beləliklə, EG liderləri həbsdədir, amma klan özü yaşayır! O, hakimiyyətə o dərəcədə qarışıb ki və sayı o qədər çoxdur ki, ölkənin sabitliyini riskə atmadan EG nümayəndələrinin ümumi təmizliyinə başlamaq mümkün görünmür.

Bu gün EG və prezident arasında tam razılıq yoxdur. EG hesab edir ki, taxt-taca gəlmək üçün bütün hüquqlara malikdir, prezident isə hesab edir ki, EG-nin, elə hakimiyyət uğrunda mübarizə zamanı Heydər Əliyevin ətrafında toplaşan digər klanların da nümayəndələri dövlətin yeni idarəetmə vəzifələrinə uyğun deyillər. Onlara keçmiş loyallıqlarına görə artıq kifayət qədər təşəkkür edilib və bu gün prezident hakimiyyət uğrunda mübarizənin şöhrətli veteranlarını bir-bir qovmağa və onları, onun fikrincə, daha təcrübəli olan gənc kadrlarla əvəz etməyə başlayıb. Son vaxtlar sosial təminat naziri Səlim Müslümov, kənd təsərrüfatı naziri Heydər Əsədov, Gömrük Komitəsinin rəhbəri Aydın Əliyev, baş nazirin müavinləri Abid Şərifov və Elçin Əfəndiyev, "Azərenerji"nin rəhbəri Etibar Pirverdiyev, Binəqədi rayon icra hakimiyyətinin rəhbəri Xaləddin İsgəndərov, Gədəbəy rayonunun icra başçısı Ramiz Yediyarov vəzifələrindən azad edilib. Çox güman ki, Abel Məhərrəmov bu siyahıda sonuncu idi.

EG-nin qüvvəsini toplayıb, İspaniyadakı banketdə Abel Məhərrəmovun bəyan etdiyi kimi, kütləvi çıxış etməsi ehtimalını ayrılıqda qiymətləndirmək lazımdır. Amma müstəqil Azərbaycanın qısa tarixində belə çıxışların nümunəsi yoxdur. Bizə EG-nin necə gizli intriqalar yaratdığı məlumdur, amma EG məmurlar camaat qarşısında gündə üç dəfə prezidentə sədaqət andı içirlər. Biz prezidentin yenicə vəzifədən

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

azad etdiyi EG məmurların ağzından belə andları xüsusilə coşqun şəkildə eşidirik. Hakimiyyət uğrunda mübarizəni İlham Əliyevə uduzan EG liderlərinin həbsindən sonra yarım milyonluq EG dəstəsi tərəfindən heç bir kütləvi çıxışların, etirazların, itaətsizlik aksiyalarının olmadığını yada salmaq olar. EG üçün acınacaqlı faktdır.

Bütün bunlar EG-nin siyasi hadisələrin gedişatına təsir etmək üçün heç bir imkanının olmadığı demək deyil. EG açıq şəkildə çıxış edən siyasi qüvvələrlə ittifaqa girə bilər və ilk zamanlar özünü müdafiə edə bilər. Belə bir alyans artıq qorxulu siyasi qüvvə olardı.

* * *

Ölkədə avtoritar rejim siyasi mübarizəni gizli – xarici müşahidə üçün əlçatmaz vəziyyətə gətirib. Amma indiyədək susan klanların və repressiyaya məruz qalan siyasi qüvvələrin çoxluğu göz qamaşdırır. Birincisi, bu, prezidentə sadiq insanların klanıdır, onların kim olduğu və ona nə məsləhətlər verdiyi bizə məlumdur; daha sonra iqtisadiyyat və maliyyədə nüfuzlu olan prezidentin həyat yoldaşının klanı – Paşayevlər; Naxçıvanlılar; Ermənistandan gəlmələr; kürdlər; talan edilmiş demokratlar; demokratik gənclik; dini ekstremistlər... Mətbuat həmçinin hakimiyyətdə bir-birinə qarşı mübarizə aparan iki qruplaşmanın – Qərbçilərin və Kremlpərəsət məmurların mövcudluğundan bəhs edir, burada kimin Qərbçi olduğunu, kimin olmadığı da aydın şəkildə məlum deyil.

http://reportyor.az/?p=94032&fbclid=IwAR0CF4M9WhthHUrRmnVdWrnHbmjOfyq7b3VFxWkc94u8Qh3_z8uOO7FbtmM

Kiçik Azərbaycan üçün öz vaxtını gözləyən qruplaşmaların sayı çox deyilmi?

PAKİSTAN AZƏRBAYCANIN STRATEJİ MÜTTƏFİQİ OLACAQMI?[1]

Hərbi analitiklər 2018-ci ilin noyabrında Pakistandan alınmış 10 ədəd MFİ-395 "Super Mushshak" təlim təyyarəsindən 5-nin Azərbaycana gəlməsini, həmçinin Pakistanın JF-17 qırıcı-bombardmançı təyyarələrinin alınması haqqında danışıqların başa çatmasını fəal şəkildə müzakirə edirdilər ("İnterfaks-Azərbaycan").

Bakı və İslamabad arasında 2017-ci ilin iyulunda imzalanmış müqaviləyə əsasən, Azərbaycan Pakistandan təkcə silah deyil, həm də hərbi texnologiyalar alacaq. Bu məsələ ilə bağlı Azərbaycan prezidenti İlham Əliyev bildirib ki, biz bir tədarükçüdən asılı olmamaq üçün silahı müxtəlif mənbələrdən alırıq. Bu gün Azərbaycan Rusiyadan, Türkiyədən, İsraildən, Belarusdan, Ukraynadan, İtaliyadan, İrandan, CAR-dan, Cənubi Koreyadan silah və hərbi texnologiyalar alır. İndi isə Pakistandan qırıcı təyyarələr alınıb.

Bu sövdələşmə tərəflərin iqtisadiyyat və xarici siyasət sahələrində dərin qarşılıqlı anlaşma, əməkdaşlıq və qarşılıqlı yardım haqqında çoxillik diplomatik vədlərinin yekun mərhələsi oldu. Belə ki, Pakistan beynəlxalq təşkilatlarda Qarabağ məsələsində Azərbaycanı fəal şəkildə dəstəkləyir,

[1] "TURAN" İnformasiya Agentliyi, 13 Dekabr 2018

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Azərbaycan isə Camma və Kəşmir uğrunda Hindistanla münaqişəsində Pakistanı dəstəkləyir.

Amma bu əməkdaşlıq nə qədər inkişaf edə bilər? Pakistan Azərbaycanın etibarlı və ya strateji tərəfdaşı, bəlkə hətta strateji müttəfiqi də olacaqmı? Sadə dillə desək, Ermənistanla genişmiqyaslı hərbi münaqişə başlasa, Pakistan Azərbaycana necə kömək edə biləcək?

Vəziyyəti daha yaxşı anlamaq üçün daha yaxın olan Türkiyə ilə əməkdaşlığın problemlərinə nəzər salsaq yaxşı olardı. Türkiyə və Azərbaycan liderləri yorulmadan ölkələrinin maraqlarının, tarixinin, mədəniyyətinin və hətta xalqlarının genetik kimliyinin bir olduğunu təkrar edir və ölkələrini "strateji müttəfiq" adlandırır. Və baxmayaraq ki, ölkələrimiz arasında strateji müttəfiqlik haqqında müqavilə imzalanmayıb, Türkiyə prezidenti R.Ərdoğan dəfələrlə bildirib ki, Türkiyə bütün sahələrdə Azərbaycanın ən yaxın strateji müttəfiqidir.

Həmçinin qeyd edək ki, "strateji müttəfiq" termini hərbi münaqişə olduqda bu ittifaqın üzvünün dərhal və fəal hərbi dəstəyini nəzərdə tutur, məsələn, İkinci Dünya Müharibəsi zamanı antihitler koalisiyasındakı müttəfiqlərdə olduğu kimi.

Təəssüf ki, fəal iqtisadi, xarici siyasi və hətta hərbi əməkdaşlığa baxmayaraq, Türkiyə hələ ki Ermənistan–Azərbaycan cəbhəsində hərbi müttəfiq qüvvəsi kimi bir dəfə belə çıxış etməyib. Türkiyə Ermənistanla diplomatik münasibətlər qurmaqdan imtina edir, bu ölkəni iqtisadi cəhətdən təcrid edir, Azərbaycana silah satır, amma Qarabağ cəbhəsində müharibə aparmağa, görünür, sözün əsl mənasında Ermənistanın "strateji müttəfiqi" olan Rusiya ilə münaqişəyə girməkdən ehtiyatlandığı üçün, cürət etmir.

Çox güman ki, Azərbaycan–Pakistan qarşılıqlı münasibətlərini də belə aqibət gözləyir. Bakı və İslamabad arasın-

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

da ticarət dövriyyəsi hələlik yüksək deyil – cəmi 5 milyon dollar, baxmayaraq ki, onun genişləndirilməsi üçün, ən azından silah ticarətini götürsək, potensial var. Azərbaycanın Türkiyə ilə ticarət dövriyyəsi isə 2017-ci ildə 2,64 mlrd. dollar təşkil edib. Göründüyü kimi, burada əməkdaşlıq səviyyəsi müqayisəyə belə gəlmir. Amma Bakıya dost, sadiq tərəfdaş lazımdır və əlbəttə ki, nüvə dövləti olan Pakistanın belə bir tərəfdaş olması böyük diplomatik uğur olardı. Həmçinin, yada salmaq lazımdır ki, Pakistan 1991-ci ildə Türkiyədən sonra Azərbaycanın müstəqilliyini tanıyan ikinci ölkə olub. Pakistan Ermənistanı tanımır, Azərbaycan torpaqlarının işğalı ilə əlaqədar onunla diplomatik münasibətləri yoxdur. Pakistan hökuməti də, ictimaiyyəti də xarici siyasi məsələlərdə daim Azərbaycanla həmrəylik nümayiş etdirir.

Pakistanlıların Azərbaycana qarşı rəğbətinin səbəbi, əlbəttə ki, iqtisadi və strateji sahə ilə bağlı deyil. Çətin ki, Bakı Hindistanla hərbi münaqişəsində Pakistana kömək edə bilsin.

Burada Pakistanın milli ideologiyasında və ictimai müzakirələrində mühüm amil olan islam həmrəyliyi əsas rol oynayır. Və təsəvvür edin ki, Pakistan ictimaiyyəti bizim müstəqilliyimizin bərqərar olması və erməni təcavüzü problemləri haqqında yaxşı məlumatlıdır. Pakistanlı araşdırıcılar və jurnalistlərlə söhbətlərimdə şəxsən əmin oldum ki, Pakistan mifologiyasında Azərbaycan maarifli və çox əxlaqlı – əksər ziyalılarının oxuduğu və yaxşı tanıdıqları Nizaminin poemalarının qəhrəmanları kimi insanların yaşadığı uzaq gözəl ölkədir. Mifləşdirilmiş Azərbaycan Pakistan ziyalıları üçün dünyaya dahi islam alimləri və şairlər bəxş etmiş ölkədir. Mən bütün bunları eşitdikdə yalnız bir şey istəyirdim – Pakistanlı həmsöhbətlərim bugünkü, real Azərbaycanla tanış olmasınlar. Qoy bu gözəl miflə yaşasınlar.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Pakistan hələlik bizim strateji müttəfiqimiz olmaq iqtidarında deyil, amma aydındır ki, Azərbaycan–Pakistan qarşılıqlı fəaliyyəti, Azərbaycana rəğbət bəsləyən 200 milyonluq nüvə dövləti ilə əməkdaşlıq bizim xarici siyasətimizin prioritet istiqaməti olmalıdır. Və gələcəkdə Azərbaycan–Türkiyə–Pakistan hərbi-siyasi alyansının qurulacağı istisna deyil, axı bu gün bu ölkələr, demək olar ki, bütün dünya problemlərinə eyni baxışı paylaşırlar.

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

QARABAĞLA BAĞLI DANIŞIQLAR BƏRPA EDİLİB, AMMA SÖHBƏT NƏDƏN GEDİR?[1]

Yanvarın 16-da Parisdə ATƏT-in Minsk Qrupunun vasitəçiliyi ilə Azərbaycan və Ermənistan xarici işlər nazirləri arasında danışıqlar keçirilib. Danışıqlar üç saat davam edib. Bu, Ermənistanda N.Paşinyan hökumətinin hakimiyyətə gəlməsindən sonra dördüncü belə görüşdür. Görüşün yekunlarına görə hər iki tərəf görüşün faydalı və konstruktiv olduğunu; ən yüksək səviyyədə danışıqlar prosesini davam etdirmək niyyətində olduqlarını; öz xalqlarını sülhə və iqtisadi əməkdaşlığa hazırlamaq niyyətində olduqlarını bəyan ediblər.

Göründüyü kimi, Paşinyanın

– danışıqlar aparmaq naminə sonsuza qədər danışıqlar aparmayacağı;

– Qarabağ ermənilərinin danışıqlar prosesinin bir hissəsi olmalı olduğu;

– "Kimsə erməni xalqının növbəti soyqırımının baş verməsinə imkan vermək istəmirsə, Dağlıq Qarabağın Azərbaycanın tərkibində ola bilməyəcəyi"[2] haqqında radikal bəyanatlarına və tələblərinə baxmayaraq, danışıqlar prosesi davam edəcək.

---

[1] "TURAN" İnformasiya Agentliyi, 21 Yanvar 2019

[2] Paşinyanın BMT Baş Assambleyasının 73-cü sessiyasındakı çıxışından

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Bəs münaqişə tərəfləri nə barədə razılıq əldə edəcəklər? Danışıqlar masasında hansı nizamlanma planı var?

"Madrid prinsipləri" (2007) – Dağlıq Qarabağın statusu məsələsinin həlli təxirə salınmaqla, Minsk Qrupuna daxil olmayan ölkələrdən beynəlxalq sülhməramlı qüvvələrin cəlb edilməsi ilə mərhələli nizamlanma planı işə yaramadı. Ermənistan bu planı qəbul etmədi, Azərbaycan isə ona şübhə ilə yanaşdı. ATƏT-in Minsk Qrupunun tərəfləri barışdırmaq üzrə növbəti cəhdi uğursuzluğa düçar oldu.

Və bu zaman Moskvadan Qarabağ məsələsinin yalnız Moskvada həll edilə biləcəyi və həll ediləcəyi haqqında yeni fikir səsləndi.

Rusiyanın planına (və ya Lavrovun planına) əsasən, ermənilər Dağlıq Qarabağ ətrafında işğal edilmiş bir neçə Azərbaycan rayonunu azad etməlidir, Qarabağ ermənilərinin artıq Azərbaycan ordusunun gələcək hücumlarından qorxmaması üçün isə yeni təmas xəttinə Rusiyanın sülhməramlı qoşunları yerləşdiriləcək.

Regionda ermənilər və azərbaycanlılar arasında məhz rus qoşunlarının yerləşdirilməsi onların planının məğzi və Moskvanı maraqlandıran əsas məsələdir! Moskva bu manevrlə Ermənistanı və Azərbaycanı uzun müddətlik özünə bağlaya bilər. Nə Ermənistan, nə də Azərbaycan Rusiyanın nüfuzu altından çıxa, Dağlıq Qarabağı da alaraq Avropaya gedə biləcək.

Gürcüstanda artıq belə sadə plan tətbiq edilib, Abxaziya və Cənubi Osetiya ilə sərhəddə rus sülhməramlıları yerləşdirilib. Və həmin vaxtdan etibarən Gürcüstan üçün bu ərazilər itirilmiş oldu.

Beləliklə, Azərbaycan və Ermənistanın yeni hökuməti arasında danışıqlarda müzakirə olunan plan belədir. Planın qalan təfsilatı prinsipial deyil.

Münaqişə tərəflərinin, şübhəsiz ki, bu plana ciddi düzəlişləri var. Əminliklə ehtimal etmək olar ki, Ermənistan iş-

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

ğal edilmiş bir neçə Azərbaycan rayonunun azad edilməsi müqabilində Qarabağın müstəqilliyini əldə etmək istəyir; Azərbaycan isə rus deyil, beynəlxalq sülhməramlı qüvvələr tələb edə bilər.

Amma ən dəhşətlisi, hazırkı Azərbaycan hökuməti Moskvanın bu və ya digər formada Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ üzərində öz suverenliyini bərqərar etməsinə imkan verəcəyinə və hazırkı hakimiyyət üçün ən az bunun qədər əhəmiyyətli olan məsələyə – Moskvanın hazırkı rejimin əbədi hakimiyyətdə qalmasının zamini olacağına ümid edərək, rus ordusunun öz ərazisinə daxil olmasına (daha dəqiq desək, *qaytarılmasına)*[1] razılıq verərsə, baş verəcək.

Böyük ehtimalla demək olar ki, belə olan halda:

a) Azərbaycan Dağlıq Qarabağı, həmişəlik olmasa da, uzun müddətlik itirəcək;

b) Gürcüstanda Abxaziya və Cənubi Osetiya ilə bağlı olduğu kimi, Azərbaycanın suverenliyi – xarici, daxili və iqtisadi siyasəti daim Dağlıq Qarabağı birdəfəlik itirmək təhdidi ilə şantaj ediləcək.

[1] Rusiya qoşunları Azərbaycandan 1993-cü ildə Elçibəy hökuməti dövründə çıxarılıb.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

QARABAĞ DANIŞIQLARI NİYƏ LƏNGİYİR?[1]

Qarabağ danışıqları ləngiyir. İnqilabi Paşinyan hökumətinin Qarabağ məsələsində daha çox güzəştlərə hazır olacağı barədə ümidlərə baxmayaraq, danışıqlarda sıçrayış olmadı. Paşinyandan güzəştləri isə əsassız olaraq gözləmirdilər. Axı hələ vəzifəyə seçilməzdən əvvəl o, öz nitqlərində və dərc etdirdiyi "Dünyanın arxa tərəfi" (2009) kitabında Ermənistanın daha çox özü, öz əhalisi haqqında düşünməli və Qarabağ mifinin ardınca daha az düşməli olduğuna işarə edirdi.

Amma hakimiyyətə gələn Paşinyan cəmiyyətdə heç bir güzəşt haqqında eşitmək belə istəməyən qarabağlılardan və hədsiz milliyyətçilərdən ibarət mötəbər qisasçı düşərgə ilə qarşılaşdı və indi Paşinyan onlarla sülh, Avrointeqrasiya və inkişaf arzusu arasında manevr etmək məcburiyyətində qalır.

Paşinyanın Moskvadan sülhə tələsməmək barədə təlimat aldığı ehtimalını da istisna etmək olmaz, belə ki, Moskva hələ Azərbaycandan istədiyini almayıb.

Paşinyan Qərbdən aydın şəkildə səslənən danışıqlarda konstruktivlik çağırışlarına da məhəl qoymur...

Paşinyan Ermənistanın işğal etdiyi Azərbaycan ərazilərini azad edə bilmir – milliyyətçilərdən qorxur, torpaqları azad etməkdən imtina isə Azərbaycanla yeni ağrılı döyüş əməliy-

[1] "TURAN" İnformasiya Agentliyi, 14 Mart 2019

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

yatlarına, habelə Ermənistanın beynəlxalq təcridinə gətirib çıxara bilər. Və, artıq yazıldığı kimi, bu qərarların qəbuluna görə məsuliyyətdən qaçmaq üçün Paşinyan məsuliyyəti Dağlıq Qarabağ (DQ) liderlərinin üzərinə atmağa çalışır, onları Azərbaycan və Ermənistanla birlikdə danışıqlar masasına oturtmağa çalışır.

Paşinyan "məğrur xarici siyasət" yürütməyi vəd edir. Azərbaycan isə DQ-nin danışıqlar formatına daxil edilməsi mümkünlüyünü qəti şəkildə təkzib edir. Bundan başqa, Avropa qurumlarının liderləri birbaşa danışıqlar formatında dəyişikliklərin arzuolunmaz olduğunu bildiriblər...

Bu gün danışıqlar iki əsas səbəbdən ləngiyir:

a) Torpaqların azad edilməsi müqabilində Ermənistan dərhal DQ-nin müstəqilliyini əldə etmək istəyir. Azərbaycan isə DQ-yə təxirə salınmış status vermək istəyir.

b) Ermənistanın Azərbaycanın işğal edilmiş rayonlarından bəzilərini azad etməsindən sonra nə baş verəcəyi məsələsinə indiyədək aydınlıq gətirilməyib. Daha dəqiq isə, düşmən tərəflərin təmas xəttinə hansı sülhməramlı qüvvələr çıxarılacaq?

Minsk qrupunun Amerikalı həmsədri Endryu Şeferin bəyanatına görə, sülh prosesinin vasitəçisi olan ölkələr arasında "sülhməramlı qüvvələrin Minsk qrupu ölkələrindən heç birinə məxsus olmayacağı haqqında centlmen sazişi mövcuddur"... Amma, belə taleyüklü məsələlərdə centlmen sazişlərinə inanmaq olar? Və ümumiyyətlə, nədənsə üfüqdə Minsk Qrupu centlmenləri görünmür.

Erməni mətbuatında dərc edilmiş "Kazan sazişləri"nə əsasən isə, yuxarıda bəhs edilən sülhyaratma əməliyyatını KTMT qüvvələri – yəni rus qoşunları həyata keçirəcək.

Bu halda, cürətlə iddia etmək olar ki, Dağlıq Qarabağ Azərbaycan üçün uzun müddətlik, bəlkə də həmişəlik iti-

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

riləcək. Rusiya sülhməramlılarının olduğu yerdə hər şey Abxaziya və Cənubi Osetiyadakı kimi olacaq...

Paşinyanın erməni qoşunlarını çıxarmaqdan imtinasına cavab olaraq Azərbaycan danışıqların pozulmasına görə bütün təqsiri Ermənistanın üzərinə atıb və üstüörtülü şəkildə bildirib ki, indi öz torpaqlarını güc tətbiq edərək qaytarmağa tamamilə haqqı var.

Bu gün Azərbaycan fəal şəkildə hərbi əməliyyata hazırlaşır, təbliğat kampaniyası aparır, Moskvaya və Avropaya müraciət edir və – bu, xüsusilə vacibdir – genişmiqyaslı hərbi manevrlər keçirir (11-15 mart 2019), bu manevrlərdə 10.000-ə qədər hərbi qulluqçu, 500 tank və 300 raket və artilleriya qurğusu iştirak edib.

Ola bilər ki, danışıqlar yerindən tərpənməsə hava şəraiti yaxşılaşdıqda (2019-cu ilin yazın sonu – yayın əvvəli) Azərbaycan silahlı qüvvələri, 2016-cı ilin aprel əməliyyatları kimi, öz torpaqlarının azad edilməsi üzrə ortamiqyaslı hərbi əməliyyata başlayacaq. Bu halda Rusiyanın davranışı həlledici olacaq və müşahidəçilər üçün çox şeyə aydınlıq gətirəcək.

Moskva:

– Azərbaycanı dəstəkləyə bilər;

– münaqişəyə müdaxilə etməyə bilər (amma, belə olan halda erməni ordusu ondan təxminən 3 dəfə güclü olan Azərbaycan ordusuna qarşı dura bilməyəcək);

– Bakıdan hərbi əməliyyatı dayandırmağı tələb edə bilər;

– və ya Ermənistanın tərəfində müdaxilə edə bilər.

Beləliklə, təxminən 2019-cu ilin yayında, nəhayət, Dağlıq Qarabağ üzrə sülh danışıqlarının irəli çəkilməsinə kimin mane olduğunu və Rusiyanın Azərbaycandan məhz nə istədiyini anlayacağıq.

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

İSTƏRDİM Kİ, EYNİ SƏRBƏST SEÇKİLƏR ÖLKƏMİZDƏ DƏ OLSUN[1]

Azərbaycanın Rusiyadakı keçmiş səfiri Hikmət Hacızadə Turan agentliyinə müsahibəsində Ukraynadakı prezident seçkilərindən danışıb.

Heç bir siyasi təcrübəsi, komandası olmayan şoumen Ukrayna prezidenti oldu. Bu, ölkənin daxili və xarici siyasətinə necə təsir göstərəcək? Bu sualın cavabında H.Hacızadə deyib ki, bunu heç kim qabaqcadan deyə bilməz. Tarixdə belə şeylər olub. Məsələn, Ronald Reyqan. Onu da deyirdilər ki, aktyordur. Amma gəldi, böyük bir prezident oldu.

"Ukrayna artıq diktatura deyil, ölkədə parlament var, müstəqil məhkəmə var. O ölkənin ictimaiyyəti var, üsyan edə bilən, etiraz edə bilən xalqı var. Müstəqil mediası var. Nəhayət, güclü müxalifəti var. Ona görə də bu ölkənin gələcəyi üçün narahat deyiləm", – H.Hacızadə bildirib.

Hakimiyyət dəyişikliyi Rusiya və digər ölkələrlə münasibətlərə necə təsir göstərə bilər? Bu sualın cavabında H.Hacızadə deyib ki, ölkənin xarici siyasətində ciddi dəyişikliklər gözləmir. Zelenski özü də bir şey deməyib, ancaq Rusiya ilə "ümumi dil tapacağını" vəd edib.

"Azərbaycana gəlincə, bizim hər zaman Ukrayna ilə yaxşı münasibətlərimiz olub. Orada xeyli azərbaycanlı yaşayır, burada ukraynalılar yaşayırlar. Ciddi dəyişiklik gözləmirəm", – o deyib.

[1] "TURAN" İnformasiya Agentliyi, 23 Aprel 2019

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Vladimir Zelenski MDB dövlətlərinə Ukraynaya baxıb nümunə götürmələrini məsləhət bilib. Ukraynada seçkiqabağı dövrü və seçkinin özünü necə qiymətləndirmək olar? H.Hacızadə bu suala belə cavab verib: "İlk növbədə cənab Zelenskiyə təşəkkür edirəm ki, hamımıza göstərdi ki, mübarizə aparmaq lazımdır. Əlbəttə, biz də istəyərdik ki, belə azad, ədalətli, şəffaf seçki keçirək. Bizdə hələ ki belə ənənə yoxdur. Azərbaycanda azad seçki yalnız bir dəfə 1992-ci ildə olub. Demokratik seçkilər zamanı Əbülfəz Elçibəy qələbə qazandı. İnanıram ki, gün gələcək, bizdə də belə seçkilər olacaq", – Hikmət Hacızadə vurğulayıb.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

ABŞ İRANIN BOYNUNA KEÇİRDİYİ SANKSİYA İLGƏYİNİ SIXIR[1]

Trampın sanksiyaları İranda islam rejiminin əsaslarına qarşıdır

İran İslam Respublikası rejimi dağılmalıdır – 2019-cu il aprelin 8-də ABŞ prezidenti Trampın İranda indiki rejimin sütunu olan İslam İnqilabı Keşikçiləri Korpusuna (İİKK) qarşı elan etdiyi sanksiyalardan belə çıxır. Keşikçilərin sayı hələ İran-İraq müharibəsi dönəmindən möhkəmlənmiş 150 min döyüşçü və zabitdir. İİKK birbaşa İranın dini lideri ayətullah Əli Xameneyiyə tabedir.

Beləliklə, İİKK ABŞ hökuməti tərəfindən terror təşkilatı elan edilib və bundan sonra üçüncü tərəfin İranın bu elitar hərbi bölməsi ilə hər cür hərbi, maliyyə və ya istənilən digər əməkdaşlığı ABŞ federal qanunvericiliyinin pozulması hesab olunacaq.

ABŞ administrasiyası İranda islam rejiminin tam kapitulyasiyası və Amerikanın "Böyük Yaxın Şərq" (GreaterMiddlesEast) planının həyata keçirilməsi yolunda daha bir ciddi addım atıb. Plana əsasən region fundamentalizm, terrorizm, hər cür kriminal üçün plasdarm olmamalı və Avropa sərhədlərində əməkdaşlıq regionuna çevrilməlidir...

[1] "TURAN" İnformasiya Agentliyi, 22 Aprel 2019

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Prezident Tramp bildirib: "İran təkcə terror dövləti – sponsoru deyil, həm də İran rəhbərliyi İİKK vasitəsilə bütün dünyada öz terrorçuluq kampaniyasını həyata keçirir. Əsasən İİKK və onun "Əl Qüds" elitar bölməsi Fələstin, Livan, Yəmən, Suriya, İraq, Əfqanıstanda hərbi münaqişələrdə iştirakda ittiham olunur. "Əl-Qüds" anti-qərb rejimlərin tərəfində döyüşür və ya İranpərəst hərbi qruplaşmaları dəstəkləyir. İran onların köməyilə öz sərhədlərinin ətrafında Tehranın müttəfiqlərindən ibarət təhlükəsizlik kəməri yaratmağa çalışır. İran və Fars körfəzi monarxiyalarının hökuməti arasında daim maraqların toqquşması baş verir. Belə ki, hələ 2018-ci ildə Səudiyyə Ərəbistanı və Bəhreyn İİKK-nı özlərinin terrorçu təşkilatlar siyahısına daxil ediblər.

İİKK-ya qarşı sanksiyanın tətbiqindən bir həftə öncə ABŞ Dövlət Departamenti xüsusi bəyanat yayıb. Bəyanata əsasən İran İraqda 600 amerikalı hərbi qulluqçunun ölümünə görə məsuliyyət daşıyır. ABŞ dövlət katibi M.Pompeo deyib: "ABŞ İranın öz "qanunsuz hərəkətinə son qoyması üçün maksimum təzyiq göstərməyə hazırdır".

ABŞ qanunvericiliyinə görə, İİKK-nın terror təşkilatları siyahısına daxil edilməsi prezident Trampın ölkə Konqresinin təqdiri olmadan bu təşkilata qarşı hərbi əməliyyatlar aparmasına imkan yaradır.

Hələlik məlum deyil, ABŞ xüsusi xidməti "Əl-Qaidə" və ya İslam Dövləti liderlərinin ovuna çıxdığı kimi İİKK liderlərinin də ovuna çıxacaq, ya yox. Hadisələrin bu cür inkişafı tamamilə mümkündür, eləcə də İİKK-nın cavab olaraq bütün dünyada amerikalı vətəndaşlara qarşı terror hərəkətləri də mümkündür. İndiki mərhələdə ABŞ iqtisadi təzyiqlə kifayətlənə bilər və İİKK-nın, ümumilikdə İran rejiminin boynuna ilgəyi keçirməyə davam edərək İran enerji resurslarının ixracını sıfıra endirər. Turan İnformasiya Agentliyi məlumat verir ki, "aprelin 9-da İranın energetika birjasında satışa çıxarılmış milyon barel neft öz alıcısını tapa bilməyib".

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

İİKK - dövlətdə dövlət

İİKK-nın tərkibində Bəsic könüllü təşkilatı (müqavimət hərəkatının səfərbər edilməsi) var. Təşkilat ölkə daxilində rejim əleyhdarlarına, özgəfikirlilərə və islam əxlaq normalarını pozanlara qarşı mübarizə aparır. İİKK-nın ölkə təsərrüfatında mühüm mövqeləri var, İran iqtisadiyyatının 30%-ə qədərini tutur, o cümlədən, bank, tikinti, telekommunikasiya, turizm sektorunda. Həmçinin ölkənin nüvə layihəsinə rəhbərlik edir.

İİKK-nın islam rejimi üçün əhəmiyyətini və ABŞ-ın bu təşkilata qarşı sanksiya tətbiq etməsilə yaranmış vəziyyətin ciddiliyini islam rejimi liderləri tərəfindən acıqlı reaksiya yaxşı nümayiş etdirir. İran hökuməti artıq növbəti gün ABŞ silahlı qüvvələrini özünün terrorçu təşkilatlar siyahısına daxil edib. İranın xarici işlər naziri Məhəmməd Cavad Zərif bildirib ki, Amerika rəsmi şəxsləri bu sanksiyalar ilə İsrailin baş naziri Binyamin Netanyahunun maraqlarından çıxış edərək "ABŞ-ı bataqlığa çəkmək" istəyirlər. İİKK komandanı Məhəmməd Əli Cəfəri bazar günü analoji bəyanatla çıxış edərək xəbərdarlıq edib ki, Amerika hərbçiləri Qərbi Asiyada öz təhlükəsizliklərinə inamdan məhrum ola bilərlər.

İİKK-nın terrorçular siyahısına daxil edilməsini Türkiyə də pisləyib. Aprelin 9-da Türkiyənin xarici işlər naziri Mövlut Çavuşoğlu bildirib ki, "bu cür qərarlar bizim regionda qeyri-sabitliyə yol açır".

ABŞ-ın İrana qarşı hibrid müharibəsi?

ABŞ-ın İrana dair strategiyası böyük sirr deyil, bu barədə çox yazıblar və ətraflı müzakirə edilib.

ABŞ öz əsgərlərini İrana göndərmək fikrində deyil. Ancaq görünür, onlar İrana qarşı hibrid müharibəsinə bənzər bir şey planlaşdırırlar. Amerikalı strateqlərin fikrincə, güclənən iqtisadi sanksiyalar İranı çox zəiflətməlidir, nəticədə ölkədə

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

hərtərəfli sosial və siyasi böhran başlamalıdır. Nəhayət, əhalinin narazılığı hansısa antiklerikal, liberal inqilaba çevrilə bilər ki, İsrail və NATO uzaqdan bunu dəstəkləyəcəklər.

İİKK Azərbaycanda

İran İİKK vasitəsilə Azərbaycan Respublikasında da müəyyən fəallıq göstərir. İndiki İran rejiminin burada üç böyük vəzifəsi var:

a) Azərbaycana İran islam inqilabını və ya dünya şiə birliyi ideyasını ixrac etmək;

b) 10 milyonluq Azərbaycan Respublikası əhalisinin 30 milyonluq İran Azərbaycanı əhalisi ilə vahid dövlətdə birləşdirilməsinə yönələn Azərbaycan millətçiliyinin təsirini neytrallaşdırmaq;

c) Azərbaycanın anti-iran qüvvələrin (Qərb ölkələri nəzərdə tutulur) təsirinə düşməsinin qarşısını almaq. Bu problem Xəzər dənizinin statusu məsələsində də açıq şəkildə özünü göstərib. Tanınmış azərbaycanlı siyasi ekspert Arif Yunusov: "2001-ci ilin iyulunda hər iki ölkə az qala müharibə durumuna düşəcəkdi: iranlı qırıcılar və dəniz gəmiləri sərhəd yaxınlığındakı neft yataqlarının işlənməsinə müntəzəm olaraq əngəl törədirdilər. 2003-cü ilin avqustunda Tehran Bakını Xəzər dənizinin hərbiləşdirilməsində ittiham etdi. Buna Xəzərdə neft-qaz dəniz platformalarının terrorçulardan qorunması üzrə Azərbaycan-Amerika birgə hərbi-dəniz təlimlərinin keçirilməsi səbəb olmuşdu".

Media qeyd edir ki, həmin üç məsələnin həllində İİKK-dan fəal istifadə olunur. Azərbaycan Respublikası öz müstəqilliyini bərpa etdiyi vaxtdan (1991-ci il) tərəflərin kəskin diplomatik demarşlarını müşahidə etmək olar: Tehranın Azərbaycandakı radikal şiə qruplarını dəstəkləməsinə cavab olaraq Bakının Şimali və Cənubi Azərbaycanın birləşdirilməsinə tərəfdar olanları dəstəkləməsi.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

ABŞ hərbi-dəniz qüvvələrinin Xəzərdə olması ilə bağlı hipotetik təhlükəyə cavab olaraq İran özünün şimali Gilan əyalətində İİKK HDQ Təlim-Tədris Mərkəzini yaradıb. Mərkəz İmam Xomeyni adına hərbi-dəniz hazırlığı kompleksi adlanır.

2012-ci ildə Azərbaycan ictimaiyyəti ölkənin xüsusi xidmətinin İİKK tərəfindən ələ alınmış 22 azərbaycanlıdan ibarət qrupu zərərsizləşdirməsi barədə məlumatdan sarsılmışdı. Qrup öz pozuculuq fəaliyyətinə 1999-cu ildə başlayıb. Qrupun vəzifəsi Qərb ölkələrinin (əsasən ABŞ və İsrail) səfirlikləri və nümayəndəlikləri barədə məlumat toplamaq olub. Rəsmi bəyanatlarda qeyd olunub ki, saxlanılan şəxslərin bəzisi İran ərazisində Tehran və Kirac yaxınlığında hərbi düşərgələrdə hazırlıq keçiblər.

Orada onlar silah və partlayıcı qurğularla davranmanı, topoqrafik xəritələrlə işi, həmçinin müşahidə aparmaq və məxfi informasiya toplamaq metodlarını öyrəniblər.

2017-ci il fevralın 10-da ABŞ Nümayəndələr Palatasının xarici əlaqələr komitəsinin sədri Ed Roys İİKK-nın Azərbaycan Respublikası ilə bağlı destruktiv fəaliyyəti barədə kəskin bəyanatla çıxış edib. O bildirib ki, İİKK regional sabitlik üçün təhlükə törədir və sanksiyalara məruz qalmalıdır. O, Yəmən və Bəhreyndə İran təhlükəsinin olmasından danışıb. Sonra Roys Azərbaycana toxunub. Onun məlumatına görə, bu gün İİKK agentləri Azərbaycana daxil olur, kəndlərdə adamları hazırlayırlar: "Niyə dünyəvi hökuməti dəstəkləyirsiniz? Siz şiəsiniz. Siz rejimi devirmək üçün işləməlisiniz".

Ekspertlərin çoxu 2015-ci il noyabrın 26-da Nardaranda baş vermiş hadisələri İİKK-nın fəaliyyətilə əlaqələndirir. Şiə radikallara qarşı polis əməliyyatı nəticəsində altı nəfər, o cümlədə iki polis öldürülüb. 2018-ci ilin sonlarında Azərbaycanın xüsusi xidməti tərəfindən casus şəbəkəsi aşkar edilib. Şəbəkə xüsusi xidmətin mərkəzi aparatının əməkdaşlarından (üç zabit, o cümlədən bir polkovnik) ibarət olub.

Görünür, Azərbaycan xüsusi xidməti həm İranpərəst dini radikalların, həm də İİKK tərəfindən ələ alınmış dövlət aparatının öz içindəki casusların öhdəsindən gələ bilir. Ancaq istisna deyil ki, İİKK kəşfiyyatının Azərbaycanda öz fəaliyyətini genişləndirməsi üçün böyük imkanları var və o, öz mərkəzinin göstərişi ilə fəallaşmağa hazırdır.

İİKK və Azərbaycan xüsusi xidmətinin qarşıdurması hələlik dramatik səviyyəyə çatmayıb. Lakin ABŞ və İran arasındakı qarşıdurma təhlükəli həddə çatdıqda münaqişə iştirakçıları Azərbaycandan geosiyasi oriyentasiyanı müəyyən etməyi tələb edəcəklər. Bundan əlavə, ABŞ-ın təzyiqləri nəticəsində böyük iqtisadi və sosial böhranın, kütləvi inqilabi hadisələrin olduğu halda bizim ölkəyə qaçqınlar gələcək... Çoxlu qaçqın. Bəs, Rusiya özünü necə aparacaq? Bu münaqişədə Moskva bizdən nə tələb etməyə başlayacaq? Bütün bu məsələlər hərtərəfli müzakirə və bizim regionda hər cür böhranla bağlı planların hazırlanmasını tələb edir.

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

MƏN İNANIRAM Kİ, BİZDƏ DƏ ELƏ SEÇKİ OLACAQ[1]

Azərbaycanın Rusiyadakı keçmiş səfiri Hikmət Hacızadə Amerikanın Səsinə müsahibəsində Ukraynadakı prezident seçkilərindən danışıb.

Amerikanın Səsi: Seçkilər nəticəsində heç bir siyasi təcrübəsi, komandası olmayan şoumen Ukrayna prezidenti olub. Belə olan təqdirdə Vladimir Zelenskinin idarəetməsi daxili və xarici münasibətlərə necə təsir edəcək?

Hikmət Hacızadə: Bu olduqca çətin bir sualdır. Onu heç kəs qabaqcadan deyə bilməz. Tarixdə elə şeylər olub. Guya təcrübəsiz, bioqrafiyasız adam gəlib hakimiyyətə, idarə edib və sairə. Kim isə uğursuz olub, kim isə uğurlu olub. Məsəl üçün Ronald Reyqan. Onu da deyirdilər ki, aktyordur. Amma gəldi, böyük bir prezident oldu. Odur ki, bəri başdan heç nə demək olmaz. Bir də mən izləyicilərin nəzərinə onu çatdırmaq istəyirəm ki, Ukrayna artıq diktatura deyil. Orada ölkəni idarə edən tək bir adam deyil. Məsəl üçün, Zelenski gəlsin başından, ürəyindən nə gəlirsə, əmr versin, camaat da tökülüşsün onu icra etməyə. O ölkənin parlamenti var, müstəqil məhkəməsi var. O ölkənin ictimaiyyəti var, xalqı var. Üsyan edə bilən, etiraz edə bilən xalqı var. Müstəqil mediası

[1] 23.04.2019: https://www.amerikaninsesi.org/a/hikmet-hacizade-ukrayna/4887482.html

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

var. Nəhayət, güclü, pullu müxalifəti var. Ona görə də o qədər də narahat deyiləm. Bunların hamısını camaat bilməlidir ki, Ukrayna təkcə gözəl seçki deyil ki, biz baxırıq. Ukrayna, ümumən, artıq demokratik bir ölkədir. Harada ki, cürbəcür qüvvələr hansısa qaydalarla siyasət qurmağa razılaşıbdır. Ona görə, inşaallah yaxşı olar.

Amerikanın Səsi: Ukraynanın yeni prezidenti dövründə Rusiya və digər region dövlətləri, o cümlədən Azərbaycanla münasibətlərdə hansı yeniliklər ola bilər?

Hikmət Hacızadə: Mən xarici siyasətdə o qədər də dəyişikliklər gözləmirəm. Zelenski özü də bu barədə bir şey deməyib. Onun ancaq bir sözü oldu ki, mən çalışacam Rusiya ilə dil tapım. Mən Rusiyaya qarşı o qədər də radikal mövqedə deyiləm. Çalışacam dil tapım. O ki qaldı Azərbaycana, Azərbaycan Ukrayna ilə həmişə mehriban idi, həmişə onun yaxşı əlaqələri var idi, alveri var idi. Bizim insanlar orada yaşayır, burada ukraynalılar yaşayır. Belə, böyük dəyişiklik gözləmirəm.

Amerikanın Səsi: Ukraynanın yeni prezidenti Vladimir Zelenski MDB dövlətlərinə Ukraynaya baxıb nümunə götürmələrini məsləhət bilib. Bu baxımdan Ukraynanın seçki ənənəsi ilə Azərbaycanın seçki ənənəsini müqayisəli necə təhlil edərdiniz?

Hikmət Hacızadə: Mən, birinci, təşəkkür edirəm cənab Zelenskiyə ki, ö sözü hamımıza dedi, göstərdi ki, vuruşmaq lazımdır. Əlbəttə ki, biz də istəyərdik ki, belə, möhtəşəm, azad, ədalətli, şəffaf seçki keçirək, Ukrayna kimi. Bütün dünya o seçkini fəxrlə izləyirdi. Bizdə hələ ki, elə ənənə yoxdur.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Biz ömrümüzdə bir dəfə, 1992-ci ildə düzgün seçki gördük. Demokratik seçki idi, demokratik hökumət seçildi, Elçibəy seçildi (Əbülfəz Elçibəy). İnşaallah, Allahın əlindədir, bizim əlimizdədir. Mən inanıram ki, bizdə də elə seçki olacaq.

Pərvanə Bayramova
Tapdıq Fərhadoğlu

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Выступление в Польском Сейме на Саммите Спикеров Парламентов Центральной и Восточной Европы и Конференции, посвященной 30-й годовщине первых свободных выборов в Парламент Польши – 5 июня 1989 года (EUROWAW2019)

Уважаемый господин Маршал Сейма и дорогие участники конференции!

Хочу поблагодарить организаторов конференции за приглашение и отметить историческую беспрецедентность такой конференции, ибо приглашены на нее были не представители властей и не олигархи – денежные мешки, а диссиденты и оппозиционеры того времени – невоспетые герои той мировой демократической волны, которые рискуя своей жизнью в одиночку выступали против лжи и насилия, удушающих наши общества. И мы благодарны вам за это.

Я не буду здесь подробно останавливаться на тех ужасах, которые пришлось испытать нашему народу в советское время, ибо эти ужасы хорошо вам известны и, примерно, одинаковы.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Вот вкратце результаты 70 летнего коммунистического правления: двойная и тройная жизнь простого гражданина, гибель трудовой этики, полнейшее пренебрежение человеческой жизнью, рождение красной элиты, которая до сих пор доминирует над обществом, культура потемкинских деревень – вот достижения СССР.

По официальным данным около 400 тысяч граждан Азербайджана были репрессированы, что по тем временам составляло около 13% населения. Еще полмиллиона граждан были высланы за пределы республики…

Однако, инакомыслие уничтожить не удалось. Одинокие диссиденты постоянно находили способы донести до общества горькую правду о действительности. В 1957 в знак протеста против существующего репрессивного режима два молодых человека – Джахид Халилоглу и Чингиз Абдуллаев – подняли над главной башней столицы национальное трехцветное знамя, и конечно оба они били жестоко за это наказаны. Но движение к свободе и независимости продолжалось и принимало все более массовый характер, и в 1991 году после изнурительной борьбы Азербайджан объявил о своей независимости.

Довольны ли мы сегодня нашей независимостью? Нет, к сожалению. Сегодня гражданские права человека в стране повсеместно попираются, права собственности не соблюдаются, страну захлестнула повсеместная коррупция… Хочу здесь отметить, что наше общество желает евроинтеграции, однако правящий режим противится этому процессу из опасения потерять власть.

Но как бы трудно нам сегодня не было, мы ни на секунду не сожалеем о тех жертвах, которые нам пришлось принести на пути к независимости. И наша борьба за свободу будет продолжаться.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

В заключение я хочу выразить благодарность тем странам, сообществам и личностям, которые помогают нам и странам, подобным нашей, на этом пути.

Благодарю за внимание.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

ПАСЕ — БЕССМЫСЛЕННАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ[1]

Поддержка со стороны Азербайджана в вопросе возвращения России в ПАСЕ никак не отразится на отношениях официальных Баку и Киева, заявил в беседе с *Minval.az* политолог Хикмет Гаджизаде, комментируя итоги голосования в ПАСЕ, согласно которым была принята резолюция, позволяющая России вернуться в ряды этой организации.

Как считает эксперт, ПАСЕ в целом стала бессмысленной организацией. Х.Гаджизаде напомнил также, что в свое время, когда создавалась данная структура, "в ее рядах, в основном, преобладали страны "старой" демократии, с устоявшими моральными принципами":

"Потом они открыли двери и набрали туда из стран социалистического лагеря кого ни попадя. В результате, в подобных спорных голосованиях их можно подкупить, перетащить на свою сторону, надавить и так далее. Сейчас за Россию голосуют из чувства страха. Разве это дело для международной демократической организации? Поэтому я смотрю на ПАСЕ с большим сомнением. И советую читателем отнестись также", — отметил политолог.

[1] 25 İyun 2019, https://minval.az/news/123898714

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Политолог отметил, что за возвращение России в ПАСЕ проголосовали делегации Франции, Испании, Италии, Австрии, Исландии, Ирландии, Норвегии, Португалии, Сербии, Сан-Марино и Турции, частично Бельгии, Швейцарии, Германии, Нидерландов, Финляндии.

"Я не исключаю того, что делегации этих стран голосовали, исходя из каких-либо стратегических соображений. Исключали Россию по моральным, а приняли обратно, исходя из стратегических соображений, чтобы не делать из нее окончательно врага, к примеру. Или в надежде, что смогут ее как-то уговорить в вопросах, касающихся той же Украины, Сирии или крымской проблемы. Получается, что сработал страх, а не принципы.

Сама мораль, нравственность не присутствовала при голосовании, к сожалению. После того, как пал "железный занавес", многие международные организации стали коррумпированы. НАТО еще как-то держится, а все остальные в плохом состоянии", — резюмировал Х.Гаджизаде.

Бахтияр Сафаров

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

ÖLKƏ SİLKƏLƏNƏCƏK, CİDDİ PROSESLƏR BAŞ VERƏCƏK... [1]

"Rusiyanın sonluğunu çox acı görürəm. Narazıları susdurmaq üçün çox böyük, qanlı addımlar atmaq lazım olacaq." Sentyabrın 8-də Rusiyada bələdiyyə və regional seçkilər keçiriləcək. Əsas diqqətlər Moskva Dumasına keçiriləcək seçkilərə yönəlib ki, bu seçkilərdə sistemdən kənar müxalifət kənarda qalıb. Bu da aylardır ciddi etirazlara səbəb olub. Şimal qonşumuzu etiraz dalğaları bürüyüb. Artıq etiraz aksiyalarında saxlanılanlardan müxtəlif illər üzrə cəza alanlar da var. Bu da Rusiyada yeni siyasi məhbusların meydana çıxdığını göstərir. Ekspertlər bu faktordan Qərb dairələrinin istifadə edib Rusiyaya yeni sanksiyalar tətbiq edəcəyini ehtimal edirlər. Sentyabrın 8-dən sonra da şimal qonşumuzda narazılıqların səngiməyəcəyi qeyd olunur. Bunun da Rusiyada ciddi fəsadlar yaradacağı bildirilir. Azərbaycanın Rusiyadakı sabiq səfiri, politoloq Hikmət Hacızadə *musavat.com*-a açıqlamasında Kremlin sonunu acınacaqlı gördüyünü vurğulayıb: "Bu, Rusiya dövlətçiliyinin demokratiya yolunda növbəti uğursuzluğudur. Get-gedə Rusiya birpartiyalı sistemə çevriləcək. Bu sistem də ölkəni idarə edə bilməyəcək və sonda böhranlar, süqut baş verəcək. Rusiyanın sonluğunu çox acı görürəm. Bu ölkənin sovet dövrünə qayıtdığını demək olar. Moskva Dumasına seçkilərə müxalifəti buraxmadılar. Hamı-

[1] 25 İyun 2019, https://minval.az/news/123898714

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

sını çölə atdılar. Hər bir ölkədə paytaxt əsasdır. Bunun üçün də Putin iqtidarı Moskva ilə bağlı belə qanunsuzluqlara əl atdı. Rusiya demokratiyası növbəti uğursuzluğunu yaşadı. Buna çox təəssüflənirəm. Bilmək lazımdır ki, Moskva unikal şəhərdir. 140–150 milyonluq Rusiyanın harasında ağıllı adamlar varsa, gəlib Moskvaya tökülüşürlər. Ora Rusiyanın beyni, ürəyidir. Əgər orada demokratiya uduzdusa, bu o deməkdir ki, başqa yerlərdə, regionlarda da demokratiya uduzdu. Çox pis oldu".

Sabiq səfir Rusiyadakı etiraz aksiyalarına da toxundu: "Rusiyada əvvəllər də siyasi məhbuslar var idi. Sadəcə, indi onların miqdarı çoxalır. Xüsusilə son aylardakı aksiyalar məhbusların sayını artırdı. Dünyada Rusiyanın imici onsuz da bərbaddır. Bu ölkəyə qarşı sanksiyalar tətbiq olunub, onun aqressiv xarici siyasətinə görə. Bu siyasət davam etdikcə, sanksiyalar daha da artacaq. Rusiya get-gedə təcrid olunacaq. Bu isə hökumətin süqutu ilə nəticələnəcək. Bu dövlət indiki birpartiyalı sistemlə idarə oluna bilməz. Vəziyyət belədir. XIX–XX əsrlərdə bu mümkün ola bilirdi. Amma indi mümkünsüzə çevrilib. Rusiyanın, əfsus ki, sonunu süqut gözləyir. Siyasi məhbuslarla bağlı şimal qonşumuza qarşı yeni sanksiyalar tətbiq olunacaq. Siyasi məhbuslar köhnə sanksiyalara da bəraət qazandıracaq. Əvvəllər sanksiyalar olanda müxtəlif fikirlər formalaşırdı ki, bu sanksiyalar düzdür, ya yox, yaxud tətbiq edilsin, ya yox. Amma indi deyəcəklər ki, baxın, sanksiyalar düzgün imiş. Bunun üçün də sanksiyaların getdikcə genişlənəcəyini düşünmək olar".

Politoloq narazılıqların seçkilərdən sonra da davam edəcəyini düşünür: "Proseslər bitən deyil. Orada çox inadkar bir kəsim yaranıb. Onlar radikallaşacaqlar. Onları susdurmaq üçün çox böyük, qanlı addımlar atmaq lazım olacaq. İnterneti bağlamaq, tərpənən adamların hamısını içəri salmaq, təş-

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

kilatları bağlamaq kimi üsullardan istifadə edilə bilər. Bu da rus iqtidarı üçün çox böyük bir biabırçılıq olacaq. Bu və ya digər formada yeni etirazlar gözlənilir. Orada qəhrəman adamlar var. Onlar danışacaqlar".

H.Hacızadə Putinin iqtidardan devrilməsinin, hələ ki mümkünsüz olduğunu söylədi: "Rusiyadakı narazı kütlənin Putin hakimiyyətini yıxmaq gücü yoxdur. Amma hökumət də narazı kütləni susdurmaq iqtidarında deyil. Bir sözlə, ikitirəlik yaranıb. Nə onlar bunu, nə də bunlar onları yıxa bilir. Rusiyada inqilabın baş verib-verməyəcəyini, hələ ki, heç kəs proqnozlaşdıra bilməyib. Mən də bunu deməkdə çətinlik çəkirəm. Amma ölkə silkələnəcək. Çox ciddi proseslər baş verəcək. İnqilabın olması üçün həm xalqın etirazı olmalıdır, həm də elita parçalanmalıdır. İndiki halda rus elitasının parçalanmasını görmürəm. Ola bilər ki, nə vaxtsa bu baş tutsun. O zaman ciddi dəyişikliklər ehtimalı çoxalacaq".

SƏRHƏDDƏ MONASTIR? HƏR ŞEY OLDUĞU KİMİ QALACAQ...[1]

2019-cu il aprelin sonlarından Azərbaycan və Gürcüstan arasında yerləşən "Keşikçidağ" ("David Qareci" – gürcücə) xristian monastırı ilə bağlı münaqişədə yeni gərginlik başlayıb. Bu münaqişə SSRİ-nin dağıldığı və postsovet respublikalarında müstəqilliyin bərpa olunduğu vaxtdan etibarən davam edir.

Azərbaycanın Gürcüstana qarşı heç bir ərazi iddiası yoxdur, Gürcüstanda radikal milliyyətçi qrupların isə bu cür iddiaları vaxtaşırı oyanır, həm də bu dövlətlər arasında sərhədlərin delimitasiyası və demarkasiyası indiyədək yekunlaşmayıb. İki dövlət arasında 446 kilometrlik ümumi sərhəd var, bunun üçdə biri hələ də bölünməyib.

Sərhədlərin delimitasiyası üzrə İkitərəfli Hökumətlərarası Komissiya hələ 1996-cı ildə fəaliyyətə başlayıb və 2007-ci ildə sərhədin 70%-i bölünüb. Bəzi mübahisəli məsələlər, xüsusən, Keşikçidağ monastırı və Erisimedi kəndi ilə bağlı məsələlər qalıb. Amma 2008-ci ildə Cənubi Osetiyada müharibə başlayıb, daha sonra 2012-ci ildə yeni hökumət gəlib və sərhəd problemi uzun müddətə təxirə salınıb.

[1] "TURAN" İnformasiya Agentliyi, 10 May 2019

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Azərbaycan ictimaiyyəti Gürcüstanla sərhəd problemindən, demək olar ki, tamamilə xəbərsiz idi və bu problemlə, konkret olaraq monastırın taleyi ilə maraqlanmırdı, amma, görünür, Gürcüstan üçün bu monastır daha böyük mənəvi əhəmiyyət qazanıb, dini bayramlarda monastıra dindarlar axın edir.

Gürcüstanda, "Vətənpərvərlər Alyansı" partiyasını nəzərə almasaq (milliyyətçi, Rusiyayönümlü partiya), əsas siyasi partiyalar monastırın mənsubiyyəti məsələsi ilə məşğul olmurdular. Bu məsələdə radikal dindar vətəndaşlardan ibarət kiçik qruplar, kiçik milliyyətçi qruplar və tələbə qrupları xüsusi fəallıq göstərirdi və onlar hamısı monastırın Azərbaycan hissəsinin yerləşdiyi ərazini Gürcüstana verməyi tələb edirdilər.

Münaqişəni Gürcüstanın yeni seçilmiş prezidenti Salome Zurabişvili yenidən qızışdırdı. 2019-cu ilin fevralında və aprelində monastırı ziyarət edən prezident ciddi şəkildə dövlətlər arasında sərhədlərin delimitasiyası və demarkasiyası üzrə dövlətlərarası komissiyanın işini təxirə salmadan bərpa etməyə çağırıb, Azərbaycan tərəfi də bunu dəstəkləyib. Amma S.Zurabişvilinin ciddiyyəti Gürcüstanda böyük gərginlik və Azərbaycanda narahatlıq dalğası yaradıb.

(Maraqlıdır ki, Gürcüstan prezidenti monastırın Gürcüstan hissəsinə Avropa mədəni irsin müdafiəsi təşkilatı – Europa Nostra-nın nümayəndələri ilə birlikdə baxıb. Bu təşkilat sözügedən monastır kompleksini təhlükə altında olan abidə elan edib.)

Bu gün monastırla bağlı vəziyyət aşağıdakı kimidir: monastır kompleksinin bir hissəsi Gürcüstan, digər hissəsi Azərbaycan ərazisində yerləşir, amma Gürcüstan vətəndaşlarının sərhədi maneəsiz keçib monastırın Azərbaycan hissəsini ziyarət etməsinə icazə verilib.

2019-cu il aprelin 25-də Azərbaycan tərəfi Formula-1 yarışları ilə bağlı təhlükəsizlik məqsədilə Gürcüstan vətəndaşları üçün monastıra sərbəst girişi bağlayıb, bu da Gürcüs-

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

tanda kütləvi etirazlara səbəb olub və Azərbaycan tərəfdən sərhəd nəzarətinin gücləndirilməsinə gətirib çıxarıb. 3 gün sonra Gürcüstan vətəndaşlarının monastıra girişi Azərbaycan sərhədçiləri tərəfindən bərpa edilib, amma hər iki ölkə ictimaiyyətində gərginlik qalıb. İndi bu məsələ üzrə öz işini bərpa edən dövlətlərarası komissiyanın qərarını gözləmək lazım gələcək.

Bəs bu məsələdə dövlətlərarası komissiyanın qərarı nəyə əsaslana bilər? Əlbəttə ki, bu komissiya problemin tarixi-mədəni aspektini diqqətdə saxlayır, amma bu aspektlər mütləq ola bilməz. 1000 il əvvəl hansısa obyektin tərəflərdən biri tərəfindən inşa edildiyi haqqında arqument mütləq ola bilməz, həm də, bir halda ki, hər iki tərəf monastır kompleksinin onun əhalisinin nümayəndələri tərəfindən yaradıldığını iddia edir. Belə ki, Azərbaycan alimləri sübut edirlər ki, monastır kompleksinin Azərbaycan hissəsi – mağaralarda Azərbaycan yamacında yerləşən hücrələr gürcülər və albanlar tərəfindən deyil, xristianlıqdan çox-çox əvvəl yerli əhali tərəfindən yaradılıb, orada gürcü freskaları və digər artefaktlar isə sonradan ortaya çıxıb.

Dövlətlərarası komissiyanın mütləq nəzərə almalı olduğu məqam 1991-ci ildə Sovet İttifaqının mövcudluğuna son qoyulduğu anda Gürcüstan və Azərbaycan SSR-lərin sərhədləridir. Bu halda SSRİ Nazirlər Sovetinin bu respublikalar arasında inzibati sərhədlərin müəyyən edilməsi haqqında son qərarı əsas sənəd olmalıdır, çünki tərəflərin bu sərhədləri beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən tanınıb və sərhədlər bu qərara əsasən müəyyən edilməlidir.

Bu gün SSRİ-dən qalan sərhədlərin vəziyyətinə baxaraq, əminliklə demək olar ki, SSRİ Nazirlər Sovetinin sərhədlər haqqında son qərarı müasir sərhədlərlə dəqiqliyi ilə üst-üstə düşür və beləliklə, monastır kompleksinin bir hissəsi Gürcüstana, digər hissəsi Azərbaycana məxsusdur.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Bu halda ehtimal etmək olar ki, Gürcüstan tərəfi monastır ərazisinin bir hissəsini sərhəddə eyni əhəmiyyətə malik hansısa Gürcüstan ərazisi ilə dəyişdirməyi təklif edəcək. Amma bu günə qədər Azərbaycan tərəfi bu təklifi rədd edirdi, çünki gürcülərin tələb etdiyi hissə Azərbaycan üçün həm mühüm mədəni, həm də hərbi-strateji əhəmiyyətə malikdir. Bundan başqa, Azərbaycan Ermənistanla münaqişə vəziyyətində olduğu üçün sərhədlərə yenidən baxılması, torpaq verilməsi, status dəyişdirilməsi və s. məsələlərə çox həssas yanaşır... "Burada torpaq verilməsindən söhbət belə gedə bilməz", deyə Azərbaycan Xarici İşlər Nazirliyinin yüksək vəzifəli nümayəndələri bildiriblər.

Bu məsələdə yeni Ümumavropa fəlsəfəsini də nəzərə almaq lazımdır. Helsinki Aktında təsdiq edildiyi kimi, bu cür problemlər bütün mümkün ağrılı, bəzən hətta qanlı ərazi mübadilələri ilə deyil, vətəndaşların hüquqlarının vəziyyətinin, onlara yaxın mədəni dəyərlərə, sosial və iqtisadi hüquqlara çıxışının yaxşılaşdırılması ilə həll edilməlidir.

Sərhəd dəyişikliyi deyil, insan hüquqları dəyişikliyi – hər iki ölkənin imzaladığı Avropa konvensiyalarının bizə diktə etdiyi şey budur.

Beləliklə, problemin mümkün həlli yollarından yalnız biri qalır:

- Monastırın Azərbaycan hissəsi Azərbaycanda qalacaq.
- Gürcüstan vətəndaşlarının monastırın Azərbaycan ərazisinə çıxışı maksimum asanlaşdırılacaq və...
- Hər şey olduğu kimi qalacaq.

ZELENSKİ BİC ADAMDIR...[1]

"Ukrayna üçün nikbinəm, orada xalqın varlığını görürəm".

Ukraynanın yeni prezidenti Vladimir Zelenskiyə "Yeni Başlayanlar üçün Siyasət" adlı uşaq kitabı hədiyyə edilib. Hədiyyə yeni prezidentə Kiyevdə qatıldığı kitab sərgisində verilib. Zelenski hədiyyədən narahat olmayıb, məmnunluq hissi ilə kitabı qəbul edib və gülümsəyərək zarafatla cavab verib.

Hələ ki idarəçilik təcrübəsi olmayan gənc prezident belə hadisələrlə diqqət mərkəzinə gəlir. O, keçmiş televiziya həmkarlarını yanına toplayır, populist çıxışlar edir, şou xarakterli addımlar atır.

Bəzi analitiklərin fikrincə, Ukraynada "dərin dövlət" var və ölkəni pərdəarxasında Zelenskini iqtidara gətirən oliqarx İqor Kolomoyski və daxili işlər naziri Arsen Avakov idarə edir.

Şoumen prezidentin Rusiya siyasətində də xüsusi fəaliyyət planı yoxdur. Təbii ki, ona möhlət verilməlidir və ən əsası parlament seçkilərindən sonra Ukraynada nələrin dəyişəcəyi bilinəcək.

Politoloq Hikmət Hacızadənin "Yeni Müsavat"a bildirdiyinə görə, Zelenskinin zəif fiqur olması haqda fikrə gəlmək doğru deyil: "Çünki o, tək deyil və yan-yörəsində çox güclü adamlar, oliqarxlar var. Ən əsası Kolomoyski onun ar-

[1] 25.05.2019, https://musavat.com/news/hikmet-hacizade-zelenski-bic-adamdir_615833.html

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

xasındadır. Kolomoyskinin arxasında isə İsrail dayanıb. İsrailin arxasında isə Qərb var".

Analitikin fikrincə, Ukrayna artıq demokratik dövlətdir: "Bu ölkədə daha kimsə avtoritarlıq edə, xalqı əzə bilməz. Yəni pis – yaxşı parlament var, etiraz edən bir xalq var. Yəni Ukrayna demokratiya yolunda relsə düşmüş ölkədir.

Hətta Ukraynada rəhbər qəfil xəstələnsə belə, sülh yolu ilə proseslər həllini tapacaq, yeni prezident seçiləcək. Bu mənada Ukraynanın gələcəyi ilə bağlı çox optimistəm".

H.Hacızadə Kolomoyski və Avakov kimi güclü fiqurların Ukraynanın idarəçiliyində təsirini istisna etmir. Onun fikrincə, bundan sonra Zelenski islahatlar aparacaq.

"Zelenski bic adamdır. O, Poroşenkoya baxanda yumşaq görünür. Yəni bağıra-bağıra müharibə edəcəyini demir. Eyni zamanda Ukrayna dilinin rusdilli regionlarda yayılmasını zorla tətbiq etmir. Əksinə, bu məcburiyyəti tətbiq edən qanuna təzədən baxacağını söyləyib və o təbəqəni sakitləşdirib. Bu ölkədə rusdillilər əhalinin yarısıdır, Ukrayna dilində bilmirlər. Bir tərəfdən də Zelenski yəhudidir və ifrat milliyyətçi deyil. Bu da ona imkan verir ki, aqressiv siyasət aparmasın. İndi çoxları dilə gətirmir, amma Zelenski seçkidə rusdillilərin səsini aldı. Ukraynada partiyalar işləyir, plüralizm var, inkişaf gedir" – deyə ekspert qeyd etdi.

Onun sözlərinə görə, bu müddətdə oliqarxlarla mübarizə gedəcək: "Poroşenko korrupsiyaya yol verib, dağıdıb. Ola bilər ki, Zelenski ona cinayət işi açılmasında tələsib. Amma Poroşenko da dinc durmayıb. Ümumiyyətlə, hər bir inqilabda belə dövrlər olur və Ukrayna üçün nikbinəm, orada xalqın varlığını görürəm".

Emil SALAMOĞLU,
"Yeni Müsavat"

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

TOKAYEV: QAZAXISTAN HAKİMİYYƏTİNDƏ SOVET MƏMURU[1]

2019-cu il iyunun 9-da Qazaxıstanda növbədənkənar prezident seçkilərində seçicilərin 70,8%-nin səsini alan Kasım-Jomard Tokayev qalib gəlib. Mətbuat Tokayevin mənşəyi, karyerası və baxışları haqqında ətraflı məlumatlar dərc etsə də, onun necə prezident olacağı, Qazaxıstanın daxili və xarici siyasətində özünü necə aparacağı aydın deyil.

Tokayev qazax-sovet nomenklatura yazıçısı Kemel Tokayevin ailəsində dünyaya gəlib, Moskvada MDBMİ-də təhsil alıb, daha sonra SSRİ XİN-də və beynəlxalq təşkilatlarda yüksək vəzifələrdə uğurlu iş təcrübəsi olub. 1992-ci ildən Tokayev Qazaxıstana qayıdır, Nursultan Nazarbayevin rəhbərliyi altında yüksək vəzifələrdə qüsursuzca işləyir, son nəticədə Nazarbayev Tokayevi prezident vəzifəsində varisi təyin edir.

Beləliklə, hələlik Qazaxıstanın yeni prezidentinin intizamlı sovet məmuru olduğunu demək olar. Bugünkü Tokayev nə islahatçı, nə amansız diktatordur, sovet idarəetmə sistemində uzun müddət, necə deyərlər, "infarktsız və iflicsiz" qalmağa müvəffəq olan bürokratdır.

[1] "TURAN" İnformasiya Agentliyi, 15 İyun 2019

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Vərəsəlik

"Vərəsəlik" – Tokayevin əsas şüarı budur. O, millət atası Nursultan Nazarbayevin siyasətini sədaqətlə davam etdirəcəyini bəyan edib. Tokayevin sözlərinə görə, bəzi SSRİ rəhbərlərinin ölkənin şanlı keçmişindən imtina etmək cəhdləri "cəmiyyətdə ciddi sarsıntılara gətirib çıxarıb. Qazaxıstanda bizə bu, lazım deyil".

Keçmiş prezidentin kursu davam etdiriləcək. Amma Nazarbayevin nailiyyətlərini təkrar etmək asan deyil, axı o, hakimiyyətdə olduğu illər ərzində ölkəni həm daxili, həm də xarici böhranlardan qoruyub; Qazaxıstanı qazaxlara qaytarıb; gizlicə şimali Qazaxıstanı ələ keçirməyə çalışan Rusiyanın təcavüzündən yaxa qurtarıb, bunun üçün respublikanın paytaxtı şimalda Astana şəhərinə köçürülüb.

Nazarbayev Rusiya, ABŞ, Çin kimi dünya mərkəzləri arasında uğurla manevr edirdi...

Hakimiyyətinin son illərində Nazarbayev milliyyətçiliyinə həm də digər türk dövlətləri ilə həmrəylik ideyasını əlavə edib, o, bundan böyük dövlətlərə qarşı istifadə etməyə ümid edirdi. Onun Azərbaycana qarşı münasibəti ildən-ilə yaxşılaşırdı və hakimiyyətinin son bir neçə ilində Nazarbayev Qarabağ uğrunda mübarizədə Azərbaycana dəstəyini açıq-aşkar dilə gətirirdi.

Bu gərgin siyasətin davam etdirilməsi strateji uzaqgörənlik və cəsarət tələb edir, bəs sovet məmuru Tokayev buna qadirdir?

Seçkilər. Gələcək planlar

ATƏT müşahidəçilərinin bəyanatına baxmayaraq, 09.06.2019 seçkiləri sakit keçməyib. Qazaxıstanın böyük şəhərlərində seçkilərin nəticələrinin əvvəlcədən həll olunmasına etiraz nümayişləri keçirilib. Polislə qarşıdurmalar zamanı 950 nəfər

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

saxlanılıb. Növbəti gün KİV nümayəndələri ilə söhbət edən Tokayev bu etirazlar haqqında belə deyib: "Nümayişçilər kənardan gəlirdilər və digər vətəndaşların təhlükəsizliyi üçün təhdid yaradırdılar, bu vətəndaşlar təhlükəsizliklərinin qorunması üçün polisə müraciət edirdilər, mən polisə asayişin bərqərar edilməsi üzrə doğru addımlarına görə minnətdaram". Göründüyü kimi, Rusiyada da, Belarusda da, Azərbaycanda da "etirazçılar casusdurlar", "qəhrəman polislər" onları zərərsizləşdirməyə müvəffəq olurlar.

Daha sonra Tokayev bildirib ki, o, hökumət və xalq arasında etimad qurmaq üçün "İctimai Etimad Komitəsi" qurmaq niyyətindədir. Buraya cəmiyyətin müxtəlif təbəqələrinin nümayəndələri (çox güman ki, onun siyahısı əsasında) fikir mübadiləsi üçün dəvət ediləcəklər. Etirazlara – yox, fikir mübadiləsinə – hə! Yeni prezidentin öz xalqına bəxş etmək niyyətində olduğu demokratiya səviyyəsi təxminən belədir.

Yeni prezident həmçinin bildirib ki, dövlət aparatının tərkibini gəncləşdirmək niyyətindədir və bunun üçün artıq ölkənin müxtəlif regionlarından 300 istedadlı və savadlı gəncin siyahısı hazırdır. Səslənmiş "... ölkənin müxtəlif regionlarından" ifadəsi Qazaxıstan qarşısında yerlibazlıq probleminin kəskin şəkildə durduğunun və bunun öhdəsindən gəlmək lazım gələcəyinin göstəricisi ola bilər. Yeri gəlmişkən, Tokayev də Nazarbayev kimi juz klanının nümayəndəsidir.

Qazaxıstanın xarici siyasət kursuna toxunan Tokayev deyib ki, Rusiyanın hakim mövqe tutduğu Avrasiya İttifaqı ilə bağlı ciddi inteqrasiya siyasətini davam etdirəcək. Qeyd edək ki, prezident Tokayev ilk xarici səfərini Rusiyaya edib, burada prezident Putinlə görüşüb. Tokayev öz müsahibəsində Rusiyanı "etibarlı strateji tərəfdaş və məşhur atalar sözündə deyildiyi kimi, istənilən qohumdan daha yaxın olan yaxşı qonşu" adlandırıb.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Tokayev həmçinin "strateji tərəfdaşlarla" əməkdaşlığı möhkəmləndirməyə davam etmək niyyətindədir. Onlar arasında Rusiya ilə yanaşı, Çin, ABŞ, Mərkəzi Asiya dövlətləri, Avropa İttifaqı, Asiya və Yaxın Şərq ölkələri var. Burada Tokayev, sovet siyasi mədəniyyətində adətən olduğu kimi, elə bir şey deyib ki, dediyindən heç nə aydın olmur. Məsələn, böyük dövlətlərdən hansısa Qazaxıstan üzərində hakim olmaq istəsə, nə olacaq? Tokayevin Qazaxıstanın siyasi quruluşuna baxışı da bu mədəniyyətə aiddir, ölkənin "Güclü prezidenti, nüfuzlu parlamenti, hesabatlı hökuməti" olmalıdır, – real olaraq bütün bunlar nə deməkdir, aydın deyil.

Bəzi ekspertlərin prezidentin gələcək taleyi ilə bağlı səsləndirdiyi şübhələrə cavab verən Tokayev deyib: "Özümü Qazaxıstanın fəal prezidenti hesab edirəm. Yoldan keçən, tranzitçi deyiləm... Gəlin, bu "tranzit" sözünə son qoyaq. Seçkilər keçirilib, prezident seçilib"...

Yeni prezidentin qırışıqlıqları retuşlanmış fotoşəkillərdə gördüyümüz xarici görünüşü onun "Vərəsəlik", "Mötədillik" və "Təkamül"ə sadiq qalacağını göstərir. Amma gerçəklər bəzən dövlət xadimlərinin planlarına düzəlişlər edir. Çünki nadir başçı vəziyyəti idarə edir, əksər hallarda vəziyyət başçını idarə edir.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

WELCOME TO AZERBAİJAN![1]

Turistlər üçün yaddaş kitabçası

Böyük İpək Yolu ilə səyahət edirsinizsə, Türkiyədən sonra Azərbaycan Respublikasına – çox da məşhur olmayan, əcnəbiyə heç də həmişə aydın olmayan, buna görə də maraqlı bir ölkəyə düşə bilərsiniz.

Azərbaycan Respublikası Cənubi Qafqazda, Rusiya, Türkiyə və İran arasında sivilizasiyaların kəsişməsində yerləşir. Müvafiq olaraq, keçmişdə olduğu kimi, müasir dövrdə də ölkə bütün bu ölkələrin mədəniyyətlərinin təsirini öz üzərində hiss edir.

Azərbaycan regional nəqliyyat habıdır. Xəritəyə baxdıqda, Qərbdən Şərqə və Şimaldan Cənuba bütün rahat yollar Azərbaycandan keçir, onu Avropanın Yaxın Şərqə və Mərkəzi Asiyaya açılan qapısı adlandırmaq olar.

Azərbaycan bölünmüş (1813-cü ildən) ölkədir, 10 milyon insan şimalda – Azərbaycan Respublikasında, 30 milyona yaxın insan isə İranda, əsasən ölkənin şimal hissəsində olan İran Azərbaycanında yaşayır.

Azərbaycan keçmişdə fəxr edəcəyi çox, müasir dövrdə olduğundan xeyli çox şeyə malikdir:

- **zərdüştiliyin vətənidir;**
- **orta əsrlərdə sufilik hərəkatının mərkəzlərindən biridir;**

[1] "TURAN" İnformasiya Agentliyi, 24 İyun 2019

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

- **islamın şiəlik qolunun ilk dəfə dövlət dini elan edildiyi ölkədir (16-cı əsr);**
- **ilk sənaye neft bumu ölkəsidir (19-cu əsrin sonları – 20-ci əsrin əvvəlləri);**
- **müsəlman Şərqində ilk operası olan və ilk demokratik respublikadır (1918–1920);**
- **Çar Rusiyasında sosial-demokrat hərəkatın əsas mərkəzlərindən biridir (20-ci əsrin əvvəlləri);**
- **1918-ci ildə artıq qadınlara səs hüququ verilmiş ölkədir;**
- **sehirli xalçaları, miniatürləri, məftunedici mətbəxi, zəngin musiqi mədəniyyəti və poeziyası olan ölkədir. Təfəkkürü güclü olan insan 1001 gecə ölkəsində olduğunu təsəvvür edə bilər...**

Təəssüf ki, bütün bunlar keçmişdə qalıb, müstəqil Azərbaycan (1991-ci ildən etibarən) *HumanRights, Badgovernanceand-Corruption indekslərində badrecords-a* malikdir. 1993-cü ildən bu günə qədər Azərbaycan *Freedom House-un* indekslərində *NotfreeCountry kimi qeyd edilir*. 1993-cü ildən ölkəni əsasını prezident Heydər Əliyevin qoyduğu ailə klanı idarə edir. Hazırda onun oğlu – prezident İlham Əliyev hakimiyyətdədir, birinci vitse-prezident vəzifəsinə isə o, həyat yoldaşı Mehriban Əliyevanı təyin edib. Ailənin bütün yaxın və uzaq qohumları da hökumətdə və biznesdə yüksək vəzifələrdədir.

Azərbaycan neft ölkəsidir, büdcənin ixrac gəlirlərinin 94%-ni neft pulları təşkil edir. Ölkənin karbohidrogen resursları Avropa istehlakçıları üçün əhəmiyyət kəsb edir, onların işlənməsində də bu istehlakçılar iştirak edir.

Bir çox tədqiqatçıların qeyd etdiyi kimi, sabit demokratik institutları olmayan ölkələrdə neft (və digər dəyərli təbii resurslar) onların cəmiyyəti üçün həm üstünlük, həm də lənətdir. İqtisadiyyatın qeyri-neft sektoru inkişaf etmir. Neft pullarına sahib olan hakimiyyət cəmiyyətə marağı itirir – öz

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

vətəndaşları qarşısında hesabatlı olmur. Azərbaycanda iqtisadi və sosial vəziyyət bütünlükdə dünyada neft qiymətlərindən asılıdır. Neft qiymətlərinin düşməsi ilə əlaqədar adambaşına düşən ÜDM 2013-cü ildə 7875 dollardan 2018-ci ildə 3865.34 dollara düşüb.

Ölkədə nə mülki, nə iqtisadi hüquqlara zəmanət verilib. Mülkiyyət hüququna riayət olunmur, bu da biznesin inkişafı üçün əsas maneədir. Yalnız hökumətdə əlaqələri olan insan bizneslə (orta və böyük) məşğul ola bilər. Məhkəmə sistemi və hüquq-mühafizə orqanları tamamilə icra hakimiyyətinə tabedir. Parlamentdə iki fraksiya var – "Elədir ki, var!" fraksiyası və "Elədir ki, var, zati-aliləri!" fraksiyası. Kütləvi informasiya vasitələri bütünlüklə hakimiyyətin nəzarəti altındadır. Söz azadlığı yalnız internetdə, sosial şəbəkələrdə və bloqlarda qalıb.

Siyasi müxalifət və fərqli düşüncə tamamilə boğulmuş vəziyyətdədir. Ölkədə 80-ə yaxın siyasi məhbus var. Təkcə fərqli düşünənlər deyil, onların qohumları da repressiyalara məruz qalır, onlar hamısı həm dövlət müəssisələrində, həm də biznes qurumlarında iş yerlərinə buraxılmır – məşhur *Verbotene Berufe* – peşə qadağası.

Bütün bunlara baxmayaraq, vətəndaş hüquqlarına məhəl qoyulmaması və işsizlik deyil, Ermənistanla Azərbaycanın Qarabağ vilayəti ətrafında müharibə əsas milli problem hesab olunur. Müharibə 30 ildir davam edir, bu müddət ərzində 11 minə yaxın Azərbaycan vətəndaşı və 6,5 min erməni həlak olub. Müharibə 750.000 Azərbaycanlını və 300.000 ermənini qaçqın salıb. Azərbaycan ərazilərinin 14%-i hələ də erməni işğalı altındadır. İşğal, qaçqınlar və hərbi xərclər ölkə iqtisadiyyatı üçün ağır yük olur.

Müharibənin davam etdiyi ötən 30 il ərzində beynəlxalq müşahidəçilərin yardımı ilə daim sülh danışıqları aparılıb, amma hələlik onlar uğur gətirməyib. Bəzi müşahidəçilər

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

bunu Rusiyanın mövqeyi ilə əlaqələndirir, onların fikrincə, bu ölkə Ermənistanı, eləcə də Azərbaycanı özünə bağlamaq məqsədilə münaqişənin davam etməsində maraqlıdır.

Bu gün ölkə üçün daha bir mühüm mövzu Avrointeqrasiya prosesidir. Azərbaycan ATƏT və Avropa Şurası Parlament Assambleyasının (AŞPA) üzvüdür. Bu gün Avropa İttifaqı Azərbaycanın Aİ-yə inteqrasiyasını sürətləndirmək üçün böyük səy göstərir, amma Azərbaycan burada böyük şövq göstərmir, xüsusən Aİ-nin fərqli düşünənlərin təqibinə son qoymaq və əhalinin mülki və iqtisadi hüquqlarına zəmanət vermək tələbi ilə əlaqədar. Azərbaycan həmçinin hakim klan tərəfindən tamamilə inhisara alınmış ölkə iqtisadiyyatına və ticarətinə xarici təsirin güclənməsindən ehtiyatlanaraq, Ümumdünya Ticarət Təşkilatına daxil olmaqdan imtina edir.

Ölkədə hakim ailənin Avropanı sevmədiyini demək olmaz. Amma hökumət Avrointeqrasiyaya can atsa da, bunu çox qəribə üsulla edir – onun can atdığı Avropa azad insanlar və yüksək texnoloji istehsalat birliyi deyil, lüks istehlak və həyat tərzi Avropasıdır. Avropa olmamaq, amma Avropasayağı görünmək – ölkədə hakim rejimin arzusu budur. Bu məqsədlə ölkədə ilk Avropa İdman Oyunları, Eurovision, Formula-1 yarışları, futbol üzrə Çempionlar Liqasının finalı keçirilib. Hakim ailənin üzvləri həmişə ən son dəbə uyğun geyinir və çox vaxt Avropa abidələrinin bərpasına pul xərcləyir...

Göründüyü kimi, Azərbaycan həyat mənzərəsi çox da yaxşı görünmür. Amma yuxarıda sadalanan problemləri görməsə, turistlərin Azərbaycanda baxacağı və zövq alacağı çox şey var. Fəal neft hasilatı dövründə ölkəyə 130 mlrd. ABŞ dolları daxil olub, 100 mlrd. dollar artıq xərclənib, bu pulun bir hissəsi oğurlanıb, amma xeyli hissəsi paytaxt Bakının – həm orta əsrlərə, həm də müasir dövrə aid memarlığı olan

gözəl şəhərin infrastrukturunun və görünüşünün yaxşılaşdırılmasına xərclənib. Üç milyon əhalisi olan paytaxt Xəzər dənizinin sahilində yerləşir və şəhər ətrafında gözəl çimərlikləri var. Qarabağ münaqişəsi zonasındakı hərbi gərginlik paytaxtda hiss olunmur. Bakı daha çox insanların şən və qayğısız olduğu, işləmək üçün yaşamadığı, yaşamaq üçün işlədiyi Aralıq dənizinin günəşli şəhərlərini xatırladır.

Azərbaycanlılar mehriban, qonaqpərvər və həmişə əcnəbiyə kömək etməyə hazırdırlar. Azərbaycanlıların milli xarakterinin təməli orta əsrlər türk hərbi-feodal şərəf məcəlləsinin təsiri altında formalaşıb, bu məcəllə haqqında "Dədə Qorqud" (11-ci əsr) və ya "Koroğlu" (16-cı əsr) türk dastanlarından məlumat tapmaq olar:

- **Hər şey, ya da heç nə;**
- **şücaət mənfəətdən yaxşıdır;**
- **məğlubiyyət ölümdən pisdir;**
- **kömək istəmək ayıbdır;**
- **hər bir ruh coşqunluğu büsbütün anlaşılır;**
- **qənaətcillik xəsislikdir;**
- **qonaq müqəddəsdir;**
- **ehtiyat qorxaqlıqdır.**

Qeyd edim ki, bir qayda olaraq, milli xarakterə güclü təsir göstərən təhkimçilik hüququ Azərbaycanda olmayıb.

Təqibçilərindən səbr, emosiyalarına nəzarət və münasib dozada avtoritarizm – böyüklərə, nüfuzlu şəxslərə və ümumiyyətlə istənilən rəhbərliyə itaət tələb edən İslam milli mentalitetə böyük təsir göstərib. "Allah olmayan yerdə otur, ağsaqqal olmayan yerdə oturma" – folklorda bu cür "müdrik" avtoritar məsləhətlər az deyil.

Azərbaycanlılar çox da dindar deyillər, sorğularda əhalinin 96%-i özünü müsəlman kimi təqdim etsə də, müsəlman

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

prosedurlarına (namaz, oruc, alkoqoldan imtina və s.) əməl edənlər sorğuda iştirak edənlərin cəmi 17%-dir.

Azərbaycan cəmiyyəti çox tolerantdır, ölkədə hədsiz dini dözümsüzlük təzahürü, etnik milliyyətçilik görməzsiniz. Ölkədə antisemitizm də yoxdur. Bütün bunlar əcnəbilərin yerli əhali ilə asan dil tapmasına imkan verən "Azərbaycan universallığı" ilə izah olunur.

Burada iqlim də, insanlar da, resurslar da, mədəniyyət də insanların yalansız və zorakılıqsız, xoşbəxt yaşaya biləcəyi gözəl məkan yaratmağa imkan verir. Amma nə isə yolunda getməyib. Hələlik ağır mübarizədə qazanılmış müstəqillik onun tərəfdarlarına layiqli həyat bəxş etməyib.

Amma mübarizə davam edir. Kütləvi repressiyalara baxmayaraq, demokratiya və insan hüquqları tərəfdarları hakimiyyətin cəmiyyəti daha çox özünə tabe etməsinə imkan verməyən etiraz formaları tapırlar. 2019-cu il ölkədə Aleppoda (Suriya) cahil hökmdar tərəfindən amansızca edam edilmiş dahi Azərbaycan sufi şairi Nəsimi (1369–1417) İli elan edilib və bundan dərhal sonra sosial şəbəkələrdə Nəsiminin məzlum insanlara azadlıq çağırışı yayılmağa başlayıb:

"Ey bülbüli-qüdsi, nə giriftari qəfəssən,
Sındır qəfəsi, tazə gülüstan tələb eylə".

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

RAMİL USUBOVUN AĞSAQQAL SÖZÜ KEÇƏCƏKMİ? BİLMİRİK...[1]

Bu başlıqda müsahibə 27 iyun 2019-cu il tarixində BBC-yə verilmişdi. Buradan izlənilə bilər: https://www.youtube.com/watch?v=XeUI1JDzWe8&t=17s

[1] 27 İyun 2019: https://www.youtube.com/watch?v=XeUI1JDzWe8&t=17s

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

REAL MÜSTƏQİLLİK YOLUNDA SÜRƏT[1]

Gürcüstanda 20.06.2019 tarixində parlament binası qarşısında baş vermiş Rusiya əleyhinə iğtişaşları Moskva ilə qarşılıqlı münasibətlərində bənzər problemləri olan postsovet respublikaları xüsusi diqqətlə izləyirdi.

Bu problemlərin mahiyyəti eynidir. SSRİ respublikaları müstəqilliklərini bərpa etdikdən sonra Kremlin boğucu ağuşundan qurtulmağa çalışırlar və bunun nəticəsi olaraq ərazilərinin bir hissəsini itirir və ya itirmə təhdidi alır. Qazaxıstandan başqa, demək olar ki, bütün MDB üzvləri belə ssenari ilə üzləşiblər. Qazaxıstanda müdrik diktator Moskvanın təsiri altından tez çıxmağın acınacaqlı sonunu öncədən təxmin edərək, özü daim Rusiya ilə əlaqələrin gücləndirilməsi üzrə təşəbbüslər irəli sürüb. Nazarbayev sanki Moskvanı öz ağuşunda boğmağa hazır idi. Bu strategiya təsirli oldu. İndiyədək Moskva Astanadan nə ərazisinin bir hissəsini almağa, nə ölkədə təsirli separatçı hərəkat yaratmağa çalışmayıb.

Analitiklər arasında respublikaların Moskvanın qoynundan qurtulması sürəti ilə bağlı fikirlər ayrılıb.

1. Qərbə doğru çox sürətli hərəkət Kremlin intiqamına səbəb olur, – səbrli olmaq lazımdır, bəziləri belə düşünür.

[1] "TURAN" İnformasiya Agentliyi, 11 İyul 2019

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

2. Diktat Kremldən mümkün qədər tez qurtulmaq lazımdır, hətta, bəlkə də, ərazilərin bir hissəsinin itirilməsi bahasına. Çünki siz nə edirsiniz edin, Moskva sizin üzərinizdə tam nəzarəti bərqərar edənə qədər rahatlaşmayacaq.

İlk iddiaya nümunə kimi Azərbaycanı göstərmək olar. 1990-cı illərin əvvəllərində ölkə RF qoşunlarını ölkədən çıxarmağa tələsdi, Türkiyə ilə fəal əməkdaşlığa başladı, Moskva ilə razılaşdırmadan Qərbin neft nəhəngləri ilə neft müqaviləsi imzalamağa hazırlaşırdı və bunun nəticəsi olaraq Qərbyönlü hökumət devrildi, ərazilərin 14%-i isə işğal edildi. Eyni şey Gürcüstan, Moldova və Ukraynanın da başına gəldi... Onlar hamısı Qərbə doğru tələsirdilər, amma Qərb onlara doğru çox da tələsmirdi, burada onlara heç bir real yardım etmədi.

Əks arqument kimi 1993-cü ildə Rusiyanın hökumətyönlü elitası tərəfindən əvvəllər Moskvanın nəzarəti altında olan ərazilərdə güclü mərkəzdənqaçma təmayülləri olarsa, RF hökuməti üçün fəaliyyət planı kimi yaratdığı maraqlı sənədə nəzər salmaq olar. Başında A.Adamişin (o dövrdə xarici işlər nazirinin birinci müavini), D.Revrikov (Yeltsinin xarici siyasət məsələləri üzrə köməkçisi), S.Stepaşin (həmin vaxt FTX rəhbəri), S.Şaxray (həmin vaxt Rusiya Federasiyasının baş naziri) və həmin dövrdə Rusiyanın digər məşhur siyasətçilərinin durduğu "Xarici siyasət və müdafiə siyasəti Şurasının tezisləri"nin bir hissəsi belə idi:

"Strateji gələcəkdə keçmiş SSRİ ölkələri ilə... (və ya onlar dağıldığı təqdirdə), ya onlardan ayrılan regionlarla inteqrasiyası, demək olar ki, qaçılmazdır. Bu prosesin alternativi yoxdur və yeganə problem onun formaları və şərtləri ilə bağlıdır".

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Göründüyü kimi, Rusiya elitası yuxarıda bəhs edilən mərkəzdənqaçma təmayüllərinə hazır idi, 1993-cü ildə o, artıq onların qarşısının alınması üzrə plan işləyib hazırlayıb. Bu planın mahiyyəti qaçaq respublikalardan ayrılmış regionlarla inteqrasiyadır (oxu: onların işğalıdır). Qarabağ, Dnestryanı, Abxaziya, Donbasda olduğu kimi...

Qərbə doğru sürətli hərəkətin tərəfdarları da iddia edirlər ki, Moskva tərəfindən təhdid olduğu halda belə, mümkün qədər tez bu hərəkətə başlamaq lazımdır. Çünki bu sürətli hərəkət sizə inkişaf üçün zəruri olan islahatları həyata keçirmək – dünya bazarına daxil olmaq və beynəlxalq ictimaiyyətlə bütünlükdə hərtərəfli birləşmək üçün zaman verir. Moskvanın təsiri altında irəliləməyə davam edərkən isə ölkə sadəcə olaraq inkişaf üçün dəyərli vaxtını itirəcək və hazırda Rusiyanı bürüyən iqtisadi və mənəvi böhranlar girdabına daha çox düşəcək...

Tbilisidə Rusiya əleyhinə nümayişlər əlamətdar xarakter daşıyır. İyunun 20-də nümayişçilər Rusiyanın yeni müstəmləkəçiliyinə qarşı şüarlar səsləndiriblər. Buna cavab olaraq növbəti gün RF prezidenti Putin Rusiyalı turistləri Gürcüstana daşıyan mülki aviasiyanın Gürcüstana uçuşunu qadağan edib. Bu, Gürcüstan xəzinəsinə, müxtəlif hesablamalara görə, 250 mln. dollardan 750 mln. dollara qədər ziyan vura bilər. Kasıb Gürcüstan üçün bu, çox böyük vəsait itkisidir. Və Moskva ilə münasibətlər normallaşdırılmasa, – ki, bu ehtimal sıfıra bərabərdir, – hadisələr "Rusiyanın ağuşundan sürətli qurtuluş" ssenarisi üzrə davam edəcək. Bu halda Rusiya ilə ticarət azalacaq, Gürcüstan öz istehsalını, qanunvericiliyini və həyat tərzini Qərb standartlarına uyğunlaşdırmaq, ağır fundamental islahatlar keçirmək üçün böyük səy göstərməli olacaq. İndi islahatlar mütləq aparılmalı olacaq.

Yeni müstəqil dövlətlərin dünya demokratik ictimaiyyəti istiqamətində hansı sürətlə irəliləyəcəklərini hər bir ölkə ayrı-ayrılıqda, öz reallıqlarına və əhalisinin təbiətinə uyğun olaraq həll etməlidir. Göründüyü kimi, Gürcüstan sürətli yolu seçib. Ona uğurlar arzu edirik.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

RF ŞƏHƏR PARLAMENTLƏRİNƏ SEÇKİLƏR OLİQARXİYANIN SONUNUN BAŞLANĞICIDIR?[1]

2019-cu il sentyabrın 8-də RF şəhər parlamentlərinə (Dumalara) hakimiyyətin öz mövqelərindən xeyli geri çəkilməsi ilə nəticələnən seçkilər Rusiyadakı hadisələri izləyən hər kəsi təəccübləndirib. Bu seçkilər keçmiş SSRİ-nin avtoritar dövlətləri üçün xüsusilə əhəmiyyətli idi, belə ki, onların gələcək inkişafı əsasən Moskvadan asılıdır. Məsələn, Azərbaycanda biz RF-də həqiqətən seçkilər keçirilməsinə heyrətləndik, hakimiyyətin saxtalaşdırması minimum həddə olub – cəmiyyət buna imkan verməyib – və seçkilərdə hakimiyyətə hiss olunan məğlubiyyət yaşatmaq mümkün olub. Əlavə edim ki, Moskva Şəhər Dumasına (MŞD) bu seçkilərin Azərbaycan üçün əhəmiyyəti ən az İstanbul meri seçkiləri qədər əhəmiyyətlidir.

Seçkilər müxalifətin qeydiyyata alınmayan namizədlərinə dəstək üçün kütləvi etiraz aksiyalarından sonra baş tutub. Bu açıq-aşkar ədalətsizlik hakimiyyətdən onsuz da narazı olan insanları qəzəbləndirib. Həddindən artıq qeyri-populyar pensiya islahatı, misli görünməmiş əmlak təbəqələşməsi – oliqarx-milyarderlər və sıravi vətəndaşlar, Ukraynaya görə Qərbin tətbiq etdiyi sanksiyaların yaratdığı iqtisadi çətinlik-

[1] "TURAN" İnformasiya Agentliyi, 18 Sentyabr 2019

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

lər, düşən peyklər, sənaye qəzalarının və hərbi qəzaların sayının artması sosial sorğularda həm bütünlükdə hökumətə, həm də şəxsən V.Putinə qarşı etimad səviyyəsinin düşməsinə gətirib çıxarıb. Ayrı-ayrı məşhur ictimai fiqurlar isə açıq-aşkar ölkənin yanlış istiqamətdə irəlilədiyini və dəyişikliklərə ehtiyac olduğunu bəyan etməyə başlayıblar. Bir çox müşahidəçilər Rusiyada "Biganə olmayan vətəndaşlar dalğasının" ortaya çıxdığını qeyd edirlər.

Nəticədə, hakim "Yedinaya Rossiya" ("Vahid Rusiya") partiyası MŞD-də yerlərin, demək olar ki, yarısını itirib. Maraqlıdır ki, YR Moskva təşkilatının lideri Andrey Metelski də seçkilərdə uduzub.

Birləşən müxalifət "fantastik uğurunu" bəyan edir, hakimiyyət isə iddia edir ki, onlar mandatlarının sayının azalmasından sonra belə bütün ölkədə şəhər dumalarını nəzarətdə saxlamağa davam edir.

Xatırladaq ki, hakimiyyət "sistemdənkənar müxalifətdən" heç kimi seçkilərə buraxmayıb: Moskva şəhər Seçki Komissiyası Navalnının bütün tərəfdarlarını qeydiyyata buraxmayıb. Bu, kütləvi etiraz aksiyalarına, yüzlərlə insanın saxlanılmasına və cinayət təqibinə məruz qoyulmasına gətirib çıxarıb. Məhkəmələr 6 nəfər barəsində 5 ilədək həbs hökmü çıxarıb.

Sistemdənkənarları buraxmayıblar, amma bu zaman "Yabloko" namizədləri, kommunistlər və müstəqil namizədlər etirazlardan nəsibini alıb.

Navalnı özü müxalifətin uğurunu təklif etdiyi "Ağıllı səsvermə" taktikası ilə izah edir. Bu taktika seçicilərin səslərini səpələməməyə, yüksək reytinqi olan müxalifətçilərə verməyə çağırmaqdan ibarət idi. Maraqlıdır ki, Navalnının çağırışı ilə Moskvanın müsəlman əhalisi birləşərək müxalif Yandiyevə səs verib.

Seçkilərdə demokratların uğur əldə etməsində Navalnının "Korrupsiyaya qarşı mübarizə fondu", RF-də seçkilərin monitorinqi ilə məşğul olan "Qolos" hərəkatı, elmi əsərlərdə və dissertasiyalarda plagiata qarşı mübarizə aparan "Dissernet" təşkilatı və s. kimi ictimai təşkilatlar da böyük rol oynayıb.

Müxalifət yeni intellektual seçki texnologiyaları düşünüb həyata keçirərkən hakimiyyət seçkilərdə bizə məlum olan köhnə metodla hərəkət edib – xoşagəlməz namizədlərin qeydiyyatından imtina, karusellər, saxta bülletenlərin atılması, müşahidəçilərin məntəqələrdən qovulması, seçicilərin müxtəlif yollarla öz tərəflərinə çəkilməsi, səsverməyə məcburiyyət. Amma... bu dəfə bu tədbirlər kifayət etməyib. Seçkilər, əsl seçkilər baş tutub, müxalifət uğura nail olub.

Müstəqil namizədlərin və onların tərəfdarlarının məşqi ilə Dmitri Qudkovun rəhbərlik etdiyi "Birləşmiş demokratlar" layihəsi məşğul olub. Altı yüzdən çox namizəddən 427 nəfəri qeydiyyatdan keçirmək mümkün olub və kampaniya təşkilatçıları bunu yaxşı göstərici kimi qiymətləndirir. Moskvada müxalifət seçki kampaniyasına qırx milyon rubl, Peterburqda isə cəmi beş milyon rubl yığıb.

Seçkilərdə müxalifətin vəzifəsi şəhər parlamentlərində YR-in mütləq inhisarını pozmaq idi və bu vəzifə yerinə yetirilib. Və müxalifət şəhər Dumalarında əksəriyyətə nail ola bilməsə də, onun nümayəndələri qazandıqları tribunadan fəal şəkildə istifadə edəcəklərini və büdcənin formalaşdırılması və büdcə xərcləri kimi mühüm məsələlərdə öz sorğuları ilə YR-in özbaşınalığını xeyli çətinləşdirəcəklərini bəyan ediblər.

Bədbin proqnozlara baxmayaraq, seçilən kommunistlər, müstəqil namizədlər və digər partiyaların ayrı-ayrı üzvləri hakimiyyətə uymaqdan imtina ediblər və mandatları təsdiq edildikdən sonrakı gün demokratlarla birgə bəyanat yayaraq seçki kampaniyası zamanı həbs edilmiş siyasi məhbus-

ların azad edilməsini; Şəhər Seçki Komissiyası rəhbərliyinin istefasını; Moskva və federal hakimiyyət orqanlarında seçki kampaniyası zamanı hamıya məlum olan korrupsiya haqqında məlumatların araşdırılmasını və dərc edilməsini tələb ediblər.

RF-nin liberal mətbuatı "Demokratlar qayıdır", "Nəzarət altında olan demokratiya çat verib", "Demokratların kiçik qələbəsi", "İnsanlar çiyinlərini düzəldir", "2021-ci il milli parlament seçkilərinin uğurlu baş məşqi" kimi nikbin sərlövhələrlə bəzənib.

Hakimiyyət seçkilərdən sonra Birləşmiş Demokratlara qarşı kütləvi repressiyalara başlamaqdan daha yaxşı ideya tapa bilməyib. Rusiyanın 39 şəhərində seçkilərdən dərhal sonra Navalnının və digər demokratik qrupların qərargahlarında axtarışlar başlayıb, polis bunu "Navalnının maliyyələşdirilməsi haqqında" işin təhqiqatı ilə izah edib. Artıq saxlanılanlar var.

Amma, çətin ki, bu tədbirlər ictimai fəallığın artmasının qarşısını alsın. Əsaslı dəyişikliklərə ehtiyac var. Oliqarx rejimi səhnədən çəkilməlidir.

Bu gün avtoritarizmə və korrupsiyaya uğramış oliqarxiyaya qarşı mübarizə dalğası bütün dünyaya yayılıb. Ərəb Baharı, Şərqi Avropanın demokratik ölkələrində korrupsiyaya qarşı mübarizə, Gürcüstan, Qırğızıstan, Ukrayna, Ermənistanda məxmər inqilablar – bütün bunlar antioliqarxiya dalğasının təzahürləridir. Bu dalğa Qərbi Avropada da özünü büruzə verir, burada korrupsiyaya və inkişaf etməkdə olan ölkələrdə əsassız zənginləşməyə qarşı mübarizə uğrunda mənəvi-ictimai hərəkat formalaşır. Burada seçicilərin təzyiqi altında xaricdəki Qərb korporasiyalarının korrupsiya əməllərinə qarşı qanunlar qəbul edilir; burada oliqarxların yoxsullaşmış ölkələrindən qlamur Qərb

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

paytaxtlarına daşıdıqları sərvətlərə həbs qoyulmağa başlayır. Bütün bunlar ona görə baş verir ki, Qərbin demokratik birlikləri yoxsul ölkələrdə korrupsiyanın dünyada sabitliyi pozduğunu, inkişaf etmiş ölkələri də korrupsiyaya uğratdığını, terrorizmə və cinayətkarlığa şərait yaratdığını başa düşüblər.

Qərbdə mənəvi antikorrupsiya dalğası, eləcə də Şərqdə etiraz hərəkatları artacaq və şübhəsiz, dünya demokratiyasının növbəti qələbəsi ilə yekunlaşacaq, çünki insanların ədalətli və firavan həyata can atması qarşısıalınmazdır və bu gün bu hərəkat, göründüyü qədər, ən susqun və passiv cəmiyyətləri belə əhatə edir.

Və əlbəttə ki, 1905, 1917, 1991-ci illərdə Rusiya inqilabçıları qonşu ölkələrə təsir etdiyi kimi, Rusiyada demokratik dəyişikliklər bütün avtoritar SSRİ ölkələrində bu cür dəyişikliklərin xəbərçisi olacaq.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

RUSİYA QOŞUN YERİDƏCƏK, AZƏRBAYCANI ƏBƏDİ QARMAQDA SAXLAYACAQ[1]

– Belə bir fikir yaranıb ki, Azərbaycan Rusiya yaxınlaşması gedir və biz belə yaxınlaşa-yaxınlaşa sülh yolu ilə Qarabağa geri qayıdacağıq. Biz rusa ləbbeyk deyəcəyik. Rus dediyi kimi, məsəl üçün, xarici təşkilatlarda səs verəcəyik, onun başqa digər iqtisadi və siyasi tələblərini xırda-xırda yerinə yetirəcəyik, o da bizi dost bilib Qarabağı qaytaracaq bizə. Ya imkan yaradacaq ki, biz Qarabağı özümüz qaytaraq. Amma bu səhvdir. Sənin ATƏT-də səs verməyinlə sən rusun idarə etməsi altına düşmürsən, sən onun təzyiqi altına düşmürsən, bu rus üçün kifayət deyil. Bu gün belə səs verdin, sabah başqa cürə səs verəcəksən. Bu gün belə saziş bağladın – rus istədiyi kimi, sabah başqa cürə fırladacaqsan. Qarabağı məndən alıb, məni aldadacaqsan. Rus belə düşünür. Amma yeganə rus bir şey fikirləşib ki, tamamilə bizi özünə bağlasın. O da rus ordusunun Azərbaycana qaytarılmasıdı. Hansı yollarla?

Bu yolla: Azərbaycan Ermənistan arasında hansısa sülh, ya atəşkəs bağlanır, bir neçə rayon Azərbaycana qaytarılır, təmas xəttinə isə sülh məramlı qüvvələr gəlir. Hansı sülhməramlı qüvvələr? Əlbəttə Rusiya Federasiyasının sülhməramlı qüvvələri. Rusiyanın ordusu qayıdacaq Azərbaycana. Duracaq erməni ilə bizim aramızda və beləliklə Qarabağ

[1] 04 Oktyabr 2019, Azadlıq Radiosu

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

bir dəfəlik gedəcək Azərbaycandan. Orda duran rus ordusu həm Ermənistanı, həm bizi öz əlində saxlayacaq, tərpənməyə qoymayacaq. Necə ki bunu Abxaziyada elədilər. O vaxt Şevardnadze bunlarla həmən saziş bağladı, rus ordusu gəldi Abxaziya ilə Gürcüstan arasında olan təmas xəttinə. Bununla da Abxaziya birdəfəlik getdi. İndi də müstəqillik istəyirlər, mən bilmirəm, rusa birləşmək istəyirlər, hara getmək istəyirlər. Bax bu bizi gözləyir. Bizim hökumət eləmir. Rusa icazə vermir ki, o öz ordusunu sülhməramlı qüvvələr kimi qaytarsın bura. Rus da Qarabağı qaytarmır. İndi min dəfə ora get, bura gəl. Sən ona orden ver, o sənə orden versin. Amma ki iş tərpənməyəcək. Bütün bunlar hamısı xülyalardır. Hansısa ildə əgər yadınızdadırsa, biabırçı bir Eurovision oldu. Azərbaycandan rus müğənnisinə sıfır səs gəldi. Böyük skandal oldu, yadınızdadırsa. O saat bunu birləşdirdilər ki, ay telefonumuz xarab olub, xətt belə qırılıb. Səhəri gün 12 bal verdilər – rus inciməsin bizdən. Guya bu Eurovisionda səsvermə ilə Qarabağı qaytaracaq bizə Rusiya. Eurovisionda səsvermə ilə rusu aldatmaq mümkün deyil. Rus istəyir sənin əl-qolunu elə bağlasın ki, sən tərpənməyəsən, quyuda qalasan. Ondan sonra istədiyini eləyəcək. Məsələn, türknən əməkdaşlıq eləmə, qərblə əməkdaşlıq eləmə. Hansı resursların varsa, ilk növbədə mənə ver. Mənim mallarıma rüsum qoyma. İcazə ver Azərbaycan–İran sərhədinə mən də nəzarət eləyim. Bax bunun belə tələbləri var. Elçibəy vaxtında o tələbləri bizə də deyirdilər – şəxsən mənə. Yəni mən bunları özüm eşitmişəm, ən yüksək səviyyədə, Moskvada, orada işləyəndə. Gecə-gündüz gəlirdilər ki, gəl sülhməramlı qüvvələr qoyaq, gəl göndərək. Görürsünüz, başqa ölkələr onsuz da sülhməramlı qüvvələr göndərməyəcək. Nə Fransa, nə o birisi. O birisiləri də biz qoymayacağıq. Qoyun biz ora ordu göndərək. Onda bizim hökumət dedi ki: yox. Yox dedi, Kəlbəcər getdi, sonra Heydər Əliyev də gələndə həmin sözü dedilər, Heydər Əliyev imtina elədi – yeddi rayon da belə getdi. Nə qədər de-

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

dilər, Heydər Əliyev o şərti qəbul eləmədi. İndi İlham Əliyev də bunu qəbul eləmir. Qarabağ da qayıtmır. Oyun davam edir. Eurovisionda biz onlara səs veririk, onlar bizə orden verir. Cürbəcür konsert qrupları gəlir, bizimkilər ora gedir, Polad Bülbüloğlu orda səhnədə mahnı oxuyur. Guya hamı-hamını öpüb qucaqlayır, Qarabağ isə qayıtmır ki qayıtmır. Və bunu rus bu və digər yollarla Azərbaycan hökumətinə çatdırır. İcazə ver mən qoşunumu sülhməramlı qüvvələr şəklində qaytarım Azərbaycana. Bax, belədir vəziyyət. Amma bizim hökumət bilmirəm nə fikirləşir? Amma ictimaiyyət əməlli-başlı aldanılıb – dezorientasiya olunub. Hələ gözləyir rusa hə deyək, rusa əl çalaq, qonaqlıq verək, oradan əməkdar artistlər gəlsin, biz bunlara konyak içirdək. Görərsiz, qaytaracaqlar, amma qaytarmırlar.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

KİŞİ OLMASAN, ADAM OLA BİLMƏZSƏN[1]

Azərbaycan Demokratiya və Rifah Hərəkatının (ADR) üzvü, politoloq Hikmət Hacızadə müxalifətin hazırkı vəziyyəti, Müsavat başqanı Arif Hacılının dəyirmi masa təklifinə dəvət alması, keçmiş nazir Əli İnsanovun da gözlənilən iştirakı və gündəmdəki digər məsələlər barədə suallarımızı cavablandırıb. Onun "Yeni Müsavat"a müsahibəsini təqdim edirik:

– Hikmət bəy, müxalif düşərgədə son dinamikanı müşahidə etsək seytnot vəziyyətindən çıxa bilirlərmi?

– Mən belə hesab eləmirəm. Siyasətlə məşğul olmaq meydanı çox daralıb. Müxalifət üçün vəziyyət ağırdır, çətindir. Bununla belə, onlar fədakarlıq edirlər, təslim olmurlar, sözlərini deyirlər, mübarizəni davam etdirirlər. Əslində, mən bunu mənəvi mübarizə kimi qiymətləndirərdim. Demokratik dövlətlərdə fəaliyyət üçün instrumentlər olmalıdır. Bu, beynəlxalq sazişlərdə, Azərbaycanın götürdüyü öhdəliklərdə öz əksini tapıb. Amma hələ də həbslər var...

– Arif Hacılı müxalifətin dəyirmi masasına sizi də dəvət edib. Özü dəvət üçün zəng eləmişdi?

– Yox, Arif Hacılı mənə zəng etməmişdi. Sadəcə, dəyirmi masa ilə bağlı təklifi facebook səhifəsində paylaşarkən

[1] 31 Oktyabr 2019, https://ovqat.com/manset2/33344-hikmt-haczad-kii-olmasan-adam-ola-bilmzsn.html

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

adımı da taq etmişdi, yəni səhifəmə qoymuşdu. Mən də adımı gördüm. Sonra onun adamlarından kimsə dəqiqləşdirmək üçün mənə ya zəng eləmişdi, ya yazmışdı ki, iştirak edəcəksinizmi, dedim ki, bəli, tədbirdə iştirak edəcəyəm. Çünki müzakirələr aparmaq vacibdir. İndiki halda çıxış yolları axtarmaq, fikir mübadiləsi aparmaq, təklifləri nəzərdən keçirmək labüddür.

– Amma Müsavat Partiyasından getmisiniz, yenidən Arif Hacılı ilə bir araya gəlmək...

– Mən Müsavatdan getmişəm, ölkənin demokratik mübarizəsindən getməmişəm. Həmin Hikmətəm, bu ölkədəyəm, mübarizədən çəkilməmişəm. Düşünürəm ki, Arif bəy düzgün təklif irəli sürüb. Yerdə qalan müxalif qüvvələr diskussiya aparmalıdır. Ola bilər ki, kimsə başqa cür yol görür. Bu mənada ortada qalan yararlı demokratik qüvvələr mövcudluğunu göstərməlidir. Bir yerə yığışmaq lazımdır. Düzdür, hələ dəyirmi masa baş tutmayıb, amma indidən çoxlu suallar verilir, cəmiyyətin marağı var.

"Mən Müsavatdan getmişəm, demokratik mübarizədən yox".

– Bir yerə toplaşmağın vacibliyini qeyd edirsiniz, o zaman Müsavatda qalaydınız, daha çox kömək etmiş olardınız. Elə deyilmi?

– Xeyr, demokratiya naminə Müsavat Partiyasından getməyim xeyirli idi. Mən hansısa məsələlərlə razılaşmamışam, partiyada təkliflərim qəbul olunmayıb. Vacib deyil ki, partiyada qalasan. Mən hər cür dialoqa hazıram, çəkinmirəm, heç bir kompleksim yoxdur. Ola bilər ki, hansısa təkliflərlə bağlı razılığa gələ bilərik.

– Siz dəyirmi masada hansı məsələləri qaldıracaqsınız, əsas problemlər nədir?

– İlk növbədə ölkədəki ictimai-siyasi vəziyyət, hökumətin son addımları və planlaşdırdığı dəyişiklikləri müzakirə etməliyik. Ondan sonra Azərbaycanın gələcəyi danışılmalıdır. Biz bilməliyik ki, "A", yoxsa "B" yolu ilə getsək daha mütərəqqi olar. Eyni zamanda həmin görüşdə müxalifət partiyalarının əməkdaşlıq məsələləri qaldırıla bilər. Yəni bir-birini söyməmək, xırdalığa getməmək... Mən həmişə demişəm ki, hamıya kömək etməyə hazıram. Çünki hamı da mənə kömək edib.

– Sizin üçün dəyirmi masanın Müsavatın qərargahında, yoxsa hər hansı yerdə təşkil edilməsinin bir əhəmiyyəti var?

– Əsas məsələ bizim bir araya gəlib vacib mövzuları müzakirə etməyimiz olmalıdır. Mənim üçün heç bir fərqi yoxdur ki, tədbir harada keçiriləcək. İntəhası, hakimiyyət müxalifətin, az qala, çayxanada çay içməyinə də imkan vermir. Amma yaxşı olar ki, Müsavatda keçirilsin. Hər halda, qərargahda olan tədbirə müdaxilə etməzlər.

– Hikmət bəy, İsa Qəmbərlə münasibətiniz necədir, həmin tədbirdə üz-üzə gəlməkdə heç bir problem yoxdur ki?

– İsa bəylə insani münasibətlərimiz normaldır. Müsavatdan çıxandan sonra üz-üzə də gəlmişik, söhbətləşmişik. Təbii ki, hər kəs öz fikrində qalıb, söhbət əsnasında qanqaraçılıq olmayıb. Amma bu tədbir həm Müsavat, həm ümumi demokratiya hərəkatı üçün xeyirlidir.

– Dəvət alanlardan biri də Əli İnsanovdur. Siz heç onunla görüşmüsünüz?

– Mən indiyə qədər Əli İnsanovla görüşməmişəm. Əli İnsanov mübahisəli fiqurdur, onun keçmişini qəbul etmirəm və elədiklərini heç kəs unutmayıb. Amma elədiklərinə görə əziyyətini də çəkdi, sınmadı. Hər halda, onunla söhbətləş-

mək olar. Mən nə İnsanovun partiyasına daxil oluram, nə də o mənim partiyama... O istəyir ki, siyasi aktivlik göstərsin, bunu da prinsipcə dəstəkləyirəm. Yenə deyirəm ki, heç nə unudulmayıb. Amma bu gün onunla danışmaq olar. Çünki möhkəm durub, etirazlarını da eşidirik.

– Kriminal avtoritet də sınmır, sizcə, bu, göstərici olmalıdır?

– Sınmamaq göstəricidir. Kriminal və avtoritet ayrı-ayrı sözlərdir. O qədər satılan var ki... Arasında sınmayan görəndə adamın ağlına başqa fikirlər gəlir. Bu yerdə mənim məşhur kəlamım yada düşür: adam gərək kişi olsun, kişi də gərək adam olsun. Ancaq bu fikrimi mütləq qeyd edin – ilk addımda gərək kişi olasan, sınmayasan. Yəni ilk məsələ kişilik olmalıdır, sonra adamlıq gəlir. Kişi olmasan, adam ola bilməzsən.

– Amma istər-istəməz adamın gözünün qabağına mənzərə gəlir: demokrat Hikmət Hacızadə ilə korrupsioner keçmiş nazir demokratiya üçün bir masa ətrafında...

– Mən ondan qız almıram ki?! Nə ona qız verirəm, nə ondan qız alıram. Əli İnsanovu hələ ki müxalif demokrat kimi qəbul etmirəm. Onu ictimai fiqur sayıram.

Bilirsiniz, yaddaşımızda feodal şeylər qalıb. Həddindən artıq maksimalizm var. Amma real həyatda belə olmur. Sizin dediyiniz gənc dəliqanlı psixologiyasıdır. Mən erməni ilə də danışıqlarda iştirak eləmişəm. İndi nə edim, görüşməyim?

– Ümumən, bu görüşü müxalifətin birləşməsi üçün ilk addım kimi dəyərləndirmək olarmı?

– Birgə əməkdaşlığın metodları, üsulları var. Ümumi prinsiplər ortaya qoyulacaqsa, mümkündür, amma hansısa lider ətrafında birləşməsinlər. Əslində müxalifətdə indi də əməkdaşlıq var, bir-birini dəstəkləyirlər, meydanda tək qoymurlar. Məsələn, hansısa cəbhəçi həbs ediləndə Müsavat bəyanat

verir, hansısa müsavatçıya təzyiq olanda AXCP mövqeyini bildirir. Müxalifətin ümumi mənafe naminə, demokratiya üçün toplantıları olanda Müsavat qərargahını ayırır. Hər seçkidə ciddi şəkildə əməkdaşlıq edirlər. Heç eşitmisən ki, seçkidə AXCP ilə Müsavat bir-birinin mövqelərini vursun, namizədlərinə mane olsun?

Düzdür, müxalifətin birləşməsi alınmır. Amma bu dəyirmi masada cari mübarizənin müzakirəsindən söhbət gedir. Ola bilsin ki, bu yığışmaq həm də seçkiyə görədir. Amma parlament seçkilərinə hələ bir il var, həyatın işini bilmək olmur.

– Bizim bu daxili siyasətin sərhədlərindən çox uzaqda, daha doğrusu, Yaxın Şərqdə terrorçubaşı İŞİD lideri Əbubəkr əl-Bağdadi özünü partlatdı. Nə bin Laden, nə əl-Bağdadi diri ələ keçirilmədi ki, mühakimə olunsunlar. Sizcə bu faktların özü həmin təşkilatların ABŞ tərəfindən maliyyələşdirilməsi şübhələrini gücləndirmirmi və yeni bir terror şəbəkəsi üzə çıxacaqmı?

– Trampın açıqlaması oldu ki, İŞİD rəhbərini mühasirəyə alanda təslim olmayıb, əməliyyat zamanı ailə üzvləri ilə birlikdə özünü partladıb. Amma istisna etmirəm ki, yeni bir terror təşkilatı üzə çıxsın. Ümumdünya terror hərəkatı bitməyəcək. Ümumiyyətlə, Amerika sovet hökumətinə qarşı "Taliban", "Əl-Qaidə" kimi silahlı terror təşkilatlarından istifadə edirdi. Bu regionda kommunizm yayılmasın deyə onlara silah verirdi, islamçıları gücləndirirdi. Sonra bu təşkilatlar böyük gücə sahib oldular, heç kəsə qulaq asmadılar, nəzarətdən imtina elədilər. Eyni proses İŞİD-lə bağlı yaşandı.

Amerika çalışdı ki, Suriya prezidenti Bəşər Əsədə qarşı eyni metoddan istifadə eləsin. Və bilirsiniz ki, bir sıra ölkələr, onların adlarını çəkmirəm, bu prosesdə İŞİD-ə kömək edirdilər. Sonra İŞİD qüdrətləndi, özünü dövlət elan etdi, nəzarət-

dən çıxmağa başladı və bəyan elədi ki, əsl Allah adamı bizik. Mən belə deyərdim – Amerika maliyyələşdirir yox, maliyyələşdirirdi. Qərb, NATO kommunizm ideyalarına qarşı özləri vuruşmaq istəmirdilər, aldadılmış islamçı gəncləri qabağa salırdılar.

Amma Bağdadinin ölümü ilə qlobal terrorizmlə mübarizə başa çatmayıb, çox güman ki, yeniləri meydana çıxacaq. Hətta türkmən əsilli Qardaş adlı şəxs özünü Bağdadinin varisi elan edib...

Emil SALAMOĞLU,
"Yeni Müsavat"

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

ƏRDOĞAN BU OYUNDAN QALİB ÇIXDI[1]

"İrandakı xaos xarici sanksiyalarla bağlıdır. Bu sanksiyalar isə hələ də qüvvədə qalır. Bu da o deməkdir ki, iqtisadi vəziyyət pisləşməkdə davam edəcək".

Paralel.az politoloq Hikmət Hacızadənin *Teleqraf.com*-a müsahibəsini təqdim edir:

– Əvvəlcə NATO-nun Baltikyanı dövlətlər və Polşada müdafiə planı həyata keçirməsinə etiraz edən Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan NATO-nun London sammitindən sonra qərarını dəyişdi. Nə baş verdi ki, o, belə bir dəyişikliyə getdi?

– Çünki Ərdoğan ABŞ-dan istədiyi dəstəyi ala bildi. Yəqin ki, Trampla Ərdoğan arasında hansısa sövdələşmə olub. Amerika prezidenti ona qarantiya verə bilər ki, NATO dövlətləri Türkiyəyə təzyiq etməyəcək, Suriyada öz planını həyata keçirə bilər, onlar da mane olmayacaq. Ola bilsin ki, bu vədləri verdikdən sonra Ərdoğan belə bir dəyişikliyə getdi.

– Maraqlı bir məqam da budur ki, ABŞ və Türkiyə arasında dövlət səviyyəsində soyuq münasibətlər olduğu halda, Tramp və Ərdoğanın isti əlaqələri diqqət çəkir. İndi xarici medianın diqqət ayırdığı əsas məsələlərdən biri də budur.

[1] 06 Dekabr 2019, https://paralel.az/az/article/126846

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

– Bu, Amerikanın siyasi sisteminin xüsusiyyətidir. Konqres bir qərar verir, prezident tamam başqa bir düşüncədə olur, demək olar, qəliz məsələdir. Onsuz da axırda hansısa yekun qərarı verəcəklər. Məsələn, Konqresin Türkiyəyə münasibəti soyuqdur. Bir müddət əvvəl Konqresin Nümayəndələr Palatasında anti-türk genosid məsələsi qaldırıldı, buna dair bir qətnamə qəbul olundu. Həmçinin digər məsələlər müzakirə olunur. Konqres bunu seçicilərdən asılı olduğu üçün edir. Hər iki ildən bir Konqresə seçkilər keçirilir. Bu müddət ərzində də, vəziyyətə uyğun olaraq, seçicilərin Konqresdə çoxluqda olan partiyaya münasibəti dəyişə bilər. Buna görə də, Konqres prezidentdən daha fərqli qərarlar qəbul edə bilir. Bu qərarlar da bəzən daha populist ola bilir.

Amerikada prezident isə dörd ilə seçilir, bu müddət ərzində də Konqresdən daha fərqli siyasət yürütmək imkanı ola, Konqresin populist qərarlarını əngəlləyə bilər. Yəni bu, ABŞ Konstitusiyası və siyasi sisteminin təzahürüdür. Amma Amerikadan fərqli olaraq, məsələn, Böyük Britaniyada parlament və baş nazir eyni başdır. Amma Amerikada Konqres və prezident tam ayrı sistemdir, buna görə də çox vaxt bir-birinə zidd olan addımlar atırlar.

– Görünən budur ki, Türkiyə–ABŞ münasibətlərində bir yumşalma trendi yaranıb, ortada konkret anlaşmalar var. Sizcə bu anlaşmalarda Türkiyənin maraqları nəzərə alındımı?

– Əlbəttə nəzərə alınıb. Ərdoğan Trampdan istədiyini aldı. Ərdoğanın əsas hədəfi Suriyadır. O, bölgədə – Türkiyə yaxınlığında müstəqil kürd dövlətinin qurulmamağını istəyir. Hər halda, Tramp Ərdoğanın bu planına dəstək verdi. Burada geri çəkilən ABŞ-dır, Türkiyə yox.

– Bəs burada Rusiya Türkiyəyə əngəlləyici faktor ola bilərmi?

– Hələ ki, bunun əlamətləri görünmür. Rusiya belə bir xəyala düşüb ki, Türkiyəni Qərbdən qoparacaq, Qərbi əvəz-

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

ləyəcək, ona silah satacaq və s. Əslində isə Rusiya da Türkiyənin kürd məsələsi və Suriya planlarını qəbul etdi. Hələ ki vəziyyət Türkiyənin xeyrinədir. Türkiyə bu raundda hər tərəfdən uduşlu çıxdı.

– Amma bir məsələ də var ki, Ərdoğan NATO-nun Polşa və Baltikyanı bölgə ilə bağlı planı ilə razılaşdı. Bu plan isə Rusiyanın sözügedən regiona ehtimal olunan hərbi müdaxilələrinə hazırlıq xarakteri daşıyır. Türkiyənin belə bir planda iştirakı Rusiya ilə gərginliyə yol açа bilərmi?

– Yəqin tərəflər arasında alver gedir, "Siz mənə Suriyada, mən də sizə Baltikyanı dövlətlərdə kömək edim" kimi xırda alverlər gedir. Bunun təfərrüatını bilmirəm, amma həmişə belə alverlər olur. Əvvəlcə Türkiyə bu plana etiraz edirdi, çünki Qərb, xüsusən də Avropa dövlətləri Ankaraya qarşı idi. İndi isə görünən budur ki, onlar bir qədər geri çəkiləndən sonra Türkiyə özünü qabağa verə bilib. Hazırda siyasi güclər arasında "şahmat oyunu" oynanılır.

– Bölgə ətrafında yeni gəlişmənin yaşandığı vaxt ABŞ Yaxın Şərqə 14 min canlı hərbi qüvvə göndərmək barədə qərar verdi. Bu da İrandan gələn mümkün təhlükələrə qarşı hazırlıq deməkdir. Bu addım bölgədə hansı proseslərə yol açа bilər?

– Bu bölgə qlobal neft bazarı və dünya iqtisadiyyatları üçün çox vacib nöqtədir, buna görə də bütün güclər bura nəzarət etmək istəyir. İndi bölgədə həssas bir vəziyyət yaranıb, İraq və Livanda qarışıq situasiya hökm sürür, İran daxilində gərginlik hiss olunur. Həmin ölkələrdə ara qarışsa, dünya iqtisadiyyatı bundan böyük zərbə ala bilər. Buna görə də bölgəyə ordu göndərib orada stabilliyə nəzarət etmək istəyirlər. Həm İraq, həm İran, həm də regionun digər dövlətlərində stabillik birdən pozula bilər, nəticədə dünyanın neft bazarının otuz faizi çökə bilər ki, bu da dünya iqtisadiyyatı üçün böyük zərbə deməkdir. ABŞ da bunun qarşısını almaq üçün bölgəyə qoşun göndərir.

– Məsələn, İranda vəziyyətin bu həddə qarışması ehtimalı varmı?

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

– Mümkündür. İrandakı xaos xarici sanksiyalarla bağlıdır. Bu sanksiyalar isə hələ də qüvvədə qalır. Bu da o deməkdir ki, iqtisadi vəziyyət pisləşməkdə davam edəcək. Bunun əziyyətini də xalq çəkəcək, bu səbəbdən də öz narazılığını bildirəcək.

– Bu gərginlik daha çox xarici, yoxsa daxili faktorlara bağlı ola bilər?

– Hər iki faktor rol oynaya bilər. Əlbəttə, İranı xaricdən də sıxırlar, öz neftini dünya bazarına çıxarmağa qoymurlar. Üstəgəl, daxildəki narazılıqların da miqyası böyükdür. Yəni, İran hər iki tərəfdən təzyiq altındadır.

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

...DEMOKRATİK STANDARTLARA CAVAB VERMƏYƏN BİR SEÇKİ KAMPANİYASINI MƏN GÖRDÜM[1]

Bu başlıqda müsahibə 9 fevral 2020-ci il tarixində Azadlıq Radiosuna verilib. İzləmək buradan mümkündür:

https://www.youtube.com/watch?v=gKfdfs1jQQw

[1] 9 Fevral 2020, **Azadlıq Radiosu**: https://www.youtube.com/watch?v=gKfdfs1jQQw

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

9 FEVRAL SEÇKİLƏRİ VƏ GƏNC SİYASƏTÇİLƏR...

Hökumət demokratik düşərgəni sındıra bilmədi[1]

7 mart 2020, OSMANQIZI.TV-yə müsahibə. Buradan izlənə bilər: https://www.youtube.com/watch?v=idi2iTk-kLs

[1] 7 Mart 2020, **OSMANQIZI.TV**: https://www.youtube.com/watch?v=idi2iTk-kLs

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

RUSLAR KƏLBƏCƏRİN İŞĞALI ƏRƏFƏSİNDƏ MƏNƏ EYHAMLAR VURURDU[1]

Bu başlıqda müsahibə 3 may 2020-ci il tarixində Azadlıq Radiosuna verilib. İzlənməsi buradan mümkündür: https://www.youtube.com/watch?v=P4-OIJFtcVw&feature=emb_logo

[1] 3 May 2020. https://www.youtube.com/watch?v=P4-OIJFtcVw&feature=emb_logo

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

AZƏRBAYCANA TRAMP SƏRFDİR, ƏLEYHDARLARIMIZA QARŞI SANKSİYALARI GÜCLƏNDİRİR[1]

ABŞ prezidentliyinə Demokratlar Partiyasından namizəd, keçmiş vitse-prezident Co Bayden rəqibini, respublikaçıların namizədi, hazırkı prezident Donald Trampı 5 faiz qabaqlayır. CNN telekanalı tərəfindən keçirilmiş son sorğuya əsasən, ölkə üzrə qeydə alınmış seçicilərin 51 faizi Baydeni dəstəkləyir. Trampın tərəfini 46 faiz seçici tutub.

Buna baxmayaraq, Trampın ABŞ-ın əsas və ən "mübahisəli" ştatlarında qələbə qazanmaq üçün böyük şansa sahib olduğu göstərilib. Statistikaya görə, keçmiş vitse-prezident qadınlar, qaradərililər və 45 yaşdan yuxarı sakinlər arasında daha populyardır. Hazırkı prezident isə ABŞ-ın orta gəlirli vətəndaşları və gəncləri arasında populyardır.

Bundan əlavə, respondentlərin əksəriyyəti Trampın iqtisadi islahatlarını rəqibindən daha yüksək qiymətləndirirlər (54 faiz – Tramp, 42 faiz – Bayden).

Lakin demokrat namizəd səhiyyə və koronavirusla mübarizə məsələsində irəli sürdüyü siyasətlə Ağ Evin liderini geridə qoyub.

ABŞ-da növbəti prezident seçkiləri 3 noyabrda baş tutacaq. Birləşmiş Ştatların vətəndaşları 46-cı prezidenti seçə-

[1] 16.05.2020, https://musavat.com/news/hikmet-hacizade-azerbaycana-tramp-serfdir-eleyhdarlarimiza-qarsi-sanksiyalari-guclendirir_702412.html

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

cəklər. Ancaq onun kim olacağını proqnozlaşdırmaq çətindir. Bəzi mülahizələrə görə, Tramp koronavirusun badına gedir. ABŞ-da yaranmış iqtisadi şərait indiki prezidentin reytinqini aşağı salıb.

Azərbaycan üçün hansı namizəd sərfəlidir, bununla bağlı fərqli yanaşmalar var. Baydenin qondarma erməni soyqırımını tanıyacağını anons etməsi heç də bizim üçün arzulanan hal deyil. Konqresin "soyqırımı" tanıma qərarını Bayden imzalayacağı halda Türkiyə və Azərbaycan tərəfindən ciddi etirazlar olacağı da aydın məsələdir. Üstəlik, Trampın Azərbaycana münasibəti, onun prezidentliyi dövründə Bakı–Vaşinqton əlaqələri Obama dönəmi ilə müqayisədə daha yaxşı olub.

Politoloq Hikmət Hacızadənin "Yeni Müsavat"a bildirdiyinə görə, Tramp bizə sərfəlidir: "O, aktiv xarici siyasət aparır və Azərbaycanın əleyhdarlarına qarşı sanksiyaları gücləndirir. Bu baxımdan Trampın yenidən prezident seçilməsi Azərbaycan üçün daha yaxşı olardı. Çünki demokratlar demokratiyadan danışırlar, heç nə etmirlər".

H.Hacızadə hesab edir ki, Baydenin onu qabaqlamasında pandemiyanın təsiri ola bilər: "ABŞ-da işsizlərin sayı artıb. İnsanlarda narazılıq yaranıb. Onlar baş açа bilmirlər ki, virusun günahkarı kimdir, amma prezidentin problemləri həll etməli olduğunu hesab edirlər. Trampın populyarlığının azalmasına səbəb bu ola bilər. Amerikada həmişə demişəm ki, iş görən respublikaçılar olur, demokratlar da gəlib pulu xərcləyirlər. Amma hər şeyin Baydenin xeyrinə qurtaracağını söyləmək tezdir. Çünki virus bitəcək, işlər bərpa olacaq, Tramp iqtisadiyyatı qaldıra bilər".

Politoloq Trampın İran və Çin siyasətinin düzgün olduğunu düşünür. O, Baydenin "genosid" vədlərinin normal olduğunu hesab edir: "Hər seçki ərəfəsində namizədlər səs toplamaq üçün müxtəlif bəyanatlar verirlər, ermənilərin

səsini yığmaq üçün vədlər irəli sürürlər, sonra heç biri "genosid" sözünü təsdiqləmir. Bu dəfə də eyni proses gedir. Əgər Tramp təzədən prezident seçilsə, qondarma soyqırımı tanımayacaq".

Emil SALAMOĞLU,
"Yeni Müsavat"

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

RUS MƏKTƏBLƏRİ BİZƏ NƏ VERİR?[1]

Yenə rus məktəblərini bağlamaq şüarları səsləndi. Yenə primitiv millətçilik.

Bu məsələnin həlli üçün 2 suala cavab verməli:

1. Kimsə bizə dəqiq sübut etsin ki, rus məktəbini bitirənlər vətənimizi daha az sevir, vətənpərvər ola bilmir. (Məsələn, "Bandotdel"də işçilərin hamısı azsektoru qurtarıb və hər gün yüksək vətənpərvərlik nümunəsi göstərir).

2. Bir də sübut edin ki, rus sektorunu bağlayandan sonra azsektorun məzunları başlayacaq dünyanın işlərilə maraqlanmağa və kitab oxumağa (Hazırda Azərbaycan dilində çap olunan kitablar ən çoxu 300 nüsxə satılır! Fikir verin, 9 milyon əhali və cəmi 300 kitab). Bu rəqəmlər onu göstərir ki, rus sektorunu bağlasaq, ölkəmiz dünyadan bixəbər qalacaq.

* * *

Qısa olaraq bunu deyə bilərəm: Vətəni sevmək, onun yolunda fəda olmaq üçün adam başını bozbaş qabından qaldırıb ictimai həyatda fəal olmalıdır, onun geniş dünyagörüşü olmalıdır!!! Dünya görüşü də rus sektoru bitirənlər arasında daha genişdir!

[1] 13 Sentyabr 2020, https://mektebgushesi.az/2020/09/13/hikm%C9%99t-hacizad-%C9%99-rus-m%C9%99kt%C9%99bl%C9%99ri-biz%C9%99-n%C9%99-verir/

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

* * *

Deyirlər, niyə Azərbaycan vergiverənləri hesabına rus məktəblərini saxlayırıq? Unudurlar ki, rus sektoruna öz uşaqlarını verən valideynlər də vergi verir…

* * *

Mənim də oğlum azsektorda oxuyub, sonra Amerikaya gedib, sonra türmədə oturub. Amma bir böyük məsələ də var ki, rus məktəbi bütün dünyaya balaca "fortoçka"dır və bu, istər-istəməz görünür. Bunu araşdırmaq lazımdır. Dil bilməknən deyil. Beatles bilmək, müasir kinolardan, yeni kitablardan xəbərdar olmaq, yeni bizneslərdən xəbər almaq, yeni incəsənətdən və stillərdən xəbərdar olmaq, insan münasibətlərində postmodern davranışdan xəbərdar olmaq. Budur rus məktəbinin "fortoçka"sından gələn məlumat. Bu "fortoçka"nı bağlasaq olacağıq Biləcəri stansiyası.

* * *

Bir də ki, rus məktəbini bağlamaqla Azərbaycan sektoru avtomatik dirçələcək?

* * *

Bir böyük məsələ də var – rus və ya ingilis dilini bilmək bir şeydir, amma rus və ya ingilis məktəbində oxumaq, oradakılarla ünsiyyətdə olmaq tamam başqa şeydir. Rus məktəbi insana bunları verə bilir: qadına müasir, bərabərlik üstündə qurulmuş davranış, humanizmin müasir səviyyəsi (18 əsr səviyyəsi yox), dünyaya müasir baxış, ünsiyyətcillik və mənasız utancaqlıqdan qurtarır, böyük-kiçik münasibətlərinin (avtoritarizmin) yumşaldılması və s. Böyük həyat bilikləri, hansıları ki kitabdan da tapıb tez oxuya bilməzsiniz. Bizim

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

mədəniyyətimiz "Şərəf" mədəniyyətidir *(культура чести),* rus məktəbində isə Avropadan balaca bir nəfəslikdən sızmış "Vicdan mədəniyyətidir" *(культура совести).* Belədir: rus dili bilmək və rus məktəbində oxumaq başqa şeylərdi!!! Bu barədə də düşünək.*(Respekt.az)*

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

RUSİYANIN QARABAĞA SÜLHMƏRAMLI QÜVVƏ YERLƏŞDİRMƏSİNƏ İMKAN VERMƏMƏLİYİK[1]

Azərbaycanın Rusiyadakı sabiq səfiri: "Mən Rusiya tərəfinin tərəfsizliyini müşahidə etmirəm. Onların danışıq ritorikası durmadan sərtləşir. Dedikləri də budur ki, dayanın, qurtarın. Bu, əlbəttə, bizim üçün yaxşı hal deyil"

Artıq 18 gündür Azərbaycan Ordusu öz ərazilərində əks-hücuma başlayıb və anti-terror əməliyyatı keçirir. Bu müddətdə Azərbaycanın haqq işini dəstəkləyənlərlə yanaşı, erməni lobbisinin təsirinə məruz qalıb işğalçılarla mübarizəni pisləyən dövlətlər də var.

Azərbaycanın Rusiyadakı sabiq səfiri, politoloq Hikmət Hacızadə Dağlıq Qarabağ və ətraf rayonlardakı hərbi əməliyyatlardan danışarkən *Reyting.az*-a deyib ki, bu məsələdə Rusiyanın da tərəfsizliyini müşahidə etmir:

– Azərbaycan Ordusu irəliləyir, sübut edilən hərbi uğurlar var. Biz buna çox sevinirik. Buna proses kimi baxmaq lazımdır.

Digər tərəfdən, dünyada ermənilərin qaldırdığı vay-şivən də bizi qane edə bilməz. Fransadan, Amerikadan, Rusiyadan

[1] 15 Oktyabr 2020, https://reyting.az/musahibe/42305-hikmt-haczad-rusiyann-qarabaa-sulhmraml-quvv-yerldirmsin-imkan-vermmliyik.html

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

çağırışlar gəlir ki, "atəşkəs lazımdır, bu məsələ hərbi yolla həll olunmayacaq, gəlin müzakirələr aparaq". Rusiya Xarici işlər naziri Sergey Lavrov bu mövzuda bir neçə dəfə danışıb, amma xeyri olmadı. Hətta dünən məlumat yayıldı ki, Rusiya Müdafiə naziri Sergey Şoyqu zəng edib. Anlamıram ki, bunlar nə etmək istəyir, məqsədləri nədir? Azərbaycan öz ərazisində əməliyyat keçirir və bu, legitimdir.

Kənar müdaxilələr məni bir qədər narahat edir. Əslində bizim arxamızda yalnız Türkiyə var, bizə dəstəyini ifadə edir.

Sözsüz ki, başqa dost ölkələr də var və sözlərini deyirlər. Amma real kömək yoxdur.

Ukrayna və Pakistanı da qeyd etmək olar.

Təəssüflər olsun ki, Qərb ölkələrindən, Avropadan, Rusiyadan belə dəstək görmürük, əksinə, onlar deyirlər ki, dayanın, danışıqlara başlayın. Məncə, mənzərə bu cürdür.

– Əslində Qərb ölkələrinin regiona təsir imkanları yoxdur. Daha çox təsir imkanı Rusiyaya məxsusdur, amma Rusiya da hələ ki rəsmi şəkildə tərəfsizliyini saxlayır. Rusiya bundan sonra hansı addımı ata bilər?

– Mən Rusiya tərəfinin tərəfsizliyini müşahidə etmirəm. Onların danışıq ritorikası durmadan sərtləşir. Dedikləri də budur ki, dayanın, qurtarın. Bu, əlbəttə, bizim üçün yaxşı hal deyil.

Hesab edirəm ki, Rusiyanın imkanları çoxdur. Amma mən bilmirəm ki, Rusiya-Türkiyə arasında danışıqlar olubmu, olubsa, hansı məsələ müzakirə edilib. Biz bunu bilmirik. Əgər danışıq olubsa, bu, çox müsbət haldır. Yəni "siz də qarışmayın, biz də qarışmırıq" və ya "siz qarışsanız, biz də qarışacağıq", – formatında. Əgər belə razılaşma varsa, çox əla. Yox, danışıqlar olmayıbsa, məsələ çətinləşəcək.

Rusların imkanları çoxdur. Ən azı başlayacaq Ermənistana silah-sursat verməyə, hərbi mütəxəssislər göndərməyə və s. Ruslar bu fəaliyyətlə məşğul ola bilər. Hesab edirəm ki,

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

hələ bu təhlükə yoxdur, amma gözləmək lazımdır. Bu mənada işləri ehtiyatlı tutmalıyıq.

– Ancaq müharibə başlayandan bir neçə gün sonra Rusiya lideri Vladimir Putin elan etdi ki, müharibə Azərbaycan ərazisində gedir və Ermənistan ərazisində müharibə getsə, onlar öhdəliklərini yerinə yetirməyə hazırdırlar...

– Bəli, belə açıqlama olmuşdu. Mənim qənaətimə görə, artıq siz dediyiniz mərhələ başa çatıb. İndi yeni mərhələ başlayır. Və durmadan "sülh", "danışıqlar", "dayanın", – deyirlər.

– Atəşkəs imzalandı və erməni tərəfi bir gün sonra Gəncə şəhərinə raket zərbəsi endirdi...

– Bəli, haqlısınız. Amma təəssüflər olsun ki, bu reallıq Moskvanın dediklərinə təsir etmir. Ruslar deyirlər ki, siz birbirinizlə vuruşmayın, barışın. Kim müqəssirdir, günah kimdədir, birinci kim başlayıb, onlara görə bunun əhəmiyyəti yoxdur. Elə deyirlər ki, müharibə aparmayın, sülh masasında əyləşib danışıqlara başlayın və ya Moskvada əldə olunan humanitar atəşkəsə riayət edin. Mən Rusiyanın mövqeyini belə qiymətləndirirəm.

Yeri gəlmişkən, ötən gün Sergey Lavrov əraziyə sülhməramlı qüvvələrin gəlməsinə işarə edirdi. Ruslar öncədən bunu istəyir, bunun üçün çalışırdılar. Hesab edirəm ki, bu hal bizim üçün uyğun deyil və ona imkan vermək olmaz. Hətta sülhməramlı qüvvələr olmasa da, müşahidəçilərinin gəlməsini istəyir. Onların ideyası Ermənistan və Azərbaycan arasına sülhməramlı adı altında hərbçilərini yerləşdirmək və hər iki ölkəyə təsir imkanlarını gücləndirməkdir. Əlbəttə, biz bunu vurğulamalı və buna imkan verməməliyik. İctimaiyyət, cəmiyyət bu barədə danışmalı, media yazmalıdır.

– Azərbaycan Rusiya başda olmaqla Avropa və Qərbin bu təzyiqlərinə nə qədər tab gətirə bilər?

– Bunu deyə bilmərəm. Hesab edirəm ki, bu məsələ həm də qardaş Türkiyədən asılıdır. Türkiyənin hara qədər bizi müdafiə edəcəyini hadisələrin inkişafı ilə birlikdə görəcə-

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

yik. Hər halda bizə vaxt qazanmaq və cəbhədə işlərimizi irəli aparmaq daha vacibdir.

– Ermənistan Baş naziri Nikol Paşinyan bəyan edib ki, vəziyyət ağırdır, ciddi itkilər var və erməni ordusu cəbhənin şimal və cənub istiqamətlərində geri çəkilməyə məcbur olub. Siz, bu kontekstdə Ermənistanın vəziyyətini necə qiymətləndirirsiniz?

– Ermənistanda vəziyyət sözsüz ki, ağırdır, ehtiyatları da tükənmək istiqamətində gedir. Amma onların təslim olacağı hələlik görünmür. Paşinyan da son çıxışında bəyan edib ki, sona qədər müharibə aparacaqlar. Üstəlik, erməni ordusunun cəbhənin şimal və cənub istiqamətində geri çəkilməsi Ermənistanda deyil, Qarabağda baş verir. Əlbəttə, bunlar Qarabağı özlərininki hesab edirlər. Amma ciddi zərbə alsalar da, hələlik tab gətirirlər.

Ola bilsin ki, Paşinyan bu sözləri deyəndə öz ictimaiyyətinə hansısa siqnallar verir, demək istəyir ki, bəlkə bu müharibəni qurtaraq, əyləşib danışaq. Məna həm də bu ola bilər. Məncə, bir az gözləmək lazımdır.

– Nikol Paşinyanla Rusiya arasında müttəfiqlik görürsünüzmü?

– Əslində Rusiyada Nikol Paşinyanı sevmirlər, onu arzu etmirlər və həm də onu dəyişmək istəyirlər. Bu mənada Rusiya–Ermənistan müttəfiqliyi var, Paşinyan–Rusiya müttəfiqliyi isə yoxdur.

Hərbi əməliyyatın birinci mərhələsində Vladimir Putin prosesə qarışmırdı, amma indi oradan səslər güclənir. Bir növ Paşinyanı istəmirlər, amma Ermənistanı da əldən buraxmaq niyyətində deyillər. Bəlkə də çalışıb imkan verməyəcəklər ki, biz onları sona qədər əzək.

– Bu halda biz nə etməliyik?

– Hesab edirəm ki, ordumuz mümkün qədər irəliyə getməlidir. Başqa yolumuz yoxdur. Nə qədər çox ərazi azad etsək, bizim üçün bir o qədər yaxşıdır...

– Və sonda yenə danışıqlar masası olacaq?

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

– Bütün münaqişələrin sonunda danışıqlar masası, diplomatiya olur. Fikrimcə, biz nə qədər çox ərazimizi işğaldan azad etsək, irəliləsək, danışıqlar masasında bir o qədər güclü tərəf olacağıq. Yəni danışıqlara artıq yeni xətdən başlayacağıq. Bu baxır bizim neçə rayonu azad edəcəyimizə, Dağlıq Qarabağ istiqamətində nə qədər irəliləyəcəyimizə. Bunlardan çox şey asılıdır. Amma mümkün qədər irəli getmək lazımdır. Bir də gördünüz dünya birləşib deyir ki, amandır, qoymayın xristianları "qırırlar". Bax, o ana qədər biz irəliləməliyik.

– İşğal altında qalan və danışıqlar masasında ermənilərin bizə qarşı istifadə etdiyi ətraf rayonları götürmək diplomatiya baxımından sərfəlidir, yoxsa Dağlıq Qarabağın inzibati ərazilərini?

– Təbii ki, Dağlıq Qarabağ ərazilərini. Biz bu istiqamətdə nə qədər çox irəliləsək, bir o qədər yaxşıdır. Yox, əgər yalnız ətraf rayonları azad etsək, bu zaman Dağlıq Qarabağ toxunulmaz qalır və danışıqlar prosesi başlayır. Erməni tərəfi də başlayır özünü lovğa aparmağa. Amma biz Dağlıq Qarabağdan nə qədər çox torpağımızı işğaldan azad etsək, ermənilər elə danışıqlar masasında sakitcə oturacaqlar. Daha lovğalıqdan əsər-əlamət olmayacaq.

Reyting.az

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

DƏQİQ TARİXİNİ MÜƏYYƏN ETMƏK MÜMKÜN OLMAYAN YAZILAR VƏ MÜSAHİBƏLƏR

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

ОТВЕТЫ НА ВОПРОСЫ ГАЗЕТЫ 7 ГЮН[1]

1) В целом о так называемой "Эротической прессе" мне хочется сказать следующее:

Я считаю наличие такой прессы у нас в стране как одно важнейших условий развития демократического общества. О том, что такие газеты начали выходить, я узнал поздно, уже тогда, когда в продажи появилось несколько подобных азербайджанских изданий и самое главное таких изданий на азербайджанском языке! Я не поверил своим глазам, когда однажды увидел в киоске такую газету, по-моему это был Интерпарк. Я купил ее из интереса, открыл с некоторым опасением и нашел там следующее: наряду с эротическими фотографиями, которые давно уже свободно публикуются на Западе и вот уже лет 6–7 в России, я обнаружил тексты о сексуальной культуре на азербайджанском языке и, что самое главное, письма читателей. Эти письма поразили меня. Большинство из них было о любви, о настоящей глубокой любви. Парни и девушки, взрослые мужчины и женщины делились своими самыми тайными чувствами и личными проблемами, о которых раньше никто не смел говорить. А ведь любовь и секс составляют, по мнению психиатров, до 70% внутреннего мира каждого из нас. Человек не может быть свободен, если 70% его личной психологии находиться под запретом.

[1] Bu yazının dəqiq tarixini müəyyənləşdirmək mümkün olmayıb

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Говорят, что эти письма пишутся в самой редакции. Возможно, но не верю, что все опубликованные письма там фальшивые. Но даже если это и так, то теперь у каждого появилась возможность написать такое письмо, поделиться этими жизненно важными проблемами, ведь раньше об этом и близким друзьям, не говоря еже о родителях, нельзя было рассказать. И эта проблема живет внутри человека постепенно превращая его в неврастеника или психопата, которых в восточных странах полным-полно.

Я совершенно серьезно считаю появление эротической прессы у нас в стране демократическим событием, не менее важным, чем выход первой свободной газеты "Азадлыг" в 1989 году. Лично я не ожидал, что наше общество сможет преодолеть этот барьер.

2. В законодательстве демократических стран порнография четко отделяется от эротики. Порнография – это откровенное и ясное изображение полового акта. Эротика же есть изображение обнаженного человеческого тела. По западным законах оба эти вида изображения разрешены, но подвергаются различным ограничениям (очевидно, что порнография ограничена в большей степени). Их нельзя продавать детям до 18 лет. Нельзя продавать их возле школ. Они лишены государственных дотаций как, возможно, другие издания и обычно стоят в 3-4 раза дороже простых изданий. Порнографические издания (таких пока у нас нет) продаются в специализированных магазинах и обычно они плотно обернуты в целлофан, то есть их нельзя листать и рассматривать на улице. Но запрета на них нет. И в демократическом обществе, то есть там, где индивидуальность человека ценится и уважается государством и обществом такого запрета не должно быть. Запрещена лишь пропаганда насилия и

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

дискриминации, и если такое в эротической прессе появляется, то газета должна нести ответственность перед судом.

3. Что касается “национальных ценностей”, то, как я уже писал в своей книге “150 000 о демократии”, это вовсе не национальные ценности, а архаичные ценности – ценности вчерашнего дня! Если например, почитать древние германские эпосы или норвежские саги, то мы удивимся насколько эти древние люди похожи своим поведением на современных азербайджанцев. Все эти “почитание старшего”, “палаза бюрюн елнен сюрюн” “киши данышанда, арвад сусмалыдыр” и т.д. есть главные психологические препятствия на нашем пути к демократии и развитию. Было это все и у германцев, и у норвежцев, но 500 лет назад, теперь у них другие национальные ценности – свобода, здравый смысл, плюрализм, терпимость.

4. Глупо считать, что эротическая пресса развращает нашу молодежь, вспомните лет 10 назад заборы и стены в туалетах были испещрены непристойными надписями и изображениями голых тел. Сейчас что-то такого не наблюдается. Сексуальное воспитание, откровенный разговор на эту тему крайне важен, как для повышение гигиены человека, так и для его общей культуры. Что касается проституции в нашей стране, то она есть ни что иное как проявление тяжелого социального положения наших женщин, а не опубликованных фотографий обнаженных. западных звезд.

5. Я рассматриваю запрет на публикацию эротической прессы как большой шаг назад в нашем развитии. Если правительство старается что-то запретить, то пусть оно запретит своим чиновникам обворовывать наших женщин, пусть оно способствует созданию социально

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

стабильной семьи, о которой мечтают наши юноши и девушки. И еще скажу, что на страницах некоторых проправительственных, да и независимых газет видишь столько безнравственности и лжи, что никакая порнография с ней в сравнение не идет. Бу халгы эротика йох, йалан, меддахлыг ве рушветхорлуг йыхачаг.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

ГРАЖДАНСКИЙ КОНТРОЛЬ НАД ВООРУЖЕННЫМИ СИЛАМИ В МОЛОДЫХ ГОСУДАРСТВАХ. НА ПРИМЕРЕ АЗЕРБАЙДЖАНА[1]

Под термином Гражданский Контроль *(Civil Control)* – в данной статье имеется в виду контроль над деятельностью государственных структур, который осуществляют граждане или их добровольные ассоциации через свободную прессу посредством свободных судов и честно избранных парламентов.

В этом смысле используемый в данной статье термин *Civil Control* отличается от термина *Civilian Control*, однако он близок к термину *Democratic Civilian Control*. Эти уточнения важны, поскольку в рамках программы *DCAF* исследователю приходится рассматривать страны, лишь формально называющиеся республиками, однако и к последним иногда пытаются применить формулу согласно которой "невоенные специалисты в военной сфере уменьшают угрозу военного конфликта", что на наш взгляд вовсе не очевидно.

Невоенный человек это еще не *гражданин* – человек наделенный правами, возможностями самоопреде-

[1] Bu yazının dəqiq tarixini müəyyənləşdirmək mümkün olmayıb

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

литься, человек реально участвующий в управлении государством и, как правило имеющий мирные устремления.

"The civil constitution of every state should be republican…", – писал Кант[1] исследуя возможность уменьшения угрозы войны между государствами, – *"…The reason is this: if the consent of the citizens is required in order to decide that war should be declared (and in this constitution it cannot but be the case), nothing is more natural than that they would be very cautious in commencing such a poor game, decreeing for themselves all the calamities of war…*

…But, on the other hand, – продолжал Кант, – *in a constitution which is not republican, and under which the subjects are not citizens, a declaration of war is the easiest thing in the world to decide upon, because war does not require of the ruler, who is the proprietor and not a member of the state, the least sacrifice of the pleasures of his table, the chase, his country houses, his court functions, and the like. He may, therefore, resolve on war as on a pleasure party for the most trivial reasons, and with perfect indifference leave the justification which decency requires to the diplomatic corps who are ever ready to provide it.*

* * *

Итак, наблюдение за процессом развития института Гражданского Контроля (Civil Control) в стране, только что перешедшей от советского тоталитаризма к квазидемократическому состоянию, представляет, на наш взгляд, антропологический интерес. Это то же самое, что наблюдать своими глазами развитие демократических институтов в период Французской или Американской революции.

[1] Иммануил Кант, "К вечному миру" (1795) ("On Perpetual Peace") Сочинения, Изд. "Мысль", Москва, 1966, том 6, стр. 267.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

В Советское время ни о каком гражданском контроле (Civil Control), тем более над вооруженными силами, не могло идти и речи. Но с началом Перестройки (конец 80-х) – появлением свободной прессы и неправительственных организаций положение в этой области кардинально переменилось. Молчавшее 70 лет общество разом заговорило, начало предъявлять свои права и конечно же желало знать правду, а далее и влиять на ход дел в государстве.

Отмечу, что восстановление независимости Азербайджана (1991) сопровождалось трагическими событиями, связанными с военным конфликтом между Арменией и Азербайджаном, что вывело военную тему в разряд важнейших национальных проблем. У Азербайджана к тому времени не было ни армии, ни военных специалистов, та же военная инфраструктура, что осталось от СССР быстро пришло в негодность. Военным делом занялись не имеющие военных навыков добровольцы.

Но интерес к войне и военной сфере у общества был огромен. Большая часть газетных страниц было посвящена военной теме. Через год после начала конфликта в 1990 году у независимых газет появились специальные военные корреспонденты, а вскоре и люди, называющие себя военными экспертами. Среди таковых имелись и специалисты с невоенным образованием, принимавшие участие в военных действиях на Карабахском Фронте или нанятые в министерство обороны по контракту.

Однако, активного гражданского контроля в самом начале 90-х не получалось: общество, охваченное патриотическим чувствами, готово было к любым жертвам и на плохие вести из военной сферы люди смотрели сквозь

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

пальцы. Так же дело обстояло и с парламентским контролем: парламентский комитет по военным вопросам не был создан, военный бюджет утверждался без какого-либо обсуждения. По поводу нарушений закона в армии в суды пока никто не обращался.

Следующий этап в развитии института Гражданского Контроля возглавили набравшие к тому времени силу правозащитные организации: с 1992 года в их структурах стали появляться военные комиссии, которые пытались следить за порядком в вопросе призыва в армию, проблемами обращения с военнопленными, а также занимались обменами военнопленных и заложников.

В начале 1993 года при прошлом правительстве страны Азербайджанское отделение Хельсинской Гражданской Ассамблеи (ХГА), проведя широкую общественную кампанию, стала инициатором подписания страной Женевских конвенций. И уже через несколько месяцев, положения Женевской Конвенции были введены в Поведенческий Кодекс Военнослужащего Азербайджанской армии.

Тем временем военное строительство в стране развивалось ускоренными темпами. На смену тех, кого "отец социологии" Макс Вебер назвал бы "Армия как призвание" *(Army as a Calling)* пришли те, кого можно было бы назвать "Армия как профессия". К концу 1994 года в стране появилась новая стабильная социальная группа – группа профессиональных военнослужащих с их семьями, с их материальными, социальными и правовыми проблемами. Гражданское общество отвечало на эту новую ситуация созданием новых, специализирующихся в военной сфере неправитель-

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

ственных организаций (НПО), названия их хорошо знакомы исследователям подобного опыта в других странах – “Солдатские Матери”, “Союз Офицеров в Отставке”, “Инвалиды Карабахской Войны”, “Защита Прав Офицеров”, “Общество Защиты Семей Военнослужащих”, “Союз офицеров запаса” и др. Эти специализированные организации, наряду с вышеупомянутыми правозащитными организациями и поддерживающими их газетами, составляют широкую коалицию, пытающуюся осуществлять гражданский контроль в военной сфере. Венцом такого контроля должен был бы стать независимый суд, имеющий право принудить исполнительную власть прекратить выявленные обществом нарушения закона, однако независимого суда, как и свободно избранного парламента у нас пока нет, как нет его и у многих молодых наций, образующихся после распада империй. Таким образом, продвижение какой-либо гражданской инициативы целиком зависит от расположения властей…

В 1995 году по инициативе нынешнего правительства была принята Конституция страны, в ней почти вся власть было передана президенту, он и является главнокомандующим вооруженными силами. Ни Конституция, ни законодательство страны никак не устанавливают участие гражданских лиц в управлении вооруженными силами. Сегодня и министр обороны, и все сотрудники его министерства являются военнослужащими. Согласно принятому 3 года назад “Закону о Судах и Судьях” решения военных судов могут быть пересмотрены в Верховном Суде Республики.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Конституция устанавливает всеобщую воинскую повинность, есть в ней и положение об альтернативной службе, которое только сейчас, спустя 5 лет после принятия Конституции, под давлением Совета Европы, членом которого Азербайджан стал в 2001 году, начало обсуждаться в парламенте.

Одним из главных препятствий для Гражданского Контроля является то, что согласно Конституции, парламент лишен какой-либо возможности контролировать исполнительную власть. Президент и его министры не обязаны отчитываться перед парламентом. Парламент не может проводить расследования случаев нарушения законодательства. До сих пор в парламенте нет комитета по обороне и безопасности. В 1999 году под давлением общественности руководство страны пошло на создание "Комиссии по военным вопросам", однако несмотря на все усилия автора данной статьи, ему так и не удалось обнаружить какие-либо признаки деятельности Комиссия. Несмотря на требование Конституции 95-го года, парламент до сих пор не принял доктрину национальной безопасности. Всеми этими делами ведает президент и абсолютное парламентское большинство, принадлежащее партии президента, считает, что "президент знает лучше" *(President knows best).*

Не обеспечивает Конституция 95-го года и независимость Судей, они назначаются президентом и целиком контролируются министерством юстиции. Право граждан обращаться в Конституционный Суд появилось лишь в 2002 году после поправок, введенных в Конституцию под давлением Совета Европы, но к со-

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

жалению правовой механизм такого обращения пока не разработан.

Нет в Конституции и упоминания о Совете Национальной Безопасности (СНБ), однако в 1996 году он все-таки был создан указом президента страны Гейдара Алиева. Согласно указу СНБ создавался при президенте республики, он же является и Председателем СНБ. Секретарем СНБ был назначен глава администрации президента Рамиз Мехтиев, которого не без оснований называют "правой рукой" Гейдара Алиева. В состав СНБ входят Премьер-министр, Спикер Парламента, Министры Обороны, Внутренних Дел, Национальной Безопасности, Председатель Верховного Суда, Председатель Конституционного Суда, Генеральный Прокурор, Глава Администрации города Баку. У президента есть и Советник по делам безопасности. При СНБ имеется небольшой секретариат, обслуживающий текущую деятельность этого органа. СНБ, как было заявлено в Указе, занимается вопросами внутренней и внешней безопасности страны…

Как видно, большинство из членов СНБ являются людьми невоенных профессий. Во главе с президентом они, в условиях нынешнего авторитарного режима, полностью контролируют силовые министерства. Жесткий авторитаризм президента Г.Алиева до сих пор успешно подавлял любую самостоятельную политическую или, даже, общественную активность силовых министров. Как и в бывшем СССР, силовые структуры не могут проявиться как самостоятельная политическая сила. Однако можно ли сказать, что такое подавление активности военных кругов свидетельствует о мирных устремлениях режима? И

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

что станет с политической активностью военных, когда начнется действительный переход к демократии, который обычно бывает связан с ослаблением централизованной власти.

Если режим относится к своим гражданам как к смутьянам, отказывающимся платить вовремя дань владетелю страны, то будет ли этот режим искренне стремиться к миру в международных отношениях? По просачивающейся в газеты конфиденциальной информации, в качестве "угрозы внутренней безопасности" нынешний СНБ обычно рассматривает угрозу нынешнему режиму со стороны демократических оппозиционных сил, требующих, например, свободных выборов и соблюдение основных прав человека. Соответственно, СНБ и планирует шаги по предотвращению этой "внутренней угрозы" режиму.

Кроме невоенных членов СНБ в силовых министерствах не так уж и много невоенных специалистов. Статус "Гражданских Экспертов" в силовых министерствах отсутствует.

Гражданские специалисты присутствуют на предприятиях военно-промышленного комплекса, кроме того – это врачи и бухгалтера, преподаватели гражданских дисциплин военных учебных заведений. К сожалению нет пока академических научных подразделений занимающихся военно-стратегическими проблемами.

Положение о расширения участия невоенных специалистов в военном строительстве и контроле над силовыми министерствами нашло свое место в программе НАТО "Партнерство во имя мира", активным участником которой является Азербайджан, однако и в этом

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

случае, нет никаких свидетельств тому, что это положение программы проводится в жизнь. (Отмечу, что Азербайджан не является участником "Договора о коллективной безопасности СНГ", но является членом организации ГУАМ).

* * *

Итак, в отсутствие невоенных специалистов в военной сфере и при авторитарности нынешнего политического режима в стране говорить о каком-либо "демократическом невоенном контроле" *(Democratic Civilian Control)* не приходиться. Но мы смело можем говорить о первых шагах общества в деле Гражданского Контроля (Civil Control) над государственными структурами и, в том числе, над силовыми министерствами.

Очевидно, что без парламентского контроля и независимого суда Гражданский Контроль не может быть эффективным. Не имея возможности удовлетворить свои требования через независимый суд, те жители страны, кто уже почувствовали себя гражданами, могут лишь рассчитывать на моральное давление на исполнительную власть, они могут лишь "устыдить государство" *(to shame the State).* Несмотря на все эти трудности, вышеупомянутая коалиция по гражданскому контролю над вооруженными силами, состоящая из специализированных неправительственных организаций, правозащитных центров и независимых медиа ,не сдается и продолжает свою борьбу, используя лишь моральные инструменты давления. Особо отмечу, что

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

в их борьбе очень помогает и грамотно составленное обращение за моральной поддержкой к международному демократическому сообществу.

За последние 8 лет своей борьбы гражданские контролеры поднимают сами и помогают пострадавшим военнослужащим поднимать в общественной сфере *(public sphere)* вопросы о коррупции в армии, социальной защиты профессиональных военнослужащих, дезертирства, жестокого или несправедливого отношения *(ill or unfear treatment)* начальников к подчиненным, низкого уровня питания и медицинской службы в армии. И если дело получило достаточно громкую огласку, то, по свидетельству газет, военнослужащий порой может и выиграть это дело в военном суде. Как утверждали в беседе со мной представители правозащитных организаций, "военные суды намного справедливей гражданских, и если в конкретном деле нет какого-нибудь политического интереса, то от военного судьи можно добиться справедливого решения".

Активную деятельность в деле защиты прав военных политзаключенных проявляет известная в стране правозащитная организация "Институт Мира и Демократии" (ИМД), которая значительную часть своей деятельности посвятила защите большой (несколько сот человек) группы военнослужащих, осужденных за мятежи 1994 -1995 годов. Этой же группой осужденных военных занимается "Правозащитный Центр Азербайджана", тесно сотрудничающий с Емнисти Интернейшенл.

Широкую огласку получило защищаемое ИМД дело борца с коррупцией в структурах МО полковника Джан-

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

мирзы Мирзова, осужденного, по утверждению ИМД, под давлением военного руководства по подложному обвинению в заговоре с целью убийства.

Одним из больших проектов в области гражданского контроля над вооруженными силами, над которым работает в настоящее время Хельсинская Гражданская Ассамблея, это повышение уголовной ответственности военных структур за судьбу вверенных им солдат. Сегодня в суд можно обращаться с иском лишь против непосредственного начальника солдата. "Мы же пытаемся ввести в законодательство и практику военных судов ответственность всех соответствующих *(related)* военных структур за судьбу вверенного им солдата" – говорила в беседе со мной председатель Хельсинской Гражданской Ассамблеи Мадам Арзу Абдуллаева, – "Удивительно, но до сих пор такой ответственности даже для непосредственного командира военной части законодательством не предусмотрено". Армия получает наших детей здоровыми и должна, в конечном итоге, вернуть их нам здоровыми или отчитаться перед обществом за все, что с ними произошло в ходе военной службы. Конкретно за судьбу солдат должны нести ответственность

- полиция, приводящая их в военкоматы;
- военно-медицинская комиссия, определяющая их годность к службе;
- руководство военкоматов, сопровождающее солдат до места службы;
- руководители военных частей и, в конечном итоге, целиком министерство обороны, неверные решения которого могут послужить гибели или нанести ущерб здоровью военнослужащего.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Как видно, этот проект займет не один год упорных усилий, как при нынешнем правительстве, так и при возможном в будущем демократическом режиме. Однако те, кто проводит этот и другие подобные проекты в жизнь, не станут останавливаться, потому что это присуще природе настоящих граждан – самим контролировать происходящее вокруг них события. Что же касается демократического контроля невоенных специалистов над военной сферой *(Democratic Civilian Control),* то эта тема может стать актуальной, только после установления в стране республиканской формы правления, только после того, как в стране появиться свободно избранный парламент и независимый суд.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

İNFORMASİYA MƏNBƏLƏRİNƏ SƏRBƏST GİRİŞ[1]

Az adam siyasətçi ola bilər, lakin onların əməllərini qiymətləndirməyə hamının haqqı var.
(Afinalı Perikl, təxminən e.ə. 430-cu il)

Taleyimizlə bağlı olan məlumatı bilmək hüququ insanın fundamental hüquqlarından biridir. Qədim yunan dövründən demokratiyanın tərəfdarları "bilmək hüququ"nu demokratik sistemin əsası kimi qəbul edirdilər, çünki belə sistemdə vətəndaşlar həyat yollarını, cəmiyyətin və dövlətin idarə edilməsi üsulu haqqında qərarı özləri qəbul etməlidirlər. Afina demokratiyasının atası Periklin "Az adam siyasətçi ola bilər, lakin onların əməllərini qiymətləndirməyə hamının haqqı var", "biz heç də düşünmürük ki, açıq müzakirə dövlət işlərinə mane ola bilər" ifadələrində əsas ideya kimi hökumətin həmişə vətəndaş nəzarəti qarşısında hesabat verməsi göstərilir. Vətəndaş nəzarəti isə hökumətdə olan informasiyaya azad giriş olmadan qeyri-mümkündür.

Lakin heç də hamı Perikl kimi düşünmürdü. Həm tarixi, həm də müasir dövrdə demokratiyanın tənqidçiləri, məsələn, Platon və Aristotel (Periklin müasirləri), özünüidarəetmənin xaosa gətirib çıxara biləcəyindən qorxaraq belə hesab edirdi-

[1] Bu yazının dəqiq tarixini müəyyənləşdirmək mümkün olmayıb

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

lər ki, xalq dövlət işlərindən çox şeyi bilməməli, ölkəni isə sanballı və ləyaqətli adamlar idarə etməlidirlər.

Məsələn, ingilis inqilabı (*17-ci əsr*) tərəfdarları haqqında onların siyasi rəqibi Klement Uoker belə yazırdı: "Onlar bütün sirləri və idarəetmənin məxfiliklərini donuzların qarşısında bərbəzək açan kimi kütbeyinlər qarşısında açdılar, onlar əsgərlərə və xalqa elə uzaq baxmağı öyrətdilər ki, onlar hökuməti Təbii Hüquq baxımından qiymətləndirməyə başladılar. Onlar insanları elə etdilər ki, mövcud qaydalara sözsüz əməl edilməsi üçün lazım olan itaət artıq heç vaxt geri qayıtmayacaq...".

Müasir demokratlar belə hesab edirlər ki, informasiyanın alınması və yayılması aşağıdakılar üçün vacibdir:

1) özünü idarə edən əhalinin məlumatlandırılması;

2) "ideyalar bazarı" atmosferində uğurlu həqiqət axtarışı;

3) KİV-in dövlət idarələri üzərində qoruyucu, sui-istifadə və qanun pozuntusu hallarını üzə çıxarmaq üçün daimi nəzarəti;

4) insanın həyatda öz yerini tutması və fərdi azadlıqlara yiyələnməsi;

5) ictimai narazılığın və sosial partlayışın qarşısının alınması. Belə ki, informasiyanı almaq və yaymaq azadlığı narazı şəxslərə öz etirazlarını zorakılığa getmədən sözlə ifadə etmək imkanı verir.

İnformasiya almaq hüququ bu gün geniş izah olunur və bura dövlət və kommersiya mənbələrində olan informasiyaya giriş kimi həm də ölkəyə xaricdən daxil olan ədəbiyyat və "elektron" informasiyalarına giriş də daxildir.

Hökumət informasiyasına ictimai giriş iki üsulla təmin olunur:

1) hökumətin, onun fəaliyyəti haqqında məlumat verənlərə qarşı senzura tətbiq etmək imkanı məhdudlaşdırılır;

2) şəxslərə müxtəlif hökumət sənədləri almaq imkanı verən qanunlar qəbul edilir.

Bu halların heç birində şəxsin "işdən xəbərdar olma"sı mütləq deyildir. Bu azadlıq milli təhlükəsizlik maraqlarının, kommersiya sirlərinin, yaxud, məsələn, haqqında informasiya toplanılan insanların ləyaqətinin qorunmasına səy göstərilməsi kimi məhdudiyyətlərlə rastlaşa bilər.

Lakin bu məhdudiyyətlər məmurların istəklərinə uyğun edilə bilməz. Yalnız parlament öz aktı ilə və bu akta uyğun olaraq məhkəmələr sənədin məxfiliyi və onun istənilən şəxsin sorğusu ilə verilməsi haqda qərar çıxara bilər.

Mübahisəli məsələlərdə isə demokratik dövlətlərin məhkəmələri demokratik millətin "dövlət problemlərinin müzakirəsi maneəsiz, sağlam və mütləq açıq olmalı və o, dövlət məmurlarına qarşı qızğın, istehzalı və bəzən də xoşagəlməz kəskin hücumlara imkan verməlidir" (ABŞ Ali Məhkəməsinin hakimi Uilyam Brennan) prinsipinə meylliyini qeyd etməklə "insan haqlarının dövlət maraqlarından üstünlüyü" konsepsiyasından istifadə edir.

HÖKUMƏT SENZURASININ MƏHDUDLAŞDIRILMASI

Qərbdə respublika quruluşu bərqərar olunduqdan dərhal sonra hökumət informasiyasına giriş probleminin həll edildiyini düşünməyək. Platon və Aristotelin tərəfdarları öz mövqelərini heç də asanlıqla təhvil vermir.

Britaniyanın Amerika koloniyalarının mətbuatı üzərinə qoyduğu məhdudiyyət (nəşr üçün icazənin alınması) Amerika inqilabının qələbəsindən sonra ləğv edildi. İndi artıq

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

heç bir qanun, heç bir hökumət idarəsi qəzet nəşrini qadağan edə bilməzdi: qəzet buraxılışı üçün lisenziya artıq tələb olunmurdu.

Lakin ABŞ Konstitusiyasına birinci düzəlişdə "Konqres söz və mətbuat azadlığını məhdudlaşdıran heç bir qanun qəbul etməməlidir" deyilməsinə baxmayaraq o dövrün ictimai rəyi Konqresdə çoxluq təşkil edən Federalistlər Partiyasına 1798-ci ildə "Qiyama sövqetmə haqqında qanun"u qəbul etdirmək imkanı verdi. Qanun "ABŞ hökumətinə qarşı yönəlmiş yalan, ziddiyyətli və pis niyyətli materiallar"ın dərc edilməsinə qadağan qoydu. Təcrübədə bu qanun dövlət aparatındakı korrupsiya haqqında həqiqətləri vətəndaşlara çatdıran qəzetlər üçün böyük təhlükəyə çevrildi. Düz on dəfə məhkəmə qəzetləri bu qanunla məhkum etdi.

Lakin Amerika demokratları təslim olmadılar. 1800-cü il seçkilərində federalistlər məğlubiyyətə düçar oldular. Onların məğlubiyyətlərinin səbəblərindən biri də "Qiyama sövqetmə haqqında qanun" idi. Qanunun müddəti 1801-ci ildə bitdi və prezident Tomas Cefferson həmin qanuna görə məhkum edilən vətəndaşlara amnistiya, Konqres isə onlara qoyulmuş cərimələrin qaytarılması haqqında sərəncam verdi.

Lakin qanunun taleyi yalnız 20-ci əsrin ortalarında, məhkəmə təhqiqatına ehtiyac olan böhtanla söz azadlığı arasında sərhəd qoyulandan sonra həll olundu. "Nyu-York Tayms" qəzetində dərc olunmuş dövlət məmuru Sallivana qarşı (özü də bu halda qəzet həqiqətən qeyri-dəqiqliyə yol vermişdi) "böhtan işi"nə baxaraq ABŞ Ali Məhkəməsi belə bir tarixi qərara gəldi: *hətta həqiqətin bərpası naminə böhtana görə məhkəmə araşdırılması hədsiz özünüsenzuraya gətirər və yetkin siyasi orqanizmin fəaliyyəti üçün əhəmiyyət kəsb edən sağlam fikir mübadiləsinə mane olar*.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Bu hala baxılarkən məşhur liberal hakim Uilyam Brennan belə bir nəticəyə gəldi ki, *dövlət məmurları tərəfindən böhtana görə məhkəmə araşdırılması o halda yolverilən dir ki, o, dərc edilmiş məlumatın əvvəlcədən yalan xarakterini, yaxud naşir tərəfindən yalan məlumatın araşdırılmasına barmaqarası yanaşmanı sübut edə bilsin*.

Qeyd etmək istərdim ki, məsələn, Böyük Britaniyada jurnalistlər məhkəmənin bu cür himayəsindən məhrumdular, onlar qanun qarşısında dövlət məmurları ilə bərabərdilər. Burada artıq məmur deyil, jurnalist məhkəmədə sübut etməlidir ki, onun məlumatı böhtan deyildir.

HÖKUMƏT İNFORMASİYASINA GİRİŞİN HÜQUQİ TƏMİNATI

Lakin söz azadlığı uğrunda mübarizə təkcə dövlət senzurasının ləğvi və məmurlarla toqquşan jurnalistlərin mübarizəsi ilə məhdudlaşmır. 20-ci əsrin ikinci yarısında informasiyanın hökumət və kommersiya mənbələrinə girişdə insan hüquqlarının təminatı üçün bütün demokratik ölkələrdə bir sıra xüsusi qanunvericilik aktları qəbul edildi.

Buna qədər, eynilə bizim Azərbaycanda olduğu kimi, Platon və Aristotelin qərbdəki tərəfdarları öz idarələrinin sənədlərini jurnalistlərə verməkdən imtina edə bilirdilər. Yalnız 200 il öncə konstitusiyasında vətəndaşların informasiyaya giriş hüququ qeyd edilmiş İsveç istisna təşkil edirdi.

1966-cı ildə "İnformasiya azadlığı haqqında" qanun ABŞda da qəbul edildi. Bu qanunda vətəndaşların hökumət informasiyasına girişinin dəqiq mexanizmi verilir və bu girişdə nələrdən imtina edilməsi göstərilir.

- İnformasiya azadlığı haqqında qanuna uyğun olaraq hökumət qaydaları, mübahisəli məsələlər üzrə qərar-

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

ları, siyasi bəyanatları və digər hüquqi mənbələri dərc etməyə borcludur. Qanunun ən əhəmiyyətli müddəası belədir ki, dövlət idarələri istənilən şəxsə (və təkcə jurnalistə yox) onun sorğusu ilə tələb olunan sənədi təqdim etməkdən, (imtina üçün qanuni əsas olmasa) boyun qaçıra bilməz.

- Qanun icra hakimiyyətinin bütün bölmələrinə yayılır. Qanun Konqres və məhkəmə hakimiyyətinə yayılmır, onların daxili işləri açıq araşdırmalar predmeti sayılmır. Qanun həmçinin prezidentə məxfi məlumatlar təqdim edən prezident məsləhətçilərinə də şamil edilmir. Bundan başqa, Mərkəzi Kəşfiyyat İdarəsi sənədlərinin bəzi növləri qanunla məxfiləşdirilib.
- Bu və ya digər sənədin təqdim edilməsinə səy göstərən şəxs bu sənədin nə üçün lazım olduğu barədə məmura izahat verməyə borclu deyildir. Sorğunun alındığı halda dövlət idarəsi, sənədin qanunda göstərilən məhdudiyyətlərə aidiyyətini sübut edə bilmirsə onu şəxsə təqdim etməyə borcludur. Əgər soruşulan sənəddə həm məxfi, həm də açıq informasiya vardırsa idarə onu redaktə edib sənədin məxfiləşdirilməmiş hissəsini xahiş edənə təqdim etməlidir. İdarə məxfiləşdirilməmiş sənədi verməkdən imtina edərsə vətəndaş məhkəməyə müraciət edə bilər.

"İnformasiya azadlığı haqqında qanun"un qəbulundan sonra hökumət idarələrindən məlumat alınması təcrübəsi haqqında Amerika jurnalisti Riçard Bamsted belə yazır: "70-ci illərin əvvəlində Massaçusets ştatında təhsilə ayrılan xərclərə aid məqalə üçün material toplamaq istədim. Mən Bostonda ştatın təhsil üzrə idarəsinə yollandım. "Mən istərdim ki, axırıncı ildə təhsil müəssisələrinin büdcəsi ilə

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

tanış olum", – deyə üzərinə göndərildiyim məmurlara nəzakətlə müraciət etdim. Mənə həmişə dəyişilməz iki sualla cavab verirdilər: "Siz kimi təmsil edirsiniz?" və "bu məlumatlar sizin nəyinizə lazımdır?" Mən açıqca cavab verirdim ki, özüm özümü təmsil edirəm, məlumatlar isə... baxaq içərisində nə var? Heç bir cavabım məmurları qane etmirdi. Məni get-gələ saldılar. Nəhayət, katib müavininin köməkçisi katibin özünün adına sorğu yazmağı məsləhət bildi və dedi ki, o sorğuya vaxtı gəldikdə baxacaqdır. Lakin "İnformasiya azadlığı haqqında" yeni qanun mənə əslində bu idarənin bütün sənədlərini öyrənmək imkanı verdi. Mən katibə Qanunun müddəalarından sitatlar gətirməklə məktub göndərdim və iki həftəlik müddət ərzində vacib sənədlərin mənə təqdim edilməsini tələb etdim. Təyin olunmuş vaxtda xidmətçi məni kabinetə ötürdü və mənə heç bir sual vermədən baxmaq istədiyim sənədləri təqdim etdi.

Bəli, bu ştat səviyyəsində balaca bir idarənin "İnformasiya azadlığı haqqında" qanunla ilk təması idi. İndi artıq Massaçusetsdə heç kimdən sənədə olan marağın səbəbini tələb etmirlər. Hamının informasiya hüququ var".

* Qeyd edildiyi kimi, sənədlərin təqdimindən məmurun imtina etməsi ancaq milli təhlükəsizlik nöqteyi-nəzərilə (hərbi planlar, aparılan danışıqların vəziyyəti və s.) bağlı ola bilər. Amma, qanuna görə, məmur sənədin üzərinə öz xoşu ilə məxfilik qrifi qoya bilməz, belə ki, Məhkəmənin bu qərarın əsaslı olub-olmamağını yoxlamaq imkanı var.

* Qanun həmçinin kommersiya qurumlarından da vətəndaşlara onları maraqlandıran informasiyanın verilməsini tələb edir. Lakin kommersiya sirri olan məlumatlar açıqlanmaya bilər.

* Qanunun növbəti vacib istisnalarından biri "şəxsi həyat hüququnun əsaslandırılmadan pozulması" ola biləcək məlumatın açıqlanmasıdır. Burada nəzərdə tutulur ki, dövlət tərəfindən insanlar haqqında toplanan informasiya onun ad-sanına zərər vura bilər. Və yalnız məhkəmə konkret halda vətəndaşların dövlət məmurları haqqında informasiyanı bilmələri və "insanların şəxsi həyat hüququ" arasında tarazlığı müəyyənləşdirə bilər.

* Qanunda axırıncı vacib istisna "istintaq sirri" – cinayətkarlığa qarşı mübarizə aparan hüquq-mühafizə orqanları əməkdaşlarının hərəkətlərini mürəkkəbləşdirə bilən informasiyadır....

Bu gün hər bir dövlət müəssisəsi vətəndaşların minlərlə sorğusu ilə öz sənədlərini açıqlayır. Adətən sorğuların 90%-i təmin olunur ki, bu da vətəndaşlara hökumət üzərində səmərəli nəzarət imkanı verir.

"DÖVLƏT İDARƏLƏRİNİN FƏALİYYƏTİNİN İŞIQLANDIRILMASI HAQQINDA", "ŞƏXSİ HƏYATIN TOXUNULMAZLIĞI HAQQINDA" VƏ "ETİKA HAQQINDA" QANUNLAR

Göstərilən uğurlar söz azadlığı tərəfdarlarını informasiya mənbələrinə girişdə hüquqları daha da genişləndirməyə ruhlandırır.

* 1974-cü ildə Konqres tərəfindən "Şəxsi həyatın toxunulmazlığı haqqında qanun" qəbul edildi. Bu qanuna görə, vətəndaşlar barələrində dövlət tərəfindən toplanılmış informasiyaya giriş hüququ əldə etdilər. İndi hər bir kəs hökumətin onun barəsində hansı məlumatlar topladığını və onların həqiqətə uyğun gəlib-gəlməməyini öyrənə bilərdi.

* 1976-cı ildə ABŞ Konqresi "Dövlət idarələrinin fəaliyyətinin işıqlandırılması haqqında qanun" qəbul edir. Bu

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

qanun idarələrarası federal orqanlar tərəfindən keçirilən bütün toplantılara girişi ictimaiyyətin üzünə açdı. Elanları əvvəlcədən dərc edilməli olan "toplantılar" ona deyilir ki, bu və ya digər idarənin rəhbərləri iş aparılması üçün hər hansı bir dövlət orqanı ilə bir yerə yığışırlar. Qanunda nəzərdə tutulan hallar istisna olmaqla bütün toplantılar ictimaiyyət üçün açıq olmalıdır. Qapalı toplantıların isə protokolu tərtib edilir. Toplantının qapalı keçməsi ilə razılaşmayan vətəndaş məhkəməyə müraciət edə və məhkəmə toplantının protokolunu açıqlaya bilər. Bu qanundakı istisnalar da "İnformasiya azadlığı haqqında qanun"da olduğu kimidir. Beləliklə, hökumət orqanlarının toplantılarında iştirak etməklə vətəndaş qərarın qəbuluna qədər tərəflərin mövqeyi ilə tanış ola bilir. ABŞ da bir çox jurnalist bu qanunların surətlərini özlərilə gəzdirir. Bu qanunların qəbulundan sonra onlar hökumət informasiyasını almaqda daha qətiyyətlidirlər. Əslində ABŞ-da *informasiyaya girişin genişlənməsi və daha açıq hökumət uğrunda hərəkat* ümummilli miqyas alıb.

Hökumət üzərində vətəndaş nəzarətinin bərqərar olunması yolunda əhəmiyyətli addım ABŞ Konqresi tərəfindən 1978-ci ildə qəbul edilmiş "Dövlət idarələrində etika haqqında qanun" oldu. Bu qanuna görə, əksər dövlət məmurları şəxsi maliyyə hesabatı (öz gəlir və xərcləri barədə dəqiq informasiya) təqdim etməyə borcludurlar. Qanun təkcə icra hakimiyyəti məmurlarına deyil, həm də qanunvericilik və məhkəmə hakimiyyətinin də nümayəndələrinə şamil edilir. Maliyyə hesabatları dövlət idarələrində etika üzrə büroya təqdim edilməlidir. Bu büro məmurun əməkhaqqının şəxsi həyat tərzinə uyğunluğunu təhlil edir. Məmurların təqdim etdikləri maliyyə hesabatları dərc edilməlidir. Bundan əlavə,

“Etika haqqında qanun” keçmiş hökumət məmurlarının işə-düzəlmə məhdudiyyətlərini də müəyyənləşdirir.

Yuxarıda sadalanan qanunların və Konstitusiyaya birinci düzəlişin nəticəsi bu oldu ki, ölkədə “çox açıq dövlət idarəsi” və beləliklə, demokratiyanın əsas məqsədi – hökumətin vətəndaşlar qarşısında hesabat verməsi formalaşdı.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

AMERİKA QADINI[1]

Сегодня совершенно ясно, что главная причина авторитаризма в нашей стране заключена в авторитарных отношениях в семье. Да, в той азербайджанской семье, которой мы так привыкли гордиться. Если младшие в семье вынуждены молчать, когда говорит старший или если жена должна молчать когда говорит муж, то такая культура приводит к тому, что нация будет молчат, когда говорит диктатор. Принято утверждать, что в Азербайджане нет женской дискриминации, но разве вы не сталкивались с тем, что мужчина приходит на избирательный участок вместе с паспортом своей жены и дочери и голосует вместо них? Это и есть дискриминация. Такой мужчина или не выпускает женщин из дома, или довел дело до того, что женщина сама больше не желает выходить из кухни. А разве вы не сталкивались с тем как тамада на свадьбе (даже на свадьбе детей известных демократов) страшноватыми анекдотами подготавливает невесту к полному молчанию в присутствии будущего мужа и зал при этом дружно аплодирует. Ар олсун!!!

Сторонники демократии должны принять простую истину о том, что демократия невозможна без демократического человека и равноправных отношений в семье. И тут уж нам придется выбирать: традиционная семья

[1] Bu yazının dəqiq tarixini müəyyənləşdirmək mümkün olmayıb

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

и диктатура или равноправие в семье и демократия, без которой развития у нас не будет.

На как воспитать демократического человека? Как воспитываются юноши и девушки демократического государства? Сегодня мы хотим познакомить читателей с исследованием демократического общества и человека, проведенным великим французским политологом, считающимся классиком демократической теории Алексисом де Токвиллем (1805–1859). Его блестящее произведение "Демократия в Америке" (1831) до сих пор остается незаменимым источником понимания психологии жизни простого американца и ключом к разгадке успеха американской демократии.

Tokvill sadə amerikalının xasiyyətini, həm Amerika cəmiyyətinin xarakterini, həm də Amerika siyasi sisteminin səmərəliliyini formalaşdıran əxlaqı və həyat tərzini incədən-incəyə təsvir edir. Bu nəticəyə gəlir ki, amerikalılar özlərində yüksək dini əxlaqı azadlıqla birləşdirə biliblər və Amerika cəmiyyətinin uğurlarının bir səbəbi də elə bundadır.

Tokvill amerikalıları cəsur, sərt, heç bir silki üstünlüyü, imtiyazları tanımaq istəməyən müstəqil bir xalq kimi təsvir edir; şərtiliklər və xurafat demokratiya və azadlığı canlarından çox sevən bu nikbin adamlarda yalnız gülüş doğurur.

Особый для нас интерес в книге вызывает глава, посвященная американским женщинам, на которых и лежит, в основном, обязанность по воспитанию демократического человека.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

HUMAN RIGHTS AND RELIGIOUS FREEDOM IN AZERBAIJAN[1]

PRESENTATION

To Religion, Human Rights and Religious Freedom Program at Human Rights Center in Columbia University

INTRODUCTION

As the first step before I begin to address the questions of the Centre of Human Rights and Religious Freedom, I would like to tell you briefly about the history of the religious issue in Azerbaijan, and this would clarify present situation with religion and religious freedoms in the country.

Today's religion of the majority in Azerbaijan – islam – began to spread here at the end of 7 century with the arrival of arabs. However the arab conquest and often violent propagation of Islam ran against the bitter resistance, which continued many decades and was surpressed in the middle of 9 century.

In the period of overall soviet atheism the former resisitance against islamilization by force was began to be considered as one of the glorious pages of Azeri history. However the popular joke remained since the period of Islam. If somebody wants to complain of lack of discipline and unwillingness to see self-benefit among Azeris, he says "what to be

[1] Bu yazının dəqiq tarixini müəyyənləşdirmək mümkün olmayıb

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

done – we are sword-muslims" (converted to true faith by force, or we can be only forced to do someting useful).

Thus, Azeris forcibly made happy by arabs more than thousand years have been living according Shari'a laws and Islam regulated all the aspects of the social life.

In 19 century after the conquest of Azerbaijan by Russia the europization and secularization in personal and social life began. With the establishment of the Soviet power in Azerbaijan (1920) the total "cultural revolution" began in the country. One of the main purposes of it was the struggle against religion. We were again forcibly "made happy" – this time we became "sword-atheists".

During 70 years of the Soviet power and violent secularization the significant part of the population completely lost the cult traditions. The culture of Gur'an and Sunna hermeneuticus, islamic law and philosophy was forgotten everywhere. That period religious agents as a rule were closely connected to KGB and it was well-known. It is possible to say that the Religious feeling remained, but Shari'a went out of the life of society. Religion pursued by communist state revealed itself most of all in traditions – births, weddings (but not divorces), funerals were carried out according to Islamic rules.

After the fall of the "iron curtain", breakdown of the USSR and and reistablishment of the independence by Azerbaijan the revival of the religiosity is observed in the country. At the beginning of 90s Gur'an was published in Azeri language for the first time (the translation by orientalist Nariman Gassimzadeh); a lot of religious literature appeared in the country; religious societies, schools were opened, new mosks were built. But, nevertheless, there was not mass return to religion and religious practice. The true religious feeling is observed

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

usually among the few ones, and the reastablishment of the Shari'a in the society is nothing to speak about.

The nation admits Islamic religion as the necessary element of self-denification. The formula of national idea for Azerbaijan, proclaimed by national-democrats at the beginning of the century is often repeated here "Turkism, Modernism, Islam". In regard to the freedom of religion and worship in broad sense, this freedom takes up its place in the public conscience as fast as the other democratic values – i.e. not as fast as it is desirable. In this light there are the problems with the society as well as with Islam.

HUMAN RIGHTS AND RELIGIOUS FREEDOM IN AZERBAIJAN

Human Rights

At present the situation with Human Rights in Azerbaijan is inspired with danger. In the annual reports of "Freedom House" about the situation with Human Rights in different countries in the world in 1994 and 1995, Azerbaijan is in the range of "Not Free Countries". The report notes existing of the political censorship on Mass Media, pursuing of the journalists, arrests among the democratic activists and mass violations on the parlamental elections (1995). There is the "veto on occupation" for the members of democratic parties and organizations.

The rights to freedom, self-expression, crossing the borders and others are not protected by the law, they are used eighter by the men that are close to government, or, to definite extent, by the activists of democratic organizations (gathered in "Democratic Congress") able to resist the willfulness of the government and getting the support of World Democ-

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

ratic Community at the same time. The ones, that don't join neighter one camp, nor the another, probably are to be subjected to any violation of their rights.

The Human Rights movement in Azerbaijan includes the non-governmental organizations of Human Rights protection, special sections of political parties on Human rights, some democratically minded lawyers. The Human Rights are constant topic for free mass-nedia. The great assistance in protection of Human Rights is made by international Human Rights organizations (Amnesty International, Helsinky Watch, etc). The Embassies of democratic countries in Azerbaijan (especially USA and UK) actively protect the Human Rights, as well. I can safely say – there is the world community between democrats and death in Azerbaijan.

Human Rights and Religion

Religious groups and religious ideas don't play an important role in efforts to eighter promoting or controlling Human Rights, political freedoms or economic changes.

Religious leaders and religious activists take public positions on the issues of national interests and keeping the traditions, but not on the issues of democracy and Human Rights. There is nothing in the law, rule or customs that keeps them from doing so. Their passive role on the issues of Human Rights is linked to their misunderstanding of the superiority of Human Rights in relationships wiht the State and community.

From 1992 to the middle of 1996 the "Islamic Party" existed in Azerbaijan, however it was forbidden by the government on suspicion of espionage in favor of Iran, and all its leaders (about ten persons) were arrested and now are in prison.

At the same time several public organizations, which set themselves to modernize Islam, appeared in the country.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Treatment of Minorities

The minority groups in Azerbaijan are described in following terms:

- Ethnic minorities – Russians, Jews, Armenians, Talishs, Lezgins, Tats, Kurds and others.
- Linguistic minorities: russian languaged (i.e. having poor command in Azeri)
- Religious minorities: Baha'ists, Old Belief Orthodox Christians, Baptists.

By the decree of President Elchibey in 1992 all the ethnic minorities were conceded by the guarantees on keeping and development of their own language and culture. There are not legislative restrictions for religious minorities in their faith.

Religion/State Relationships

Azerbaijani Constitution (1995) separates the religion from the state and don't give advantages to any religion. However in the society the dominating religion is Islam of Shiah confession (65% of the Muslims in the country are Shiah and 35% – Sunni). The leader of Shiah community Sheikh-ul-Islam has not any influence on political events in the country and has only ceremonial functions. There was the cooling-off between all governments in Azerbaijan during 20 century and religious agents. Probably, it is the result of 70 years of the Soviet atheism.

Missionaries and New Religions

Since 1990 active missionary work of own Azerbaijani and foreign religious activists began. Iranian religious activists were the first among foreign ones to arrive to the country. According to the reports of Azeri mass-media Ira-

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

nian government even assigned several ten millions dollars for the propagation of the ideas of Iranian revolution. These means were spent for the building of mosks and religious schools, religious training of Azeri youth in Iran, aid for poor religious men, publishing of the literature on modern Iran, support of pro-Iranic social forces, etc.

The next missionary wave began in 1992. These were missionaries-sunni from Turkey and the countries of Arab peninsula, which didn't posess such a great means as Iranian did.

Beginning from 1994 the missionaries from the West (Baptists), appeared in Azerbaijan and worked with great success. They converted into their confession not only christians, but even muslims. The conversion of the hundreds of muslims to christian faith strongly worried not only muslim traditionalists, but also influental nationalists, which saw in this event the undermining of national identity and security. And under the pressure of these forces the Parliament in the middle of 1996 passed the law, which forbid foreign missionaries to propagate their religion in Azerbaijan.. Besides, the same law commits all religious communities and mosks to register themselves in former Soviet and now being under state influence non-governmental structure – "Religious administration of Caucasus Muslims" which is governed by Shekh-ul-Islam.

Religion and Education

The religious education in Azerbaijan is private only and is available to those who wish to have it. Some State secondary schools and Universities can invite religious agents for delivering lectures on religion and the participation in these religious activities is by choice.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

THE PROBLEMS WITH TOLERANCE AND HUMAN RIGHTS IN MUSLIMS TRADITION AND PROBLEM OF RELIGION FREEDOM IN AZERBAIJAN

Since Azerbaijan society had gotten freedom from a dictate of communist ideology a faith has taken a respectable place, practically at once. But, soon we met with the serious problems here.

THE FIRST, society generally accepted only acknowledged cults and sects, all others were considered by public opinion as a heresy undermining national identity and security. In the other words, here is a weak understanding of conscience freedom in the br oad sense.

THE SECOND problems, for my viewpoint, are Islamic doctrines being excessively political, have claim not only on a regulating a spiritual sphere of man, but, in fact, oblige Moslems to follow political and juridical standards fixed in Islamic rules and tr aditions. And so, the religious people who accept Islam and its rules cannot do without a thinking about Islamic State.

THE THIRD and main problem for all democrats in Third World countries are perfectly reflected in the A.Tocquevilles "Democracy in America": successes of democracy is result of a fusing of two quite different principles which are a devotion to religion and spirit of freedom. In the same way somebody in Azerbaijan who wants to build Open and renewing society need to manage to unite religiousness with innovation, pluralism and liberalism...

THE MAIN PROBLEM OF CULT MODERNIZATION in new Azerbaijan is that during 70 years of the Soviet power and violent secularization the significant part of the popu-

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

lation and completely lost the cult traditions. Also religious activists lost the culture of Ko ran and Sunna hermeneuticus, islamic law and philosophy were forgotten everywhere.

THE NESSESERY CHANGES TO RELIGIOUS PRACTICE ARE THE FOLLOWING:

- To replace the fatalism and authoritarianism in Islam to active position in social life
- To change the attitude to women
- To separate the spiritual and political parts of Islamic doctrine
- To reduce the xenophobia and to do Islamic space more open to information from another civilizations.
- To do Islamic practice more relevant to the modern challenges of daily life.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

АНТИЗАПАДНАЯ ПАРАДИГМА СОВРЕМЕННОЙ РОССИЙСКОЙ ПРОПАГАНДЫ В РОССИИ И НА ЮЖНОМ КАВКАЗЕ[1]

АНТИЗАПАДНЫЕ СЕНТИМЕНТЫ В СТРАНЕ И МИРЕ

Почему проблема, заявленная в заголовке, так важна для нас сегодня? Да потому, что от ее решения зависит распространение и развитие демократии во всем мире и, в частности, у нас в Азербайджане. Ибо имидж демократических стран, как пример для конечной цели либеральных реформ в развивающихся странах, является одним из важных инструментов в борьбе за демократию в мире. Отметим, что после окончания Холодной войны этот имидж был достаточно высок в странах подобных Азербайджану, но, к сожалению, сегодня он оставляет желать лучшего.

Антизападные и, конкретно, антиамериканские настроения существуют давно, но они заметно усилились в XX веке. В докладе директора американского Национального совета по разведке *(National Intelligence Council)* Томаса Фингара "Глобальные тренды 2025" (2008) отмечается, что недовольство политикой США в мире

[1] Bu yazının dəqiq tarixini müəyyənləşdirmək mümkün olmayıb

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

настолько велико, что любая американская идея по международной повестке дня дискредитирована заранее — уже только тем, что она американская.

Что же лежит в основе этого недовольства, а порой и ненависти к Западной Европе и США? Исследователи этого феномена отмечают, что в XX веке основными носителями этого феномена являются левые силы (и в первую очередь правительства СССР и других коммунистических режимов), анти-империалисты и консервативные религиозные активисты по всему миру. В XXI же веке к этим группам ненависти прибавились и представители авторитарных сил, обвиняющих Запад в распространении цветных революций. То есть в XX веке США обвинялись в поддержке антикоммунистических диктатур, а в XXI веке в распространении либеральных революций.

В качестве основных причин недовольства политикой Запада исследователи отмечают:

– неприятие мирового доминирования западной Европы и США – вмешательство во внутренние дела других стран и подавление их суверенитета;

– зависть к более успешной цивилизационной модели;

– неприятие капиталистической системы и буржуазного образа жизни, якобы основанного лишь на материальных ценностях;

– исторические обвинения в империализме, колониализме и их “нео” вариантах;

– неприятие либерального образа жизни – равноправия женщин, “вседозволенности”, “бездуховности”, “наркомании”, “фаст-фуда”, “терпимость к экономическому неравенству” и пр;

– ненависть к Западу, как к инициатору цветных революций в авторитарных странах и нестабильности в целом, с целью установления своего доминирования.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Парадоксально то, что если вы сегодня, в XXI веке, смогли бы аргументировано опровергнуть все вышеперечисленные причины, то носители недовольства политикой Запада все равно не откажутся от своей подозрительности и ненависти по отношению к Западу. Например, в результате Западного мирового доминирования количество Свободных стран в XX веке увеличилось в 10 (!) раз с 11 в начале XX века до 111 в его конце (данные Freedom House). Однако, почему-то этот факт не задерживается в сознании рядового наблюдателя. Мне даже приходилось слышать антиамериканизм от молодых американских студентов и опытных специалистов, о том, что Буш – преступник; Рейган – аморальный человек; США хотят завладеть ливийской нефтью и зимбабвийскими алмазами. Как видно, антизападные сентименты лежат гораздо глубже в сознании каждого человека и порой, даже очевидными фактами победить эти настроения не удается.

ИГРА С НУЛЕВОЙ СУММОЙ (ZERO-SUM GAME)

На наш взгляд глубоко укоренившееся недовольство Западом кроется в одной большой ошибке общественного сознания, сформировавшейся за 15 000 летний период истории цивилизации. Это мнение гласит, что грабеж и завоевания — это абсолютный закон человеческих и межнациональных отношений. И богатым можно стать только за счет постоянного грабежа или обмана бедных (о чем и говорили Маркс и Ленин). Человеческие и межнациональные взаимоотношения это “Игра с нулевой суммой” (Zero-Sum Game), когда выигрыш победителя всегда будет равен убытку побежденного.

А если даже сильные страны начинают оказывать государствам и обществам (предоставление грантов НПО и пр.) развивающихся стран материальную и интеллек-

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

туальную помощь, то и она не предоставляется из милосердия, а является коварным политическим приемом, для того, чтобы в конечном итоге установить свое доминирование в этой стране и грабить ее еще успешнее.

Если взять этот "закон истории" за основу, то можно думать, что все, что бы ни делали США на международной арене, есть, в конечном итоге грабеж и воровство. Иного и быть не может. То есть, национальный интерес США (да и любой другой страны) заключается в грабеже, они богатеют за счет бедных стран, их нефти и бриллиантов (как и капиталисты богатеют за счет эксплуатируемых ими рабочих). Зачем же нам такие друзья?

ИСТОКИ СОВРЕМЕННОЙ АМЕРИКАНСКОЙ ПОЛИТИКИ

Как утверждал Маркс, в результате Zero-Sum Game богатые станут богаче, а бедные все беднее и беднее. В конце концов, бедные люди от безысходности произведут революцию, а затем и мировую революцию. Но уже в конце XIX века стало ясно, что закон Zero-Sum Game не работает. Никто толком и не понял, каким образом это случилось, но богатые стали богатеть лишь там, где и бедные становились богаче. Производители должны были повышать зарплаты рабочим, чтобы те смогли покупать их товары. Итак, бедные тоже богатели, и мировой революции не произошло. Уменьшение роли ресурсов в производстве товаров (сегодня ресурсы составляют лишь 4% мирового производства), разделение труда и свободный рынок отменили правило Zero-Sum Game. И теперь в межчеловеческих и межнациональных отношениях стал действовать другой закон – его в научной литературе называют "Игра с ненулевой суммой (Positive-sum Game), – **игра, в которой от взаимодействия выигрывают обе стороны.**

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Этому новому правилу — Positive-Sum Game – всего лишь около 100 лет. А вот Zero-Sum Game существует в умах людей 15 000 лет цивилизации. И теперь понятно, почему люди негативно воспринимают почти любые Западные инициативы. Запад, как и раньше в XIX веке подозревается в грабеже!

Очевидно, что для того чтобы объяснить вышеописанное новое положение вещей людям, о том, что 15 000 летние правила изменились, нужны гораздо большие усилия, чем те, что предпринимаются сегодня по разъяснению внешней политики США или, другими словами, разъяснения новых истоков поведения США.

Почти все, с кем я разговаривал в стране о недавних событиях в Ираке и Ливии, были абсолютно убеждены, что США проводят там военные операции для того, чтобы завладеть их нефтью. И так думают большинство людей по всему миру. Мне никак не удавалось убедить собеседника в том, что деньги от этой нефти текут не в американскую, а в иракскую и ливийскую казну, и американских нефтяных компаний в Ираке нет.

POSITIVE-SUM GAME

Положение Positive-Sum Game необходимо разъяснять постоянно, ибо сегодня именно этот закон, а не укоренившийся за тысячелетия в нашем сознании Zero -Sum Game, является истоком поведения США. Эти положения таковы:

– Сотрудничество сегодня приносит гораздо больше денег, чем грабеж.

– Мы помогаем вам, потому что если вам будет лучше, то и нам будет лучше.

– Нам не нужна ваша нефть и ваши алмазы. Мы хотим, чтобы вы развились стабильно, богатели и смогли покупать наши рентген аппараты.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

(Фраза, которая сегодня обычно используется для разъяснения внешней политики Запада – “Мы выступаем за беспрепятственное передвижение людей, товаров и идей” трудно воспринимается рядовыми членами общества).

АНТИ-АМЕРИКАНИЗМ В АЗЕРБАЙДЖАНЕ

С началом Арабской Весны и особенно с началом событий на Майдане в Украине население Азербайджана подвергается усиленной антизападной пропаганде, проводимой как российскими, так и местными правительственными СМИ. Цель этой пропаганды – остановить демократический процесс и не допустить цветной революции в стране.

Как было отмечено выше, в начале периода независимости (1990-е годы) Запад был у нас весьма популярен, – рассматривался в качестве спасителя Азербайджана от советского империализма. Однако очень скоро, в результате отсутствия конкретной помощи в борьбе Азербайджана с армянской агрессией, а также в борьбе за демократию и права человека, эта популярность Запада начала таять. Этот процесс наложился на идею о Zero-Sum Game – о том, что сильные обязательно должны грабить и обманывать слабых. В такой ситуации антизападная пропаганда авторитарных структур не может не быть успешной. Следует отметить, что антизападная пропаганда в Азербайджане не стала автоматически прокремлевской: Белый дом плохой, а Кремль хороший. От такой смены симпатий страну спасают старые раны, полученные в борьбе за независимость, а также, конечно, поддержка Кремлем армянской агрессии в Нагорном Карабахе…

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

В проводимом FAR CENTRE в 2011 опросе общественного мнения популярность политики Евросоюза и США в отношении Азербайджана оставляла желать лучшего (дружественные страны: США – 5,4%, Европейский Союз – 7.4%). В то же время, почти половина респондентов (42%) высказываются за демократический – западный путь развития для Азербайджана (см. приложение), что обнадеживает.

К СОЖАЛЕНИЮ

К сожалению, разгромленное демократическое сообщество страны, почти полное отсутствие в стране независимых медиа делает невозможной эффективную разъяснительную работу среди населения о сути вышеупомянутой Positive-Sum Game. В этих условиях весь груз по противодействию антизападной пропаганды ложится на мировое демократическое сообщество. Кроме того, Запад (если общественные симпатии в развивающихся странах для него важны) должен проявить себя реальной и принципиальной силой в международной политике – начать реально помогать Украине и Грузии на их пути в мировое демократическое сообщество, а также отказаться от двойных стандартов в таких странах как Азербайджан, Беларусь и страны Средней Азии.

* * *

ПРИЛОЖЕНИЕ

Общенациональный опрос общественного мнения, FAR CENTRE – 2011

ДЛЯ РАЗВИТИЯ АЗЕРБАЙДЖАНУ ЛУЧШЕ СОТРУДНИЧАТЬ С:

– Исламскими странами – 12%

– Россией – 17.5%

– Европой и США – 42%

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

СТРАНЫ ДРУЖЕСТВЕННЫЕ АЗЕРБАЙДЖАНУ
Турция – 58.6%
Россия – 23%
Исламские страны – 10.7%
Европейский Союз – 7.4%
США – 5.4%
Иран – 4.2%.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

MİLLİ DƏYƏRLƏR VƏ AVROPA DƏYƏRLƏRİ[1]

Dünyada demokratiya məkanının genişlənməsi və sərhədlərimizə yaxınlaşması nəticəsində biz "yeni sivilizasiya" ilə yanaşı yaşamağın qaçılmaz olduğunu hiss edərək, Qərb demokratiyalarında ictimai həyatı tənzimləyən əsas mənəvi dəyərlərin nədən ibarət olduğu barədə özümüzə sual veririk. Bu insanlar necə yaşayır? Bu dəyərlər və həyat tərzi bizdəki dəyərlər və həyat tərzindən nə ilə seçilir və ya hansı oxşarlıqları var? Və ən əsası, "avropa demokratiyası"na qovuşmaq üçün biz öz doğma dəyərlərimizin hansındansa imtina etməli olacağıqmı? Bu sivilizasiyaların toqquşmasından, məsələn, Azərbaycan ailəsinə xələl gələ bilərmi?

Biz öz açıq diskussiyalarımızda tez-tez "patriarxal dəyərlər", "milli dəyərlər", "islam və ya xristian dəyərləri", "ümumbəşəri dəyərlər" anlayışlarından danışırıq, son vaxtlar isə daha çox bizim bölüşdüyümüz, amma sona qədər qəbul etməkdən ehtiyatlandığımız "avropa dəyərləri" ifadəsi ilə qarşılaşırıq.

PATRİARXAL DƏYƏRLƏRDƏN İNSAN HAQLARINA QƏDƏR

"Mənəvi dəyərlər" insanın cəmiyyətdə konfliktlərdən qaçmağa, inkişaf etməyə kömək edən davranış qaydaları-

[1] Bu yazının dəqiq tarixini müəyyənləşdirmək mümkün olmayıb

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

dır. Bu qaydalar dünya sivilizasiyasının təməli qoyulandan bəri yaranmağa başlayıb. Bu dəyərlərin formalaşması prosesi nəticədə dünyada hər bir fərdin haqlarını daha dolğun təsdiq edən dəyərlərin yaranması ilə bitməlidir. (Bu baş versə, mümkündür ki, dünya vahid bir sivilizasiyada birləşsin).

Bu gün biz "ümumbəşəri dəyərlər" ifadəsini eşidirik: bu – bütün zamanların mədəniyyətlərinin qəbul etdiyi əxlaq prinsiplərinin toplusudur. (Yeri gəlmişkən, bu termini M.Qorbaçov irəli sürüb, o "ümumbəşəri dəyərlər" termini ilə "proletar" və ya "sinfi" dəyərlər terminini əvəzləməyə çalışmışdı).

Ən qədim və ən başlıca "ümumbəşəri" mənəvi prinsip – "Dünyanın qızıl qanunu"dur: "Özünə rəva bilmədiyini başqalarına da etmə". Bu qaydanı demək olar ki, bütün mədəniyyətlər qəbul edir. (Mən "demək olar ki" ifadəsini əbəs yerə işlətmədim, çünki dünyada elə mədəniyyətlər var ki, "dünyanın qızıl qanunu"nu inkar edir və "bacarana baş qurban" və ya "məqsəd vasitəyə bəraət qazandırır" kimi prinsipləri əsas tuturlar).

Əxlaqi dəyərlərdən yazan antik dövr yazarları (Aristotel bu dəyərləri "etik fəzilətlər" adlandırırdı) kişiliyi, ağlı, ləyaqəti, xeyirxahlığı, düzgünlüyü əxlaqi dəyərlər hesab edirdilər.

Yəhudi peyğəmbəri Musanın "On ehkam"ını (öldürmə, oğurlama, valideynlərinə sayğı göstər, zinakarlıq etmə və s.) dəyərlər tarixində (6 min il əvvəl) ilk dəyərlər toplusu hesab etmək olar. Bu qaydalar ümumilikdə islam və xristian mədəniyyətləri üçün də qəbul olunub. İsa peyğəmbərin "Qayaüstü ayə"lərində göstərilmiş xristian dəyərləri öz sonsuz xeyirxahlığı, səmimiliyi, hətta düşmənə də sevgisi ilə Musanın "On ehkam"ını tamamlayırdı.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Məhəmməd peyğəmbərin Quranda dedikləri bəşəriyyət tarixində ilk dəfə insanlar (müsəlmanlar) arasında hüquq bərabərliyi, seçim və iman azadlığı, şəxsi təhlükəsizlik və əmlak toxunulmazlığı hüququ, kasıbların sosial müdafiəsi, ailədə və cəmiyyətdə qadın hüquqlarının nəzərə çarpacaq qədər artırılması kimi fundamental insan haqlarını hüquqi normaya çevirdi.

Gəlin xatırlayaq ki, antik tanrıların xüsusi mənəvi-əxlaqi keyfiyyətləri yox idi – onlar da adi ölərilər kimi xəsis, hökmranlığa həris və tamahkar idilər. Antik Tanrının xeyir-duasını almaq üçün ona rüşvət vermək də olardı – amma yəhudilərin, xristianların, müsəlmanların Tanrıları ilə bunu etmək mümkün deyildi. Allahın xoş münasibətini isə ancaq başqa insanlara qarşı edilən xeyir əməllərlə qazanmaq mümkün idi ki, bu da mənəvi dəyərlərin inkişafı yolunda atılmış iri və vacib bir addım idi.

Lakin bütün bu üç monoteist dinlərin dəyərləri insanlar arasında tam bərabərlik yaratmadı: kölelik qadağan olunmadı, qadın kimdənsə asılı vəziyyətdə qalırdı, başqa dinlərə tapınanlar isə ikinci növ adamlar hesab olunurdular.

PATRİARXAL DƏYƏRLƏR VƏ MİLLİ AZƏRBAYCAN DƏYƏRLƏRİ

Azərbaycanın milli dəyərləri orta əsrlərdə formalaşıb və göründüyü kimi, o vaxtdan bəri çox az dəyişib. Azərbaycanlıların çox vaxt türk-islam dəyərləri adlandırılan əxlaq qaydaları toplusunun özəyi orta əsrlərdəki türk hərbi-feodal şərəf kodeksinin təsiri altında formalaşmışdı. Bu kodeks haqda məlumatı “Dədə Qorqud” (XI əsr) və “Koroğlu” (XVI əsr) kimi türk dastanlarından almaq olar:

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

- Ya hər şey – ya heç nə;
- Məğlubiyyət – ölümdən pisdir;
- Kömək diləmək – ayıbdır;
- Şücaət xeyirdən yeydir
- Qənaət – xəsislikdir;
- Ehtiyatlılıq – qorxaqlıqdır;
- Qonaq – Allahındır;
- Ailə – müqəddəsdir;
- Söz verdinsə – əməl elə;
- Qadının namusu – toxunulmazdır.

(Qeyd edim ki, azərbaycanlıların milli dəyərləri təzə yarandığı vaxtlarda, məsələn, qədim almanların, ya da keltlərin əxlaqi-mənəvi dəyərlərindən çox az fərqlənirdi. "Dədə Qorqud" eposunda biz qadın qəhrəmanın əlində qılınc yaraşıqlı yadelli ilə vuruşduğunu görürük, amma elə "Nibelunqlar haqda dastan"da da biz bu cür romantik münasibətlərin şahidi oluruq).

İnsandan öz emosiyalarına ciddi nəzarət, daimi öz əməllərini təhlil, fikirlərini mətləb üzərində toparlamağı tələb edən İslam dini milli dəyərlərimizə böyük təsir göstərdi. Və ən əsası, Quranda, daha sonra isə İslam qanunvericiliyində qəbul olunmuş insan hüquqları məsələsi azərbaycanlıların mənəvi dəyərlərinin formalaşmasına olduqca müsbət rol oynadı.

Təəssüf ki, şüurumuzda bu günə qədər dominantlıq edən avtoritar dəyərlər dərin kök salıb. Məsələn, məşhur atalar sözü "Allahsız ***yerdə otur,*** ağsaqqalsız ***yerdə*** oturma" bu avtoritar dəyərləri çox bədii şəkildə ifadə edir. Elə bu atalar sözü yaranandan bəri də biz haqq olmayan yerdə öz ağsaqqalımızla oturub, qalmışıq.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

(Yeri gəlmişkən, mən uzun müddət demokratik ab-havası olan bir Azərbaycan atalar sözü axtardım, amma "Os…..la buyuran yorulmaz"dan başqa bir şey tapmadım. Axtarışlarım hələ də davam edir).

Beləliklə, biz müasir dəyərlərimizin "milli" deyil, "patriarxal" və "arxaik" (qədimi) adlandırılması nəticəsinə gəlirik. Və, aydın görünür ki, bu dəyərlər müasirliyin tələblərinə adekvat deyil. Mən sərt tənqid cəbhəsində dayanmaq istəmirəm, odur ki, hər kəsdən özünün nəticə çıxarmasını istəyirəm: Azərbaycanda bu gün əsasən hansı əxlaqi dəyərə əməl olunur: "Özünə rəva görmədiyini başqalarına da etmə", yoxsa "Bacarana baş qurban"?

Hər halda, bu gün bizim güvəndiyimiz dəyərlər bizə nə torpaqlarımızı müdafiə etməyə, nə də ədalətli cəmiyyət qurmağa kömək elədi.

AVROPA DƏYƏRLƏRİ

Uzun zaman monoteist dinlərin mənəvi dəyərləri birbirini təkrar edirdi – orta əsrlərdə xristian və islam dəyərləri arasında böyük fərq yox idi. Amma orta əsrlərin axırlarında vəziyyət dəyişdi. Avropa tarixdə görünməmiş bir sürətlə inkişaf etməyə başladı. Və çox müxtəlif ictimai hərəkat və proseslərin nailiyyətlərini və dəyərlərini dünyaya bəxş etdi:

- "İntibah" – insan təbiətinin qiymət və gözəlliyinə, humanizmə və hər bir insanın bənzərsiz və unikal olduğuna antik münasibətin təsdiqi;
- "Reformasiya" (dini islahat) – dinin mənəvi tərəfinin mövhumatçılıq və cəhalətdən ayrılması;
- "Laisizm" – kilsənin dövlətdən ayrılması;

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

- “Maarifçilik” – rasionalizm, idrakın imkanlarına və təhsilə nəhayətsiz inam, dünyanı dərketmə prosesində avtoritar deyil, təcrübə prioritetinin tətbiqi;
- “Fərdilik” (İcmaçılığa əks cərəyan kimi) – öz şəxsi haqlarını və xeyrini bilmək, öz xeyrinə tərəf getmək və haqlarının qorunmasını tələb etmək;
- “İnsan hüquqları” – hər bir insanın doğulan andan (həyatda qazandığı hörmətdən asılı olmayaraq) ləyaqətə və hüquqlara malik olması; bu ləyaqətin və hüququn toxunulmazlığı;
- “Liberalizm” – İnsanın əsas haqlarının cəmiyyət və dövlət maraqlarından üstün olması;
- “Kapitalist etikası” – zəhmətkeşlik, sistemli, ciddi və fədakar zəhmət; praqmatizm, qənaətcillik, dinc rəqabət, zamanın qiymətliliyi – ciddi və dar qrafiklə keçən həyat;
- “Demokratik inqilablar” – Azadlıq, Bərabərlik, Qardaşlıq; zorakılığa müqavimət haqqı, əmlak toxunulmazlığı hüququ, idarə olunmaq yox, özünü idarə etmək; təbəə yox, vətəndaş olmaq;
- “Sosial-demokratiya” – cəmiyyəti dəstəkləməyi və onun zəif fərdlərinə kömək etməyin vacibliyini anlamaq;
- “Pasifizm” – zorakılığın və müharibələrin pislənməsi;
- “Özünüifadə və cəmiyyətin əvəzolunmaz bir üzvü kimi özünütəsdiq”;
- “Tolerantlıq” – sənə oxşamayanlara qarşı dözümlü münasibət;
- “Azlıqların hüquqlarını qorumaq”; köləliyə qarşı, qadınların, uşaqların hüquqları, hər cür diskriminasiya əleyhinə hərəkat;

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

- "Sülh mədəniyyəti" – konfliktlərin dinc yolla həlli mədəniyyəti;
- "Müstəmləkə xalqların öz müqəddəratını təyin etmə hüququ";
- "Ekologiya" – insanın təhlükəsiz və sağlam ətraf mühitdə yaşama haqqı;
- "İnsan haqlarının beynəlxalq müdafiəsi" – insan haqlarının dövlətin daxili məsələsi olmaması ideyası;
- "Gələcək nəsillərin haqları".

Avropada yaranmış və kök atmış bu dəyərlər siyahısını hələ çox uzatmaq olar. Professor Rəhman Bədəlovun "Qərb ictimai həyatında "Özgələr" problemi" essesində (III Era jurnalı, № 8, 2007) qeyd elədiyi kimi:

"XX əsrdə "dünyaya ikili baxışın" inkişafı (Avropada) heyvanların hərəkətlərinin bəraətinə (K.Lorens), vəhşinin bəraətinə (K. Levi-Stross), təhtəlşüurun bəraətinə (Z.Freyd) və təbii ki, seksin bəraətinə (H.H), qadının bəraətinə, müstəmləkə xalqların bəraətinə gətirib çıxardı…"

Bu "izmlər" siyahısını nəzərdən keçirəndə bizə elə gələ bilər ki, biz bu dəyərləri çoxdan bilirik və tam mənimsəmişik. Doğrudanmı belədir?

Mənə elə gəlir ki, hətta hər kiçik təfəkkür aktında belə biz avropalılardan seçilirik. Söz azadlığına münasibətimizə baxın: "Xəncər yarası sağalar, söz yarası sağalmaz". Burada "peyğəmbərin karikaturaları", ya "prezidenti təhqirə" görə sərt cəzalandırma tələbləri yada düşür. Amma elə bu mövzuda bir ingilis məsəlinə diqqət edin: *"Sticks and stones can break my bones but words will never hurt me"* (məni sözlə tərpədə bilməzsən, amma odunla başıma vursan, bu, başqa məsələ" – yəni "nə deyirlər, desinlər".

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Biz deyirik: "ya hər şey, ya heç nə"! Amma müasir qərb insanı isə aralıq həddi ilə də razılaşır, o deyir: "heç nədənsə, yarım çörək yaxşıdır". Bununla paralel, bunun ardınca o daim vəziyyətini tədricən yaxşılaşdırmağa, öz azadlığını genişləndirməyə çalışır.

Biz verilən vədlərə (xüsusilə də hakimiyyət tərəfindən) inanırıq və onların yerinə yetirilməsini gözləməyə hazırıq. Amma qərb insanı deyir *"Here and now!"* – yəni "İndi və burada!" zəhmət çək, vədini yerinə yetir.

Arxaik və patriarxal insanlar dincliyə və sabitliyə can atır, onlar öz azadlıqlarını sabitliyə qurban verməyə hazırdırlar. Amma qərbin müasir şəxsiyyəti üçün xarakterik olan başqa şeydir. O, daim üfüqdən o yanı görmək, taleyin ona hazırladığı sərhədləri genişləndirmək, sirləri dərk etmək, nəsə bir yeniliklə burun-buruna gəlib, onu duymaq əzmindədir (elə ona görə də səpələniblər dünyanın hər yerinə – kimi torbası, kimi çantası ilə, kimi isə hətta tankın üstündə… budur, onları öz yanımızda görürük!).

Bizə, biz yarımfeodallara "əsil-nəcabətli" şəxslər xoş gəlir, onları uca tuturuq – (məsələn, akademik nəvəsi, baş prokurorun oğlu, xanın nəticəsi), irsən dövlətli olanlar, onların hər şeyi var və əllərini bizneslə murdarlamağa dəyməz. Amma müasir qərb adamını belə şəxsiyyətlər qıcıqlandırır. Qərb insanı həyatda heç bir "day-day" olmadan, nəsə əldə etmişləri qiymətləndirir. Məsələn, kimsə peraşki istehsalı ilə özü-özünü qaldırıb və sayılan ictimai fiqura çevrilib. Belələrinə "Self-made man" (özünü yaratmış adam) deyirlər, düzdür, bu dəyər daha çox amerikan həyat tərzində özünü göstərir.

Və nəhayət, müasir Avropa ilə rastlaşan Azərbaycan insanını nə həyəcanlandırır? Bu Mirzə Fətəli Axundzadənin

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

"Müsyö Jordan və Dərviş Məstəli Şah" əsərində ustalıqla qeyd olunub. "Avropalılar bizdən nə ilə fərqlənir?" sualına əsərin qəhrəmanlarından biri Hatəmxan ağa heyrətamiz bir dəqiqliklə cavab verir: "Fərq ondadır ki, bizdə çoxarvadlılıq dəbdədir, onlarda çoxərlilik". Cinsi qarşılıqlı münasibət, daha doğrusu, bu qarşılıqlı münasibətdə kişinin hegemonluğu – budur orta statistik Azərbaycan kişisini narahat edən – birdən, bu hegemonluğu əldən çıxar? Oxucuya bu siyahını davam etdirməyi təklif edirəm. Əminəm ki, çoxlarımız bizim milli dəyərlərlə Avropa dəyərləri arasındakı konkret fərqlər barədə düşünmüşük.

Lakin mən yuxarıda qeyd etdiyim nəticəyə qayıtmaq istəyirəm – bizim dəyərlər milli deyil, onları patriarxal, arxaik dəyərlər adlandırmaq daha doğru olardı, orta əsrlərdə məhz bu dəyərlərdən həm Azərbaycan, həm Avropa cəmiyyətlərində istifadə olunurdu.

AVROPA BİRLİYİ ÜZVLƏRİNİN DƏYƏRLƏRİ

1980-ci illərdə kommunist blokunun dağıldığı vaxtlardan bəri ona yaxın dövlətlər Avropa Birliyinin (AB) üzvü oldu, Sovetlər İttifaqına daxil olan respublikalar da üzv olma növbəsindədir, ümid edək ki, Azərbaycan da onların siyahısında olacaq. AB-nın genişlənməsi Avropa dəyərləri, namizəd ölkənin AB-nə üzv qəbul olunması üçün vacib şərtlər və keyfiyyətlər haqda geniş diskussiyalara səbəb olmaya bilməzdi. Maykl Emersonun özünün "Avropa dəyərləri nədir?"[1] hesabatında – Avropa Konstitusiyasının layihəsində mətnin əvvəlində bu dəyərlərə işarə edir:

Birlik insan ləyaqətinə hörmət, azadlıq, demokratiya, bərabərlik, qanunun aliliyi və azlıqlar da daxil olmaqla, insan hüquq-

[1] Michael Emerson, Centre for European Policy Studies (CEPS), Brussels. CEPS Annual Conference on "What Values for Europe?", 23-24

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

larına hörmət üzərində qurulub. Bu dəyərlər Birliyə üzv olan, cəmiyyətlərində plüralizm, qeyri-diskriminasiya, dözümlülük, ədalət, həmrəylik, qadın və kişilər arasında bərabərlik prinsiplərinin hökm sürdüyü dövlətlər üçün ümumi dəyərlər hesab olunur.

Lakin məruzəçi, burada sadalanan prinsiplərin çox abstrakt olduğunu düşünərək, onları açmağı lazım bilib. M.Emerson siyahını Musanın "On ayə"si şəklində quraraq, onları aşağıdakı kimi adlandırıb:

"AVROPA BİRLİYİNİN ON AYƏSİ"

- Siz (AB-nə üzv olan ölkə) həqiqətən də demokratik olmalı, insan haqlarına, qanunun aliliyinə hörmətlə yanaşmalısınız.
- Siz ticarət, xidmət, kapital və işçi qüvvələrinin hərəkət azadlığını təmin etməlisiniz.
- Siz insanlar, bölgələr və dövlətlər arasındakı sosial həmrəyliyi təmin etməlisiniz.
- Siz gələcək nəsillərin maraqları naminə, dayanıqlı iqtisadi inkişaf üçün lazım olan şəraiti təmin etməlisiniz.
- Siz vətəndaşların kimlik müxtəlifliyinin xeyrinə millətçiliyi rədd etməlisiniz.
- Siz ölkədə federativ, çoxcəhətli idarəçilik sistemini təmin etməlisiniz.
- Siz cəmiyyətdə multimədəni plüralizmin xeyrinə olaraq, kilsənin dövlətdən ayrılmasını təmin etməlisiniz.
- Siz beynəlxalq münasibətlərdə çoxtərəfli nizamın inkişafını təmin etməlisiniz.
- Siz haqlı səbəb olmadan başqalarına qarşı güc tətbiq etmə hədələrindən imtina etməlisiniz.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

- Siz yuxarıda sadalananlara əməl edən qonşularınıza münasibətdə açıq olmalı və onlarla inteqrasiyaya çalışmalısınız.

Ümid edirəm ki, bir çoxlarımız üçün heç bir yad və anlaşılmaz nəyisə olmayan bu ayələrə əməl etmək üçün Azərbaycan da özündə nə vaxtsa güc tapacaq.

---

* Michael Emerson, Centre for European Policy Studies (CEPS), Brussels. CEPS Annual Conference on "What Values for Europe?", 23-24

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

АЗЕРБАЙДЖАН – ЗАЛОЖНИК КОНФЛИКТА МЕЖДУ РОССИЕЙ И НАТО[1]

Об ожидаемом визите президента России, нынешнем состоянии процесса переговоров Азербайджана с Россией, об исламистской угрозе и о многом другом рассказал в интервью корреспонденту *Minval.az*, политолог Хикмет Гаджизаде.

— Вчера в СМИ прошла информация о том, что скоро с официальным визитом в Азербайджан приедет Владимир Путин. Намеченный визит является первым в регион после того, как он в третий раз был избран президентом РФ. Безусловно, между Азербайджаном и Россией имеется немало нерешенных проблем и расхождений во взглядах. Что вы ожидаете от этого визита? Какие вопросы, по-вашему, обсудят Алиев и Путин?

— Думаю, что главный вопрос, который интересует Путина — это присоединение Азербайджана к созданному им Евразийскому Союзу. По замыслу Путина этот союз должен в стратегическом и экономическом смысле воссоздать бывший СССР. От азербайджанского руководства будут требовать окончательно определиться — с кем вы? С Западом или с Россией? И я не думаю,

[1] Bu müsahibənin dəqiq tarixini müəyyənləşdirmək mümkün olmayıb. Bunula belə, yazı minval.az vebsəhifəsində dərc edilib: https://minval.az/news/14211

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

что руководство страны готово однозначно ответить на этот вопрос. Возможно, что будут обсуждены и другие вопросы – энергетические, торговые, транспортные, границы на Каспии, но для этих вопросов не так уж и обязательно, чтобы именно президент России приезжал в Баку, есть и министры. Главное – участие Азербайджана в Евразийском союзе.

— Кстати, Россия является сопредседателем Минской группы. Не кажется ли вам, что процесс переговоров между Арменией и Азербайджаном сегодня конкретно зашел в тупик, и что стороны заняты всем чем угодно, кроме переговоров?

— Да, это так, и это очевидно. Но переговоры между Арменией и Азербайджаном и не могли ни к чему привести. Ведь мы воюем не с Арменией, а с армяно-российским альянсом. Таким образом, все ключи от мирного урегулирования конфликта находятся в руках России. На мой взгляд, конфликт может мирно разрешиться тогда, когда Армения станет независимой, а Азербайджан станет демократическим. Последнее необходимо, чтобы армяне Карабаха согласились мирно вернуться под нашу юрисдикцию. Отдельно следует говорить о том, почему Россия плодит вокруг себя региональные конфликты. Это делается правительством РФ для того, чтобы не допустить НАТО до границ России, что рассматривается руководством Путина как стратегическая угроза существованию РФ. России уже удалось остановить продвижение НАТО в Украине и в Грузии, теперь они хотят обезопасить себя и на азербайджанском направлении. Таким образом, мы стали заложниками большого конфликта между Россией и НАТО. Все это печально, и от нас тут мало что зависит.

— Недавно прошли слушания в Вашингтоне, при участии Эльдара Намазова, Эркина Гадирли, а также представителей власти. Последние акцентировали свое

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

внимание на исламском факторе, который является угрозой для страны в случае дестабилизации общественно-политического состояния. Как вы считаете, оправдывает ли исламский фактор тоталитаризм властей?

— Не думаю, что у нас имеется такой уровень исламистской угрозы. Наоборот, решение проблем с религиозным сообществом страны лежит на пути диалога и демократии.

— В стране вскоре состоятся президентские выборы. Станут ли они переломными, покажет время. А пока мы видим апатичное состояние как в обществе, так и в оппозиционном лагере. Все протекает тихо, медленно. Как бы вы оценили текущий расклад дел и в целом подготовку к выборам оппозиционных сил?

— Никогда не разделяйте понятия оппозиция и общество. Нет никакой отдельной от общества оппозиции. Если общество подавлено, то и оппозиция (а это у нас фактически 100-150 активистов) ничего не значит и ничего не может предпринять. Не забывайте, что мы живем в условиях жестокого авторитарного режима, подобного брежневскому СССР, который репрессиями и нефтяными деньгами пытается заставить замолчать наших граждан. Кому же протестовать, когда каждый третий демократический активист у нас посажен в тюрьму, а людям не позволяют передвигаться даже по своей квартире? И, тем не менее, наши демократические и общественный активисты, наши отважные журналисты продолжают свою деятельность и я надеюсь, что к выборам многое может измениться.

Беседовал Эмиль Мустафаев

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

АЗЕРБАЙДЖАН НЕ ДОЛЖЕН СЕБЯ ТАК ВЕСТИ С ВЕЛИКИМИ ДЕРЖАВАМИ[1]

Политолог уверен, что эти страны воспринимают это как плохое поведение некоторых подростков

На вопросы портала *Minval.az* ответил известный политолог Хикмет Гаджизаде.

— Здравствуйте. Чем обусловлено напряжение в отношениях между США и Азербайджаном?

— Такое похолодание обусловлено, в первую очередь, тотальным нарушением прав человека в Азербайджане, а во-вторых, фальсификацией выборов, что также относится, по сути, к первому. И третье, это связано с совершенно скандальной политикой наших ведомств. Всем и так известно насчет прав человека, но то, как наши власти ведут себя на внешнеполитической арене, не очень правильно.

Властям кажется, что весь мир находится у них в долгу. Они думают, что могут обращаться с ними так же, как с азербайджанскими гражданами. Это очень глубокое заблуждение. Почему-то им кажется, что Азербайджан очень нужен миру, их будут терпеть. Они считают, что способны указывать, сажать на место и так далее. Это все может плохо обернуться для нашей страны. Я не

[1] Bu müsahibənin dəqiq tarixini müəyyənləşdirmək mümkün olmayıb. Bunula belə, yazı minval.az vebsəhifəsində dərc edilib: https://minval.az/news/14211

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

знаю, можно ли им советовать что-то, прислушаются ли они к этим советам: так нельзя вести себя с великими державами. Власти постоянно огрызаются, озвучивают реплики. Объявили "войну" Германии, в которой они "нашли" нарушения многих прав, плачевное состояние сфер образования, а потом был репортаж об ужасном состоянии медицины в этой стране. Эти великие державы, страны воспринимают все это как нехорошее поведение некоторых подростков. Однако, это не останется бесследным. В тяжелый для страны момент такие державы обязательно припомнят нам это.

— А заявление о наличии аудиозаписей, в которых якобы посол США призывал власти сфальсифицировать выборы, и о том, что власти Азербайджана готовы раскрыть их. Насколько они соответствуют международной этике?

— Конечно, это не соответствует международной этике. Бывают конфиденциальные разговоры, переговоры. Это в бизнесе, в семье, в политике. Есть речи и разговоры, которые ведутся для публики. Но есть некоторая конфиденциальная сторона таких контактов. И те, кто разглашают эти разговоры, попадают в какой-то черный список. Имеется в виду, что с подобными ведомствами больше нельзя вести серьезных разговоров. Это кончится только этим.

— После выборов последовали соответствующие заявления Госдепа и ОБСЕ, было отмечено, что выборы были далеки от международных стандартов. Как можно воспринять подобные заявления: пустые слова или могут последовать какие-то неофициальные санкции?

— Мне сложно ответить насчет санкций. Конечно, это отрицательный факт для нашей страны в целом, не только для этого режима. Пострадаем мы все. Возьмем карабахский вопрос. Если власти ведут себя таким образом, то завтра на переговорах поднимется вопрос,

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

что наши власти неадекватные, что, как можно армянам жить вместе с азербайджанцами. Что касается санкций, то какие–то малые санкции, что-то вроде списка Магнитского, могут быть применены. Вообще я хотел бы рассказать о санкциях. Потому что многие спрашивают о том, где эти санкции, почему делаются лишь заявления. Конкретно санкции применяются только тогда, когда кровь поднимается до колен. К примеру, Руанда, Сирия. Если кровь еще на уровне щиколотки, то стараются не вводить материальные санкции, а осуждать на дипломатическом уровне. Так что Западу кажется, что пока кровь не дошла до колена. Сложно ожидать какие-то санкции. Но что-то вроде списка Магнитского или иные какие-то неприятные вещи можно ожидать.

— ***Какие реформы следует ожидать во время нового президентского срока Ильхама Алиева?***

— Это сложный вопрос. Глядя на ситуацию, очевидно, что ничего нового нет. Не планируется реального обновления. Самое простое, что можно было сделать — это убрать старых советских динозавров, поставить новых, или маленьких ящериц, как происходит сейчас с некоторыми министрами. Это тоже хорошо. Лучше, чем ничего. Второе, предположим, пропустить в парламент 5-6 реальных оппозиционеров. Гейдар Алиев делал это, но президент Алиев отказался категорически. Нет независимых депутатов в парламенте. Возможно, предоставить оппозиционерам время на телевидение. А почему бы не начать с перемен с местного самоуправления. Грядут выборы в муниципалитеты. Почему бы населению не позволить избрать своих желанных избранников, и в целом внести честность в этом вопросе. Тогда бы население жило совсем по-другому. Что касается больших реформ, то тут надо отпустить бизнес на свободу, пусть он развивается. Все в руках у монополистов и скажем, не

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

свой бизнес не может развиваться в стране. Тем более, что нефть у нас заканчивается, а мы не производим ничего. Если сравнить бюджет Азербайджана без доли нефти, с бюджетом Грузии, то мы увидим, что мы производим меньше, меньше зарабатываем. Наше ВВП на душу населения меньше грузинского. Президент Саакашвили провел огромную работу: создал для бизнеса очень благоприятные условия, приглашал специалистов из заграницы. Если не предпринять подобных мер, то лет через 5 мы столкнемся с большим кризисом. Сейчас пока, что я слышу от сторонников властей, что если закончится нефть, то страна будет продавать газ. Но и это рано или поздно закончится. Надо думать о стране. Экономическая свобода должна быть обеспечена. Без этого не будет развития.

— А какие ожидаются перемены во внешней политике? Может ли Азербайджан взять пророссийкий ориентир? На теледебатах некоторые проправительственные кандидаты критиковали Запад, и озвучивали мысли о том, что Азербайджан может вступить в ряды ТС.

— Я согласен с вами, это правильное замечание. Этим кандидатам вполне могли сказать, что упомяните ка это, давайте попугаем Госдеп. Вроде все проблемы решились, теперь они заняты запугиванием МИД Германии, Франции, Госдепа. Если все продолжится в таком духе, то это предвещает конец нашей независимости. Это будет конец развитию, инвестициям, крупный бизнес не будет заинтересован в работе в Азербайджане, если мы отгородимся от мира российскими таможенными границами. Думаю, что в стране найдутся достаточно сторонников реальной независимости, которые будут настойчиво выступать против такого поворота событий.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

— Нельзя не вспомнить события в Бирюлево. Кто все же на ваш взгляд стоит за всем этим? Имеются ли такие силы, или действительно все произошло спонтанно?

— Я думаю, что и то и другое могло иметь место в случившемся. Нет конкретных доказательств. Вполне возможно, что доведение до такой массовой истерии нужно было кому-то для того, чтобы решить свои криминальные, экономические вопросы. Надо иметь в виду, что российское общество находится в состояние паранойи. В это состояние его привел режим Путина. У них постоянно имеется страх, а тут еще и таджики с азербайджанцами появились. Пора уж с ними разобраться, решили они.

— Как вообще можно решить проблему с мигрантами, какие методы должны быть применены?

— Если бы это была демократическая страна, то было бы очень много методов. В России следует для начала убрать этот психоз. Нельзя все время жить в состояние осажденной крепости. А ведь этот случай истерии с нашим соотечественником не единственный. Несколько дней назад имел место похожий случай, когда российский дипломат был задержан в Голландии. По этому инциденту выступил министр иностранных дел, выступил сам Путин, который потребовал извинения от голландской стороны, наказания виновных. Разве можно из-за такого малого случайного бытового происшествия портить международное взаимопонимание? Они готовы пойти на это. Этим дело не закончилось. Вчера (позавчера – авт.) я читаю в прессе, что какие-то националисты избили голландского дипломата в Москве. Но разве так поступает цивилизованная страна? Цивилизованная страна отличается от нецивилизованной тем, что сначала настойчиво применяются мирные способы решения.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Кстати, наблюдая за поведением азербайджанского режима во время выборов и после них, к примеру вспомним последний митинг оппозиции, — также была истерическая параноидальная реакция. Люди нормально помитинговали. Очередной скандал, который ни кому не был нужен: ни властям, ни несчастным этим демонстрантам. Надо бороться с этим.

— ***Спасибо за беседу.***

— И вам.

Беседовал Эмиль Мустафаев

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

ЕСТЬ НАДЕЖДА НА ДЕМОКРАТИЧЕСКИЙ ИСХОД[1]

Эксклюзивное блиц-интервью с известным политологом Хикметом Гаджизаде

— Как вы считаете, какова предвыборная ситуация в Азербайджане?

— К сожалению, подготовка к выборам проходит в условиях полного подавления гражданских прав. Демократические активисты и независимые журналисты арестовываются по сфабрикованным обвинениям, конституционные права на митинги и собрания фактически отменены, доступ оппозиции к электронным медиа (радио и ТВ) закрыт напрочь, оппонентам режима не позволяют передвигаться по стране и встречаться с избирателями, запрещены собрания демократов в закрытых помещениях и, даже, в частных домах. Таким образом, уже сегодня можно говорить о том, что если такая политика не изменится, то выборы не станут свободными, честными и прозрачными. В то же время мы видим значительный рост активности во всех сегментах общества. Кроме того, заметно и усиливающееся давление мирового демократического сообщества на лидеров режима с целью побудить их прекратить репрессии и

[1] Bu müsahibənin dəqiq tarixini müəyyənləşdirmək mümkün olmayıb. Bunula belə, yazı minval.az vebsəhifəsində dərc edilib: https://minval.az/news/9231

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

провести честные выборы. Чем все это закончится, пока сказать трудно, очень много неизвестных в этом уравнении, но надежда на демократический исход нашей борьбы за честные выборы у общества есть.

— Как вы относитесь к созданию Национального Совета? Были ли основания для создания подобной структуры?

— Я положительно отношусь к созданию Национального Совета, такое единение умножит силы демократов, и, что немаловажно, оно отвечает чаяниям общества, которое настойчиво требует от демократов объединения. Вообще, скажу, что я крайне положительно отношусь к любой независимой политической и гражданской активности и готов поддержать любого, кто нарушит удушающее молчание в обществе.

— Как вы считаете, существует ли в общественном секторе или в оппозиции фигура, которая могла бы стать единым кандидатом? Каким должен быть единый кандидат, чтобы народ захотел ему поверить и пойти за ним?

На этот вопрос можно отвечать а) коротко и б) так сказать, углубленно-философски. Кратко, я скажу так: я вижу в качестве такой фигуры председателя Мусават, Ису Гамбара, который своим политическим опытом, стойкостью в борьбе за демократию, да и внешним видом, на мой взгляд, более всего отвечает требованиям нынешней ситуации к единому кандидату от демократов.

А вот углубленно-философски я хочу заметить, что в мире нет и в мировой истории не было лидера, за которым бы пошел народ, задавленный диктатурой. Народ не пошел ни за Че Геварой, ни за Лениным (февральская революция произошла вопреки его ожиданиям), ни за Имам Гусейном, на призывы, которого население не откликнулось. Народ идет не за лидерами, а вот лидеры

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

идут за народом. Народ должен проснуться, начать требовать свои права, такое происходит без всякого лидера, как например в Тунисе, ведь там же не было партии Мусават и вообще, никакой оппозиции. И лишь после начала массового движение населения за свои права и появится лидер. И лидер этот вынужден будет следовать желаниям этого массового движения, а не наоборот – когда движение следует призывам и идеям лидера. Такая вот философия.

— Накаляются ли отношения у Азербайджана с Россией в последнее время?

Очевидно, что эти отношения накаляются и это связано с нежеланием Азербайджана следовать курсу нынешнего правительства РФ по созданию Евразийского союза, а проще говоря, возрождению СССР в новой форме.

Подготовила Ульвия Ахундова

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

ЗАПАД НИЧЕГО НЕ ЗАБЫВАЕТ: ВЛАСТЯМ ПРИДЕТСЯ РАСПЛАЧИВАТЬСЯ

Азербайджан не может оставаться островком коррумпированной диктатуры в океане Свободы.

Минувший месяц ознаменовался небывалым потеплением в российско-азербайджанских отношениях. Один за другим в Баку прилетали кремлевские чиновники: сначала министр Лавров, затем вице-премьер Рогозин, в конце месяца президент Алиев принимал у себя спикера Госдумы Сергея Нарышкина.

Кроме того, 23 июня в Габале проходил двухдневный пятый азербайджано-российский форум "Межрегиональное сотрудничество: новые возможности роста". А среди 400 участников форума — представители 24 из 85 регионов России, в том числе главы Дагестана, Ингушетии и Северной Осетии Рамазан Абдулатипов, Юнус-Бек Евкуров и Таймураз Мамсуров, а также начальник управления президента по межрегиональным и культурным связям с зарубежными странами Владимир Чернов, заместители глав Минтранса, Минэнерго и Ростуризма Сергей Аристов, Анатолий Яновский и Григорий Саришвили, посол России в Азербайджане Владимир Дорохин.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Пожалуй, эти визиты вполне можно было бы отнести к разряду обычных рабочих, если бы не последние события в Украине (противостояние России с Западом и США), которые продемонстрировали существование имперских амбиций у сегодняшней России. А место Азербайджана в этих планах также вполне очевидно. Почему российские министры зачастили в Азербайджан? Стоит ли Азербайджану поторопиться в ЕС? На эти и другие вопросы ответил президент Центра Экономических и политических исследований FAR CENTER, политолог Хикмет Гаджизаде.

— Хикмет бей, здравствуйте. Думаю, стоит начать нашу беседу с вышесказанного. Какие цели преследовали эти визиты? Как в целом вы можете оценить азербайджано-российские отношения на данном этапе?

— Добрый день. Очевидно, что цель последних визитов российских официальных лиц – перетащить Азербайджан на свою сторону в углубляющемся противостоянии с Западом. В результате своей политике в Украине РФ, фактически, осталась один на один с могущественным западным сообществом, и теперь Москва будет биться за каждого союзника. России важна дипломатическая поддержка нашей страны в украинском конфликте. Кроме того, вероятно, Москва собирается удержать Азербайджан от участия в поддержке Украины в газовом вопросе и других экономических проектах. Обсуждались и условия присоединения Азербайджана к Таможенному Союзу или различные формы его сотрудничества с этим союзом.

— Недавно президент Алиев выступил в ПАСЕ, где также ответил на вопросы евродепутатов. Вы наверняка смотрели его выступление в Страсбурге 10 лет

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

назад, во время которого он не был столь уверен в себе, не мог приводить серьезных контраргументов. Прокомментируйте, пожалуйста, причины "уверенности" Алиева.

— Причины такой уверенности заключаются в том, что правительство нашей страны решило, что Запад ничего не может поделать с Азербайджаном в отместку за нарушение демократии и прав человека в стране. За последние 15 лет количество и качество нарушений прав человека в Азербайджане значительно увеличилось, однако никаких реальных санкций со стороны Запада за этим не последовало. Периодически Запад выступает с осуждениями этих нарушений, однако, видя свою безнаказанность, Баку теперь отказывается терпеть даже и эти безобидные упреки. Я думаю, что такая самоуверенность вредна не только для руководства страны, но и для страны в целом. Запад ничего не забывает и когда-нибудь за такое поведение придется расплачиваться.

— Не кажется ли Вам, что Европа сама не очень-то заинтересована в демократизации Азербайджана? То есть, энергетическое сотрудничество стоит на первоочередном месте, а демократизация страны, мол, может подождать. Не говорит ли это о тех самых "двойных стандартах" по отношению к гражданскому обществу (на которые, кстати сказать, власти часто жалуются)?

— Я бы сказал по-другому. Я считаю, что Запад, безусловно, заинтересован в демократизации Азербайджана и его евроинтеграции, так как Европа желает сотрудничества, а сотрудничество может быть успешным и долговременным только лишь с демократическим режимом. Однако возможностей для продвижения демократии в Азербайджане у Запада недостаточно. Следует пом-

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

нить, что Запад не всесилен, что в нашем случае Запад столкнулся не только с проблемами демократии в Азербайджане, но и с серьезной геополитической проблемой – имперской политикой Москвы, у которой возможностей влиять на ход событий в нашем регионе пока что гораздо больше.

— Кстати, чем, на ваш взгляд, обусловлена вялость политических процессов? Все мы видим, как общество охватила апатия.

— Причины неудач демократии в Азербайджане — это большой и частично философский вопрос. Тут надо признать и историческую слабость демократических традиций в стране, и советское тоталитарное прошлое, и наши богатые природные ресурсы, позволяющие правительству подавлять протесты и покупать молчание населения. Но вечно это продолжаться не будет. Демократическая волна все более охватывает планету, и мы не может оставаться островком коррумпированной диктатуры в океане Свободы.

— Как известно, Украина, Молдова и Грузия подписали с ЕС соглашение об ассоциации. Стоит ли Азербайджану поторопиться в ЕС?

— В самый день этого подписания мне пришлось наблюдать в социальных сетях массовое разочарование наших граждан, тем, что "они" уже "там", а "мы" остались "тут". Наша общественность желает Евроинтеграции, она желает либеральных реформ, и я также уверен, что наше общество, вполне готово к этим реформам. Да, пока что "мы" остались "тут", но борьба за реформы должна продолжаться. Нам вовсе необязательно стремиться в Евросоюз и НАТО, но мы можем, не раздражая наших северных и южных соседей, проводить прогрессивные

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

реформы в стране. Я был бы рад, если бы вскоре у нас сформировалась бы широкая коалиция в поддержку Евроинтеграции, куда бы вошли все общественные и политические силы и личности вне зависимости от их политических целей. Пусть все, кто хочет прогресса для страны, успешного будущего для своих детей, объединятся в этой коалиции. Будем работать! Другого пути нет.

— Как, по-вашему, будут развиваться отношения Азербайджана и Евразийского экономического союза? Я даже дополню вопрос: является ли теперь главным планом президента Путина всяческое препятствие сближения Азербайджана с Европой, что собственно говоря, ему удается пока что делать?

— Нынешнее руководство страны не желает принимать участия в каких-либо интеграционных проектах ни с Западом, ни с Востоком. Однако официальный Баку неоднократно заявлял, что готов интегрироваться с теми, кто поможет нам вернуть Карабах. Сегодня в общественной сфере усиленно распространяются слухи о том, что Москва нам поможет с Карабахом, но подробности такой сделки – Карабах в обмен на вступление в Евразийский Союз – нам неизвестны. А затащить силой Азербайджан в этот союз России не удается. Все дело лишь в том, что сил не хватает.

— Кстати, в Армении считают, что именно Азербайджан препятствует ее вступлению Евразийский союз. Причем в Армении существуют определенные слои, которые активно выступают против евразийской интеграции своей страны. Получается, что Азербайджан помогает Армении избежать быстрой евразийской интеграции, куда ее вовлекают, не спрашивая даже ее мнения?

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

— Да, я согласен с вами. Известно также, что Азербайджан потребовал, чтобы Армения вступала в Евразийский союз без Карабаха. Наше требование поддержали Казахстан и Россия. Скорее всего, Армении придется выполнить эти условия.

— В конце прошлой недели министр обороны Закир Гасанов отдал приказ отвечать на обстрелы с армянской стороны в десятикратном размере и уничтожать позиции врага, с которых был произведен обстрел. Говорит ли это о том, что Азербайджан готовится прибегнуть к силовому решению карабахского конфликта, или же подобные шаги рассчитаны больше на внутреннюю аудиторию?

— Надо всегда помнить, что мы воюем не с Арменией, а с армяно-российским альянсом, который, к сожалению, победить мы не сможем. Однако, возможно, наш новый министр обороны, решил подпортить нервы армянской стороне. Это вполне осуществимо. Даже мелкие потери на линии фронта приводят армян в уныние, население покидает Армению, инвестиции в такую страну идти отказываются, и, глядя в будущее, у армян не может не появиться ощущение о неизбежном поражении.

Эмиль Мустафаев

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

ПРАВО ГОСДЕПУ США УКАЗЫВАТЬ НА НАРУШЕНИЕ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА В СТРАНЕ ПРЕДОСТАВИЛИ ВЛАСТИ АЗЕРБАЙДЖАНА[1]

"Если в Америке нарушаются права человека, то в Азербайджане можно арестовывать правозащитников и журналистов?"

"Заявление пресс-секретаря Алиева Азера Гасымова о том, что ни одна международная структура не дала Госдепу США полномочий выдвигать суждения в связи с процессами, происходящими в других странах, крайне неверное утверждение, потому что право указывать на нарушение прав человека в Азербайджане Государственному Департаменту США предоставило правительство Азербайджана, подписав Хельсинские Соглашения".

Об этом в своем комментарии *Minval.az* заявил политолог Хикмет Гаджизаде.

По его словам, по-видимому, власти уже совсем забыли о международных обязательствах Азербайджана, вытекающих из подписанных руководством страны международных соглашений.

[1] Bu yazının dəqiq tarixini müəyyənləşdirmək mümkün olmayıb. Bunula belə, yazı minval.az vebsəhifəsində dərc edilib: https://minval.az/news/70117

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

В качестве примера эксперт отметил, что в “Итоговом документе венской встречи СБСЕ, 1986 г. *Vienna Concluding Document* (1986) сказано, что “они (страны участники соглашения) подтверждают, что правительства, учреждения, организации и лица могут играть соответствующую и положительную роль в содействии достижению целей их сотрудничества и полному осуществлению Заключительного акта. С этой целью они будут уважать право лиц наблюдать за осуществлением и способствовать выполнению положений документов СБСЕ и присоединяться к другим с этой целью”.

“То есть Азербайджан подписал соглашение, согласно которому права человека — экстерриториальны и не могут быть внутренним делом одной страны, поэтому любое государство имеет полное право говорить о нарушениях прав человека в любой стране” – подчеркнул эксперт.

Х.Гаджизаде глубоко обеспокоен и поддерживает возмущение пресс-секретаря президента Алиева по поводу нарушения прав человека в Америке, однако, ему трудно понять логику пресс-секретаря.

“Если в Америке нарушаются права человека, то в Азербайджане можно арестовывать правозащитников и журналистов?”, – вопросил он.

Он отметил, что надо иметь в виду и тот факт, что Государственный Департамент США обладает мандатом только на рассмотрение ситуации с правами человека за рубежом, и составляет отчеты по правам человека, в том числе и в Британии, Германии, Франции и прочих своих западных союзников, так что такие рапорты Госдепа вовсе не являются “составной частью анти-азербайджанской кампании”, как утверждает Азер Гасымов.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

“Такие рапорты и заявления делаются в отношении всех стран мира. Госдеп составляет свои отчеты и заявления на основании отчетов посольств США в этих странах. А что касается положения с правами человека в самих США, то отчеты по этим нарушениям составляют такие общеамериканские и международные правозащитные организации как *American Human Rights First, Civil Liberties Union, Human Rights Watch, Amnesty International”* – отметил Гаджизаде.

В заключение эксперт отметил, что таким образом все гражданские активисты и отечественные госструктуры имеют право не только выслушивать рапорты об арестах правозащитников и журналистов в Азербайджане, но им также дано право высказывания своей обеспокоенности нарушениями прав человека в США и Евросоюзе.

“Уверен, что и наш МИД в скором времени приступит к составлению подобных отчетов, а вот МВД пусть обстоятельно и искренне разъяснит – как и сколько журналистов было арестовано и когда их собираются отпускать. Работы много” – иронизировал он.

Эмиль Мустафаев

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

РАЗГОВОРЫ О КГБ И НАРОДНОМ ФРОНТЕ – ГЛУПОСТЬ[1]

Какую цель преследуют журналисты, возвращаясь на 24 года назад, и рассказывая "истинную" историю создания национального движения?

Как раз перед годовщиной создания Народного Фронта некоторые СМИ, контролируемые нынешним правительством, начали распространять информацию о том, что Народный Фронт был создан Комитет Государственной Безопасности (КГБ).

В беседе с корреспондентом сайта minval.az, один из основоположников Народного Фронта, политолог **Хикмет Гаджизаде** высказал свое мнение на данную тему:

"Все сказанное – глупость. Народные Фронты создавались везде, по всему Советскому Союзу в поддержку перестройки. Создание таких движений было идеей Горбачева. Чтобы бороться с местной бюрократией, общественность создавала такие фронты. Таким образом, Народные Фронты были созданы в Прибалтике, в Грузии, в России. А у нас, когда Народный Фронт соз-

[1] Bu yazının dəqiq tarixini müəyyənləşdirmək mümkün olmayıb. Bunula belə, yazı minval.az vebsəhifəsində dərc edilib: https://minval.az/news/13594

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

дался, его даже не регистрировали. Их никуда не пускали. Народный Фронт создали академические ученые, в том числе я. После года борьбы, забастовок Народный Фронт регистрируют. Так что, все сказанное этими журналистами – пустой разговор. Если бы Народный Фронт был создан КГБ, зачем же тогда Народные Фронты разрушили Советский Союз? Что, КГБ хотело само себя разрушить? Может быть, что в движении были свои агенты комитета, как бывают везде. А создание независимой республики и получение каких-то демократических свобод, невиданных ранее, говорит о том, что высказанное мнение – глупость. Разве КГБ хотело само себя уничтожить?".

На вопрос о том, какую цель преследовали авторы очередной "сенсации", политолог ответил: "Здесь может быть сразу несколько целей. Во-первых, есть враги демократии, люди, которые не любят свободу и мечтают восстановить Советский Союз, отнять нашу независимость. Во-вторых, это люди, которые живут так называемой теорией заговора. Везде им кажется, что все подстроено, устроено, что на Луну американцы не летали, что фотографии были не настоящими. Что тот на этого работает, а этот на третьего. Везде им мерещится заговор. Существует такой класс людей. И наконец, есть просто журналисты, которые ищут скандала. А скандал можно создать по заказу. Так как нынешняя власть является наследниками бывшей коммунистической системы, поэтому они ненавидят Народный Фронт, и всегда

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

пытаются его чернить. Конечно же, это заказ”, — подытожил политолог Хикмет Гаджизаде.

Ульвия Ахундова

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

ЭТО ПОЗОР ДЛЯ ВЛАСТЕЙ[1]

Известный эксперт о тбилисской сессии Национального Совета.

Как уже сообщалось, вчера в Тбилиси в отеле VERE PALACE состоялась встреча членов Милли Шура с Рустамом Ибрагимбековым, в ходе которой выяснилось, что приезд последнего откладывается в связи с процедурой выхода из российского гражданства. Напомним, что ранее сообщалось о том, что Ибрагимбеков приедет сегодня.

Как повлияет на настроение в обществе затягивание процесса приезда единого кандидата от оппозиции?

В беседе с *Minval.az* политолог Хикмет Гаджизаде отметил, что: "конечно, определенное беспокойство у демократического электората или даже разочарования будут, но игра не закончена. Борьба продолжается, есть определенные задержки, есть шаги вперед. Это не шашки, а шахматы. Никто пусть не разочаровывается".

Политолог положительно оценил прошедшую вчерашнюю встречу оппозиционеров.

---

[1] Bu yazının dəqiq tarixini müəyyənləşdirmək mümkün olmayıb. Bunula belə, yazı minval.az vebsəhifəsində dərc edilib: https://minval.az/news/14699

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

“Они смогли встретиться, о чем-то поговорить. Они продолжают сотрудничать вопреки всем сплетням, преградам. А сам факт, что встреча проходила в Тбилиси, а не в Азербайджане, является позором для властей, и, конечно, это большой удар по имиджу страны”.

Эмиль Мустафаев

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Я ВИЖУ БОЛЬШОЙ КРИЗИС В МУСУЛЬМАНСКОМ МИРЕ[1]

"Пусть никто не обижается, не уходит, нет никакой трагедии, земля не смешалась с небом, горы не разрушены".

— Хикмет бей, Вы неоднократно обращались к мусаватистам объявить мораторий. Каков результат?

— Я буду продолжать эти призывы. Не случилось никакой трагедии, нет причин для перестрелки…

— Что Вы думаете об отставке группы молодежи?

— Очень сожалею. Это эмоции, почему поспешили, что произошло? Если недовольны, пусть жалуются и попытаются решить вопрос на основе существующих процедур.

— Вы проявили в этих процессах пример, были терпеливы. Возможно, чтобы Вы провели встречу с недовольной стороной?

— Да, с удовольствием встречусь. Я готов. Пусть никто не обижается, не уходит. Нет никакой трагедии. Я

[1] Bu müsahibənin dəqiq tarixini müəyyənləşdirmək mümkün olmayıb. Bunula belə, yazı minval.az vebsəhifəsində dərc edilib: https://minval.az/news/64993

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

предвидел заранее все это, поэтому распространял эти плакаты в социальных сетях. Даже в самой демократической стране бывают такие вещи на выборах, надо учиться этому.

— Вы присутствовали на встрече сторонников Г.Ибадоглу и там прозвучали конкретные предложения… Как Вы думаете, будет проведено расследование нарушений?

— Думаю, да. В комиссии много честных и порядочных людей. Если не сделают, то выразим протест. Жду результатов расследования

— На митинге Нацсовета, посвященном политзаключенным, руководство Мусавата не были приглашены на трибуну. Что Вы можете сказать по этому поводу?

— Мне бы хотелось, чтобы Иса бей и Ариф бей были там, но не знаю, какому протоколу и правилам следовали организаторы митинга. Не надо усугублять ситуацию, не случилось ничего страшного. Впереди еще будут тысяча митингов, поэтому нечего сразу же вытаскивать этот вопрос в маншет. И так нас осталось 3-5 человека, начнем обижаться друг на друга, что тогда?

— Во время акции подняли флаг ИГИЛ. Что Вы думаете?

— Я очень сожалею. Кто он, надо выяснить. Наверно, какой-то анормальный человек. Будь он нормальным, не сделал бы этого, потому что ИГИЛ – это опасный вопрос. Возможно, эта чья-то провокация.

— Что Вы можете сказать об угрозах для Азербайджана?

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

— Ситуация чрезвычайно запутанная. Что ни день, появляется какая-то опасная группировка, сила. Я вижу большой кризис в мусульманском мире. Некоторые будут валить все трудности на масонов, Запад. Но это не так. Идет какой-то опасный процесс. Я вижу глобальный кризис и в политике, и в области прав человека, и в культуре.

— После вступления Армении в Евроазийский Союз что предпримет Азербайджан?

— Ситуация сложная и опасная. Первое – надо сесть и подумать. Второе – в обществе надо начать широкую дискуссию о том, почему мы вновь стремимся под российский гнет? Россия – это вчерашний день, нет ничего такого, чтобы нам следовать этому. Говорят, что взамен вступления в Евразэс, нам вернут 7 районов. Но, если Россия вернет 7 районов, мы окончательно потеряем Нагорный Карабах, Ханкенди, Шушу… Там появятся по требованию армян миротворческие силы, естественно состоящие из русских. Надо подумать. Взамен мы изолируем себя от высокоразвитых стран, науки, культуры и т.д. Разве это путь для народа, мы этого хотим? Я предлагаю общенациональную дискуссию. Пусть об этом пишут газеты, говорят аналитики, организуют круглы столы, оппозиции и власти обсудят это и т.д. Судьбу народа нельзя решать закулисно. Давайте поведем реформы, ни к кому не присоединимся, будем развиваться. И НАТО звать сюда еще не время, не будем спешить – ни в ту, ни в другую сторону. Нуж-

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

но добиться гражданского мира в стране, провести реформы. Надо организовать и провести закрытый круглый стол, посмотрим, что предлагают власти. Я очень обеспокоен….

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

PURİSTS VERSUS LİBERTİNES[1]

Introduction

Проблема сосуществования современного политического и, так сказать, социального Ислама и современной западной культуры начали привлекать пристальное внимание западного сообщества с конца 1980-х годов. Вспомним смертный приговор, который в начале 1989 года иранский лидер аятолла Хомейни вынес писателю Салману Рушди за его крайне оскорбительные, по мнению Хомейни, высказывания о пророке Мухаммеде в книге Рушди "Сатанинские стихи" *(The Satanic Versus)*. Совершенно неожиданным для Западного сообщества оказалось, что этот приговор Хомейни энергично поддержало не только население мусульманских стран (в том числе и в Азербайджане), но и социально активная часть 35 миллионной эмигрантской мусульманской общины Европы. Все они почти единодушно требовала казни писателя и нам не известны какие-либо отчетливые призывы европейских мусульманских лидеров к милосердию в отношении к Рушди.

Данный факт инициировал сотни гуманитарных исследований о жизни мусульман в Европе. Неожидан-

[1] Пуристы — сторонники чистоты и строгости нравов. Либертины – сторонники свободы от ограничений, в частности социальных, моральных и религиозных норм.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

ным результатом этих исследований стало серьезное опасение того, что значительная часть европейских мусульман вовсе не желают интегрироваться в европейское сообщество, не хотят принять современные европейские ценности прав человека, плюрализма и толерантности. Мусульмане Европы не готовы отказаться от своих моральных ценностей, которые формируются у них на основе средневекового представления об Исламе.

Реакция мусульман Европы на события 9 сентября 2001 года, на Иракскую и Афганскую войну, на возникший в 2005 году международный скандал вокруг опубликованных в западных газетах карикатур на пророка Мухаммеда, на международную войну с мусульманскими террористами подтвердили вышеприведенные опасения. Значительная часть мусульман Европы отказывается (или не готова) принять европейские либеральные ценности. Они все больше становятся частью мирового мусульманского пуристского и интегристского[1] движения, выступающего за неизменность религиозной догмы, чистоту и строгость нравов, традиционную семью, и подчиненное положение женщины в семье и обществе, а также строгому уважению чувств верующих, их чести и достоинства.

Сегодня повсюду в мире, где соприкасаются мусульманское и европейское население, можно наблюдать противостояние либеральных и традиционных исламских ценностей, порой же это противостояние пере-

---

[1] **Интегристы** сторонники сохранения целостности (интегральность) веры, догмы и религиозных традиций и защиты их от модернистов и либералов. Интегристы выступают также против приспособления религии к современному, быстро меняющемуся миру.

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

ходит в войну этих ценностей с кровавыми результатами.

Исследования причин вышеуказанного конфликта и поиск путей мирного выхода из него следует безусловно продолжать, однако за последние годы мир стал свидетелем расширения конфликта традиционных и модернистских (или даже, постмодернистских) ценностей до планетарных масштабов. Теперь, в конфликт между "моральной чистотой и стабильностью" с одной стороны и "свободой самовыражения" с другой, начали вовлекаться почти все общества, подверженные глобализации – от европейских до дальневосточных. Как видно, дело тут не Исламе и даже не в религиозности. Пуристы и либертины всех стран, всех культур и всех религий вышли на арену для утверждения и продвижения своих ценностей и образа жизни[1].

Стабильность или свобода? Два планетарных движения

Конфликты между исламской религиозностью и свободой самовыражения многие связывают с ростом исламского фундаментализма, усилившегося со времен Иранской исламской революции. Однако за последние десятилетия возрождался не только Ислам. Исследователи[2] отмечали рост религиозности за последние 20-30 лет во всем мире. Религия повсеместно возвращалась в социальную и политическую жизнь общества,

---

[1] Не помню, кто это впервые справедливо заметил, что в XX веке " (простые) люди вышли на арену", а я бы добавил, что сегодня в начале XXI века "все люди вышли на все арены" - Х.Г.).

[2] See: M. D. TOFT, D. PHILPOTT, T. S. SHAH "God's Century. Resurgent religion and Global Politics", W. W. Norton & Company, 2011

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

бросая вызов идеям Возрождения и Просвещения. Отметим, что в центре ценностей авраамических религий находятся – стабильность, авторитет, традиции, семья, подчиненное положение женщин и молодежи. Тогда как в центре философии Возрождения и Просвещения находится человек, его разум, его опыт, его неповторимый духовный мир и, конечно же, свобода. Современные либертины выступают за ограничение вмешательства государства и общества в дела личности. Они проповедуют гендерное равноправие, защищают права сексуальных меньшинств, отказываются от традиционной формы семьи и устаревших, по их мнению, нравственных норм. "Мое тело – мой бизнес" – говорят сегодняшние либертины.

Однако, столкновение сторонников стабильности (пуристов) и свободы (либертинов) наблюдаются не только в религиозном контексте. За последние 20-30 лет наблюдается рост правых и ультраправых в Европе. Мы наблюдаем рост массовых движений на Западе против эмиграции из стран третьего мира и против сексуальных меньшинств – гей и лесбиянских браков и усыновления ими детей; неослабевающего движения за запреты абортов. В этот ряд можно отнести и движение в третьих странах против культурного империализма. Все эти движения возможно и используют порой религиозную риторику, но напрямую движениями за установления государства на основе священного писания не являются.

Участников всех этих пуристских движений беспокоит одно – как бы свобода не разрушила привычную для них стабильность!

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Религиозность и свобода самовыражения в Азербайджане

И все же наибольшее внимание публики привлекает конфликт между религиозностью и свободой самовыражения.

Случаи преследования либертинов со стороны религиозных радикалов не редки и у нас в Азербайджане. 22 ноября 2011 года в Баку за свою статью "Европа и мы" с критикой на пророка Мухаммеда был убит публицист Рафик Таги. После опубликования этой статьи в Баку провели митинг с призывами казни для публициста. После убийства писателя его семья, столкнувшись с угрозами религиозных радикалов, была вынуждена обратиться за политическим убежищем в одной из Европейских стран.

Известный либеральный теолог Нариман Гасымзаде, столкнувшись с телефонными угрозами физической расправы, постоянно пребывает на Западе.

В 2010 году Газета "Алма" была закрыта под угрозой насилия из-за публикации статьи и карикатуры на пророка Мухаммеда. Редактор газеты Исраил Мусаев по этому поводу заявил, что "Меня удивило не столько решение учредителя закрыть газету, а позиция многих коллег-журналистов, ряда политических и общественных деятелей, которые подключились к критике этой публикации. Но линия нашей газеты всегда была неизменна и заключалась в противодействии мракобесию и попыткам религиозных деятелей навязать обществу свою псевдо-просветительскую идеологию".

В июле 2013 года публицист Агшин Енисей столкнулся с угрозами физической расправы со стороны ре-

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

лигиозных радикалов из-за своей сатирической статьи, посвященной смыслу священного месяца Рамазан.

Как видно, азербайджанские пуристы не оставляют в покое наших либертинов, прочем, и наши либертины останавливаться не собираются.

Пока до массового насилия против азербайджанских либертинов дело не доходит, ибо в стране властвует автократический секулярный режим, жестоко подавляющий радикальные выступления пуристов. Всего за последние 15 лет в стране по религиозным мотивам были осуждены 3000 человек. В марте 2011 г. неправительственная организация "Правозащитный Центр Азербайджана" (председатель Эльдар Зейналов), распространил список из 220 осужденных за последние 6 лет религиозных экстремистов из различных групп, как шиитского, так и салафитского (ваххабитского) толка.

Для борьбы с распространением религиозного экстремизма наше правительство применяет старый проверенный способ: усиление контроля, репрессии и превентивные репрессии. О просвещении, установлении диалога с этими людьми, обсуждении их проблем даже не вспоминалось.

Оскорбление как забава и искусство

Наблюдая реакцию мусульманских пуристов в деле Рушди и карикатур на пророка Мухаммеда я, как и многие, поражался ее жестокости и интенсивности. Да как же это возможно убить человека, пустить ему кровь за какое-то слово, пусть даже и очень оскорбительное. Пусть я даже глубоко обижен, но это несопоставимо с жизнью или здоровьем человека, которые я собираюсь у

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

него отнять ради восстановления своего душевного равновесия. Однако оглядевшись вокруг, я обнаружил, что мы в Азербайджане тысячелетия, да и по сей день живем по этим правилам. Правило это проистекает из известной азербайджанской пословицы "Рана нанесенная кинжалом может зажить, а вот рана нанесенная словом не заживает" *(азерб. – Xəncər yarası sağalar, söz yarası sağalmaz).* Схожие по смыслу пословицы есть во многих языках, например в немецком: *"Ach, böse Zungen sind viel schlimmer als Pistolen"* (Ах, злые языки, похуже пистолетов)...

В 2010 году в стране в ходе бытовых ссор, то есть в результате оскорбления словом было убито 816 человек (71% от всего числа предумышленных убийств)[1]. (К сожалению более поздней статистики найти не удалось). Это происходит у нас сегодня, а вот история народов полна примеров подобной жестокости. Например, в Библии: дети издеваются над пророком Елисеем, они оскорбляют его, говоря – "иди плешивый, иди плешивый…" и бог наказывает смертью сорок два ребенка за их оскорбительные слова (4-я Книга Царств 2:23, 24). В средние века, когда преобладала военно-феодальная культура, ссоры и оскорбления с летальным исходом превращаются в игру или, даже в искусство. Вспомним, например, шекспировскую трагедию "Ромео и Джульетта" – сцена ссоры сторонников домов Монтекки и Капулетти:

"Самсон. Я покажу им кукиш. Стерпят – значит плохи!...

Абрам. Это вы нам кажете кукиш, мессер?

Грегорио. Вы лезете, может быть, на драку, мессер?

---

[1] http://news.day.az/society/240329.html

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Самсон. Мечи на-голо, если вы не бабы!

(Драка)…

Князь: Уж третья ссора из-за вздорных слов!”[1].

Далее, как известно, в результате бессмысленной ссоры гибнет Меркуцио и любовь героев приходит к трагическому концу.

Тут же можно вспомнить и всевозможные бессмысленные и жестокие дуэли, продолжавшиеся почти до начала XX века. Сюда же следует отнести и японскую культуру ритуального самоубийства – харакири. Вся эта жестокость и игры со смертью были возможны в культуре, где цена чести[2] была необычайно высока, – было очень важно “что обо мне подумают люди”, а вот цена человеческой жизни тогда мало кем принималась в расчет. Такая культура существовала в одно и то же время, как в Европе, так и в Азии. Однако с 17 века европейская цивилизация начала ускоренно развиваться: совершенствовались способы производства, политические системы и, конечно, отношение к личности человека. Просвещение и либерализм все больше захватывали умы европейцев. В это же время мусульманская и дальневосточная цивилизация впадали в стагнацию и продолжали жить по военно-феодальным моральным нормам. Причину такого отставания в развитии между Востоком и Западом так толком объяснить науке и не удалось. Нам остается только признать факт, что 400 лет назад Европа была такой же обидчивой и жестокой, как и Азия, но сегодня две эти цивилизации так сильно отличаются друг от друга, будто бы они прибыли на землю из разных космических галактик. В то время как в шариатских стра-

[1] Romeo and Juliet - Act 1, Scene 1 by William Shakespeare

[2] Честь - оценка моральных качеств человека со стороны других

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

нах за оскорбление священного чувства верующих полагается смертная казнь, Европейский суд по правам человека принимает решение о том, что к оскорблениям в публичных дискуссиях следует относиться терпимо, а публичные фигуры защищены от оскорблений меньше, чем рядовые граждане.

Конец средневековья. Либертины переходят в атаку

К концу XVII столетия, установившиеся повсюду пуристские нормы начали подвергаться атакам либертинов. Например, истовая религиозность и пуританские порядки, установившиеся в период кромвелевской республики, так глубоко захватили сознание населения, что при реставрации монархии потребовалось несколько королевских указов Карла II, чтобы вернуть англичанам способность к увеселениям *(sports).* Был даже принят королевский указ, запрещающий мужчинам в театрах исполнять роль женщин. Женщин на сцене должны были играть женщины.

Либертины по всей Европе переходят в атаку. (К сожалению, с Азией ничего подобного не происходит.) Всеобщее уменьшение жестокости[1]; распространение идей либерализма; Вольтер; Руссо; Маркиз де Сад; эротические романы; антирелигиозные памфлеты; в 1791 г. Французская революция отменяет уголовное наказание за гомосексуализм; борьба с рабством; борьба за женское равноправие; дарвинизм, потрясший основы религии; психоанализ; мода; танцы; а, в целом, искусство

[1] Human Nature's Pathologist by Carl Zimmer, New York Times, November 28, 2011 November 28, 2011 http://www.nytimes.com/2011/11/29/science/human-natures-pathologist.html?pagewanted=all&_r=0

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

постепенно гуманизируют облик Европы, ее отношение к человеку и, конечно, к свободе самовыражения. И все это проделки либертинов.

Каждый маленький шаг в этом направлении в Европе дается с потом и кровью. Законодательства европейских стран и сейчас несет в себе отпечаток этой борьбы в виде не отмененных пока законов против богохульства (Норвегия) или законов против оскорбления президента (Франция)… Но либертинов не остановить, они и сейчас продолжают атаковать пуристов как в Европе, так и по всему миру. Сегодняшние атаки на символы веры мусульман являются ярким тому подтверждением.

На этом пути случаются и трагедии. В ответ на сожжение в 2012 году во Флориде пастором Терри Джонсом экземпляра Корана, в Афганистане толпа разъяренных мусульман атаковала штаб-квартиру ООН в Мазаре-Шарифе, погибло около 100 человек…

Что же касается реакции на вербальные оскорбления чести и достоинства, то тут вместо *"Ach, böse Zungen sind viel schlimmer als Pistolen"* в Европе постепенно начала завладевать умами новая народная мудрость, пришедшая, вероятно, из Англии: "Меня словам не проймешь, лишь бы палкой не огрели" (*Sticks and stones may break my bones but words will never hurt me)*. Постепенно законодательство Западных стран в области свободы самовыражения перестраивается в соответствии с этой новой мудростью.

Хорошей иллюстрацией того, к чему сегодня пришло законодательство демократических стран в отношении проблемы эмоционального потрясения, выз-

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

ванного оскорблением, является американский фильм "Народ против Лари Флинта", снятый на основе реальных событий.

Порнографический издатель Лари Флинт *(Larry Flynt)* публикует в своем журнале Хастлерс крайне оскорбительную карикатуру на своего оппонента – известного американского религиозного деятеля Джерри Фолвела *(Jerry Falwell*) – и его мать. Фолвелл обращается в суд о "намеренном причинении ему Флинтом эмоциональных страданий".

Однако Верховный Суд США решает дело в пользу Л.Флинта. Верховный суд постановляет (485 США 46, 1988 г.), что первая поправка к Конституции США защищает также право граждан пародировать общественных деятелей *(public figures)* даже тогда, когда эти пародии являются "оскорбительными" и вызывают у пародируемого серьезные эмоциональные переживания. Суд отметил, что на протяжении всей американской истории "графические изображения и сатирические карикатуры играли важную роль в общественных и политических дебатах".

Для понимания сути данного решения Верховного суда весьма интересна и речь Алана Айзекмана *(Alan Isaacman)* – адвоката Л.Флинта, который на процессе обосновывал, что подобные оскорбительные карикатуры важны и имеют общественный интерес *(public interest):*

Айзекман: – достопочтенный Суд, перед вами сегодня поставлен вопрос должно ли право публичной фигуры на свою защиту от эмоциональных потрясений перевешивать заинтересованность общества в предоставлении каждому гражданину этой страны права на свободное выражение своих взглядов…?

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

…Судья: Но существует ли какой-то общественный интерес в выставлении Фолвелла в нелепом виде?

Айзекмен: да, ваша честь, существует – это право журнала Хастлер выражать свое негативное мнение о тех, кто вел активную кампанию против нашего журнала, кто говорил, что журнал Хастлерс отравляет сознание американцев… Наш журнал говорит: давайте выпустим воздух из этой надутой рясы и низведем его до нашего уровня…

Судья: но первая поправка – это еще не все, это важная ценность, но вовсе не единственная в нашем обществе. А как быть с той ценностью, которая гласит, что добрые люди должны иметь возможность участвовать в общественной жизни. Вы даете нам правило, по которому, если вы занимаетесь общественной деятельностью, вы не можете защитить себя и свою мать от пародии, изображающей вас во время занятия инцестом во дворе своего дома. И какой же общественной цели это служит?

Айзекмен: Той же, что и Трюдо, заявляющий, что у Рейгана нет мозгов. Это позволяет нам по-другому взглянуть на общественные фигуры. Тогда не только Фолвелл предьявит иск о моральном ущербе. Представьте себе иски против таких, как Гари Трюдо и Джонни Кэрсон. Критика известных людей, ущемляет их эмоционально. Очень просто заявить о таком ущербе, а оспорить его невозможно. Это только дает возможность карать непопулярные высказывания. **А наша страна частично основана на твёрдом убеждении в том, – что непопулярные высказывания необходимы для здоровья нации.**

Судья: Спасибо, мистер Айзекман…

Говоря вкратце, ответ Верховного Суда на поставленный Айзекманом вопрос – *“Что важнее, право известных*

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

людей на защиту от морального ущерба, или право свободно выражать свои взгляды?" – таков: "право граждан на свободу выражать свои взгляды – важнее"!

Суд обосновал свое решение тем, что демократия не может существовать без общественных дискуссий, без свободного обмена мнениями. К сожалению, такие дискуссии порой носят оскорбительный характер и могут вызвать эмоциональные страдания у диспутантов, которые также имеют конституционное право на защиту личной жизни, чести и достоинства. В данном случае мы наблюдаем столкновения права на свободу самовыражения и права на защиту чести и достоинства. И в демократической системе право на свободу самовыражения превалирует над правом на защиту чести и достоинства гражданина, ибо без свободного обмена мнений демократия существовать не может.

XXI век: мусульманские либертины – попытка прорыва

Пока либертины Западных стран покоряют одну вершину за другой на пути к полному разрушению авраамической традиции, мусульманские общества, к сожалению, пока находятся на этапе ранней борьбы за демократию. Например, в наиболее демократичной из всех мусульманских стран Турции демократия, фактически, не развилась дальше честных выборов. Законодательство этой страны полно пуристских с одной стороны и этатистских с другой, положений. Наряду с законодательным запретом на ношение женщинами хиджаба, а мужчинами фески, тут существует и наказание за оскорбление нации и религии. Сегодня в турецких тюрьмах томятся около 70-ти журналистов. Впрочем,

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

турецкие либертины не сдаются и продолжают бросать вызов существующей системе. Крайне популярные книги Орхана Памука, отдельные антиклерикальные эссе и публичные высказывания турецких интеллектуалов и, конечно, массовые демонстрации либералов в стамбульском парке Гези (июнь 2013) показывают, что власть пуристов здесь не вечна и движение за либеральную демократию в Турции будет развиваться.

Несколько слов о мусульманском Азербайджане. Хотя страна наша далека от демократии[1], но из всех мусульманских стран она наиболее секуляризована и парадоксальным образом более близка к европейской модели свободы самовыражения и женского равноправия.

Во многом, отличие ситуации Ислама в Азербайджане от других исламских стран было предопределено колонизацией Азербайджана Российской Империей (начало XIX в.), а затем и большевистской Россией. Оккупация страны Царской Россией оторвала Азербайджан от единого культурного мусульманского пространства и невольно открыла путь для проникновения в страну идей Просвещения и либерализма. А большевистская Россия вообще объявила религию врагом прогресса и старалась даже физически уничтожать религиозных активистов. Особо следует отметить, что под влиянием европейских идей, проникавших в страну, захваченную Российской империей, в Азербайджане сформировалось сильное просветительское и антиклерикальное движение, у истоков которого стояли такие мыслители как М.Ф.Ахундзаде, Гасан бек Зардаби,

[1] Согласно отчету Freedom House, (Freedom in the World2012)? Азербайджан входит в категорию несвободных стран (Not Free Countries). http://www.freedomhouse.org/report/freedom-world/freedom-world-2012

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Дж.Мамедкулизаде и другие. Стремление общества избавиться от средневекового религиозного мракобесия было настолько сильно, что это секуляристское течение стало частью азербайджанской идентичности, оно до сих пор сильно и в современном Азербайджане…

В 70-летний советский период ислам и соответственно исламский интегризм, был полностью репрессирован. В 1,5 миллионной столице Азербайджана действовало лишь 2 мечети, священнослужители (ахунды) в которых находились под строгим контролем служб безопасности. Но и в советское время борьба секуляристов с "пережитками прошлого", за гендерное равноправие, рационализм, модернизм, "широкие взгляды", продолжалась. Одним из символов этой борьбы стала Севиль – героиня одноименной драмы Джафара Джаббарлы (1928), посвященной освобождению азербайджанской женщины от уз "религиозного мракобесия". Севиль стала настолько популярна, что в 1957 этому литературному персонажу поставили памятник в центре столицы – "азербайджанская женщина, сбрасывающая чадру"; в 1959 году на этот же сюжет была поставлена одноименная опера; и, наконец, будущий президент Азербайджана Гейдар Алиев также назвал свою, родившуюся в то время дочь, Севиль.

Это было золотое время для секуляристов, когда главные задачи за них решала коммунистическая власть в Москве.

Вообще-то, как это не парадоксально, следует признать, что азербайджанские женщины были насильно эмансипированы Сталиным в ходе его культурной революции[1].

---

[1] К сожалению, история дает нам мало примеров ненасильственной эман-

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Но с падением коммунистического режима и обретением обществом некоторых личных и гражданских свобод, картина начала меняться. Религия начала возвращаться и занимать в обществе достаточно почетное место.

Если в советский период (до конца 1980-х) открыто заявить о своей вере в бога было опасно,

– то в 1998 году уже 71% респондентов общенационального социологического опроса уверенно заявили о своей вере в бога[1];

– в 2004 году опрос выявил уже 96,7% верующих респондентов[2];

– согласно общенациональным опросам общественного мнения (1000 респондентов), проведенного среди молодежи страны в 2010году,

95% молодежи заявили, что верят в Бога (2008 – 88%, 2009 – 96%).

Однако, регулярно совершают религиозные обряды лишь – 11% респондентов (2008 – 13%, 2009 – 13%, 2012 – 16.9%)[3].

Как видно из приведенных данных, рост религиозности в стране налицо. Однако тут можно сделать еще один вывод: рост числа глубоко верующих людей (регулярно выполняющих религиозные предписания) за последние 7 лет, по нашим оценкам, вышел на некоторое плато примерно в 15% населения и больше не растет.

сипации. Зато хорошо известно, что от инквизиции Европу избавила Французская революция и Наполеон, с пуританскими строгостями в Англии своими указами боролся Карл II, в Турции освобождал женщин Ататюрк, в СССР – Сталин…

[1] Опрос проведен 1998 Институтом Философии АН Азербайджана

[2] Опрос проводился 2004 со стороны FAR CENTRE под руководством автора данный статьи.

[3] Опросы проводились в 2006, 2008, 2009, 2010, 2012 г.г. со стороны FAR CENTRE под руководством автора данный статьи.

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Я уже писал выше о столкновениях азербайджанских либертинов с пуристами. Пока в этой области установилось шаткое равновесие: либертины атакуют традиции и священные символы, а исламские интегристы, как правило, угрожают им смертью, хотя за последние 20 лет мы стали свидетелями лишь одного (вышеописанного) убийства на почве богохульства. Но такое равновесие может быть обусловлено наличием сильного авторитарного и секулярного режима в стране. Такое режим подавляет выступление как демократов, так и исламистов. Неизвестно, каким было бы положение в конфликте пуристов с либертинами при демократическом правлении. Трудно предсказать, как поведут себя пуристы, получив реальные конституционные свободы собраний и митингов, участия в честных выборах и пр.

Ощутимый удар по пуританским традициям нанесла безусловно Арабская весна, одной из главных движущих сил которой стала либеральная молодежь. Когда же к власти в Египте пришли сторонники пуризма Братья мусульмане (2012) и начали постепенно вводить шариатские нормы, то либеральное движение не растерялось, организовало массовые протесты. Далее в дело вступили военные… произошел секуляристский военный переворот. Пока интегристы остановлены. Схожие конфликты между пуристами и либертинами идут в Тунисе и Ливии, следует также отметить либертинов Ирана, которые смогли организовать массовые акции протеста против правления интегристов во время прошлых президентских выборов (Зеленая революция – 2009).

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Пока трудно предсказать исход этого противостояния. Однако очевидно, что во всех вышеперечисленных мусульманских странах либертины живы и они действуют.

Гибель мультикультурализма?

Приведенные выше результаты успешной борьбы европейских либертинов против авраамической традиции могут ввергнуть мусульманские общества в уныние, ведь им надо ускоренным темпом пройти 400 летний путь освобождения, уже проделанный Европой. Но альтернативой этому пути будет вечное отставание в развитии и усиление негативного отношения европейских обществ к мусульманским эмигрантам, не желающим отказаться от средневековой жестокости, принять концепцию прав человека, гендерного равенства, терпимости…

Последние годы в странах Запада идет широкая дискуссия о путях выхода из дилеммы “Права верующих” или “Свобода, равенство и братство”. В начале, европейские правительствами была принята концепция мульти-культурализма, позволяющая мусульманам в личной жизни жить по своим законам, находясь при этом внутри либерально-демократического общества. Однако приводимые прессой ужасы исламских революций; нелицеприятные подробности из личной жизни мусульманских семей; события 9/11/2001 и почти ежедневные новости о террористических актах, совершенных мусульманами на территории Западных стран, побудили Западное сообщества начать переосмысливать ситуацию.

Многолетнюю дискуссию по этой проблеме начали крайне правые, но закончили ее официальные лидеры

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

стран Европы. В сентябре 2010 в Германии вышла скандальная книга известного германского банкира и даже социал-демократа – Тило Саррацина "Германия самоликвидируется" *(Deutschland schafft sich ab)*, в которой автор утверждает, что эмигранты–мусульмане даже в третьем поколении отказываются интегрироваться в германское общество, воспринимать либеральные ценности, и что они склонны к преступности и терроризму. Отказываясь интегрироваться в современное индустриальное общество, они все больше поглощают государственную социальную помощь, и то же самое, происходит со следующим поколением мусульманских эмигрантов…

Книга эта была сражу же осуждена либеральными кругами Германии, но дискуссия продолжалась и вскоре мир услышал из уст Ангелы Меркель, Николя Саркози и Джеймся Камерона признания о гибели политики мульти-культурализма.

В своей речи на 47-й Мюнхенской конференции по безопасности (5 февраля 2011 г.) британский премьер, высказался за то, что исламистские организации нужно проверять на соответствие следующим критериям:

Верят ли они в универсальный принцип прав человека – в том числе в права женщин и представителей других религий? Верят ли они в равенство всех перед законом? Верят ли они в демократию? Поощряют ли они интеграцию – или, наоборот, сепаратизм? В случае, если какая-либо организация не соответствует этим критериям, она не должна иметь доступа к государственной казне и ее представители не должны иметь возможности заниматься пропагандой своих взглядов в университетах и тюрьмах.

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Итак, европейские лидеры, отбросив политкорректность, призвали мусульман, проживающих в Европе, к реформам своей религиозной практики, а именно, к приведению своих ценностей в соответствие с декларациями о правах человека.

Заявление европейских лидеров вызвало протесты со стороны исламистов, – "Нам не разрешают жить по выбранным нам законам, а как же права человека?", – вопрошали они. И тут нам следует обратиться к позиции "Европейского Суда по правам человека" (ЕСПЧ) в этом вопросе.

Рассматривая жалобу на ограничение религиозных прав турецкой студентки Лейлы Шахин, которой было запрещено посещать Университет в Турции в хиджабе, ЕСПЧ отказал Л.Шахин в удовлетворении ее жалобы и обосновал это так:

Религиозные права делятся на 2 типа…

- Право на вероисповедание (эти права не могут быть ограничены никогда)
- Право на совместное отправление своего культа и миссионерства (эти права могут быть ограничены, если они несут угрозу общественной безопасности).

ЕСПЧ, учитывая исторические проблемы с установлением в Турции равенства мужчин и женщин; учитывая, что отдельные религиозные экстремисты рассматривают хиджаб, как символ отказа от такого равноправия и, таким образом угрожают общественной безопасности, решил, что запрет на ношение хиджаба в Университетах Турции не противоречит "Европейской конвенции по правам человека".

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

Исламисты (и в Европе, и у нас в Азербайджане) называют это решение ЕСПЧ и манифесты об отказе от мульти-культурализма "исламофобией". Но следует понять, что эта "исламофобия" не исчезнет при помощи простых заклинаний. Она может исчезнуть только тогда, когда из исламского сообщества в мир перестанут приходить вести о взрывах, средневековом обращении с человеком, дискриминации женщин и религиозных меньшинств.

Исламистам следует сделать над собой усилие и признать очевидную сегодня истину о том, что "Все люди (мужчины и женщины, верующие и неверующие и т.д.) рождаются свободными и они равны в своих правах и достоинстве перед законом". Успешное развитие свободы самовыражения, без которого, как показала история, общество не может развиваться, начнется только после этого. Я уверен, что мусульманские общества придут к демократии и либерализму, потому, что, на мой взгляд, никакого третьего пути развития нет.

К счастью мусульманских либертинов, сегодня они могут пользоваться значительной поддержкой своих европейских соратников, которые при помощи спутникового телевидения, интернет и мобильных средств связи объединили мир в единое целое. Кстати эти технологии, кем-то успешно были названы "технологиями освобождения" и, как показала *Facebook revol*ution (2011) против 30 летнего диктатора Х.Мубарака в Египте, эти технологии успешно меняют облик мира.

Конфликт продолжается

Тем временем, конфликт между пуристами и либертинами расширяется по всей планете. К сожалению, в

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

рамках данной статьи нет возможности серьезно обсудить аргументы сторон. Пуристы продолжают утверждать, что неограниченная свобода самовыражения и образа жизни разрушает семью и государство, а, в конечном итоге, она приведет к вымиранию человечества. Либертины утверждают, что их свобода – это их личное дело, что без свободы нет развития, а семья и государство, построенные на авторитарных принципах более не приемлемы. Что же до судьбы человечества, то либертины считают, что только свободный и разумный человек сможет найти выход из надвигающихся на всех нас, планетарных кризисов.

Пока же мы можем лишь привести здесь наиболее яркие результаты недавней деятельности пуристов и либертинов для иллюстрации хода конфликта.

– В течении XX века на Западе либертины добились того, что критика политической системы, богохульство и оскорбление влиятельных общественных фигур больше не является преступлением. Национальный флаг можно сжигать безнаказанно и можно отказываться произносить клятву верности родине. За раскрытие государственной тайны несет ответственность не журналист, а чиновник, обязанный хранить эту тайну.

– Пуристская коммунистическая система рухнула и цензура на огромной территории планеты было отменена (1989)

– Рональд Рейган приветствовал СПИД, как божью кару за гомосексуализм и наркоманию (1982)

– Французская разведка потопила судно Гринпис *Rainbow Warrior* (“Воин радуги”), предпринимавшего акции против распространения ядерного оружия. (1985)

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

– Суд первой инстанции в Германии запретил религиозный обряд обрезания у мусульман и евреев, как несущий угрозу здоровью детей. Позже парламент страны принял закон разрешающий обрезание, но в соответствии с современными медицинскими нормами (2012)

– Из Франции (2004) и Британии (2013) и начали выдворять радикальных исламистских проповедников

– Правительство Эрдогана в Турции расширяет сеть религиозных школ “имам хатиб” (2012)

– Исламское большинство в новом парламенте Египта (2012) пыталось узаконить “прощальный” секс мужа с умершей супругой в первые шесть часов после ее смерти” и снизить брачный возраст для девушек до 14 лет

– В Голландии (1976) и нескольких штатах США (2012) легализована марихуана

– В России за хулиганство осуждены члены панк группы *Pussy Riot*, устроившие танцы в церковном храме и требовавшие отставки президента Путина (2012)

– Активисты украинского женского движения Фемен протестуют топлес против угнетения женщин в мечете Стамбула (2012)

– В YouTube появилось видео, на котором девушки из армии Израиля разделись и танцуют стриптиз перед камерой.(2013)

– Эдвард Сноуден распространяет на весь мир сведения о незаконном прослушивании спецслужбами США граждан и правительственных агентств стран мира (2013)

– Нью-Йоркский суд разрешил женщинам ходить по городу топлес (2013).

– Российский парламент принимает закон о богохульстве (2013)

 Satış üçün nəzərdə tutulmayıb

– Массовые протесты во Франции против принятия закона о разрешении гей и лесбианских браков и усыновлении такими семьями детей. (2013)

– Известная азербайджанская модель Нурида Алиева удивила всех своей новой фотосессией. Модель впервые в Азербайджане снялась обнаженной для проекта “Фотомодели Баку” и выставила эти фотографии в Интернет. (http://m.disput.az/index.php?showtopic=484991)

– Патриарх Московский и всея Руси Кирилл назвал легализацию однополых браков в различных странах мира “очень опасным апокалипсическим симптомом”(2013)

– Парламент Франции, под давлением Европейского суда по правам человека постановил, что грубость, допущенная в отношении президента более не будет считаться оскорблением (2013)

В Азербайджанском парламенте начались дискуссии о восстановлении отмененного закона об оскорблении президента…

Satış üçün nəzərdə tutulmayıb